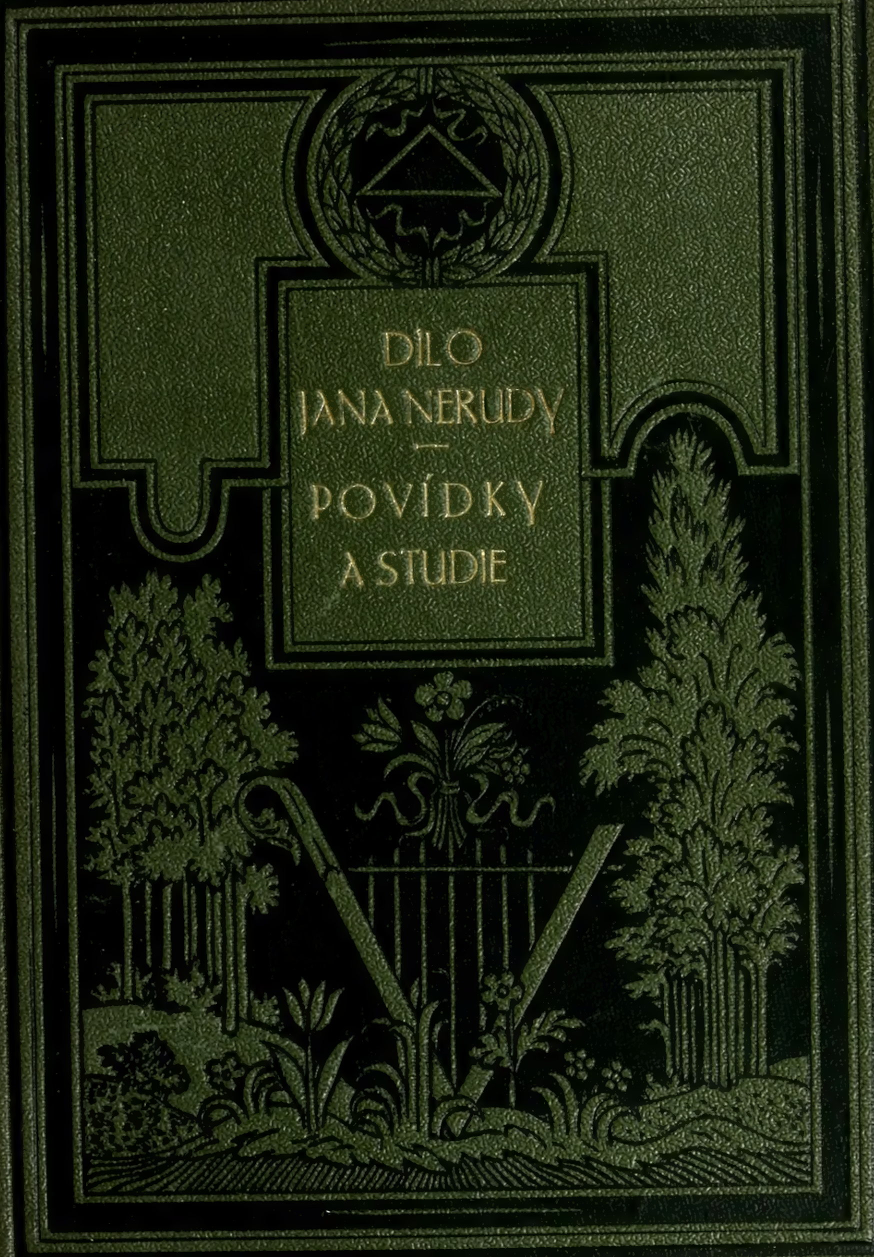

DÍLO
JANA NERUDY

—

POVÍDKY
A STUDIE

Purchased for the
LIBRARY *of the*
UNIVERSITY OF TORONTO
from the
KATHLEEN MADILL BEQUEST

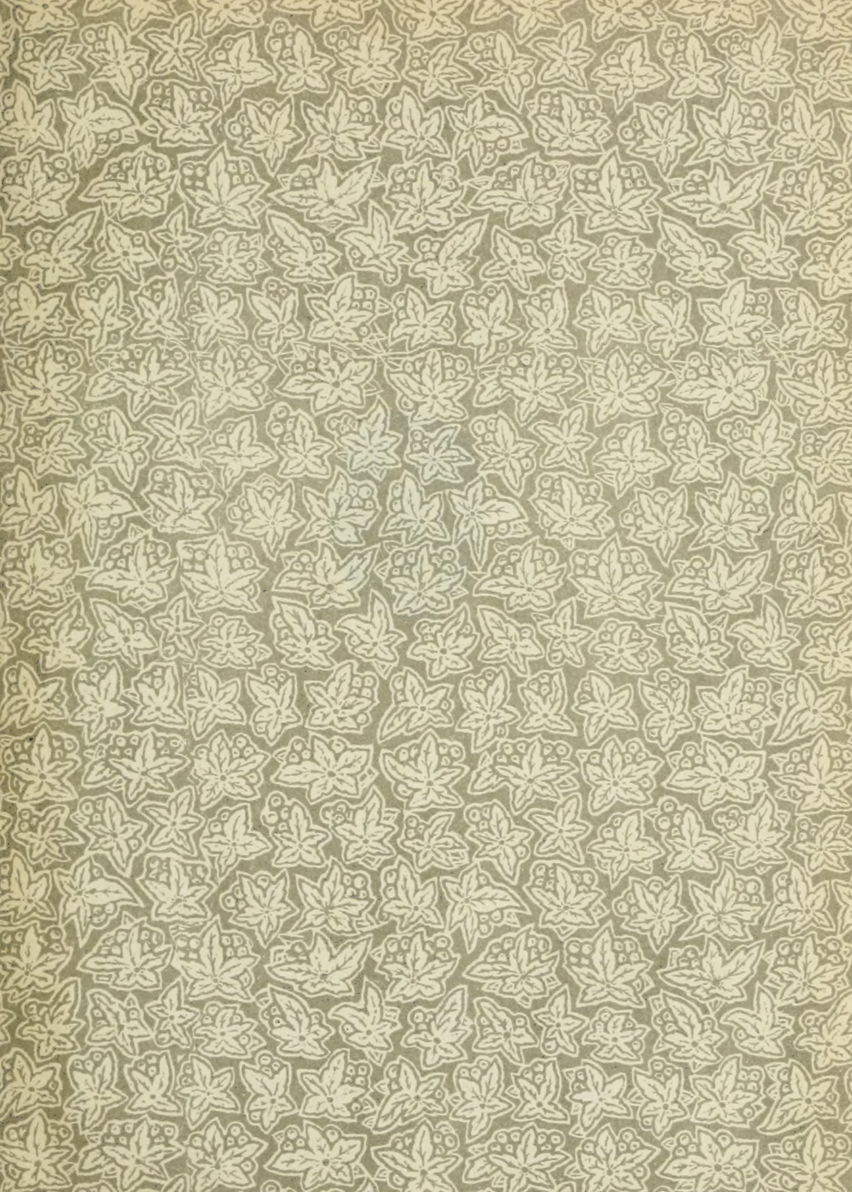

K
H

DÍLO
JANA NERUDY
XVII

DÍLO JANA NERUDY

XVII

POVÍDKY A STUDIE

Nakladatelé

Kvasnička a Hampl v Praze

1924

PG
5038
N45
1923
Sv.17

LIBRARY
SEP 22 1966
UNIVERSITY OF TORONTO

1126645

ALBINA

Arabeska.

I.

Prosím tě, maminko, řekni mu, co chceš, jen ho odbuď! Věř mně, že toho člověka zrovna nenávidím!“

„A proč, Albinko? Já myslím, že mimo to, že není právě zámožným —“

„Může být, může být! — mně je ale protivným a nevím ani sama proč. Scházejí mně slova, abych vyjádřila, co o něm myslím; nejsem si toho ani sama ještě vědoma. Zdá se mně, že musí být velmi zlý a lehkomyslný člověk. Jeho obličej je tak přísný a přece se tak podivně tváří, jako by se každému posmíval, každého za blázna měl a každý mu příliš hloupý a jednoduchý byl. Mně je ouzko, když na mne promluví. Musím se tomu věru divit, že se o mne uchází! Zajisté si myslí, že mne velmi poctil!“

„Co mu ale řeknu, dítě?! Ty každého odbýváš a jsi přece už dvacet let. Děvče, léta ubíhají —“

„Při každém spíše uposlechnu, matinko, než při tom. S ním bych byla nanejvýš nešťastna! — Vidíš ho, matinko? — tam-hle jde. — Každý jeho krok je arrogantní. Jeho chůze je tak nedbale pyšná, že — nu a pozorovala jsi? Vždyť má každého za blázna! Našemu strýčku, jenž je přece účetním radou, tam-hle u rohu sotva za pozdravení poděkoval, a teď zase smeknul před naším domovníkem jako před nějakým knížetem! — Zaměřil k nám a přece se nedívá do oken, aby zbytečně pozdravit nemusel. Prosím tě, jen jej brzo odbuď!“

A slečna Albina mrzutě hodila hlavičkou a upřela ještě jednou prosebně modré očko na matku.

Bylo to překrásné modré oko! Nebylo tak tmavé, jako bývá letní nebe, takové tmavomodré nebe nás často přivádí ku myšlénce, že se za jeho modrem nekonečná, hluboká tma skrývá; bylo modré, jak bývá nebe jarní, když už poznává, že pod květem se skrývá zárod ovoce. Albinino oko nebylo tedy už tak klidně jasné, jak je někdy u děvčat teprvé v panenská léta vstupujících vidíváme. Taková mladá očka dívají se do světa, jako by jim pra nic do něho nebylo, jako by ani nevěděla, že také do něho patří a ani nepoznávala, co se kolem děje. Člověku bývá při tom pohledu tak milo, že se ho zase až jakási nejasná úzkosť zmocní. Kdo taková očka nalézti a je posoudit umí, zachvěje se mimovolně nad rozdílem mezi svou zkušeností a touto nekonečnou nevinností a nevědomostí, zachvěje se myšlénkou, co as svět v tuto čistou blánku napíše a zdaž modrý ten jasný plamínek nesklesne v rudý uhel a zdaž se uhel ten drobným popelem nepřikryje.

Albinino oko bylo jasné, skoro až příliš jasné a v něm se kmitaly jiskry rozumu a poznáním společenských poměrů ustálená vůle. Ba silnější vůle skrývala se v nich, než obyčejně z pohledu takových blondinek zářívá, a lze souditi, že Albina lehce se opováží mít své vlastní náhledy.

Matka při pohledu na prosebné vzezření dceřino usmívavě hlavou kývala.

„Jak si taková osobička, která sotva lidem po ramena vyrostla, vybírá! Nu jdi — jdi! Slyším venku Konrada. Poptává se, jsem-li doma.“

„Ale, maminko, jistě! —“

A Albina hrozila tenounkým prstíčkem, otvírajíc druhou rukou dvéře do vedlejšího pokoje. Modré šaty její zmizely ve dveřích a matka se ještě jednou pousmála vidouc, že dvéře zůstaly jako náhodou trochu pootevřeny.

Lehké zaklepnutí a dříve skoro, než paní Zápolská „Vstupte!“ vyslovila, vstoupil vysoko rostlý as třicítiletý mladý muž do pokoje. Může ostatně být, že byl o něco mladší; při lidech podobného rázu nedá se stáří nikdy s jistotou určit.

Mimo jeho skorem vzorný vzrůst nebylo právě mnoho krásy na něm; za to však naznačovalo vše dozralého muže nejurčitější povahy. Šat jednoduchý neodevzdal co do vkusu ani nejbohatšímu šatu toho nejmenšího. Ruce, skoro až nápadně bílé v poměru ku snědé barvě tváří, byly prosty všech ozdob. Nad klidným, jen chvilkami živě a zpytavě kolujícím okem se vypínalo vysoké, mocně vyvinuté čelo. Možná že se zdálo pro to ještě vyšším, poněvadž krajní vlasy už řídnouti počaly. Neměl na svém šatě pražádných ozdob, vyjímaje krátký, velmi elegantní stříbrný řetízek, jenž z kapsy u vesty k nejbližšímu knoflíčku dosahoval.

„A pěkně vítám, pane doktore! Dobré jitro!“

„Děkuju, děkuju, jemnosť paní! Mně říkali lidé na má pozdravení tak dlouho vždy jen „děkuju!“, až jsem si umínil, že nikdy pozdravovat, ale vždy jen děkovat budu.“

„Prosím, sedněte! Jste dnes v dobrém rozmaru!“

„Já? O tom věru nevím! Jak často se mně říká, že jsem v dobrém rozmaru a já bývám při tom obyčejně ve špatném. Buď bavím z povinnosti jiné lidi a užívám při tom cizích nápadů a citátů aneb se vpravím úplně do svého vlastního způsobu mluvení, dělám klepy a posuzuju co nejostřeji osoby a poměry, abych trochu své zlosti ulehčil. Že v obou pádech v rozmaru jasném nejsem, lehce posoudíte. A přece mluví lidé o mém dobrém rozmaru!“

„Nemohu se s vámi do rozboru něčeho podobného pustit. Jak se máte stále?“

Žádná odpověď.

„Schází vám něco, že mně neodpovídáte?“

Opětné mlčení.

„Ah, nyní se pamatuju, že nazýváte podobnou otázku hloupou frasí, která ani odpovědi nezasluhuje. Nu, my ženské jsme už tak vežilými ve formy a frasí, že nám odpustíte. Povídejte mně tedy něco o našich známých; co lékař dozvíte se více pikantních novinek, než každý jiný.“

„Ach ano, ano! — Dost se při tom nazlobím! Považte jen, jemnosť paní! Dnes ráno, jak vyjdu z domova, potkám radu S. Ani jsem zraku nedůvěřoval! Víte, že mívá svou paruku vždy trochu k levému uchu sešoupnutou, nu — dnes mu seděla na pravém uchu! Prosím vás, jak pak já k tomu přijdu, abych si představoval pana radu S. každý den jinak! I jdu tedy k němu a představím mu to. Víte, co mně místo poděkování řekl? — Nazval mne starým uličníkem! Já mu ale odpověděl, že je tedy dobře, že ho ale nikdy více nenapomenu, když zase něco neslušného vyvede. Abych se s těmi lidmi ve vašem městě zrovna uzlobil! Dobře ještě, že jsem zde úředním a jediným lékařem! Bůh ví, jak by se mnou zacházeli! — Vy se smějete, jemnosť paní? Nechme tedy těch směšných povídek a přistupme ku věci, pro kterouž, jak víte, jsem dnes přišel.“

„Vidíte, pane Konrade, vy víte, že vás —“

„Ctím a má dcera zajisté také. Albinka ale myslí, že je ještě příliš mladou na vdavky. Nu a když myslí, my ji ovšem co rozumní rodiče nemůžeme — — Nechtěla jste tak mluvit, jemnosť paní? Jsem věru povděčen, že se to tak brzo ukončilo! Snad bych se byl ještě do slečny Albiny po uši zamiloval a pak by bylo, jak jsem se z kněh dočetl, mnohem hůř odvykat.“

„A což nemilujete Albinu? Proč jste se tedy o ni ucházel? Odpusťte, pane, přicházím tím na podivnou myšlénku! Snad jste nechtěl Albinu jen pro to, že má nějaké jmění?“

„Prosím, neračte se mluvením rozehřát! Kdybyste přišla rozmluvou do ohně, stal bych se nejspíše vždy chladnějším, což by vás nemile dojmout mohlo. Bůh mne zachraň! — pro peníze! Toť mne, jemnosť paní, věru neznáte! Líbila se mně ze všech zdejších děvčat nejlíp, je dosti vzdělaná a má ducha; myslil jsem tedy, že bych s ní dobře pochodil a pomalu jí přivyknul.“

V tom něco ve vedlejším pokoji zašustilo, jako by šaty byly o dvéře zavadily.

„Ah! Slečna Albina poslouchala! Vida, jak nejpyšnější děvče z celého města si přece nemůže tu radosť odepřít, aby vidělo, jak si ženich nad košem zoufá! Milerád odpouštím!“

„O prosím! Jak to myslíte? Domníváte se, že je zde někdo ve vedlejším pokoji? To se velmi mýlíte!“ vypravila paní Zápolská ze sebe. V rozpacích šla ku dveřům a pohlédla do vedlejšího pokoje.

„Račte se sám přesvědčit, že je pokoj prázdný!“

„Ne, ne! Já věřím na slovo.“

V tom se otevřely hlavní dvéře a vstoupila jimi služka.

„Slečna Albina prosí, aby jemnosť paní přišla na chvilku do kuchyně; chce prý se stran něčeho poradit!“

„Vidíte, pane, že jste se zmýlil! Odpustíte, že na chvíli odejdu. Račte se zatím zde s tímto novým album pobavit!“

„Já věru už pospíchám zase pryč, jemnosť paní!“

„Ne, ne — prosím vás, zůstaňte jen minutku — jsem zde okamžitě zase!“

Albina stála v kuchyni u okna. Obočí její bylo jaksi svraštěné a drobné zoubky si pohrávaly s dolejším jak krev rozohněným rtem.

„Jak? on mne nemiloval a přec o mne žádal? Není pochybnosti, že tomu tak, sic by nebyl koš tak chladně přijmul! Ale já se mu strašně pomstím! Všech prostředků užiju, aby se do mne až k zbláznění zamiloval; budu se zdát mu povolovat, a když nanejvýš rozohněn bude, přivedu jej svou chladností až k zoufání! Celé město musí jej při jeho snažení se o mne pozorovat a pak se mu vysmát! — Ano, tak udělám!“

„Prosím tě, dcero,“ přetrhla právě do kuchyně vstupující matka její monolog, „co chceš? Byla bys si brzo pěkný skandal svou zvědavostí způsobila!“

„Nehněvej se, matinko! Chci tě jen prosit, abys Konrada k našemu domácímu plesu na pozejtřek pozvala!“

„Jak? Mrzí tě koš? Či si chceš s ním zahrávat? Toho zanech, Albino! Konrad není taký, aby se citelně pomstít nedovedl. Udělá ti větší hanbu, než ty jemu!“

„Ani mne nenapadá!“ odpověděla Albina a zarděla se pro svou lež. „Je to jen proto, aby nemyslel, Bůh ví proč jsme mu košem dali! Prosím tě, matinko, jdi a pozvi ho!“

S těmi slovy vyprovodila matku až ku dveřům. Rychle pak zaskočila zase do vedlejšího pokoje, aby výsledek pozvání vyslyšela. —

„Nezdržela jsem se dlouho, pane doktore! Chtěla jsem vás jen žádat, abyste se pro zápornou odpověď na nás nerozhněval a —“

„Prosím, nedomluvte, jemnosť paní! Neračte myslit, že podobné maličkosti mé chování změnit mohou. Lékaři vůbec nebývají takoví idealisté, aby jim koš při lásce mnoho uškodil. Jsem tedy kryt i kdybych byl skutečně zamilován býval. Pak by mne také už to chránilo, že jsem bez ustání zaneprázdněn.“

„Jste ovšem velmi zaneprázdněn. Máte nyní nějaké těžce nemocné?“

„To jen jednoho. Je to truhlář v posledním domku k Plzeňské straně. Má četnou rodinu, asi pět zcela malých, drobných dětí. Práce se mu špatně platila, tak že s rodinou hlad trpěl a tu myslil ten hlupák, že je povinen, aby i noci a zdraví k vůli svým maličkým obětoval. Místo aby byl v kořalce zapomenutí svých nesnází hledal, pracoval celé noci, až upadl do těžké nemoci. Máme přece jen ještě hloupý lid! Nyní ale musím skutečně odejít, jemnosť paní!“

„Když musíte, nechci zdržovat! Dříve mně ale přislíbíte, že pozejtří přijdete večer k nám. Máme společnosť a nějaký malý ples. Viďte, že přijdete?“

„Nyní na jaro ještě ples? To je poněkud nešťastná myšlénka! Upřímně řečeno, já se rád domácím plesům vyhýbám, jsou naskrz nesmírně fádní! Ostatně — odpustíte, že se tak vyjadřuju — obětuju se vám a přijdu!“

A uklonil se hluboce na rozloučenou.

II.

U Zápolských bylo v poschodí všech dvanáct oken ozářeno a za nimi velmi hlučno. Kolem čtyr prostředních oken se procházely dámy, zprovázeny jsouce pány a obdivovány dětmi z ulice k výšce vzhlížejícími a vespolek si šeptajícími.

V ostatních pobočních světnicích buď se jídla po právě odbyté večeři uklízela, buď nová k občerstvení sloužící přinášela. Starší pánové seděli u nepokrytých stolků a chystali se ku společným hrám v karty; starší dámy byly si kolem zdí tanečního salonu usedly a dívaly se, jak to jejich dcerkám sluší, když se jim mužští dvoří.

Paní Zápolská seděla s nějakou malou, tlustou paničkou blíže oken.

„Myslím, paní Zápolská, že je náš doktor vaší Albině nebezpečným. Podívejte se jen, jak se spolu dobře baví!“

„Jste na omylu, paní Linhartová! Mohu vás ubezpečit, že je jejich zábava zcela jiná, než bývá zamilovaných.“

„Nu vždyť by to nebylo žádne —“

„Neštěstí,“ chtěla paní Linhartová říci; zadržela však, poněvadž právě Albina, zavěšena jsouc do Konrada, kolem nich kráčela.

„Prosím vás, slečno, podívejte se na slečnu Linhartovu, jak se podivně usmívá! Vypadá to, jako by před zrcadlem stála a studovala, jak se má usmívat, aby bylo pěkné její zoubky vidět. To je pravda, krásné zuby má.“

„Vy jste velmi zlý člověk, pane Konrade!“ a na Konrada se usmály z pod růžových rtů dvě řady sněhobílých zoubků jak by řady stejně velkých perliček.

„Nezáviďte jí, slečno! Jak teprvé nyní vidím, můžete se s Linhartovou co do krásy svých zoubků směle měřit.“

Nevrle sevřela Albina rty.

„Ty's toho až do nynějška nezpozoroval?“ šeptala pro sebe. „Byla tedy pouhá pravda, co u nás řekl! — Uvidíme!“

„K vůli něčemu jinému se Linhartova zajisté nesměje. Vždyť ji baví náš známý L. a kde ten baví —!“

„Je s ním skutečně zlá zábava. Kdož pak ale také se vašim skokům a vaši zlomyslnosti při zábavě vyrovná! Kdybyste nebyl tak zlým, snad byste byl mnohem méně zábavným.“

„Vždyť ani člověk se nemůže jinak bavit, než já. Ze vzdálenosti brát předměty k zábavě, to bývá pro většinu nudné a co je nám právě zde na blízku, bývá obyčejně tak jednoduché, neřku-li ještě méně, že se bez satyry o tom věru nedá nic zábavného říci. Neplatí to však jen o zdejší společnosti. Naleznul jsem málo kde nějaký domácí ples, kde by se bylo několika moudrými lidmi něco ducha do hloupé taneční zábavy přivedlo.“

„Což se nebavíte rád s dámami?“

„Ne!“

„Nikdy?“ a Konradovi bylo, jako by lehké stisknutí ruky byl ucítil.

„Přislíbila jste mně první polku. Právě počali hrát; vy co domácí dcerka počínáte a budu tedy prosit!“

Bílé zoubky si zahrávaly se rty.

Ostatní páry už byly s napnutím na Albinu a Konrada hleděly; stály v pořádku a čekaly jen na počátek.

Albina byla připravena. Konrad dokázal svým výtečným tancem, že za dřívějších let i „hloupostem“ se byl věnoval a Albinina první slova při odpočinku byla pochvalou jeho tanečnických vlastností. Konrad ji bavil místo odpovědi tím, že se snažil, aby ze způsobu tančení též o povaze tanečníků a tanečnic soudil. Tančili spolu po druhé a po třetí. Když se zase zastavili, dokončili právě také hudebníci svou polku.

„Je to u nás zvykem, pane Konrade, že hned po první polce volení dam přijde a polka se opakuje. Prosím vás tedy o první touru.“

„To je velmi zbytečné! Každý je dost unaven jednou polkou a druhá mu jistě mnoho příjemného neposkytne. Na každý způsob ale vyzvání přijímám.“

Bylo opět po tanci. Albina zavěsila se do Konrada.

„Prosím vás, jsem unavena, zaveďte mne do vedlejších pokojů. — Jste mně ještě odpověď dlužen na otázku, nebavíte-li se nikdy rád s nějakou dámou!“

„Vy odpustíte, slečno, že vás musím opustit. Jsem zadán se slečnou Linhartovou na budoucí quadrille a musím si ji tedy vyhledat. Snad bude ráda, když ji z rukou L. alespoň na chvilku osvobodím.“

Albina pokynula pyšně hlavou a začervenala se.

Uplynula asi hodina. Konrad se vodil a bavil se slečnou Linhartovou, Albiny si skorem ani nevšímaje. Tato jej však ostře pozorovala.

Linhartova se zdála velmi spokojenou a její matka se vždy na Konrada usmála, když s dceruškou se kolem ní vedl. Zdálo se, že i on se výborně baví; alespoň se často hlasitě zasmál a velmi živě rozkládal.

„Považ si, Albino, doktor mně zde právě o ženské pýše vykládá a povídá, že mně může své absurdní výroky okamžitě živými doklady dokázat.“

„Pan doktor nejspíš nepřislibuje víc, než co může vykonat,“ odpověděla Albina podepřena jsouc o zděný, z půle vystupující sloup.

„Drobátko dusno je mně. Já jsem náruživý tanečník kvapíku a mohu-li tak znamenitou tanečnici —“ mluvil před Albinou stojící L. a usmíval se při tom, jako by byl skutečně něco řekl.

Albina mu neodpověděla, poslouchalať Konrada, jenž nevšimnuv si Albinina dřívějšího podotknutí s Linhartovou dále mluvil.

„Při mužích je mně ovšem pýcha milá, bývá alespoň jen u třetiny nepravou; u ženských je to ale zcela jinak. Prosím vás, slečno, nač bývají dámy pyšny? Snad na to, že taková pyšná dáma svým duchem nad ostatní, zvláště nad chasu obyčejných mužských vyniká, že jimi pro jejich hloupé blabonění a nerozumné, směšné lichocení pohrdá? Kolik pak je takových! Obyčejně to bývá pouze domnělá cena krásy, která je ku pýše přivádí. Nemluvím snad proti kráse, to už bych pro to nesměl, že sám nejsem hezkým; že ale pýcha povstalá z uvědomění se krásných tváří je směšnou, uznáte co rozumná dáma sama. Ostatně bývají obyčejně jen blondinky nad míru pyšné, brunetky nemají pro svou čilosť ani času k tomu a jsou-li pyšny, činí to spíše podlé oněch.“

„Budiž! Odpíráte nám ale všechno právo ku pýše?“

„Jak posud poměry ženských u nás jsou — ano! Jen tam připouštím právo, kde je skutečný duch aneb cnosť; toto však jen tenkrát, když děvče o tom ví, že je cnostné.“

„Ač vám zúplna nerozumím, zajímá mne váš výrok přece velmi.“

Konrad neodpovídal.

„Kdybyste se nebyl prvé tak originelním spůsobem proti všem poklonám vyjádřil, byla bych musila se přiznat, že velmi příjemně bavíte.“

„A jaké to krásné světlé vlasy máte! Ach já mám blond vlasy tuze rád!“ podotknul zase L.

Albina mrzutě kývnula hlavou.

„Nevím, zdaž byste vydržela dlouho se se mnou bavit, slečno. Nebývám tak krotký v rozmluvě, a upřímně se vyznám, že mívám z toho radosť, když někoho trochu popudím.“

„I tím byste mně byl vzácným, poněvadž věru taková studená douche při suchopárnosti našich mladých pánů jen občerstvit může.“

„Mohu vás ubezpečit, že mně bývá těch nebohých dam skutečně líto, když slýchám, čím je páni baví. Pokaždé totéž a pokaždé nic. Ty nejobyčejnější frasí s arrogantním tvářením se jakoby ubezpečeni byli, že svou zábavou dámy úplně zaujali. Vy odpustíte, řeknu-li, že je podobný spůsob zábavy vzdělání většiny našich dam zcela přiměřený; jak ale přijdou výše stojící k tomu, aby tím také trpěly? Může ovšem být, že jich zbytečně lituju, poněvadž na něco podobného od maličkosti tak systematicky se navykají, že jim to konečně nejspíš lhostejné bývá.“

„Ano, ale tím více si pak přece váží skutečných mužů.“

„A ty vaše krásné modré oči, slečno — o! jak mám modré oči rád!“

„Poslouchejte přece, pane L., co pan Konrad zde o zábavných mužích povídá,“ zašeptala Albina.

„U mužů je to zcela jinak. Nebaví-li se dobře, jsou sami vinni. Vždyť po několika slovích už lze poznati, jakého ducha naše společnice jsou. Mají-li vůbec myšlénky, mluví se vážněji s nimi; jsou-li jednoduchými loutkami, postaví se muž na vyšší stanovisko a dělá si z nich blázna! — Přislíbila jste mně, slečno, tento tanec; prosím tedy o vaši ruku.“

„Ha, ha, ha, doktor má pravdu, co se týká mužských,“ pravil L. „Vidíte, slečno Albino, já na příklad —“

„Už odpustíte, že se musím na chvilku k matce podívat.“

III.

Pan Zápolský měl pěkný stateček blíže města. Říkalo se tomu statečku Bůh ví proč „vinice“. Víno bys byl marně po přislušících pozemcích hledal; jen v zahradě byly vinné keře, ovšem více k vůli okrase a rozmanitosti, než k vůli užitku. Za to byla ale poměrně zahrada v skutku velkolepá. Daleko po vůkolí platila za nejkrásnější a pan Zápolský si mohl na ní zakládat, což také svědomitě činil.

Hlavní okrasou krásné zahrady byl veliký, v nejvyšší části její ležící vodojem. Břehy vodojemu byly co nejvkusněji vrbami, vrbovitým proutím a podobnými příslušnými stromy a keři oživeny. Jen při nejužší straně vodojemu, jaksi v jeho pozadí, byl břeh strmý a několik sáhů vysoký. Skála, jež tento malebný břeh tvořila, byla taktéž přikryta zelenem, a kdo po schůdné cestě na ni vystoupil, nelitoval cesty, otevřelať se mu rozkošná vyhlídka do daleké, háji a lesy poseté pláně. Kde vodojem se nižší části zahrady blížil, byl široký as tři sáhy vysoký vodopád upraven. Silné prameny, které vodojem ustavičně živou vodou doplňovaly, udržovaly vodopád, vyjímaje zvláště suché časy, v stálém toku. Jak sklenná zeď valila se voda dolů, vysílajíc roztříštěna o skalnatou půdu zase sta lesklých perel do výše. Šumot padající vody byl zvlášť za tišších dob po celé zahradě slyšným.

Blíže strmého skalného břehu u vodojemu bylo několik besídek v pěkné polokolo sestaveno. Před nimi stály lavice a jednoduché pohovky dost těsně při sobě, avšak přece obklopujícím zcela nízkým proutím, jako-by každá pro sebe a od ostatních oddělena. Lze soudit z celého uspořádání, že toto místo pro zábavu četnější společnosti určeno.

A skutečně byla zde dnes četná společnosť pohromadě.

Uplynuly už asi tři neděle od domácího plesu u Zápolských. Paní Zápolská sezvala na dnešek své známé na vinici, aby se pod širým nebem a trochu jinak, než posledně, zde společně pobavili. Ostatně zde vidíme tytéž osoby, které při plesu jedly, pily, hrály, tančily a se nudily. Kde se utvoří v menším městě z tak zvaných honorací společnosť, zůstane takořka do vymření si zcela stejná.

Paní Linhartová se svou dcerou seděly vedlé domácí paní a divily se každou chvíli hlasitě, že ještě doktor Konrad nepřichází. On jediný ještě scházel. Kolem Albiny, na pohovce u samého břehu sedící, obskakoval L. a ubezpečoval ji po dlouhém přemýšlení, že volila tuze dobré místo, poněvadž ji takto dvojnásobně vidí, jednou totiž ji samou a po druhé ve vodě její obraz. Albina mu odpověděla, že „ji to těší“ a byla vůbec v podivném rozmaru.

Mezi ostatními se vedla rozmluva dosti živě.

Nedaleko bezstarostně se bavící společnosti pracovalo v slunečním parnu několik nádennic. As pět neb šest dětí, synkové a dcerky nádennic, hrálo si vedlé nich v písku. Ty malinké osobičky, jejichž budoucnosť snad také holé nádennictví, jaksi umírňovaly svou nevinnou a bezstarostnou hrou dojem, jaký by pro ostřejšího pozorovatele povstati mohl z rozdílu mezi hovícími si lenochy a pracující chudobou. —

„Doktor jde, doktor!“ zvolala paní Linhartová.

„Zde vám, slečno, trochu vlasy popustily,“ podotkla paní Zápolská vidouc, že slečna Linhartova si k vůli příchodu doktorovu šat poopravuje.

„Uvidím tedy, zdaž se v něm žárlivosť nevzbudí,“ zašeptala Albina pro sebe a počala se horlivě s L. bavit.

„Mou skutečnou úctu, vážená společnosť! Děkuju, paní ze Zápolských! Už jsem se zde alespoň titulovat naučil! Ah, slečna Albina! — A na jakém místě! Vmyslila jste se snad s panem L. v nějakou Robinsonadu?“

„O ne! — Co jste povídal pane L.?“ —

„Já? Já nepovídal —“

„Škoda, že nemáte zde květiny, jemnosť paní, podlé nějakého našim vrbám odpovídajícího pásma uspořádány!“

„Pod čtvrť hodiny se po něm ani neohlédnu!“ umínila si Albina v duchu. „Bude mne zajisté pozorovat!“

„Maminko, on si mne nevšímá,“ šeptala slečna Linhartova.

„Je ostýchavým, poněvadž je do tebe zamilován."

Hovor se stal zase všeobecným. Albina se nezdála mít ani pro jiného sluchu a zraku, než pro L. Její zábava s ním už trvala hezky dlouho.

„Kde pak je ale náš doktor?" ptal se náhle za ní pan Zápolský. „Doktore, doktore! — Rubíne, vo pystu?"

„Ipse respondet: zde!" ozval se hlas s výše.

Všichni se ohlídli po hlase.

As dva sáhy nad jejich hlavami seděl doktor na skále zády k společnosti obrácen. Měl na klíně svou notiční knížku, tužku v ruce a kreslil pilně.

Albina zapomněla L—ovi odpovědít; byla náhle zase rozmrzelá.

„A co tam kreslíte?" tázal se dále Zápolský.

„Něco hezkého!" odpovídal doktor ani se neohlídna. „Boudu v poli a hlídače. Hlídačem je nějaký hoch a má při sobě psa. Hrajou si skákáním na boudu. Z jedné strany vždycky vyskočí hoch a pak z druhé strany —"

„Ježíš Maria!" zaznělo u břehu tak pronikavým hlasem, že všichni leknutím až ze sedadel vyskočili.

„Pomozte — mé dítě!" volala rukama lomcující nádennice u břehu.

Zrak všech se upřel na vodu. Několik kroků od břehu se objevily dvě malé ručičky nad vodou a hned zase zmizely.

„Pro Boha, milý L., rychle!"

„Hned, hned — jen kdyby ta loďka nebyla příliš na skok —"

Náhlé bouchnutí, jako by kus skály se do vody bylo svalilo, uleklo poděšenou a nečinnou společnosť. Vysoko vyletěl celý oblak rozpěněné vody a postříkal na břehu stojící osoby.

„Vážená společnosť mému nezdvořáctví odpustí," volal doktor z vody a vesloval, na ramenou šťastně ulovené dítě drže, ku břehu.

„Můj anděl strážce! O náš ochrance! — toť je pan doktor!“ jásala klečící žena, berouc dítě z jeho náručí. Držela je jednou rukou pevně k prsoum přimknuté a druhou rukou objímala rovněž tak pevně a líbala doktorova kolena.

„Vy dovolíte, pane Zápolský, abych se ve vaší ville do vašich šatů převlíknul! Jsem trochu mokrý!“

Z lehka se zprostil držící jej matky a zmizel.

„Vždyť jsem se vám ani ještě poděkovat nemohla!“ volala šťastná matka. „Toť je náš anděl strážce, ten pan doktor! Jak je ti, Karličko, je ti zima? Počkej, maminka tě svlékne a dá ti svůj šátek, ano? Vidíš, to tě ten pan doktor vytáhnul, co ti vždycky hračky dává! O ten dobrý pán! — Děkuju, jemnosť paní, můj šátek ji prozatím dost přikryje. Jak pak se odměníš panu doktorovi, Karličko? Chudáku, jak pak bys mohla se mu odměnit', který tě už před smrtí i před bídou zachránil. Ano, jemnosť paní! Můj muž — on je truhlářem a zůstáváme na druhém konci města — byl přes dva měsíce těžce nemocen. Rozstonal se přílišným namáháním. — Sedni si, Karličko! — Ten pan doktor, co právě jako s nebe pro Karličku do vody skočil, byl třeba šestkrát za den u nás, až bylo líp. A předce věděl, že mimo „zaplať Pánbůh“ ničeho nevyzíská. Dával nám léky a posílal jídla až do předešlého týdnu. Tu můj muž mohl zase vstát a dát drobátko na děti pozor a já šla si vyhledat práci. V tentýž den nám také přišli nábytek a nářadí prodat, že jsme nemohli nájem platit. Pan doktor se hodil k tomu a odveď věřitele pryč. Ten člověk, Bože ho netrestej, se mu pak ještě vysmál, že mu dal za nás svůj nábytek do zástavy.“

Počala slzet.

„Náš doktor je přec jen bába,“ pravil L. k Albině. „Pozoroval jsem ho a viděl jsem, že si déle než třeba bylo, vodu s tváří a očí stíral, zkrátka že plakal.“

Albina neodpovídala. Byla od ostatních obrácena, dýchala na šátek a sušila jím oči, aby nikdo neviděl, že také pláče.

IV.

Čtrnáct dní po právě líčených scenách nebylo na vinici Zápolských více tak živo a veselo.

As dva dni po návštěvě městských hostů se paní Zápolská nebezpečně rozstonala. Albina opatrovala matku, jež náhlým onemocněním přinucena byla, aby na vinici zůstala. Povoz k vůli tomu v městě stále připravený sloužil doktorovi Konradovi a tento ho denně alespoň dvakrát ku návštěvám použil.

Právě byl zase přijel.

V pokoji, ve kterém paní Zápolská na loži trpěla, naleznul při nemocné služku. Albina, nočními hlídkami více unavena, než její outlosť bez nebezpečí snésti mohla, byla si na chvilku k vůli zotavení do zahrady vyšla.

Paní Zápolská spala. První pohled na nemocnou a zprávy služčiny ujistily Konrada, že blahodějná krisí nastoupla a že je nemocná už mimo vše nebezpečí.

Nechtěje se ani chvíli omeškat, pospíšil Konrad do zahrady, aby Albinu o šťastném převratu zpravil. Věděl, kde ji najde. Albina měla své zamilované místečko, jako ho každá dívka mívá. Už z daleka viděl Konrad, že Albina na své pohovce sedí. Rozeznával též z daleka, že podepírá hlavu o dlaň a litoval to obětovné děvče.

„Zajisté usnula,“ pomyslil si a místo, aby byl zahradní cestkou, oklikou ku místu vedoucí, kráčel, šel trávníkem rovno k Albině.

Albina se skutečně při jeho přiblížení se ani neohlídla.

Byl až na dva kroky přistoupil a chtěl se už zase vrátit, aby jí ze spánku nevytrhnul. V tom mu bylo, jako by Albina jeho jmeno byla vyslovila.

Zůstal stát.

Bylo patrno, že Albina nespí; mluvila však hlasitě pro sebe, aniž by byla pozorovala, že je jí někdo na blízku.

„Konrade, Konrade, ty's mně věru udělal! — Nemohu si déle zatajit, že miluju; vždyť nemyslím o ničem a o nikom jiném, než o něm, a jsem-li jen chvíli o samotě, mluvím hlasitě, bavím se s ním a žebrám o jeho lásku. Hlasitě mluvit! — přivedla jsem to věru daleko! — O kéž bys byl později se ke mně přiblížil, když už jsem v tobě poznala toho šlechetného, toho velikého člověka, o kterém nyní vím, že svou šlechetnosť před lhostejným světem skrývá! Poznala jsem tebe tenkrát, když jsem seznala, že mne nemiluješ! zakotvila jsem svou duši v tvou, když jsem ti počala být lhostejnou. Mně se prsa rozpuknou — jsem se svou první láskou i se svým štěstím hotova! Vždyť by mne byl musil se naučit milovat, kdyby byl poznal, jak já ho miluju! O Konrade, můj Konrade! — ty —“

„Zapovídám si každé tykání, dokud si nedáme bratrského políbení!“ a uleknutá Albina cítila, jak ji dvě páže objímají a že její panenské rty první políbení obdržely.

„Políbení mám, ať už to omyl nebo ne! — Je to pravda, Albino, že mne miluješ? Ty — vy byste mne nyní neodmrštila, kdybych —“

A zase Albina nedovolila Konradovi, aby domluvil. Přitiskla ji objímajícího muže pevně k sobě — a nebylo to více políbení na bratrství!

„Ta hloupá závrať!“ bědoval Konrad se zpamatovav a přitisknul ruku ku čelu, jako by skutečně závrati trpěl. „Mne ta závrať často — ale nechme toto, pojďme k matce a sdělíme jí, co se stalo.“

„Ach, já skorem na vše ostatní zapomněla! Což ale hned v prvním okamžiku tak pospícháš, abychom nebyli sami? Já se nemohu ještě zpamatovat, jakž pak bych mohla nyní — ?“

„Já se ti zde ale budu chovat, jako zamilovaný medvěd! A pak se také bojím, že by mně to cukrování se stalo brzo fadním a že bych při tom zíval!“

„Znám tě, znám a nezpomůže víc přetvářka! Stavíš se bezcitným, co zatím —“

„Nesdělil jsem ti ale ještě, že mnou předpovídaná krisí u matky skutečně a šťastně nastoupla. Musím se tedy k ní odebrat. Později jsem zase ku každé hračce povolným.“

„Jak? Matka zdráva?“ a nyní by se byl zase Konrad brzo rozhněval, jak násilně jej k předu táhla. — —

Často seděli pak spolu u zamilovaného místa Albinina a Konrad se nechoval ani jako medvěd, ani nezíval.

MĚLA GUSTO

I.

„Padlo vám klubíčko — tam-hle leží — tam, pod stolkem!“

„Oh děkuju, zdvihnu ho sama.“

„Prosím, vždyť jsem ho ani zdvihnout nechtěl! Jsem k tomu příliš pohodlný,“ pravil pan Hurt, praktikant, a přeložil pohodlně nohy křížem.

Márinka se trochu usmála, ale jen trochu; trochu ji to předce rozmrzelo, jak pan Hurt sobě počínal. Myslila — ne, nemyslila, ale cítila, že trochu jinak jedná, než páni v tanečních hodinách a nevěděla, má-li se mračit, nebo —

„To je podivné počasí!“ podotknul pan Hurt zívaje. „Nemluvil bych o něm, ale člověk aby byl s botami pořád u ševce — a ani dlužen nemůže zůstat za boty, poněvadž jich tuze mnoho potřebuje!“

„Nu, pokud vím, nejste tak přílišným hospodářem, abyste peněz za obuv šetřil! Vždyť jste sám povídal, že nemůžete pro samá zbytečná vydání ani pomyslit, abyste někdy pravidelně s penězi dodržel!“

„To jsou samá přespolní vydání a ne nemilá! Ale pro tak zvanou domácnosť! — to je předce nemilé!“

„Jak-pak, až se oženíte?“

„Což pak myslíte, že dovolím ženě, aby jen dost málo více utratila, než co nejnutněji potřebuje? — Kdo pak to ale mluví s vaší matkou v kuchyni?“ — „Pan Andres? — Toho chlapa nemohu ani cítit! Zajisté sem vejde a nechci se s ním sejít. Půjdu tedy. Servus, Márinko!“

Márinka se trochu zamračila.

„Má mne jistě rád, ale nikdy ani slova o lásce nepromluví. Staví se pořád chladným a — — Jen kdybych mu mohla také říkat „Hurte“, jak on mně jenom „Márinko“! Jako by si mne ani nevážil!“

„Pan Andres by s tebou rád promluvil! — Prosím, pane Andres, račte se posadit! Márinko, dej sem lenošku!“

Márinka vstala, pohnula stolečkem a náprstek se svalil na zem. Pan Andres rychle se sehnul a podával ho Márince s něžným posuňkem.

„Prosím, vážená slečinko, neračte se namáhat!“

„O prosím, pane Andres, vy jste tuze láskav.“

„Ba, pane Andres! — Učiníte z mé dcery hrdopyšku. Pán, jemuž patří půl ulice, zdvihne náprstek dceři chudé ouřednice! Jste ještě zdvořilý člověk — odpusťte, chtěla jsem tento říci, pane Andres!“

„Je to povinnosť k damám! — Kdybych ale směl místo tohoto mosazného náprstku jiný věnovat — osmělil jsem se a přinesl jsem zde slečně malý dáreček — náprstek stříbrný, a pokládal bych se za šťastného, kdyby slečna —“

„Ale, pane Andres! Takové výlohy! Čím pak jsme toho zasloužily?“

„Inu, víte paničko, kdyby —“

„Ano, ano, musím Márinku překvapit!“

A pan Andres, majitel půl ulice, natahoval při těchto slovech matčiných vestu jako v rozpacích. — Byl to statný pán, ten pan Andres! Mladým už nebyl, to ne, ač vlasy ještě nebyly zcela zešedivělé a teprvé zde onde se línaly; za to ale vážná tvář jevila úplnou spokojenosť a každá vráska v ní byla už o sobě důstojna jednotlivého, obyčejného domácího pána.

„Abych zkrátka — poslyš, Márinko! Považ si jenom, pan Andres chce být tak láskav a vzít si tě za ženu! Bože, kdyby se té radosti byl nebožtík dočkal. — Dej mně hubičku, Márinko! Dostanete, pane Andres, chudé sice, ale zvedené děvče! Matka nemá chválit, ale to mohu říci, že daleko, široko, — nu dej mně hubičku, Márinko! tu máš moje požehnání!“

„Ale, maminko, já — —“

„Vidím už, že já sám musím do toho!“ pravil pan Andres a vyšpoulil při tom spodní ret, vyvalil oči a zaklátil svrchní částí těla, jako-by byl rozpačitý vtip pronesl. Vstal tedy a šel, pravou nohou vždy napřed, levá dostupovala, jako u sprostých, hloupých a obstarožných lidí vůbec, když sobě celým tvářením svým vážnosť získati a předce příjemnými a mladistvými býti chtějí. Postavil se před Márinku, povolil prstem kravatu, vzal Márinku za ruku, zaklátil jí ne žertem, ale pohnutím duševním několikkráte a počal třesoucím se hlasem:

„Vidíte, Márinko, to je tak! Bez dlouhých řečí vám povím, že se chci ženit. Mohu ženu uživit, chvála bohu! a chci ji uživit. Vy jste hodná a hezká a já nejsem snad tak starý, abyste byla pro mne tuze mladá. Chcete-li mne, vezměte mne, jsem dobrý chlap! Budete mít všeho dost, ba i šperků, když budete chtít!“

„Já mám brillanty tuze ráda,“ zapomněla se Márinka.

„Brillanty? I ty máte mít, budete spokojena i s paní matkou!“ — —

A skutečně byla Márinka co paní Andresová velmi spokojenou. Brillantů nosila, až se jí staly obyčejnými a zahanbovala bohatou svou toiletou i nejbohatší dámy. Zvali ji do všech bálů, pan Andres musel k nim výdatně subskribovat a mladou paničku svou doprovázet. Sám ovšem už netančil, seděl v pohostinských pokojích a pil. Jeho panička se bavila s mladými, švižnými pány za-tím v sále nebo u kredencí a pan Andres pil ještě více. Někdy míval takovou radosť z toho, jak se jeho ženě kořili, že se opil a ani nevěděl, jede-li sám se ženou domů, anebo pomáhal-li mu ještě někdo do vozu. Márinka dobře věděla, jak upřímně jí ty zábavy přeje a když jednou pravil, že jí už do bálů nedovolí a s ní tam nepůjde (stalo se to prý za příčinou brillanty posázených hodinek, jež dříve jeho paní, pak ale náhle jednomu důstojníkovi náležely), odpověděla mu: „Půjdu tedy sama, mužíčku!“

Vrásky se v obličeji páně Andresovu množily a dodávaly mu vždy důstojnější ráz. Nebyly to však více vrásky domácích pánů, neboť když po třech letech šťastně a spokojeně zemřel, vynesli jeho rakev už z pronajmutého bytu. —

II.

Pan Hurban, pláteník, stál už hodnou chvíli před svým krámem a zdálo se, že mu na sluníčku nepříliš volno. Díval se zamyšlen na dláždění a chvilkami se obracel ku dveřům krámovým, jako-by tam zase vejít chtěl. Náhle se zase jako pevně odhodlán obrátil, nevešel ale, nýbrž zavřel zcela dvéře, stáhnul klíč a sestoupil se schůdku na ulici. Jen několik kroků a zůstal zase vedlé malého nitařského krámu stát. —

Dvéře byly otevřeny a u vnitř seděla za pudlem dosti mladá ženská, snad majitelkyně krámu.

Pan Hurban pomalounku vstoupil.

„Mám dlouhou chvíli, nikdo nekupuje; obžinky a posvícení jsou ještě daleko a člověk by se dlouhou chvíli rozzíval! Dovolte, abych zde trochu poseděl, paní Marjánko.“

„I ty můj bože, sedněte jen! Vždyť jsem zde také jako na ostrově!“

„Ano, když člověk ovdoví! — Máme tak stejný osud!“

„Vdovství by mne ani nenapadlo, kdyby kupci chodili.“

„Hle-hle už jdou. Prodávejte, paní Marjánko!“

A skutečně vcházely dvě elegantně oděné dámy do krámu.

Paní Marjánka pohleděla na ně a bylo viditelné, že se zarazila. Ptala se s očima sklopenýma, čeho by sobě žádaly.

„Několik druhů hedvábí bych ráda,“ odvětila první, vytáhlá dáma.

Paní Marjánka rychle se obrátila a vytáhla ze skříně krabici hedvábí. Předložila ji mlčky damám.

Dlouhá dáma počala se v hedvábí hrabat. Dívala se po očku na paní Marjánku, jež mlčíc k zemi hleděla a v patrných rozpacích se brzy červenala, brzy bledla. Dáma to dobře pozorovala a úsměšek kolem jejích rtů dokazoval, že rozpaky ty předvídala a z nich se těší. Pan Hurban díval se na to v udivení.

Náhle se dlouhá dáma sehnula, podívala se prodávačce do tváří a vykřikla, jako-by překvapením:

„Jak? Paní Andresová? Bože, kde pak jste se tu vzala? Což se vám tak znepoštěstilo?! Co děláte? Jak-pak se vám daří?“

„Inu, děkuju! — ještě to ujde!“

„Ach, ujde, ujde! Jakž pak vám musí, nebohá, být, když se po tak stkvělých okolnostech, v jakých jste žila, takto živit musíte! Sotva bych to vydržela, já se vaší síle obdivuju! Toť je strašlivé, vy, nejnádhernější dáma celého města a nyní! — Já bych sama plakala! Vidíš, Aloisije, to je ta paní Andresová, od které jsme se modě učívaly. Povídala jsem ti o ní! Náhle nám zmizela a teď — ne!“

„Prosím, ušetřte mne!“

„Ach ano, ano, takové zpomínky musí tuze bolet. Musíte se trochu vyrážet, paní Andresová. Přijdu sama častěji a řeknu vašim někdejším známým, aby vás navštěvovaly! Škoda, že nemám právě nyní více času, abych se pozdržela! Prosím, řekněte mi, co tyto příze stojí.“

Paní Marjánka udala sumu.

„Nebudu vám strhovat, nebohá! Zde máte. — Tedy s bohem, neplačte mně, s bohem, Andres!“

A dlouhá dáma vyšla se svou průvodkyní pyšně zase z krámu.

Paní Marjánka neplakala; stála zde bledá a jako-by zkamenělá.

„Toť je nestydatá ženská!“ horlil pan Hurban. „Kdo pak je to?“

Paní Marjánka neodpovídala.

„Víte co, paní Marjánko? — už jsem vám to chtěl dávno říci a budiž tedy! Chcete-li, já si vás vezmu, budu vás chránit před každou nestydatostí hloupých lidí a můžete zase žít šťastně a spokojeně, šťastněji a spokojeněji snad, než dříve. Nuže — chcete?“

„Co pak je to platno, co bylo, už nebude!“

„To ne a také by to bylo naše obapolné neštěstí! Domácím pánem nejsem, mám ale dobře zařízený obchod. Špatně se nám zajisté nepovede, umím se vynasnažit a umím také žít! Budete zase svou paní!“

„Kdybych alespoň mezi lidmi se zase mohla ukázat. Nemám kusu pořádného šatstva a šatstvo tuze miluju; člověk vyhlíží hned zcela jinak! Budete to považovat za dětinství, když vám právě nyní řeknu, že se mně hedvábný šat nade všechno líbí.“

„I ten máte mít! Což je o jedny hedvábné šaty! Však vím, že nebudete zbytečností tropit, naučila jste se už mnohému!“ —

Paní Marjánka, nyní paní Hurbanová, dokázala, že se v pravdě mnohému už byla naučila. Brzy se vypravovalo o hezké paničce, která v Hurbanovu krámě sedá a hedvábnou zástěrku nosí. Hurban měl z toho radosť, že se jeho ženuška lidem líbila a smával se, že do krámu každou chvíli některý odrostlejší student vešel, aby o drobné za zlatku nebo za dvojku poprosil. Byl pohodlný a nebyl žárliv, nechával tedy rád ženu samotnu v krámě; ba odbyl i protějšího kupce, když mu tento řekl, že každou chvíli skoro žena jeho se zlatkami pro drobné posílá a studenti zase k němu s drobnými pro zlatky chodí. Počal se teprvé mrzet, když mu kupec řekl, že studenti už pro zlatky nechodí a když se ženuška vymlouvala, že těm chudým mladíkům něco zapůjčiti musila. Zvláště jeden z nich často pak zlatky zase u kupce měníval; za to ale bavil co zdvořilý člověk paní Hurbanovou v krámě po celý den a vyprovázel ji, když vycházela a on se náhodou k tomu hodil. Panu Hurbanovi zdála se ta oběť nejspíš příliš velikou, neboť domlouval jednou zdvořilému studentovi tak důtklivě pro to, že namáháním mu až krev vyhrkla. Dobře, že se mohl na ženu bezpečit, když pro churavosť do krámu nemohl, a že měl dobrou opatrovatelku, sice by byl zajisté po celá dvě léta při stálém hrkání krve nevydržel a mnohem dříve zhasnul.

III.

U „Vonapartů“ bylo živo. Od rána, kdež se něco kořalky co snídaně prodalo, nikdo sem nezabloudil; teprvé když poledne odbilo, sehnali se sem zedníci, nádenníci a drvoštěpové, aby se zatím chlebem, sýrem a pivem posilnili, než by po odpolední práci na výdatnější večeři došlo. U jednoho z menších postranních stolků seděli jeden z drvoštěpů a nějaký malý mužík pohromadě a mluvili o rozdílném.

„Jak-pak to přijde, klobásníku, že zde dnes obědváš?“

„Vždyť víš, že v pátek s masem chodit nesmím! V ostatní dny si odbývám na Starém městě svůj oběd a přicházím teprvé k večeru zase na Malou stranu. Věru mne to mrzí, že jsem vdovcem a chci sobě vzít hospodyni, abych alespoň ve svou neděli, totiž v pátek, pořádný oběd měl.“

„Vidíš, bratře, já hledám také nějakou hospodinku; není to zdravé, když člověk sám a sám u cizích lidí v nájmu je. Co pak říkáš tam-hle opilé plátenici Mařeně?“

„Nu, snad by si dala říct! — Zeptáme se jí, koho by chtěla!“

U stolku před šenkýřkou stála oškubaná ženská. Mluvila přes stolek a šenkýřka se zdála její řečí tak rozhorlená, že se náhle rozkřikla, až celá hospoda na-jednou utichla.

„Nic nedám!“

„Ale prosím, jemnosť paní, jen náprstek kořaličky, budete mít zaplať pánbůh!“

„Ano, za ožralce!“

„Vždyť ale zaplatím, jak prodám — mám zboží!“ a ukazovala šenkýřce as na polo plnou krabici se sirkami.

„Prodejte a kupte pak!“

„Prosím, pánové, kupte, paní by mne nechala žízní umořit!“

Hosté se počali hlasitě smát, žádný však nekupoval.

„Vezměte si tedy, paničko, pět škatulek za krejcar a nalejte mně!“

„I pojď sem, Mařenko, sedni k nám a napij se!“ zvolal drvoštěp, jenž dříve byl mluvil.

Mařenka přistoupila a sedla si k nim.

„Poslouchej, chceme si tě někdo z nás vzít k sobě. Ku kterému by si chtěla? — Na, napij se!“

„Hej, paní šenkýřko, nějakou rosolku pro Mařenku!“ zvolal klobásník.

„Já nejradči pomerančovou!“

„Paní šenkýřko, půl žejdlíka pomerančové! — Vypiješ-li, Mařenko, dostaneš jinou!“

„Zaplať ti to pánbůh, mužíčku!“ pravila Mařenka, vstala od drvoštěpa a zasedla na druhou stranu stolku ku klobásníkovi. —

ZA PŮL HODINY

Hodiny hrkly na stěně a bilo tři čtvrtě.

Shrblý, třesoucí se starý muž, který byl v koutě za stolem sedě podřimoval, vzbudil se náhle při zvuku hodin, mnul trochu oči, zazíval a ptal se vychraptělým, nejistým hlasem: „Poslouchej, stará, to je už na dvanáct?“

„„Ano že, už na dvanáct, moh' jsi už ležet.““

„Pro to se mně také, stará —“ šeptal skoro nesrozumitelným tonem stařec, a hlava mu sklesla zase na prsa.

„„„Toť už mám nejvyšší čas, abych šel!“““ pravil desátník dělostřelec, vstávaje ze sedadla, kdež byl vedlé tlusté červené ženy seděl, a těžká šavle jeho zařinčela o plecháč u kamen, až sebou dřímající stařec zase poškubnul.

„„Ale počkejte předce, vždyť jde teprvé na dvanáct,““ nutila žena, uchopila se jeho ruky a chtěla ho zase k sobě stáhnout.

„„„Ne, ne, moje drahá,“““ šeptal voják, „„„mám sice přes čas, musím se ale předce už odebrat — než dojdu domů, bude bez toho jedna. — Přišel bych zítra nevyspalý!“““ doložil ještě tajeněji.

„„Čtveráku, jdi tedy a — ať mně nezabloudíš, to ti povídám!““ odpověděla žena vstávajíc taktéž šeptmo a uhodila ho žertovně přes ruku.

Desátník sejmul s hřebíku své čako, stáhnul si pevněji řemen u šavle, žena zavěsila se do něho a vyprovázela ho ku dveřům. Když odevírali, zařinčela šavle ještě jednou o skleněné dvéře, a z ulice zadul sem náhle způsobený průvan, až obě červené skla ve dveřích zakrývající záclony vysoko se nadmuly, a spící stařec se otřásl a zase se probudil. Vstal, vzal dřevěný svícen, v němž tenká a ohořelá už lojová svíčka trčela, se stolu, rozžehl ji třesoucí rukou od doutnajícího uhlí v kamnech a pravil: „Už nevydržím, jako by to na mne hodil — dobrou noc!“ Při tom sáhnul na nízké dvéře, na nichž letopočet a několik písmen nejspíše svěcenou křídou napsáno bylo, požehnal se a zmizel.

Poslední jeho slova platila třem osobám, které za jiným stolem seděly. Jedna z nich byla ženská, děvče to as pětadvacetileté; o jejím mládí nedalo se pochybovat, ač její obličej už mnohou vráskou zohyzděn byl, a v jejím oku místo mladistvého ohně už kalnosť a přesycenosť se byla rozhostila. Čistý, až příliš směle však vystřížený šat, zvláště hledaný způsob, jakýmž bohaté její tmavé vlasy upraveny byly a ráz místnosti, ve které právě po domácku sobě počínala, nepřipustily pochybnosti o tom, že patří k oněm nešťastným ženštinám, jež všichni zatracujou a předce se nerozmýšlejí, počet jejich některou novou obětí rozmnožiti, s nimiž tajně se lidé scházejí, aby je veřejně v bláto zašlapovat a takto sobě laciným způsobem na morální velikosť zahrát mohli.

Seděla v čele stolu a míchala stále hrou ušpiněných francouzských karet. Vedlé ní se byl po každé straně jeden mužský usadil. Oba tito mužští patřili dle šatstva, obličeje i každého pohybu k lepším stavům. I v podobných zcela nízkých místnostech objeví se často lidé „lepších“ tříd buď z rozmrzelosti nad jednotvárným životem solidnějších společností, buď z okamžité bujnosti, buď konečně k vůli tomu, aby život bídáků seznali a jím se u porovnání ku svému pohodlí jaksi duševně polechtali a jako nějakou zaplacenou komoedijí se pobavili. Poslednější nazývá se někdy také studium života chudiny.

Před oběma hostmi stála černá káva; stála nejspíše už dlouho nedotknuta, ba nebyli ji ani osladili, a cukr ležel posud neupotřeben na misce vedlé kávy.

I mezi těmito třemi byl se hovor zcela šeptmo vedl a nebylo tedy divu, že i hrkot hodin stařce probudil.

Když byl stařec vyšel, ptal se jeden z hostí děvčete po něčem.

— I to-to! — odpírala tato hlasitě, on je o celých pět let mladší než naše paní, ale ten život při takové živnosti a on si ničeho neodřekl! Ten voják, co tam prvé u paní seděl, a s kterým ona teď venku stojí — poslouchejte jen, jak si tam povídají — to je teď její vyvolenec; má každých čtrnáct dní jiného, a jeden ji stojí více než druhý. Nejhorší je ale ten-hle! Ten by bral od ní pořád peníze! Já ho nemohu ani cítit, musím ale být předce přívětiva, sic by mne paní vyhnala a — nu vždyť víte, kam mám jít, když už žádná mladice víc nejsem a krásy nepřibývá — musím se místa držet, dokud to jde. —

„„S bohem!““ zaznělo z ulice a tlustá paní zase vešla. „„Toť se nám už dělá chladno!““

— Ba, už to přichází! — svědčilo děvče.

Paní zasedla zase za „pudl“ u kamen, vytáhla šuple a počala počítat peníze.

Kmitavé světlo olejové, silně začaděné lampy — plyn se byl posud do této odlehlé části města nedostal — osvěcovalo i malou jizbu nedostatečně. Všechno dosvědčovalo primitivnosť, ba i chudobu. Asi pět dlouhých, ošumělých stolů stálo těsně při sobě; u stěny byly kolem stolů lavice, naproti nim vysoké, holé židle. Stěny byly bílé a tak-měř bez ozdob; jen dva křiklavě illuminované malé obrazy a staré zrcadlo v rámci taktéž ze zrcadelného skla visely nad stolem, u něhož se byli pozdní hosté ubytovali. Na kamnech stálo několik černých železných hrnků, a na pudlu mimo několik sklenic na kávu byly dvě láhve s kmínovkou a rumem.

Nastalo zase ticho. Ti dva pánové šeptali děvčeti něco vážného a chvilkami jen zaznělo v jizbě cinknutí některého měďáku nebo stříbrnáčku, jenž byl tlusté ženě při počítání prsty proklouznul.

Hodiny hrkly zase a bila dvanáctá; sotva že dohrčely, zazněly sem pádné rány s blízké věže, zvěstující odlehlé a chudé té části města půlnoc.

‚V těch nízkých domcích zde kolem asi všechno už tiše spí; v našich končinách jsou lidé všudy ještě vzhůru,‘ podotknul větší a o něco starší z obou pánů na-hlas.

— Nemyslete si to — odpíralo děvče — a kde někdo spí, stává se to nemocí nebo umdlením — vždyť ti lidé večer sotva na lože mdlobou dopadnou a pak někde také — tady-hle vedlé stará Markytka usne snad pro to, že se jí oči slzami zalepí. —

„„Už bych skoro také spala,““ podotkla paní a zavřela šuple. Stáhla šátek s krku, tak že její až protivně tlustá ramena obnažena byla, a položila hlavu na stůl před sebou.

Šeptání mezi ostatními zase počalo. Bylo viditelno, že pán, který byl dříve už mluvil, něco od děvčete žádá, k čemuž ono svolit nechce.

— Když vám ale povídám, pane, že to nestojí ani za vypravování. —

‚Nic neškodí! Vidíš, už jsem tě tak často o to žádal!‘

— A já bych vám to ráda vypravovala, kdyby vás to mohlo jen trochu zajímat! Ale můj život byl tak jednoduchý, a musila bych leckdy něco říci tak hloupého, že byste se mně vysmál! — Nu, já vím, vy jste dobrý pán, vím, jak jste se mne ujmul — já nedovedu ale lhát a se co lepší stavět než jsem, a nevím, zdaž byste s ošklivostí neposlouchal. Vidíte, každá jiná holka by vám vypravovala, že její milenec ji v hanbě zůstavil, a to že byl její počátek. A nesměl byste to věru ani desáté, což povídám desáté! uvěřit; tak krásnou zpomínku má málokterá a lhala bych, kdybych řekla, že já ji mám. Ano, to chodí tak mnozí pánové — nu, vás znám, že vy takový nejste a tady-hle ten druhý pán to také nebude — a ti píšou noviny a knihy a vyptávají se nás, co se jim kdy přihodilo a zaznamenávají si to; holky pak lhou hodně a věsí jim bulíky, já ale — nač bych lhala? Já — ne, mne láska nezavedla. —

„Čím byli tvoji rodiče?“

Děvče míchalo kartami.

— Rodiče? Hm na rodiče se ptáte? Ano, to já sama nevím. Ani se nepamatuju, že bych byla co dítě někde jinde bývala, než v kuchyni jistého židovského traktéra. V té špinavé, černé kuchyni byla jsem od maličkosti a nevyšla jsem skoro ani ven; židovkou ale nejsem, vždycky mně nadávali „křesťanských p.......“, když jsem něco vyvedla. Byla jsem tam jako domácí pes držena, a předce mne ani nenapadlo, že se mnou nenakládají zcela dobře — vlastně chtěla jsem říci, ne tak jako se svými vlastními dětmi. Já byla ale hned z počátku uvykla neznat jiného zlého než přílišné bití. Hladu jsem neměla, najedla jsem se v kuchyni ledačeho, a bita jsem bývala jen, když jsem nějaké nádobí roztloukla, což se málo kdy stalo. Nádobí a vůbec všechno to, co v kuchyni bylo, bylo mými hračkami; povídala jsem každému hrnku a hrála si s ním a nevěděla jsem, že jiné děti mívají jiné hračky. Ba já myslila, že ani nevypadám jako jiné děti a to už pro to, že moje šaty byly samé hadry a šaty ostatních že byly hezké. Neučila jsem se ničemu než vaření — tak mne vychovali, že jsem se mohla později sama uživit. —

Poslední slova byla s lehkou trpkostí člověka vyslovena, jenž o své nezměnitelné bídě už ani nepřemýšlí. Děvče počalo karty do řad vykládat a po minutové přestávce pokračovalo zase dále mluvíc tiše a pomalu.

— Nu a tam jsem byla, až jsem skoro dorostla. Říkali mně, že jsem už šestnáct let. Tenkráte začala k nám chodit jistá křesťanka, která mně vždycky lichotila a leckdy mně po straně něco k mlsání strčila. Já ji měla ráda. Jednou si mne od židovky vyprosila pod záminkou, že jí mám při přenášení nějakých věcí nápomocna být. Šla jsem s radostí s ní mnohými ulicemi, než jsme se do jejího bytu dostaly. Nikdy jsem neviděla takový kus Prahy jako po té cestě, znala jsem jen ulici od traktéra až ku kašně a musila mne tak-řka za sebou vlíct, abychom se z místa dostaly — všudy jsem zůstávala stát. Když jsme došly k ní, pravila mně, že mne naschvál odvedla, a že nebudu už musit nazpět, u židů že to prý sama vyjedná, neměli prý na mne práva. U ní že dostanu pěkné šaty a dobrou stravu, když budu poslušna, a že si vydělám mnoho peněz takřka bez práce a mnohému že se při tom naučím. Já ovšem hned ku všemu svolila, zdálo se mně všechno být tak pěkné, co povídala ta dobrá žena. Přinesla mně pěkné šaty, schválně jako by pro mne ušité, myla a česala mne přes dvě hodiny, posadila mně klobouk na hlavu a postavila mne pak před zrcadlo. Lekla jsem se až sama sebe, jak krásně jsem vypadala a nevěděla jsem, jak mám ruce držet, abych jen šaty nepomačkala. Klobouk mne tísnil, nebyla jsem zvykla mít něco na hlavě. Žena mně slibovala ještě krásnější šaty a vybídla mne, že mne hned někam povede, kde lepší dostanu.

Vyšly jsme zase a kráčely zase jinými ulicemi. Pro samé divení nezpozorovala jsem ani, že už dlouho před vysokým, krásným domem stojím, a že ta žena s nějakým mužským v livreji rozmlouvá. Pobídla mne konečně, abychom vešly. Teprvé nyní všimla jsem si člověka, s kterým žena mluvila. Usmál se tak podivně na mne, že jsem sklopila oči a nevěděla jsem předce ani proč. Kráčela jsem se sklopenýma očima po širokých schodech za nimi a skrz několik pokojů, až jsme konečně zůstali před vysokými, bílými dveřmi s pozlacenou klikou stát. Žena mně pošeptala, abych byla teď povolna a poslušna, odevřeli dvéře, strčili mne tam a nechali tak samotnou v cizím pokoji. Nepokročila jsem na hladké podlaze ani o krok ode dveří a třásla jsem se na celém těle. Bála jsem se i oči pozdvihnout, ačkoli jsem tušila, že bych mnoho nevídaného spatřila. Hned na to vstoupil někdo do pokoje, a ke mně se blížily mužské kroky. Hebounká ruka uchopila mne za bradu a pozdvihla mně hlavu. Stála jsem naproti krásnému, mladému muži. Nutil mne, abych si sedla a když jsem se zdráhala, stáhl mne k sobě na klín. —

Toť se ty karty dnes tento! Koukněte jenom, samý smutek do domu! To je divné! — Nu a když jsem odcházela, měla jsem v ruce balík nových bankovek — první to peníze, jež jsem ve svém životě v rukou měla, — doložilo děvče jako ve snu.

Vypravovala náhle nyní tonem nejvyšší rozvázanosti, tonem takovým, který by rád zakryl, že je vylhaným sice ale dávno už navyklým.

— Nebyla jsem dlouho u té ženy; dovedla mne k jedné paní, u které jsem více krásně oblečených děvčat svého stáří nalezla. Paní ta věděla už všechno o mně a pravila, že mne ráda k sobě přijme, když obdržím úřední dovolení. Pan rada mne zrazoval a namluvil mně mnoho pěkného o tom, do jakého neštěstí klesám. Já mu nerozuměla a nevěřila; nový můj život byl příliš krásný, snad ho neznal nebo mně ho záviděl. Vždyť jsem tenkráte ani nevěděla, co je to špatnosť, posud mně to nebyl nikdo řekl! Když jsem obdržela písemné dovolení, skákala jsem jako dítě radostí. Běžela jsem, co jsem mohla, ku své nové paní a po cestě jsem svírala pevně oběma rukama sáček, v němž jsem dovolení měla. A tak jsem se stala —

‚— Nástrojem veřejné nelásky, —‘ doložil muž, jenž byl posud mlčel.

„A lásky jste nikdy nepocítila?“ dolehal zase první.

— Jakž-pak ne! — svědčilo děvče s tímž lehkomyslným tonem jako dříve. — A jakou lásku, to byste se nasmáli, kdybych vypravovala! Seznala jsem jistého mladíka, ale ne u své paní — ach ten byl hezký! — A já ho měla opravdu ráda! — tvrdilo děvče tonem, jako by někdo pochyboval, že může opravdu milovat.

— Navedly mne, abych se mu nesvěřila, čím jsem, neboť už jsem byla seznala, čím vlastně jsem, a on si mne vzal k sobě. Žila jsem s ním přes rok, než se dozvěděl, co jsem dříve tropila. Byl by si mne už pro to vzal, že jsme měli roztomilou holčičku. Jednou ale, když jsem přišla domů — děvče shrnulo náhle zase všechny karty — odevzdala mně domovnice klíč a zapečetěný list. Naučil mne číst a psát a tak jsem mohla snadno vyrozumět, co chce. Nepsal nic jiného než: „Takový vývrhel člověčenstva nezasluhuje jmena matky; vzal jsem si své dítě, abych ho sám vychoval!“ —

Děvče se zamlčelo a hledělo oči v sloup přímo před sebe. Konečně si vzdychlo, zamíchalo rychle zase karty a pokračovalo opět klidně a pomalu:

— Zdaliž pak byste uvěřili, že mne to tenkráte opravdu bolelo? I teď — nu teď, když si na to zpomenu, směju se, nebo když mne nazval vývrhelem, byla to také hanba pro něho — že ne? Ale tenkrát — tenkrát jsem věru sotva na schody vyšla! Plakala jsem nad kolébkou ukradeného mně dítěte, a věřte mně nebo ne — já se nemohla s kolíbkou rozloučit, prodala jsem ji ze všeho nářadí naposled, a když jsem ji už prodat musila, uštípla jsem si ještě na památku aspoň tříštku z ní. Já nevěděla, co mám počnout. K dřívějšímu životu jsem se nechtěla vrátit, já nevím proč; cítila jsem ale vždycky, jako by mně to moje dítě zabraňovalo. Hledala jsem službu a nenašla jsem jí; konečně jsem se rozstonala. Mladý jeden na blízku bydlící lékař, známý mého bývalého milého, mne ošetřoval a zaplatil zatím všechny léky. Za krátko jsem se uzdravila, byla jsem ale lékaři už mnoho za ošetřování a za léky dlužna. On toho použil k výhrůžkám. —

‚To je hanebné.‘

— Co je to, „hanebné?“ — tázalo se děvče a usmálo se ponejprv za celé vypravování zřejmě bolestně. — „Myslíte, že jsem nebyla hezká? Znám vás, vy mužští! Teď byste se mne, pane, ovšem už ani nedotknul. —

— A tak jsem zase tam, odkud jsem vyšla, — doložila rychle jako-by skončit spěchala.

V tom se dvéře s rachotem odevřely. Vcházela noční hlídka a odevřenými dveřmi zaznívaly sem rány s věže zvěstující půl jedné.

„Už je přes čas,“ napomínal jeden ze strážníků.

Pánové vstali, každý z nich vyndal bankovku a podal ji děvčeti.

‚Zaplaťte kávu a ostatní si nechte.‘

— Nu vidíte, že to nestálo za vypravování, byla jsem se vším za půl hodiny hotova! —

Z LITOMĚŘICKÉHO KALENDÁŘE

I.

Z náměstí Malostranského vyjížděla drožka. Byl už večer a potkávající nemohli tedy tak lehce rozeznat, kdo v ní sedí. Ne snad, že by vůbec něco zvláštního na vyjíždějící drožce bylo, aby lidé stůj co stůj věděti museli, kdo v ní sedí — to ne! je to ale nutným zvykem, že potkávající vždy třeba mimovolně do vozu nahlédnou, tak jako sobě vůbec každého všimnou, koho potkávají. Kdo ale sám v drožce sedí a na vození se zvyklým není, považuje toto nahlížení za divnou zvědavosť, ne-li nestydatosť, třeba by jindy nevědomky totéž číníval.

Může býti, že vnitř drožky sedící také jen k těm náleželi, kteří málokdy do vozu vstupujou; počátek rozpravy dvou mužských hlasů nadsvědčoval tomu alespoň poněkud.

„Příteli, jsem rád, že je tma; myslím, že by každý na mně poznal, že jedu k vůli nevěstě, které posud ani neznám. Nebývám příliš bojácným v tom ohledu, mám už pěknou praxí v zacházení s děvčaty, což? nu a vidíš, dnes pořád myslím, že vyvedu nějakou hlouposť!“

„„Jediná hlouposť, kterou bys vyvest mohl, může ta být, že bys se zamiloval do některého jiného děvčete než do své nevěsty.““

„To ne, k tomu jsem příliš chladným a praktickým.“

„„Ta tvá praktičnosť —““

„No, to bych sobě vyprosil! Vsadím se s tebou, že za čtvrť hodiny poznám sám, která je ta má nevěsta, aniž bys mne na ni upozornil. Kolik bude as děvčat při tom domácím plesu?“

„„As dvacet. Neradil bych ti ale —““

„Ne ne! zůstane při tom, že sobě ji sám vyhledám — vsaď se, že se nezmýlím. — Vylíčil's mne rodičům a děvčeti? Pověděl jsi všechno?“

„„Pověděl; mělť jsem radosť z toho, že se konečně přece oženíš. Kdyby mne nebylo, kdo ví, jak dlouho bys ještě tropil hlouposti. Starý mládenec —““

„Hm, starý mládenec!“

„„Nu — mladým mládencem už nejsi, Přichovský! Nevěsta už sice také není zcela mlada, sice by se tím dohazovačským způsobem nevdávala, namáhej se ale, abys se jí zalíbil.““

„Mně posuď žádné děvče neodolalo! — A má skutečně peníze?“

„„To není hezké od tebe, že stále jen o peníze dbáš. Vždyť máš sám dost.““

„Tomu ještě nerozumíš, člověk nemá peněz nikdy dost!“

„„Má tři domy, jak jsem pravil.““

„To se už ani neptám dále, je-li hezka!“

„„Není oškliva — roztomilou nožku, pěkný zrůst, krásný vlas a znamenitě výrazuplné oko!““

„Škoda že ji tak popisuješ; toť mám se svou sázkou už s předu —“

Vůz zarazil v témž okamžení u jednoho domu Spálené ulice. Přátelé vystoupili a kráčeli ozářenými schody do prvního poschodí. Byli trochu nerovného stáří. Starší a vyšší z nich ohlížel se pátravě po domě, byl zde bez pochyby po prvé. Mladší kráčel stále o stupeň výš než jeho soudruh a teprvé tím byly hlavy obou jaksi v stejné výši.

Báleční oděv jejich, jenž odevřenými svrchníky zpozorovati se mohl, nadsvědčoval obsahu dřívější rozmluvy.

Sotva že byli dostoupili prvního poschodí, odevřely se dvéře přímo naproti schodům a z nich vyběhl malý, tlustý, as čtyřicítiletý pán.

„Ale, pane Schaefer! Tak dlouho nejít! První valčík už odbyt a bez vás! Nu — honem, honem, pánové. — Ne, ne! Žádné zbytečně dlouhé představování. To je přítel váš a tedy — tak? Přichovský se jmenuje? Nu to mne těší! Prosím ale —"

„„Jsou zde Alexandrovic, pane notáři?""

„I ovšem že jsou! Čtveráku, máte snad zálusky na bohatou slečnu? Nu moje otcovské — Ne, pánové! zdehle se svlečete! Nani, přiveď ty věci do pořádku!"

Přívětivý domácí pán uváděl nyní oba přátely do salonu, v němž četná společnosť už dosti hlučně se bavila.

„Musím vás teď zase opustit, pánové; čekámť ještě někoho. Je nyní quadrille na řadě, pane Schaefer, ale až po chvilce — s počátku a ku konci dělávame delší přestávky! Náš přítel vás už sám obeznámí, pane Přichovský!"

Přichovský prohlížel zatím pátravým zrakem procházející se dámy; Schaefer to zpozoroval a smál se.

„Ještě jsi neuhodl, která to? Představovat tě společnosti pro-zatím nebudu, sic bys ani hádat nepotřeboval."

„„Jen mne nech; však já se sám představím, až toho bude zapotřebí!""

„Tedy půjdu po svém," odvětil Schaefer a hned se připojil ku roztomilému párku kolemjdoucích děvčat, z nichž jedno jaksi důvěrně a milostně na něho pohlíželo.

„Aha!" myslil sobě pozorující Přichovský, „však nešel toliko k vůli mně sem! Nemohu mu to zazlít — jen aby nebyla chuda! — Která pak je asi ta má umluvená! Nebude těžko nalezt, co hledáme, ačkoli posud ničeho nevidím. Ona o mně ví, zajisté mne očekávala a viděla mne přicházejícího se Schaeferem. Bohata prý je a oškliva prý není — uvidíme; oženit se ale už musím. To s tím starým mládencem nebylo tak hloupé od něho — má skorem trochu pravdu. Jsem už asi —" při tom sklopil Přichovský hlavu a díval se chvíli v hlubokém zamýšlení k zemi. Náhlé „Eh!" a vyhození hlavou dokázalo opětné probuzení.

V témž okamžiku spatřil před sebou dvě procházející se dámy, z nichž větší as třicítiletá se udiveně na něho dívala. Hlasité jeho „eh!“ — hlasitěji pronešené, než Přichovský sobě vědom byl, bylo ji poněkud zarazilo. Přichovský stál tu jako by překvapen a uklonil se mimovolně. Dáma přívětivě poděkovala a kráčela dále.

„To je ona! Ovšem že to bude ona, proč by se sice tak na mne dívala! Ta že není krásna? Nu, může být, že není; je ale tak příjemna, že — toť je roztomilý vzrůst! ta chůze! Ty světlé, krásné kadeře! — Nevidím jí nyní v obličej a předce tane posud přede mnou to velké, černé oko, jež tak skoumavě na mně spočívalo! Obejmul bych tě, příteli, kapitalně jsi se o mne postaral! Vezmu si ji, ano, vezmu! — — — Už přichází zase!“

Mezi tím byla vysoká blondyna, jež Přichovského tak dojmula, se svou průvodkyní zase salon obešla a blížila se k jeho stanovišti. Přichovský zpozoroval, že její zrak ho hledá. Rychle postoupil.

„Prosím, slečno, jste už zadána ku quadrille?“

„„Nejsem,““ odvětila blondyna a usmála se při tom na svou družku.

„A směl bych já žádat?“

„„Proč byste nesměl?““

„Vaše slečna družka — či snad už jemnosť paní? Odpusťte, nejsem zde znám! Vaše přívětivá družka odpustí, když vás odvedu hned. Sextetto už ladí nástroje!“

Průvodkyně se uklonila a Přichovský zpozoroval na tvářích obou dam zase lehký úsměv. „Není pochybnosti,“ zabručel pro sebe a podal děvčeti ruku. Procházeli se ještě chvíli salonem.

„Nevím ani, jak bych v těch zcela zvláštních poměrech řeč započít a rozpřísť měl. Jsem sice věru už dosti praktický — — vy vidíte, slečno, že jsem upřímným.“ —

„„Nenahlížím, proč byste jím býti nemohl. A co se týká těch zvláštních poměrů, což pak má být v tom tak zvláštního, že mezi cizími vám posud lidmi se bavíte?““

„Ano, posud cizími! Lituju, že mně byli posud cizími!“

pravil Přichovský a podíval se významně na svou tanečnici. Tato sobě jeho pohledu nepovšimla.

„„Při domácím plesu je seznámení se velmi snadné a závisí to jen od vás, abyste nebyl dlouho cizím.““

„Skutečně jen ode mne?“ tázal se spokojeně a radostně, přitisknuv zároveň vřele ruku její k sobě.

Blondynka upřela trochu udivený zrak na něho a pravila: „„Pokud vím, ode mne alespoň ne!““

„Rozumím,“ rozumoval v duchu Přichovský. „Hněvá se trochu a chce mne upozornit, že jsem se měl dříve o její matku postarat!“

„Prosím,“ pokračoval zase hlasitě, „která z těch paniček je Vašnostina matka? Přál bych sobě, kdybych jí představen býti mohl.“

„„Něco podobného se skutečně může jen vám stát, jenž zde zcela neznám jste. Má matka zde není! — Však už dávají znamení ku quadrille! Kde se postavíme?““

„Máš už protějšího?“ tázal se přistupující Schaefer, veda s sebou totéž děvče, s kterým byl započal se bavit a jež ještě nebyl opustil. „Buď pozorliv, matka tě stále pozoruje“ — doložil šeptem.

Dámy se vzájemně klonily a Přichovský se uklonil poněkud v rozpacích s sebou.

„Bůh ví, slečno, co se to dnes děje se mnou,“ počal Přichovský po první touře; „dnes jsem věru jaksi pitomý a nemohu ani originelnějších počátků ku konversací najít. Vy se usmíváte? Jindy věru — ač se nejspíše stávám tím směšným, že to prostě tvrdím — jindy věru mívám myšlének dost; vím ale, že mne omluvíte, jelikož vám můj přítel Schaefer —“

„Ku předu! Vždyť je druhá!“ komendoval Schaefer a Přichovský musil dámu opustit.

Po tour des mains obrátila se tanečnice sama ku Přichovskému.

„Přeju vám skutečně štěstí ku takovému příteli, jakým pan Schaefer je. Já bych — —“

„„Ku předu!““ vytrhnul je zase Schaefer. Dvojí toto trochu komické velení a vytrhování přivedlo Přichovského do plného proudu a bavil nyní tanečnici svou až po konec výborně. Když se byli na konec vzájemně uklonili, podal Přichovský své tanečnici zase ruku a šeptal:

„Smím vás zaprosit ještě o nějaký okamžik?“

„„Jsem k službám.““

„Přede vším prosím o křestné vaše jmeno; rodinné už znám.“

„„Tak? To byste byl snad, pane — nu neškodí! — Antonie!““

„Drahá Antonie tedy, vyslyšte mne! — Nebylo by vám ale přede vším snad vhod, abychom zašli do vedlejšího pokoje? Budu svobodněji mluvit moci.“

„„Nevím ani, pane, mám-li vás vůbec ještě vyslechnout! Mluvíte tak podivně, že —““

„Nuž tedy k cíli! Je to ovšem trochu podivné, že teprvé přítel můj mně ku nevěstě dopomoci musil; kdybych však —“

„„Přítel váš? A to snad docela pan Schaefer? O ten zlý, ošklivý člověk! Tomu se zajisté pomstím za celý ženský svět výsměchem!““

„Už mne nezmatete, slečno! Nedomluvil jsem prvé; chtěl jsem říci, že, kdybych ale vás byl už dříve seznal, nebyl bych zajisté pomoci přítelovy potřeboval.“

„„Myslíte, že bych já vám byla k nějaké nevěstě dopomohla?““

„Jste v roztomilém rozmaru, slečinko! — Ne, zajisté ne! Já nehledal peněz!“

„„To je šlechetné od vás!““

„Nevidím v tom žádné šlechetnosti, zvláště nyní ne, kde jsem se tak náhle a mocně zamiloval, že bych byl nikdy neuvěřil tolik ještě vlastní své síle. Jsem sám bohat, mohuliž za to, že i vy jste bohata?“

„„Já bohata? Poslouchej, mužíčku, mnoho-li máš ročně?“ “

„Já ročně? To je ale divná otázka,“ odpověděl mladý vysoký muž, jenž byl už několik kroků po druhé straně Antonie kráčel, aniž by ho byl rozháraný Přichovský pozoroval.

„„Jen pro to, že mne ten pán zde za bohatou má. Představuju ti zde, mužíčku, přítele pana Schaefera. Byl tak laskav, že mne místo mého nedbalého manžela as půl hodiny výtečně bavil. Poděkuj se tomu pánu, baví zcela originelně.“ “

Při těch slovích usmála se Antonie potutelně, uklonila se Přichovskému a kráčela se svým manželem dále.

Přichovský ani nepozoroval, že stojí procházejícím se v cestě, a to zcela neslušným způsobem. —

Za krátkou chvilku strhnul se mezi společností velký zmatek. Domácí paní, která posud nebyla ani mezi hostmi ukázati se mohla a stále ještě v kuchyni se nařizováním zaneprazdňovala, sklesla náhle u ohniště k zemi a nemohli ji více vzkřísit. Ranila ji mrtvice.

Když hosté po nějaké chvíli se vesměs k odchodu chystali a Schaefer svého přítele vyhledával, byl tento už zmizel.

II.

Nalezáme druhého dne oba přátely zase pohromadě a to v bytu Přichovského. Celé nářadí bytu svědčí, že Přichovský skutečně bohat jest a že dovedl sobě mládenecký a osamělý svůj život vším možným pohodlím osladit.

Je kolem jedenácté z rána. Přátelé sedí při sobě na pohovce a mocné kotouče dýmu z cigar, jež kolem stropu a oken se vinuly, dokazovaly, že už dosti dlouho tak sedí.

Schaefer je zcela oblečen, jelikož odjinud přišel. Přichovský sedí v županu. Oba přátelé jsou patrně zasmušelí; u Přichovského jest výraz zasmušilosti tím ještě zvýšen, že oči má nevyspalé a tváře jeho že hoří neobyčejným zimničným zápalem.

Dlouho už mlčeli, nejspíš že byli dříve o něčem nemilém pojednali.

„Jak já se ale teď z toho vypletu, rád bych věděl," přerušil konečně mrzutě Schaefer mlčení.

„„Jak chceš!""

„Nu to je pravda!" usmál se Schaefer poněkud rozveselen, doložil hned ale zase opravdově: „Nech sobě radit, hochu, naprav, v čems pochybil, může se ještě — "

„„I bůh zachraň!"" vykřiknul náhle Přichovský; vyskočil z pohovky a počal dlouhými a nepravidelnými kroky přecházeti světnicí. „„Neseznal jsem jí a nechci jí ani seznat; co je mně teď do ní, když sobě jí už více nevezmu. Seznal jsem tam jenom jednu a ta"" —

„Proč nedomluvíš? Jen domluv! Což z toho, že's se tak zamiloval jak nikdy před tím! Mrzí tě to, že musíš o svém zamilování slyšet? Ne, směšno je to poněkud, když starý mládenec Přichovský, jenž tak tlustou kůži má jako slon, ještě šípem dětinství, jak jsi to dříve nazýval, ranit se může. A neméně směšno, že blondyn Přichovský, jenž jenom brunetky vůbec za ženské má, náhle se do blondynky zamiluje."

„„Ta zpropadená blondyna!"" usmíval se Přichovský polo mrzutě a polo přívětivěji.

„Tyť se usmíváš jako dítě, když přestává bolesť cítit!"

„„Ne, koukni se, Schaefeře, nevysmívej se mně!"" zatáčel Přichovský zase rozmluvu. „„Já jsem skutečně všecek proměněn. Kdybych věděl, že se mně nevysměješ, svěřil bych se ti! — Je to znamenité! Stále se má pýcha zpouzí proti posměšnému způsobu, jakým mne Antonie — *trestala,* nemohu říci, ale překvapila — a předce všudy vidím tu zlopověstnou světlou hlavičku před sebou, vidím ji na každém předmětu, na který pohlédnu. A bůh ví, co se to s mou fantasií stalo, ta její hlava kadeřavá se v mé fantasii zmenšila v roztomilou miniaturní kadeřavou a zlatou hlavičku a těch hlaviček oblétá mne tolik ze všech stran jako prášků v slunečním paprslku, nebo spíše jako — nu jako těch drobných křišťálků ve vzduchu za jasného zimního dne. Chvilkami je mi horko, chvilkami zase mrazivo, mám zimnici a mluvím jako —““

„Básník,“ doložil udivený Schaefer.

„„Jako blázen spíše, to je snad lepší výraz pro ten nesmysl, ačkoli je oboje velmi spřízněné. Chladný svůj rozum jsem alespoň na jisto pro okamžik ztratil a moje obyčejná reflexí mně připadá nyní jako led, uchovávající champagnskému říznosť. Podivno, podivno je mně — jsem jistě zamilován, třeba bych toho rád odepřel. A vzdor tomu, že je mně dosti krušno při tom, nemohu předce sám sobě zapříti, že mám kousek podivného potěšení z té bolesti. Těší mne jaksi, že dnes trochu jinak myslím než obyčejně a že cit se nenechává zcela opanovat rozumem. Obyčejně mně bývá život fadní kommedií, již podlé svého pohodlí, když už také oučinkovati musím, na sceny a akty rozděluju; dnes je mně ale skoro jako dítěti, které se z marionet těší a velmi nerádo by bylo, kdyby jeho rozoumek se přesvědčil, že jsou pouze marionettami. Snad mne nepochopuješ hned a nerozumíš mému citu. Víš, jak je člověku spokojenému, když ráno se probouzí a z lože vstává? Jako by všechno kolem něho zlatem se stkvělo, viď? Nu a tak je mně také nyní, když mohu chvilku na Antonii myslit, aniž bych zároveň myslil na její zlobu. Je mně, jako bych byl posud velmi rozumně jedl a pil, ne méně rozumně spal — ale předce při všem a vždy jen spal! Někdy jsem sobě ovšem také zahrál na lásku, dovedl jsem být dvě i tři hodiny do děvčete zamilován a zamiloval jsem se po krátké přestávce třeba do téhož děvčete zase na dvě nebo na tři hodiny — eh což žvástám stále! Nemáš mne za dobrého humoristu?““

„Vidím ze všeho jen, že mnou tobě určená nevěsta sedět zůstane, ty že věčně věkův starým mládencem budeš a že Antonie velmi dobře učinila, když tě hned tak ochladila. Není sice pochybnosti, že bys nebyl nikdy u chladné Antonie pořídil, mohl's se ale dopustit hloupostí.“

„„To není pravda, že bych nepořídil!““

„Těš se tím, chceš-li; získáš nešťastnou tou láskou alespoň zajisté tolik, že trochu jiný život povedeš.“

„„Což myslíš, že se té lásce více neubráním? Nu, nechci se s tebou hádat, alespoň dnes ne; bylť bych se včera ještě také hádal, že se vůbec ani zamilovat nemohu a — Ostatně byl bych snad zcela spokojen, že mám něco nového, nač myslit mohu, jen kdybych se nebál, že se mně lidé vysmějou!““

„Antonie bude jistě mlčet a kdož jiný ví o tom?“

„„Při zamilování je to zcela zvláštní. Člověk myslí, že to nikdo neví a zatím nosí celou historii na čele napsanou.““ —

Skutečně se stal nyní Přichovský zcela jiným. Dříve byl životem už přesycen, užíval radovánek bez všeliké útěchy, žil odměřeně a chladně, aniž by byl sobě něčeho odepřel, co mu čas zkrátit mohlo. Duševní vzdělání jeho sloužilo mu jen k tomu, aby někdy sám na sebe se pro nečinnosť rozzlobil; divná ale nechuť, jakáž přežilých lidí se někdy zmocňuje, zabraňovala mu zase, aby nových poměrů a nového života vyhledával. Neměl potěšení více v maličkostech a k velkým věcem málo síly více. Žil dál, pro to že Senecovo „Patet janua, exi!“ příliš vysoké pro něho bylo a předce by byl beze strachu a hrůzy třeba okamžitě ulehnout a zemříti mohl. Býváť jistý stupeň u lidí přesycených, kde život přestává býti životem a kde člověk pro to už více nežije, že všechno, co se mu přihazuje, už zná, a o tom už dávno byl dosti se napřemýšlel.

Nyní ale Přichovský počal býti mnohem mrzutějším naproti těm, s kterými zacházel, dřívější ledová kůra dvornosti byla prolomena; on sám o sobě ale vedl život mnohem pestřejší a bohatější a nešťastná třeba láska dodávala mu předce zase mladosti a svěžesti. Jeho myšlénky byly snivější ale také souvislejší a tak se i jeho život souvislejším stal.

Upřímný Schaefer, jenž šťastně dovedl tajemství přítelovo zachránit, těšil se i z této změny, jelikož dobře věděl, že u vychladlého Přichovského nešťastná láska příliš nešťastných a dojemných následků míti nebude.

III.

Minulo asi půl roku a v životě obou přátel se mimo tu „maličkosť“, jak se Přichovský vyjadřoval, že se Schaefer oženil, ničeho znamenitějšího neobjevilo. Den však, za kteréhož zase kroky a rozmluvy obou sledovati můžeme, musil zajisté býti dosti důležitým pro oba; neboť Přichovský, jenž téhož dne časně z rána se svým přítelem Hybernáckou ulicí ku nádraží kráčel, postupoval krokem neobyčejně elastickým a zrak jeho byl zase čist a vesel.

„Abych ti předce zase samolibosti a důvěry dodal,“ žertoval Schaefer, „svěřím ti, že Langova, která tě tenkráte u notáře ostře pozorovala, aniž bys ji byl tak ctil, jak si nevěstu ctít měl, posud na tebe nezapomněla. Musila se předce trochu zamilovat.“

„„Trochu, hm! Kdo se do mne zamiluje, nezamiluje se jen trochu a vím také zajisté, že se mne vše nyní u Antonie, kdežto ovdověla a svobodna je, poštěstí. Víš ale jistě, že tyto dny Antonie do Litoměřic pojede?““

„Po kolikáté se to už ptáš! Ovšem, že to vím jistě a může také být, že už včera odjela. Jen si to tam nepokaž! Příležitosti budeš míti dost; budeš bydlet u mého bratra, ona u svého a oba ti bratři jsou přátelé. Nuže, kup lístek, já zajdu napřed ještě na chvilku do restaurací.“

Přichovský vyplativ lístek vstoupil do pohostinských prostor. Zde odevzdal sklepníkovi malý svůj vak a ohlížel se po příteli. U okna do vnitř nádraží vedoucího stál Schaefer a bavil se s nějakou černě oblečenou damou. Předtucha, ba přesvědčení, že to musí Antonie býti, sklíčila i rozradovala náhle Přichovského tak, že skorem ani ku předu vykročiti nemohl. V tom se obrátil Schaefer a spatřiv přítele, upozornil dámu na něho. Dáma se obrátila a Přichovský spatřil skutečně před sebou Antonii. Tentýž pěkný obličej se zase na něho usmíval jen že mnohem omladlejší; tytéž kadeře vlnily se zpod černého kloboučku, jen že mnohem zlatější; totéž černé oko se tu jiskřilo, mnohem ale jiskrnatější nyní a černější. Přichovský sotva že dovedl nejobyčejnější poklony a pozdravy odbyt.

„Tak? Vy, jemnosť paní, také do Litoměřic! Toť je zvláštní šťastná náhoda!“

„„Těším se věru z vaší společnosti!““ odpovídala Antonie přívětivě.

„„„Ale, ale, toť je překrásné!“““ zazněl náhle vedlé nich mužský hlas. Ohlídli se a poznali v malém, tlustém pánu, jenž se z rozdílných shavlů a svrchníků vylupoval, pana notáře vdovce, u kterého byli smutný domácí ples slavili. Zdál se býti nyní ještě tlustším a zdravějším než tenkráte. „„„Pojedeme všichni k Drážďanům? Nu, to je hezká společnosť! Vdovička, vdovec a mládenec! pan Schaefer nám ale naši svobodnou společnosť velmi kazí! Tak? Vy nepojedete? Nechte se za to obejmout! Už dávno chtěl jsem s vámi, jemnosť paní, promluvit — v záležitostech obchodních. Může se to stát cestou; bez toho sesedneme do jediného coupé.“““

Venku zazvonili a dvéře do nádraží se rozlítly.

„Ten notář je mně nepohodlný,“ šeptal Přichovský, „musím ale stůj co stůj ještě na cestě se ubezpečit o Antonii.“

— Nech raději vše až na místě — radil Schaefer; rada jeho nebyla ale už ani vyslechnuta, jelikož Přichovský pospíchal do vozu, aby po bok Antonie se usadit mohl.

Vlak se pohnul. Sotva že vyjeli přes Karlínský viaduct, vyndal notář tobolku a rozevřev ji počal šeptmo s Antonií rokovati. Přichovský seděl tu jako na rožni, a díval se mrzutě oknem na krásné vltavské oudolí. Nechtěl vyjednávající vyrušit, jelikož doufal, že tím spíše jednání svoje ukončí. Pohlížel jen chvilkami po straně na ně, viděl v rozevřené tobolce notářově samé rubriky a cifry a soudil dle toho, že rozkládá notář o pozůstalosti manžela Antoniina. Konečně, když už asi po dvě štací byl se Přichovský netrpělivostí mučil a trýznil, zdálo se, že jednání ukončeno, neboť notář zavřel tobolku, podal Antonii ruku a tato vložila zase svou ručku do jeho jako na potvrzení.

„Nyní musíte ale zase mne vyslyšet, jemnosť paní, mám také nějaké jednání s vámi.“

„„O prosím! Čeho sobě přejete?““

„Odbudu to zkrátka! Jste, jemnosť paní, nyní svobodnou, a víte, že já“ —

„„Abyste nepřišel snad do zbytečných rozpaků, musím vás na něco upozornit. Právě nyní požádal mne zde pan notář o mou ruku a já mu ji zadala.““

„Hahahaha,“ zasmál se Přichovský hlasitě a křečovitě.

„„„Čemu že se to smějete?“““ tázal se notář.

„Jemnosť paní mně zde vypravuje znamenitou anekdotu z Litoměřického kalendáře.“

„„„Od kterého to, prosím, roku?“““

„Jemnosť paní to neví!“ —

Večerní vlak přivezl Přichovského zase do Prahy. Hned v tentýž večer navštívil sklamaný ženich ještě Schaefera a vypravoval mu svou příhodu s bohatým humorem. Jakž se ale Schaefer podivil, když mu přítel další své plány před jeho manželkou upřímně a odhodlaně vyjevil.

„Bohu díky, že tedy nezůstaneš starým mládencem! Hurrah! kdybychom žili v středověku, neplatilo by více o tobě „amittit jus et potestatem testandi!“

„A Korinthské ženy nebudou vás více mrskáním honit kolem oltářů!““ podotkla ženuška Schaeferova.

„„„A slečna Langova bude alespoň poslední z mých nevěst,“““ doložil Přichovský spokojeně.

DUHA

Byl svátek panenky Marie. Svět náš nebyl tenkrát ještě stvořen a andělé měli tedy tím větší práci, aby sobě nějaké vázané vymyslili. Usnesli se na tom, že ze slunečních papršlků každý něco utvoří, nějakou milou živou hračku, která by se pro nevinnou mysl panenky Marie hodila. I nasbírali nejčistší papršlky a každý tvořil tiše a skrytě pro sebe.

Nastalo jitro sváteční. Sotva že se panenka Maria probudila, zvěstováno jí, že jsou tu gratulanti. Je prý velká hádka mezi anděly, kteří z nich dříve přání svoje přednášet a dary podat mají. Serafimi a Cherubimi praví prý, že jim přednosť náleží všudy, a tedy také zde; ostatní andělé odpovídají ale, že na takový den každý rozdíl stavu přestává, a ten že dříve vejde, kdo vůbec moci bude. Panenka Maria se ovšem srdečně zasmála a rozhodla, aby se dvéře do kořán odevřely a všichni na-jednou vešli. V okamžiku byl ohromný zlatý sal anděly přeplněn; jeden stál vedlé druhého a nad hlavami těchto vznášeli se jiní zase až ku klenbě, tolik jich bylo. Když všichni na-jednou přání svá začali, rozlehal se zpěv až do nejvzdálenějších končin nebes a zněl tak dojemně, že se panenka Maria až rozplakala. Pak podávali andělé své dary — všichni byli utvořili *květiny*. Cherubimi skládali do klínu panenčina růže, Serafimi lilie, jiní zase „panny Marie slzičky“ a jiní její „pantoflíčky“, jak byli je k vůli svátečnici nazvali — nejvíce bylo ale fialek mezi květinami. Panenka Maria tleskala ručkama, líbala květinky a divila se nejvíce tomu, že se stále a stále mění. To ovšem nevěděla, že ze slunečních papršlků jsou. Nejkrásnější ale a nejpestřejší květy přinesl bledý jeden anděl. Nemohl však krásy té jinak vytvořit, než že přibral jedu ku papršlkům. Květy jeho stkvěly se v nejbujnějších barvách, byly ale blínovité a jedovaté, vydychovaly zkázu, a bledý anděl položil je toliko k nohoum panenčiným.

I sám bůh Otec těšil se z její radosti. Pravil: „Abys květin nepotratila, stvořím ti košíček na ně.“

A stvořil bůh Otec svět náš tak jak jest s lidmi a zvířaty, s vodou a skalou a postavil ho do oblaků k nohoum panenky Marie. Panenka Maria naházela naň svoje dary a podivila se velmi, jak rychle se květy ujmuly, rozvinuly, odkvetaly a zase jinými se nahražovaly. I ty jedovaté květiny tam dala.

Promluvil pak bůh k bledému andělu: „Jdi a opatruj nový ten svět. Hleď, aby byla věčná změna na něm. Jmenuj se smrť!“

Mezi tím však byly dušičky nejprvé odkvětlých květin se ze svých tílek vybavily a usadily se co pestří motýlové na rouchu panenky Marie. „Což mám s těmi začít?“ ptala se boha.

„Z těch sobě utvoř pás kolem těla.“

Pás stačil třikrát kolem. Právě ho byla panenka Maria jednou ovinula, když náhle zlý duch oblak pod zemí protrhnul. Země počala klesat; v tomtéž okamžiku však zpozorovala to panenka Maria, hodila po zemi neovinuté ještě konce svého pasu a zachytila zemi v bezednu.

I srazily se oblaky nad otvorem a na zemi padal první déšť. Když přestalo pršet, viděli udivení lidé krásný ten pás a nazvali jej „duha“.

Od těch dob je duhu vždycky vidět, kdykoli lidé myslejí, že je nebe opustilo.

PROČ SE NAUČÍ ČECH SNADNĚ NĚMČINĚ

Když byl už svět stvořen, scházeli jenom ještě lidé; ti však se netvoří jen tak. I stvořil bůh pro-zatím jednoho člověka na zkoušku, jaký asi bude. Člověk stvořený byl dosti povedený, měl však chybu nějakou na jazyku, totiž vůbec trochu neohebný jazyk. Bylť to Němec. I vida to bůh, stvořil Čecha Adama, jenž už měl jazyk ohebný. Nejvyšší však stupeň ohebnosti v jazyku dosáhla jeho žena.

Když byl Adam pak z ráje vyhnán, sešel se s tím Němcem a byli dlouho spolu. Němec plakal každý den, že pro neohebnosť svého jazyka nemůže se češtině naučit, kdežto Čech radostí skákal, že za tak krátko němčině se přiučil.

HISTORKY ZE ŽELEZNICE

I.

Paní hraběnka.

Seděl jsem v plném coupé. Kdo to zná, co znamená u nás plné coupé, zajisté sobě nepomyslí, že jsem seděl pohodlně. Osm osob v místnosti asi šesti osobám přiměřené, každou chvíli sobě vzájemně překážejí, každou chvíli prosí za odpuštění — snad se chce tím se strany ředitelstva železničního jakás takás příležitosť ku zábavě podat. Není ostatně nudnější jízdy nad jízdu na železnici. Člověk ovšem rychle dojde místa, za to ale — ty můj bože, byly to zlaté časy na těch dostavnících a poštovních vozech vzdor všem štulcům a modřinám, kterých člověk zakusil, za to alespoň neujížděly mu krásné krajiny jako blesk a do vrchu se mohl vždycky pěkně projít, aby ho jízda neomrzela. I když jsme s formanem jezdívali a po celou jízdu pěšky šli a ani na vůz se nedostali, bývali jsme jízdou uspokojenější než jsme nyní. A pak to obyčejné stálé střídání se společnosti! Sotva že se člověk trochu poohlídl a dle šatu a tváře nejzajímavější osobu sobě vyhlídl, sotva že ústa odevřel, aby ji oslovil, zazní písknutí, dvířka se odevrou a zajímavá osoba se zdvořile poroučí!

Tenkráte jsem ovšem netrpěl střídáním společnosti, právě tenkráte ne, když jsem sobě toho nejvíce přál. Osm osob a sedm z nich samých tlustých — kdež se mělo pro mne osmého suchého pohodlí nabrat! Seděl jsem u okna! Naproti mně starý šedivý pán velmi rázovitého obličeje. Vlasy měl stříbrné, bílé obočí bylo neobyčejně husté a vyčnívající a pod ním lesklo se dvé tak jiskrnatých a černých očí, jakých jsem posud málo viděl. Ostatní tváře pěti zde sedících mužských a asi čtyřicítileté paničky nevyznamenávaly se ničím leda tučností, k čemuž se u paničky ještě velmi nevkusný cestovní čepec s dlouhými krajkami přidružoval. Poznal jsem brzy, že všichni ti lidé, vyjímaje starého pána, vzájemně sebe znají, mluvili o zcela místních, pro mne nezajímavých věcech a vyptávali se po tom i onom ze svých známých. Brzy přestal jsem sobě všímati jejich rozmluvy a zaslechnul jsem v roztržitosti své toliko jednotlivé věty o starých pannách, které obyčejným během věcí sedět zůstaly, o jednom lesníkovi, který neopatrností svou o nohu přišel, o panských hřebcích za tři tisíce zlatých, o mladém mlynářovi, který si svatbou z dluhů pomohl a t. d.

Dívám se oknem na ubíhající krajinu. V pravo mírné pohoří lesinami pokryté, krásnými údolími prorvané.

Náhle se tu objeví zraku údolí širší. Jak daleko se vidělo, zdálo se být celé údolní dno v jediný krásný sad proměněno; v pozadí pak stálo husté stromoví, nad nímž černá břidlicová střecha nějakého malého zámečku vyčnívala.

„Ach zámek paní hraběnky!“ ozval se muž vedlé mne. Ohlídl jsem se mimovolně po mluvícím a pozoruju zvláštní posměvavý výraz na jeho obličeji, který se rychle i ostatním tvářím sdílel.

„„Nu jakž — pak — ještě nic s tou paní hraběnkou?““ ozval se jeden hlas od naproti.

„Ještě nic, myslím ale, že uslyšíme brzy něco tenton —“

„„„Jakž pak ne!“““ tvrdil třetí. „„„Však se panu hraběti brzy ledacos uzdá!“““

„„No to se rozumí! Ani to nemůže jinak být. Jsem věru žádostiv, jaký to konec jednou vezme!““

„Inu víte, pánové, což by bylo o to! Krásna je!“

„„To je, tuze krásna a jak povídala gouvernantka paní baronky P., je také tuze vzdělaná.““

„„„A dobrá je, to zase já vím. Ondyno, kdy vyhořeli v Lužnici, byla jediná z vůkolního panstva — totiž jediná — nu vždyť je předce hraběnkou, tedy patří k panstvu — byla, jak povídám, jediná, která tam přijela. Měli jste ji vidět!

Přivezla s sebou komornou a dvě švadleny a za ní přijely ještě dvě s plným vozem šatstva a plátna. Chudáci Lužničtí byli tak řka nazí, hraběnka rozdala šatstvo a sílu peněz, šila sama s komornými a švadlenami po čtrnáct dní dnem i nocí, dala ještě hotové šatstvo z Prahy přivezt. — Lužničtí by jí byli nohy zulíbali. Po čtrnácti dnech přijel pan hrabě pro ni a když viděl, co zatím všechno byla způsobila, obejmul ji přede všemi občany. Jako dítě je ten pan hrabě.“““

„„Což je to ale všechno platno; být ale hraběnkou —““

„„„Inu ovšem! Bůh ví, že se nemohu o té historii ničeho dovědít.“““

„Vy se v tom neznáte?“

„„„Ne! Já jen vím to, co sobě lidé vypravujou; to však budou jen liché řeči. Povídají, že prý prodávala co dítě — je to k smíchu — nu vždyť je vám to známo, že říkají, že prodávala sírky.“““

„A vždyť je to pravda! Vím to od samého komorníka pana hraběte. Když pan hrabě ještě ve Vídni študoval, seděl prý jednoho dne s několika mladými kavalíry v nějakém hostinci. Tu prý přistoupla malá holčička k jednomu z těch německých kavalírů a nabízela mu sírky ku koupi a to v řeči, které nerozuměl. Ten ji odbyl a podobně druhý a třetí. Mluvila prý bojácně a slabounkým hlasem, tak že jí pan hrabě nerozuměl dříve, dokud také k němu nepřistoupla. Tu teprvé slyšel, že mluví holka česky. Ve Vídni je dost podobných poběhlic z Čech — pán bůh mně hříchy odpusť, to s tou poběhlicí se ovšem nevztahuje k paní hraběnce — já je tam sám vídal; pana hraběte to ale předce interessovalo a on se jí vyptával odkud a co zač. Vypravovala mu, že prý je její otec bývalým forstem, který ze služby přišel, a nyní se šumařením po hospodách živí. No, bylo to asi tak ledacos, ten její otec. Pan hrabě vyndal prý pak stříbrný desetník a dával ho děvčeti.

— To nemám dost — pravilo děvče.

„Jak že, ty nemáš dost?“ —

Považte si, jak to musilo překvapit! Zadarmo desetník!

— Jakž-pak bych měla dost, když tatínek stůně. To musíte koupit všechno a dát mně tři dvacetníky. —

Pan hrabě vypravoval pak komorníkovi, že se to děvčátko při tom tak na něho podívalo, že ho to až projelo. Inu, hezké oči má, to je pravda, veliké modré a tak podivně jasné, pan hrabě je ale předce příliš dobrý pán.

Vzal si ji hned na klín a musela vypravovat. Poseděla však jen chviličku a pak se zase škrábala dolů, že už musí k tatínkovi. Pan hrabě jí však už nepustil, posadil ji do svého vozu a zavezl, kam udala. Od toho času bylo ovšem bídě konec. Forst se vystonal, teď je někde forstmistr na slezských panstvích pana hraběte. Děvčátko přišlo do pražského ústavu a zůstalo tam až do šestnáctého roku. Až do toho času jí pan hrabě ani neviděl a když se přijel na ni podívat, nesměla se dozvědít, že on je ten její dobrodinec. Co se nestalo! Děvče bylo krásné a pan hrabě se do ní zamiloval. A jak už ti pánové podivné nápady mívají, nařídil jí prý pak písemně, aby nyní z ústavu vystoupla, z Prahy se však nevzdalovala. Veliké peněžité podpory prý jí už nemůže dávat — považte si! musí prý sama sebe nyní živit. Holka ho uposlechla a dávala děvčatům hodiny ve frančtině, čímž prý sobě hezky vydělávala. Hrabě měl z toho radosť a zkoušel prý ji všemožným způsobem; i velké jmění nastražil na její ctnosť, ona ale obstála. Však uvidíme, jak se dále cnostnou ukáže! Takové dámy — darmo mluvit!

Sám sobě s ní zaopatřil známosť co nějaký ouředník; komorník tvrdí, že ho upřímně milovala a že jistotně nevěděla, co je zač. Já ale myslím, že v tom tak ledacos vězelo a že věděla dobře, koho před sebou má. Otec její prý věděl o tom, co hrabě zamýšlí — prosím vás, bude to nějaký prohnaný ferina, ten její otec, a dal dceři jistě takové instrukcí, že se ani minout nemohla. Vždyť to známe!

Nu a pak si ji vzal. Povídalo se, že si jede pro nevěstu — hádali na nějakou kněžnu — a on si přivezl tu.

Dobrý pán, hodný pán, ale tak všelijaké vrtochy má. Přál bych mu z celého srdce, aby nikdy nepykal, nebo jsem od srdce dobrý člověk, říkám ale vždycky, že co pochází ze sprostoty, že to tento —

Tlustí páni kývali hlavou.

V tom zahvizdla pára a soused můj pokračoval:

„Teď přijíždíme k druhému zámku paní hraběnky. Dvě panství jí dal upsat! Ovšem je to skoro nejbohatší kavalír v české zemi, ale přál bych mu, aby nepykal, jak povídám!“

Vlak se zastavil, conducteur odevřel dvířka. Starý pán se vzdvihl a sáhl po malém elegantním vaku nad svou hlavou.

„Poroučím se vám vesměs co nejuctivěji! Vaše přání vyřídím pane, svému zeti, hraběti L., bude zajisté potěšen a protož děkuju v jeho jmenu už napřed. S bohem, pánové!“

Sestoupil čile, jako mladík. Na nádraží stála vysoko rostlá, elegantně oblečená dáma u prostřed houfu dětí. Sotva že starce spatřila, přiběhla jako laňka rychle k němu a objímala ho co nejsrdečněji. Bohatě oděný myslivec bral starci vak z rukou.

„Paní hraběnka!“ zašeptal jsem mimovolně vida dámu, kterou jsem už z Prahy znával co ozdobu ženské pleti.

Vlak se zase hnul. V mém coupé ticho, skoro mrtvo. Všichni se dívali mlčky na mého souseda, jenž v rozpacích a celý rozpálen oknem se do krajiny díval.

„Není mně to tak lhostejné, milí pánové,“ obrátil se konečně s nuceným úsměvem a třesoucím se hlasem, „chtěl jsem syna na hraběcí panství dopravit.“

„„To je ovšem trochu nemilé!““ ozval se protější.

II.

Vdova.

V jednom z coupé druhé třídy byly toliko dvě osoby. Seděly naproti sobě u okna.

Jedna z nich byla ženština as šestadvacítiletá, vysokého vzrůstu, snědé pleti, černých, jiskrnatých očí a bohatých černých vlasů. Ráz jejího obličeje byl neobyčejně ušlechtilý; zvláště tvar nosu a malých jak krev červených úst dojímal pozorovatele. Každý její i nejtajnější pohyb jevil ve své ušlechtilosti cosi dojemného. Co byli z Prahy vyjeli, dívala se oknem upřeně do dálky. Příčina toho byla velmi blízka. Když byli z nádraží vyjeli, byla se na svého protějšího souseda podívala a setkala se při tom s očima tak jiskrnatýma a černýma, jež ji tak nápadně a skoumavě prohlížely, že rychle zase očí svých odvrátila a více sobě souseda nevšímala.

Soused krásné dámy byl rovněž tak zajímavé osobnosti. Byl vysoký a štíhlý. Tváře jeho vpadlé a suché pokrývala předce zdravá barva a jejich mužná snědosť srovnávala se dobře s havraními, dlouhými a starostlivě pěstovanými kníry. Obočí bylo klenuté a pod ním — ta dáma měla dobře, že skoumala krajinu a do zbytečných rozpaků se nepřiváděla; neboť právě tak upnutě a neodvratně, jak ona oknem vyhlížela, pohlížel on zase na ni.

V pohledu jeho nebylo ovšem ničeho nepřátelského, ano jevilo se jím spíše jakés uspokojení. Když viděl, že dáma oči od okna neodvrací, zahrál mu chvilkami skoro sarkastický usměv kolem úst.

As hodinu vyčkal mlčky, pak náhle natáhl ruku a dotknul se lokte dámy. Tato se překvapením až zachvěla.

„Prosím, po kom nosíte smutek?“

Dáma trhla sebou hrdě a dívala se mlčky zase oknem.

Soused její se opět pousmál.

„Ptal jsem se, krásná dámo, po kom smutek nosíte.“

„„Podivná otázka,““ odpověděla po krátkém mlčení. „„Je-li to váš obyčejný způsob při zapředení zábavy, nemůže se mu alespoň originalnosť upřit.““ Nemohla se udržet, aby se nebyla pousmála; oči její se odvrátily od okna a upřely se zpytavě na smělého tázače.

Zakýval spokojeně hlavou.

„Tak, tak, krásná dámo, jen žádné nepřátelství, toho nemohu potřebovat. Vidíte, milostivá, ptám se ve vlastním interessu, záleží mi velmi na tom, abyste odpovídala; budete-li pak chtít, můžete se zase vy ptát a já zodpovím také všechno.“

„„Nejsem zvědava““ a pousmála se.

„Že ne? to je hezké, to je velmi hezké! Budu tedy pak sám vypravovat. Já nejsem také zvědav, vás se ale vyptávat musím. Je mně to důležito.“

„„Už vidím, že byste mně celou cestou trýznil, kdybych vám neodpovídala. Můj smutek je od smrti manželovy.““

„Manželovy? Tak! To mne těší!“

„„Jak že? To vás těší?““

„Ne, ne! odpusťte. Zamyslil jsem se náhle a tu mně vyklouzla frasí, jakých člověk v obyčejném životě stokrát za den užívá. — A prosím čím byl pan manžel?“

„„Plukovník na odpočinutí.““

„Aj toť už musil být velmi stár.“

„„O nebyl, nebyl. Když před dvěma lety umřel, byl teprvé dva a sedmdesát,““ vyhrkla rychle jaksi ku omluvě nebožtíka.

„A vy nosíte už dvě léta po něm smutek?“

Dáma obrátila rychle zase obličej.

„Vždyť jsem neurazil.“

„„Víte už, co jste vědět chtěl.““

„O ne! Vy nosíte hluboký smutek — snad umřel otec?“

Zavrtěla toliko hlavou a vzdychla.

„Toho já netrpím, abyste mně zde vzdychala. Proč vzdycháte při zpomínce na otce?“

„„Pane, vaše otázky jsou mně už nesnesitelny!““

„Vy jste zajisté jediné dítě.“

„„Nejsem!““ odpověděla mrzutě.

„Snad ještě nějaký bratr.“

„„Dva bratři a pět sester,““ odvětila rychle a mrzutě, nemohla se však předce zase ubránit lehkému úsměchu.

„A čím je, prosím, pan otec?“

„„Císařským výběrčím, dříve setníkem, šedesát let stár, katolického náboženství, měří plných šest střevíců.““

Oba se rozesmáli.

„Jen ještě jednu velmi neskromnou otázku; pak vám dám snad pokoj.“

„„Snad!““

„Nu ovšem že snad, to teď ještě nemohu vědít. — Prosím, pan manžel vám zůstavil jmění?“

Dáma se opět mlčky odvrátila.

„Veliké jmění?“

„„Mám dost na své pensi a na jeho jmenu!““ odvětila hrdě.

„Nu to mne těší. Teď budu já vypravovat. Jsem bohatý statkář z Polsky. Míval jsem jednou ještě větší jmění, než jaké mám nyní, ačkoli je dost značné. Prohejřil a promarnil jsem však brzy as půl millionu — pak se mně hejření zprotivilo, vrátil jsem se do vlasti. Vzdor tomu, že jsem byl co zhejřilec vůbec znám, předce se mně dost nevěst samo nabízelo a byly by si mne vzdor tomu, že jsem se jim z nejhnusnější stránky objevoval, z hnusnější ještě než jaký jsem skutečně byl, rády vzaly. To mne rozmrzelo a zůstal jsem svoboden. Žil jsem jako poustevník; konečně se mně však i tento život zprotivil a umínil jsem sobě, že se předce ožením. Z vůkolních dcer nechtěl jsem žádné a jiných jsem neznal; vydal jsem se tedy opět na cesty, abych si vyhledal ženu. Nenajdu-li žádné, zastřelím se. Vy se mně líbíte — nechcete si mne vzít?“

Vypukla na jeho řeč v hlasitý smích. Výraz jeho obličeje byl však opravdový a při jejím smíchu přibíral více a více tak smutného výrazu na sebe, že náhle smích svůj zatajila. Dívala se dlouho a upřeně na něho.

„„Slíbíte-li mně, že nezneužijete mých slov, řeknu vám dvě příčiny, pro které vás nechci. Za první nemám ničeho mimo svou pensí, kterou bych ztratila, kdybych se vdala — a pak se daří otci a rodině mé právě nyní tak zle, že jim nesu výtěžek z prodaných některých svých věcí, které jsem od muže za jeho živobytí byla obdržela a že s nimi pensí sdílet musím.““

Zakryla sobě šátkem obličej.

„A druhá příčina?“ naléhal zase a radostí jiskřily se mu až oči.

„„Řekla jsem, že mám dvě příčiny? — Slíbila jsem ovšem, že budu upřímna. Než jsem se provdala, milovala jsem. Nesešla jsem se však dříve se soudruhem svého mládí až po smrti manželově. Sotva však byl smuteční rok po mém manželi uplynul — zemřel můj ženich —““

„A vy nyní nosíte ještě smutek po něm.“

„„Jsem vdova dvou,““ zasteskla si rozsmutněná — rychle se obrátila zase k oknu. „„Přijíždíme k Litoměřicům, zde jsem domovem u svého otce.““

Vlak se pohyboval pomaleji.

„První příčina je v poměru k mému jmění nepatrna, druhá už sama sebou zrušena. Chcete-li mne, vezměte mne, nepochybíte! Mne učiníte šťastným a sebe, pokud možná, snad taky. Vy dovolíte, abych s vámi rodinu vaši, budoucí své příbuzné, navštívil.“

Mlčky se na něho dívala: Zdálo se jí, že je ve výrazu jeho očí úplná opravdivosť a dobrota.

Zastavili a vystoupli oba. Polák dal rychle conducteurovi dva tolary a nařídil mu, aby věci jeho naložené sem zase nazpět poslány byly.

Pak pospíšil za černě oděnou, vysokou damou, která byla už kousek popošla.

Nabídl jí svou ruku, zavěsila se.

III.

Pan scriptor.

„Vy zajisté nevíte a netušíte, pánové, proč jsem tak vesel. Jakž byste věděli, vždyť jsem se to dozvěděl sám teprvé před hodinou telegrafem. Ano, ano, pánové! O to je radosť! “ a mnul si oči a plácal se přes kolena. Pak si pohladil tvář, jako by se za něco pochváliti chtěl, přimhouřil oči a pokračoval pro sebe: „Dvoje takové překvapení za jeden den. Oni mne překvapili v Praze, já je překvapím v Ouvalech. O Čermáčku, ty's chlapík, ty's chlapík!“ a při tom vymrštil radostí kolena až skoro ku bradě a chytil se za ni, jako by si ji utrhnout chtěl.

Všichni jsme se dívali udiveni dříve na něho, pak na sebe.

Člověk, který se tak podivně pitvořil, byl muž as čtyřicítiletý, podsedlé postavy, rudých vlasů a žlutých, dlouhými zrzavými řasami přikrytých očí. Podlé toho, jak sám s sebou rozprávěl, jmenoval se Čermáček; podlé šatů byl nějaký měšťan nebo ouředník.

„Dostanu vám, pánové, před hodinou“ a vytáhl hodinky — „ne, ne! před pět a sedmdesáti minutami náhle telegrafickou zprávu z Ouval. Rozpečetím, čtu — mám kluka! Považte si pánové, kluka — to může jen ten ocenit, kdož už také kluka měl! Což mně uškodí ty dvě staničky, vyjedu-li si, pravím k sobě. O být otcem, to je něco božského, já bych se zbláznil. Poslal jsem svou ženu na několik neděl na zdravější vzduch a tu mne kluk překvapí! Je mně prý zcela podoben! Já povídám, že kdo se nestane otcem, nezasluhuje ani, že byl živ! Že ne, pánové? No to se rozumí. Teď ale budu škudlit a škrtit, každý krejcar — jenom pro babičku koupil jsem ještě tak krásný shawl, jaký sama má žena nemá. Klukovi jsem nakoupil cukrlátek a piškotů, to bude cumlíčků! — já se ještě radostí zblázním.“

Přáli jsme mu štěstí ku klukovi a ku zbláznění se; vyslechl každé naše slovo s takovou tváří vznešenou a s takovým sebevědomím a hrdým úsměchem, jako by se byl právě z nepatrného ledajakého člověka nějakou raritou stal.

„Což myslíte, že jsem dlouho přemýšlel, na jaké jmeno ho pokřtit mám? I pán bůh zachraň. Všichni velcí mužové našeho národu, povídám sám k sobě, jmenovali a jmenujou se Jan. Byl-li Hus, Žižka, Komenský, Kollar, Čelakovský, Palacký, Šafařík a tak dále Janem, proč by se k nim Čermáček nepřidružil, že ne?“

„„Vždyť ale Čelakovský, Palacký a Šafařík se nejmenujou Janové.““

„Ale zasluhujou toho a já jim tak říkám! O můj kluk, to je budoucí genius národa českého, to je hvězda, která naši tmu jako slunce osvítí! Ale dám si také s ním práci. Už jsem si to všechno rozmyslil. Učit ho budu sám a začnu s ním řecky místo česky mluvit, dříve se tomu musí také matka naučit — škoda že sanskritu neznám! — V Illiadě se bude učit slabikovat, v Sofoklu číst, z Pindaru se bude učit pravopisu, z Aristotela, Platona a t. d. mathematice a filosofii — do sedmi let musí být se vším hotov. Až bude dokonalým Řekem, začne se učit latině — do desíti let, frančtině, italštině, španělštině do dvanácti let, angličině, němčině — do patnácti let, konečně co korunovací slovanským jazykům — to umí za rok. Tu se teprvé dozví, že je Čechem a ne Řekem. Já se budu všemu o několik let učit napřed — ach to bude hlava, to bude hlava! Šťastný národe, budoucí tvůj genius už je zde!“

Obdivovali jsme se skutečně horoucí jeho fantasii a jeho zápalu a nevytrhovali šťastného otce ani mrknutím z jeho blouznění.

„A také jsem se už na tom ustanovil,“ pokračoval hned zase dále, „čím bude. Ničím jiným mně nesmí být než scriptorem v universitní bibliotece. To bude něco pro něho! Tam se bude moci ve vědách vyválet!“

Vlak tentokráte jen letěl a předce byla cesta otci budoucího scriptora ještě příliš zdlouhava. Blouznil až do Ouval, kdežto jako šípka z vagonu vyletěl. Viděli jsme ho, že úprkem běží nádražím.

Po třech dnech vracel jsem se zase do Prahy.

Přijeli jsme do Ouval a zarazili. Dívám se oknem přes prkennou ohradu nádraží do krajiny. V tom spatřím za ohradou černě oblečeného muže s bílou stuhou kolem těla a s umrlčí truhličkou v loktech. Za ním šly dvě ženské a jeden hlasitě bědující mužský. Šátek před obličejem nezabraňoval mně, abych byl dle rudých vlasů a celé postavy nepoznal pana Čermáčka.

Budoucí genius národa českého a universitní scriptor requiescat in pace!

CO CESTUJÍCÍ FOTOGRAF SOBĚ ZAPISOVAL

Arabeska.

Jmenuju se Sluníčko, jako by osud byl už chtěl napřed naznačit, že svět sluncem malovat budu. Svět ostatně dávno uvykl tomu nechat se od lidí malovat, a já jsem přesvědčen, že můj způsob malování ještě nejpoctivějším jest. Lidé, kteří mají mimo tajné duševní skvrny také několik zjevnějších bradavic a dolíčků, hubujou ovšem, že je slunce tak věrným služebníkem a velmi jemně se dává na srozuměnou, že by trochu obmítky neškodilo. Proč by jim toho člověk nedopřál, ty můj bože, když se to pořádně zaplatí!

Přijel jsem do tohoto městečka před týdnem a nesklamal jsem se věru ve svém očekávání, že něco vydělám. Jakž bych se mohl sklamat, když cestuju spolehaje se na ješitnosť lidskou! Což jsem už seznal lidí, jakž jsem je mohl už proskoumat! Nyní vím, jakým způsobem se nejjistěji vládnout může. „Ješitnosť“ jest to kouzelné slovo, ten čarodějný klíč, kterým sobě vládu nad každým, buď si on jakýkoli, vysoce postavený nebo metař na ulici, naivní člověk nebo satyrik, stařec nebo šestnáctileté děvče, zaopatřit můžeme. Už to, že se vůbec tak mnoho lidí fotografovat dává, je nejlepším důkazem pro můj náhled. Každý chce mít otisk vlastní své tváře a postavy, každý má sebe tak rád, že vlastní svůj obraz na památku lidem by rozdával, kteří o něho věru nestojí. A jak vybranými způsoby snaží se tváře své vynikajícími učinit!

Už když někdo do mé dílny vkročí, prohlídnu ho skrz naskrz.

Zaklepá se na dvéře. Poznáš lehko, že to dívčí prstík. Že chce podobiznu, nepochybuju, ale pro koho! Základním pravidlem je ovšem, že se nesměleji klepá, má-li být podobizna pro milence. To však může být klamné, jelikož zvláště u děvčete vždy mnoho klamného, nám mužským nevyzpytatelného se nalezá. Může být, že je podobizna pro maminku nebo pro přítelkyni a že se vůbec jen pro to nesměle klepá, poněvadž se vůbec ponejprv fotografovat dáváme.

Ach ta první fotografie! Jaké psychologické studium odvírá se zde fotografovi! To však seznáme jen na cestách a v malých městech, ve větších jsou už lidé osměleni a nebojí se. Znal jsem na příklad jednoho pána, který se asi desetkrát jen pro to fotografovat dal, aby při možných budoucích fotografiích nenuceně vypadal. Je to ale také pěkná práce s nováčky — zvláště s paničkami.

„Prosím, jemnosť paní — nebo snad ještě slečna? nedivil bych se — prosím, račte nyní usednout. Jsem ubezpečen, že obraz bude znamenitý. Vaše šaty mají velmi vhodnou barvu.“

„„Myslíte? — Jakž-pak ale, bude tam také možno rozeznat, že jsou ty šaty hedvábny?““

„To ne, jemnosť paní.“

„„Ach to je škoda! Chci poslat podobiznu za mužem a ráda bych, aby viděl, že jsem v těch šatech, které mně k svátku koupil. Mám ještě jiné zrovna takové, nejsou ale hedvábny.““

„Vždyť to můžete připsat do listu. — Ne, tak nesmíte sedět, jemnosť paní, račte trochu šikmo — tak!“

„„Prosím, to si raději přesednu na druhou stranu! To-hle oko je trochu zapálené a nevyjímalo by se snad dobře.““

Oko je zdrávo, ret má ale šev, kterého jsem si dříve nevšimnul.

„Dobře tedy. Račte pravou ruku trochu sevřít, vypadala by příliš velká.“

„„Vždyť ale nemám předce tak velké ruce.““

„I ovšem že ne, jemnosť paní! Na opak! Skutečně až nápadně malé! Musí to ale být. Obraťte zrak někam jinam, když vás oko bolí, dívejte se třeba zde na tuto květinu. — Jen přívětivě, prosím.“

Panička se namáháním, aby vypadala přívětivě, ještě více zamračí, na čele vyryhujou se vrásky, ústa se zkřiví.

„Vždyť ale tak krásné dámy lehce mohou být přívětivými.“

„„O vy čtveráku!““

„Tak, prosím! Tak je to dobře! Nyní neračte se už ani pohnout.“

Přichystám si sklo a zastrčím do apparatu.

„Teď odevru, neračte se ani pohnout.“

Odevru. Panička je trochu zvědava a zašilhá několikkrát na apparat.

„Ale jemnosť paní, teď jste si to sama pokazila. Musíte hledět přímo. Na té podobizně byste neměla ani očí a ty předce právě u vás dodávají obličeji zvláštní půvabný ráz.“

„„Snad to předce vydržím, abych se do skla dívala,““ ponavrhuje opatrně.

„To mně bude ještě milejší. Vždyť to netrvá dlouho!“

Odevru apparat po druhé. Panička se dívá, až se zase zamračí. Náhle vyzdvihne ruku.

„„Mně pláčou oči!““

„Nemohu tedy pomoci a musíte ještě po třetí sedět.“

Nyní se povede.

„„Toť jste sobě dal se mnou práci! Kdy pak budu?““

„Zítra, jemnosť paní, račte poslat.“

„„Neměl byste času, abyste mne sám na nějakou kávu navštívil? Já budu —““

Ale, ale! Vypravuju tu o paničce a právě si připomínám, že jsem děvče před dveřmi státi nechal. Jakž pak jsem mohl na tak jemné klepání zapomenout! Ve skutečnosti by se to nemohlo odpustit.

„Dále!“

Okamžik ještě uplyne, než se dvéře odevrou. Je to nesmělosť!

Pomalu vstupuje pak hezká blondynka s vlasy kadeřavými, s tvářemi jako růže. Vede za ruku malého hošíčka v chlupaté čepičce; bude to nejspíš její bratr a garda slušnosti.

„„Prosím, mohu obdržet podobiznu nějakou?"" ptá se dosti ještě směle.

„Ovšem, ovšem! Račte ustanovit velikosť. Zde album mých prací."

„„Nu hezky velkou. Musíte vzít mne i s bratrem. Pojď sem, co-pak to děláš?"" Kluk zatím šrouboval na mých apparatech.

„I to já mám rád, když jsou hoši tento —" odpírám, když vidím, že posud ničeho nepokazil. „Račte sednout tedy, slečno. Hošíčku, postav se zde vedlé."

„„„Já nechci."""

„„No pojď, pojď Toníčku. Ten pán ti dá ptáčka.""

„„„A kde pak ho má?"""

„Zde v té škatulce, hošíčku. Když budeš tiše stát a pozorně se koukat do skla, vylítne za chvilku a chytneš si ho. Dej sem čepičku."

„„„Já do ní chytnu ptáčka."""

Apparat se odevře, hošík je tichý. Právě chci už zavřít, v tom se zdá hochovi, že pták už vyletět chce, chytne čepici a mrští jí po apparatu. Na štěstí jsem v témž okamžiku zavřel. Děvče se omlouvá.

„„Prosím, račte mně ještě jednou album ukázat,"" pokračuje mnohem nesměleji než dříve.

Ach teď to přijde!

„Chcete snad ještě jednu podobiznu, slečno?"

„„Nu třeba. — Ale sama —""

Probírá se v album. Před třemi nedělmi fotografoval jsem na nedalekém odtud statku jednoho mladého hezkého člověka. Měl jsem také otisk jeho fotografie.

„„V té velikosti,"" naznačuje dívka a červená se.

Odbudu fotografování.

„„Prosím, pane, přijdu si sama —““

„Rozumím, rozumím! Mohu-li ještě dále sloužit, milerád. Odtud půjdu zase přes statek S-ský a kdybyste poroučela, vzal bych podobiznu s sebou.“

Červenosť dostupuje nejvyššího stupně. Dlouhé rozmýšlení. „„Skutečně bych vás požádala —““

Usmívá se na mne co nejmilostivěji, když se poroučí. — Úřad fotografův byl by velmi krásný, kdyby mu jen rozumní lidé přicházeli. Co je ale nerozumu v těch lidech a co blbostí v těch lidských tvářích! Nejprotivnější jsou mně tak zvaní „krásní“ lidé, jejich obličej čistě pravidelný. Kdo z mužských jen poněkud od dětinstva myslil, dostal tvář už výraznější, zároveň hranatější. Krásné tváře bez výrazu jsou jako pozlátkem polepená hračka; u ženských se to spíše odpouští — bohu-žel! My rozumnější ovšem víme, že bývá ta krása jen vnadidlem pro hňupy. A co nejprotivnějšího — že ženské pouze krásné o své kráse vědí! Jak často žádá taková kráska ode mne, abych postavil vedlé ní zrcadlo — chce mít svůj obličej na obraze dvakrát. Kdyby ti lidé alespoň nesnažili se, aby vypadali jako herci na jevišti! Co se na jevišti (opět bohu-žel) dovoluje, je v životě zcela směšné.

Mám už takovou zkušenosť, že bych dovedl lehce fotografii pérem, totiž slovy. Často jsem už o tom přemýšlel, jen že bych nevzal sobě obyčejné lidi za vzor. Tane mně stále jakýs člověk na mysli, kteréhos jsem kdys poznal, a na tom zkusím zajisté jednou své umění.

Člověk ten měl pra-ošklivou bradu. Těžko ji popsat, neviděl jsem nikdy podobné, bylať zcela zvláštní. Jen to se může podotknout, že příroda nikdy ohyzdnější netvořila a že mimo to se k ostatní části pravidelného obličeje zcela nehodila. Tu bradu měl můj známý už od narození, což je pro mne velmi důležité.

Charakter bradatého toho člověka byl charakter nejprohnanějšího a nejdůmyslnějšího intriguanta. Duševní nadanosť jeho byla veliká, a kdyby se byla mohla jevit produktivně a literarně, byla by z něho vyvinula zajisté velkého satyrika. Látky je ve světě pro satyrika skoro dost a podnětu k satyrisování byl by měl na své bradě. Jako hrb dal Řekům kdysi Aisopa, jako krocanem rozklobnutá tvář a jiná tvář zvláštní ohyzdnosti dala Francouzům výtečné satyriky, byl by mohl povstat výtečný český satyrik — ohyzdnou bradou.

Ano brada utvořila z něho intriguanta. Jak se to stalo? Inu zcela přirozeně. Už klučíkovi vysmívaly se děti pro jeho bradu. Zanevřel na ně a bojoval proti nim všemi možnými zbraněmi. Později se podobné opakovalo skoro s každým. Mimovolně utkvěl zrak každého na nešťastné bradě. Mezi tím měl majitel její dosti času, aby mluvícího pohodlně pozoroval, aby výraz celého obličeje proskoumal a co skrytého, vyčetl. Usmál-li se někdo bradě, byl už nepřítelem úhlavním jejího majitele, a že se každý smál, kdo ji viděl, byl majitel nepřítelem všech. Jen nepřítelem vlastní své osoby nebyl, přál jí nesmírně, pečoval o ni jako nejstarostlivější otec, a tím se stalo, že intriguy jeho hlavně osobní materielní blaho za účel měly. Stal se intriguantem takovým, že třeba jiného obětoval, aby sám nějakou maličkosť docílil.

Pak bych popsal jednou svého milovaného strýčka Vránu. Je to dobrý chlap, má ale jedinou chybu — stůněť na zvláštní nemoc. Vědeckým jmenem nazval bych ji: „Nemoc příbuzenská, Sluníčko."

Mnohý má ve svém příbuzenstvu zajisté také podobného pavouka.

Naše rodina je z matčiny i otcovy strany velmi četna, příbuzenstva je tolik po venkově, jež nás často v Praze navštěvovalo, že jsem se pranic nedivil, když jsem každý den někoho nového seznal. Skoro obyčejně nalezl jsem, když jsem domů přicházel, že někdo u mých rodičů sedí. Pozdravím a jdu dál. Matka mne ale zadrží.

„Nevíš, kdo je to zde?“

„„Nevím.““

„I vždyť je to Nanynka .... vic z Č.“ nebo „Frantik ...... vic z L.“ nebo „strýc“ ten neb onen z V. a t. d.“

„„To mne těší,““ odpovídám krátce a jdu do svého pokoje.

Říkali pak, že jsem grobianem a že nejsem svého příbuzenstva ani hoden.

Strýc Vrána je ale zcela jiný člověk, ten se nenechá tak lacino odbyt. Kdyby někdo žádal kroniku celého příbuzenstva do nejdálších odvětví, on ji ví, on se poptával na toho neb onoho teprvé předevčírem, on dal všechny v Č. pozdravovat před týdnem, on je miluje všechny stejně, všechny s touž horoucí, nezištnou láskou — jsou ale nevděčni, jako by strýce ani nebylo, jako by — ach ani ho nezasluhujou! Tomu lumpovi Toníkovi, který je teď co zámečník někde v Polsce při železnici, dal přístřeší po několikkráte, když ten nevěděl, kam by hlavu položil. Živil ho třeba několik neděl po sobě, dal mu pěkný frak, jenž mu seděl, jak by ho ulil, zpravil mu boty — strýc Vrána je totiž švec — dal mu pět a dvacet grošů na cestu — a Toník od těch dob ani nepíše. Teta prý, vypravuje strýc Vrána, div že si už očí nevyplakala, bolí ji to, vždyť opatrovala nevděčníkovi podušky po jeho nebožce matce a dala mu zcela nové sypky na ně. Bůh ví, má-li ten lump z nich ještě pírka!

Ty holky švagrovy z M. jsou ale zrovna takové. Když nemají služby, přijdou, když se dobře daří, ani o nich neuslyšíš.

Mne měl nejradši, jak tvrdil. Nakupoval vždycky kůži v Praze a příležitosti té použil, aby u nás povečeřel, noclehoval a posnídal. Nesměl sice pivo pít, zavdal si „pražského“ ale vždycky tolik, že jsme několikkrát za noci lékaře povolat museli. Za to nám vždycky přivezl bábovku plnou rozinek a mandlí.

Mne ustanovoval po každé za svého dědice. Domek vystavěl si prý jen pro to zcela znovu, abych já dostal už něco pořádného a nemohl jednou říci: „To je ta bouda po strýcovi Vráně.“ Jednou přiběhl schválně pro to do Prahy, že prý teta, starostlivá o moje blaho, jej ještě pod večer vyhnala, že těch šest mil za noci uběhl a že mají pro mne nevěstu, mlynářovu dceru se čtyrmi tisíci a pěknými kusy dobytka. Chtěl pak od otce zlaté hodinky na památku.

Pak bych také ještě rád napsal obrázek studenta první novellu píšícího nebo už napsavšího — narrator primitivus vulgaris, Sluníčko. U nás Čechů je to znamenité. Každý náš student dá se alespoň na čas co dobrovolník na spisování, každý napíše alespoň, ne-li průměrně více, pět tuctů básní a jistě jednu novellu. Jakž by nepsal novellu! Lásku má, to se rozumí, k té přilne s celou sílou své bujné ještě fantasie, ta ho povznese bůh ví do kterých říší — nikde posud nečetl nic podobného, nikde nečetl podobně zajímavé poměry s přátely a přítelkyněmi, otci, matkami, tetami a t. d., nikde nedočtete se podobně smutného nebo komického konce. Genialní je, proč by nebyl? Vždyť mu ještě nikdo neřekl, že jeho novelly nestojí za nic! Dívka je krásna, — o duševních vlastnostech nemůže se ještě mluvit, jeť na-nejvýš šestnáctiletá — péro, ingoust a papír mohou se vždycky dostat — tvůrčí plan dozrává — slovo se stane masem — povstane bakkfischnovella. Opsána je brzy a třeba mnoho podobných novell ani z kufru nevyjde, třeba přemnoho jich zase v redakcích uvízlo, předce máme poměrně nejstudentštější novellistiku celého světa. Později ovšem odpadne zase devět a devadesát percent těch novellistů a hrdinů novell — vždyť se stanou z nich ouředníci a můžeš být rád, když alespoň jenom naproti české literatuře lhostejnými se stanou — jiní jsou horší a stydí se češtiny, kterou (třeba z bravoury) vždy prodati schopni jsou. Requiescant in — —!

Pro-zatím nepíšu ale fotografie, teď je ještě obyčejným způsobem podávám. Bože, kdyby náhle nikdo více o fotografii nedbal, co bych počal pak já, jenž už tolikeré počal!? Stal bych se snad spisovatelem? Fotografoval bych pak pérem? Ne! před holou stěnou nechci a nemohu teď už fotografovat — alespoň kousek třepení přes tu nouzi! Nemusím se ostatně ještě bát! Fotografie vystupuje vždy v nových a nových formách — teď nám zase lidský duch vymohl na příklad stereoskopy! Wheatstone, Brewsteře, Duboscqu, Moseře — vděčně zpomíná na vás tisíc hladových žaludků, jimž jste výživu zaopatřili!

O však já stereoskopy ještě vyčerpám. Ty mně musí základem být ku nějakému jmění. Všudy je odporučuju, všady je nabízím. Jelikož se ale u nás podobné věci privatně pomalu šíří, použiji i cest veřejných. Journalistika mně musí sloužit — nebo ji — nebo ji vyfotografuju tak, jak je, bez retouche. Vidí-li lidé, že něco už v rodinný, domácí život zasáhá, že to už v nejobyčejnější poměry vpleteno, že o tom přemnohý už ví a mnohý mluví, obdrží to jejich úplnou sankcí a každý se diví, jak dříve mohl bez té věci obstát. Napsal jsem následující novellu, některý časopis ji musí vytisknout, musí — sice — jak jsem už povídal!

Stereoskopy. — Bylo ticho. Kdybychom na podivné, skoro ouzkostlivé pohledy slečny Marinky ohled brali, mohli bychom říci, že se i tluky jejího srdce tichem tím slyšeti mohly. Pohledy platily přistárlému už otci, jenž u okna sedě pilně a klidně dnešní noviny četl. Matka naproti otci sedící zabývala se jako dceruška šitím a ohlídla se někdy po dcerce. Spatřila-li při tom náhodou ouzkostlivé pohledy, podívala se tak laskavě na dcerunku, jako by ji potěšit chtěla.

Kdož by byl také slečnu Marinku potěšit nechtěl! Nebyla ovšem krásou, u ní bylo vše toliko *hezké,* celek činil ale taký dojem příjemnosti, že sobě ji mimovolně každý zamilovati musil. Ouzkostlivosť její slušela jí nad míru; snad by sobě byl mnohý přál, aby ji déle takto ouzkostlivou spatřil — i matka se při tom usmívala — musela však každého její bolesť rovněž bolně dojímat.

Na-jednou vyskočí otec a mrští novinami i okulary o stůl.

„To jsou mně teď krásné děti. Už zase jeden skandal v novinách! Zase se jedna dceruška pěkná opovážila tak dalece, že se tajně provdala za muže, kterého rodiče jí nepovolili. Však má za to! Dobře tak! Kdyby se mně něco podobného stalo, měl bych zajisté smrť z toho. Jen žádný veřejný skandal, jen žádnou hanbu — před tou mne, bože, chraň!“

Marinka upřela oči pevně na šití, ruce se jí třásly.

Matka neodpovídala otci, který nyní pokojem sem a tam kráčel. Náhle pozdvíhla hlavu a obrátila se k dcerušce.

„„Přijde dnes Klecanský?““

„„„Přijde“““ a hlas se jí také třásl.

„Přijde! A to povídá jedna, jako by slzy na krajíčku měla, a druhá se ptá po tom, jako by jí na tom záleželo. Přijde-li, půjde zase, to bude celý výtěžek jeho návštěvy. Povídám ti, Marinko, nemysli naň; nic není platno, toho nedostaneš. A nemysli si, že mne donutíš snad svým pláčem — přestaneš-li pak? — Ať se mi neukazuješ s ním nikde u veřejnosti! On nebude nikdy tvým mužem a je to tedy skandal. Víš ale, jak se skandalu bojím!“

„„Což pak máš ale proti Klecanskému?““

„To je má záležitosť a ne vaše.“

V tom zaklepá někdo zlehka na dvéře.

„„To je on,““ praví matka a na polo udušené bručení otcovo a rychlé sáhnutí k srdci se strany slečny Marinky přisvědčuje, že „to je on“.

— Moje úcta — pozdravuje vkročilý, švižný blondyn.

„„I služebnice, toť jsou k nám hosté!““ vítá matka co nejjasněji, jako by se nebylo ničeho dříve přihodilo a mluvilo.

„„„Služebnice!“““ prohlásí se Marinka a na hlasu poznáš, že se pevnosť vynucuje.

Otec udělá as tři kroky ku předu, jako by z ostra počnouti hodlal, zastaví se však náhle, zabručí: „I služebník!“ a odejde do druhého pokoje.

Rozličné to přivítání dělo se v témž okamžiku, mžiknutím oka poznal ale mladý Klecanský, jak věci se mají.

— Tedy posud ještě? — praví smutně Klecanský, líbaje zároveň ruku matčinu.

„„Jen se z toho neroztruchlete, vy víte, že já jsem srozuměna — nu a Marinka také, viď, Marinko? Nemyslete si, že je otec snad vaším nepřítelem, zajisté není; že ale nesvolil hned s počátku, stal se teď tvrdohlavým. Já ho znám, však my ho —““

Klecanský líbá zase ruku.

Byl pod ramenem malý papírový balíček přinesl, který nyní na stůl klade a rozbaluje.

— Přinesl jsem vám několik stereoskopických obrazů a cameru, — počíná hlasitě, aby otec slyšel — abyste seznali konečně ty stereoskopy sami, o kterých tak mnoho slyšíte a čtete.

„„Ach to je hezké od vás, pane Klecanský! Mužíčku, pojď se taky podívat. A jaké pak obrazy máte?““

— Benátky. —

„„Benátky! Pojď předce, mužíčku, ven! nebruč tam pořád ve svém pokoji a dívej se s námi.““

„Což-pak uvidím?“ ptá se otec mrzutě, vychází ale předce ze svého pokoje.

— Něco, co vás jistě překvapí, stereoskopické obrazy totiž. Posud překvapily obrazy ty každého, není pochybnosti, že i vy se z nich potěšíte. Překvapující zvláštnosť jejich záleží v tom, že předměty vyobrazené zcela *plasticky* vystupujou. Však se hned přesvědčíte! —

Klecanský strčil mezi řečí první obraz do camery a podal tuto svému hněvivému tchánu in spe.

— To je pohled na Benátky z ostrova San Giorgio maggiore. Ostrov leží těsně před Benátkami, před ústím průplavu Canal grande. Obraz ten koupil jsem pro to, že místo, z něhož výhlídka se nám odevírá, velmi dobře nás jaksi na Benátky připravuje. Zde bydlívali dogové, zde čteme v hlavním chrámě „Terror Graecorum jacet hic“, myslíme tedy na Domenica Micheli, vítěze u Jaffy, Tyru, Askalonu a Jerusalema, a vmyslíme se okamžitě v dobu slávy vznešené republiky.

„Je to hračka pouhá — co pak je do toho,“ podotýká otec, jenž se byl chvilku hmoždil, než oko jeho obraz plasticky vystupovat spatřilo, schválně se však napotom dlouho dívati nechtěl a matce nyní cameru podával.

Klecanský se pro sebe usmíval, pokračoval však dále:

— Vám, pane, je zajisté známo, vždyť znáte výborně dějiny Napoleonské, že roku 1800 papež z Říma vyhnaný u vyhnanství tom zemřel a téhož roku uprchlý kollej cardinalův Barnaba Chiaramonti-ho co Pia VII. za papeže prohlásil. Volba ta se děla též na San Giorgio maggiore. —

„Pamatuju se dobře. O ten Napoleon!“

— Vidíte před sebou největší průplav Benátský, Canal grande čili, jak Benátčané mluví, Canalazzo. Probíhá celé město a dělí je ve dvě hlavní části. V prostřed města pne se přes něj překrásný most Rialto, vystavený umělci Antonio da Ponte a Luigi Boldù. Pne se v jediném oblouku. Canal grande je pravým museem nejznamenitějších paláců, tisíci gondolí oživený, obrážející ve svých vlnách pomníky dávné slávy i bujnou zeleň rozkvítajícího jara. Na Canal Grande veselil jsem se často s tisíci jiných bezstarostných lidí, kolíbal se v gondoli při svitu sterých pochodní a barvitých svítilen, zažil „al Fresco“ mnohou nezapomenutelnou „italskou noc“. Zde jsem se těšil i z „Regatty“, slavnosti to nejvyšší za dob republikanské slávy, slavnosti, na kterou se i nyní ještě Benátky po celý rok těší. —

„Ach to je hezké, to je překrásné — ta průhledná voda, ty stíny!“ vykřikovaly udivené ženské.

„Ukažte mně to předce ještě jednou, vy blázni!“

Klecanský se opět usmíval, nyní ale už spolu na matku a na slečnu Marinku. Pak vyndal první obraz z camery a zastrčil druhý.

— Druhý pohled na Benátky s věže sv. Marka. Díváte-li se na obraz ten, vidíte před sebou ohromnou loď, město vstavené do vody. Lehce možno, že vzdor nesčíslným millionům vražených kůlů a podložených balvanů předce jednou celé město se zase do vln ponoří, z nichž vyrostlo. Snad se zdaří slovanským Benátkám jako slovanskému Juminu. Rád jsem se vmyslíval, leže v gondoli a naslouchaje šplouchání vln a melodii krásné „barcheroly“: „La nostra gondoletta veneziana“, v bájně slavné doby dávného, v moři pohrobeného Juminu, a tu se mi zdálo vždy, jako by na severu zapadlý Jumin zde na jihu se byl zase z moře vyzdvihl a na severu umrtvělý slovanský duch jako by v jihu k novému životu se probuzoval. Mně byly Benátky nesmírně milé! —

„„Co pak jsou to za bílé puntíky ve vzduchu?““

— Snad skvrny v papíru; možno ale také, že fotograf mezi tím apparat svůj odevřel, když se nějaký velký ohňostroj vypaloval. V Benátkách se srovnávají s Číňany v tom, že ohňostroje vždy za bílého dne vypalujou. — Zde mám ještě jeden pohled s věže sv. Marka, a sice na časť tu, kde se pověstná „Riva degli Schiavoni“, nábřeží slovanské, nalezá. Vidíte před sebou opět sílu paláců, svědčících o bývalém bohatství a zašlé moci, jakáž po úpadku Janova a po křížáckých taženích, jež vesměs Benátkami šla a Benátčany se vedla, povstala. Nábřeží slovanské je velmi oživené místo, zvláště malebně vyjímají se celé tlupy gondelierův. Zde jsou gondelieři z kasty „Castellanův“. V Benátkách jsou totiž dvě kasty gondelierův, tak zvaní „Castellani“ a „Nicollotti“, prvnější aristokratičtější, druzí demokrati; kasty tyto jsou už po staletí žárlivými soupeři. — Nyní vidíte na čtvrtém obraze náměstí Sv. Marka, kolem kterého vždy nově zvoleného doge na skvostných nosidlech obnášeli. Teď ovšem nespatříme tam více podobných slavností čistě místních, nebo po dobách těch, ve kterých doge i jeho dogaressa královské úcty požívali, ve kterých palazzo ducale vyslance všech národů vidíval, zůstalo toliko něco monumentalních památek, velkolepých sice ale mrtvých. Zde vlály na stěžejích dříve prápory ostrovu Candia, Cypry a Morea, znaky to rozsáhlé moci, později však povznesly se na tytéž stěžeje francouzské tricolory co znak rozhodnutého úpadku. V paláci to velikém zasedávala známá rada „il Maggior Consiglio“, kteráž moc dogův obmezovala, tamtéž vytvořila se konečně strašná „rada desíti“ („Consiglio dei Dieci“), která Benátky moralním morem hubila. —

Otec počal nyní rozkládat historické své vědomosti; bylať historie zamilovanou mu zábavou. Mezi tím nabyl Klecanský příležitosti, že se mohl k Marince přitočit a jí pošeptat, že „se vše dobře daří“ a Marinka že mohla odpovědít, že „se předce bojí“.

Následoval nyní obraz postoupně za obrazem a ku každému podal Klecanský vhodný výklad. Palác dogův s vedlé stojícím kostelem Sv. Marka zavdal novou příležitosť k historickým poznámkám. Kovové koně, stojící na hlavní facadě kostela toho, upomenuly na ony doby, za kterých se před Benátkami i Bizanc třásl a na kterých druhdy mocné toto město osleplým skoro a stařičkým už dogem Enrico Dandolo obleženo a přemoženo bylo. Jen tím obdržel Balduin korunu východního císařství, že Dandolo ji co měšťan benátský přijmouti nesměl. Za to ale dostalo se předce Benátčanům velké kořisti a většího ještě jmena. Velikánští bronzoví koňové přestěhovali se z hippodromu na basiliku di S. Marco a stali se vzorem pro sochaře benátské; podobně musela i Santa Sofia mnohé ze svých pokladů vydat, aby mocné republice se okrasy i vzorů dostalo.

Vnitřek paláce, obrovské schody Rizzovy, „Scala de Giganti“, nad nimiž doge se slovy „Accipe coronam ducalem ducatus Venetiarum!“ korunován býval, bronzové cisterny ve dvoře a vyobrazení jiných ještě předmětů vyzývala ku podrobnějšímu vypravování. Vnitřek paláce je pravou personifikací dějin benátských, zvláštnosti světoznámé „architettura lombardesca“ jsou zvláštnostmi a vlastnostmi benátského lidu. Mezi tím, co bratří venku po všech zemích a mořích bojovali, rozkvétalo domácí umění a zvěčnilo jmeno Benátek spíše, než nejhrdinštější činy oněch. Ovšem že jedno druhým se podporovati musilo. Jak mile klesal duch hrdinský a státnický, ztrácela i umění pevnou půdu. Jaký to rozdíl mezi dobou Dandolovou a dobou tou, za které Benátčané už sami ani válčit nechtěli neb nemohli, a boje své najatým námořským lupičům, stíhaným všudy piratům přepustili. Jaký rozdíl mezi dávnější přesnou zprávou a zprávou tou, která bronzové lví tlamy na paláci dogův a u kostelů vystavěla, aby do nich každý udavač žalobu svou hoditi mohl, která tisíce tajných agentů měla, již jiné k smrti doprovázejíce snad sami už také k smrti odsouzeni byli, která nejstrašnější, všudy přítomnou a všemocnou inquisicí politickou vytvořila, strašné „Cons. D. X.“ vymyslila, aby třeba pouhým domněním vedena ortel smrti vyslovila a náhle štěstí a mír celých rodin pro vždy zrušila. Takovými prostředky se ovšem podařilo, že vnitřní pokoj nikdy se nerušil, že bezpečnosť policejní nejmožnějšího stupně dosáhla, za to ale byly prostředky ty zároveň jedem, který nevyhojitelně moc a slávu benátskou otrávil.

Abyste seznaly také, jak se osoby stereoskopicky vyjímají, zaopatřil jsem obraz posledních dvou dogův benátských — pokračoval Klecanský zvláštním jaksi tonem, jehož sobě otec ale nepovšimnul. Matka však podívala se významně a ne zcela beze známek nepokojnosti na dceru, rty se jí chvěly, jako by je násilně k němotě svírala. Hůře vedlo se Marince: dříve červená zbledla náhle a zachytila se za kraj stolu, jako by podpory hledala.

S chladností patrně vynucenou zastrčil Klecanský poslední obraz a podal cameru otci. Tento přiložil skla k očím, utrhnul náhle, opět přiložil a mrštil hned zase camerou o stůl.

„Skandal! Moje dcera se dá fotografovat s cizím mužem ruka v ruce! Jsem zhanoben — jakž pak ne! vždyť nejspíše ten obraz už visí někde za sklem na ulici a známí už běhají po městě, aby ten skandal rozhlašovali. Já toho fotografa zabiju, tebe vydědím a vyženu, a vy, panáčku, nemyslete si, že z vaší svatby něco bude, že jste mne skandalem donutil, o ne! vy okamžitě jděte a uvidím-li vás ještě jednou zde, užiju domácího svého práva. O ten skandal, ten skandal!“ a rukama lomě, vstoupil rychle zase do svého pokojíku.

Marinka sklesla na sedadlo jako omráčená. Klecanský rozpačitě k ní přistoupil. Chvíli bylo ticho.

„Není nic platno. Pro-zatím musíme se podrobit a vy se musíte okamžitě vzdálit. Jděte, prosím, pane Klecanský, jděte!“

Ubledlý Klecanský políbil mlčky matce a dceři ruku a kráčel tiše ku dveřům.

„Což myslíte, že vás teď pustím, když se už stalo?“ zaznělo v tom z vedlejšího pokojíku. „Tady zůstanete, máte-li vůbec česť v těle a chcete-li Marinku opravdu!“

Ostatní byli překvapením jako by zkamenělí. Otec šel tiše pro sebe se usmívaje světnicí až ku stolu, na který byl cameru pohodil. Prohlídl ji bedlivě, zdaž se jí neublížilo, pak si ji zase zařídil k oku.

„He he! čtveračka! Dívá se tu tak ouzkostlivě a prosebně, jako by byl otec její nějaký lidožrout!“ — — —
— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Nu dobrá to novella právě není, poslouží mi ale. — —
— — — — — — — — — — — — — — — — —

OBRÁZKY ZE ŽIVOTA PRAŽSKÉHO

Tisíc a jedna noc! Tisíceré blyští se v tobě démanty něžného citu, tisíceré krvavé rubíny rozohněné fantasie, tisíceré skvostné perly moudrosti! Šumíš jako velkolepý vodopád, leskneš se jako milliardy jeho kapek, jako v pěnu proměněná, světlem proniknutá a s duhou sobě zahrávající vodní jeho spousta. Předvádíš mysli obraz za obrazem, jeden objímá druhý tak, jako vlna vlnu objímá — tak, jak v životě lidském obraz z obrazu, myšlénka z myšlenky, čin z činu vyrůstá. Tisíc a jedna noc a život lidský! Člověk nedožil ještě jedno, nedočetl ještě jednu povídku, kterouž mu osud sbásnil, a už se zaplítá na něčem zcela nepatrném zase povídka druhá, historie smutná nebo veselá, vždy ale dojemná, vždy pravdivá a kus života žádající. Díváme-li se na svůj život zpět, vidíme řetěz událostí úzce spojených, plný proud děje, v němž zde onde vynikající ostrůvek buď zelený a svěží, buď nadhrobky znamenaný; vidíme na ostrůvcích těch lidi, kteří se nám buď v lásce, buď v zášti, nebo konečně zvláštností svou v paměť vštípili. Každý, nechť žil krátce nebo dlouze, nechť pro sebe nebo v plném víru života, má osoby podobné ve své paměti. Chci nyní o některých těch osobách vypravovati, které mně v paměti zůstaly, o osobách, které se mne bezprostředně sice nedotknuly, jež jsem ale třeba ještě co dítě, s napnutím pozoroval. Budou to historky krátké, tak krátké, jak je život obyčejně tomu objevuje, kdož vzdálen stojí.

— — — —

OBRÁZKY DIVADELNÍ

I.

Kolibri.

Náhle se kmitne na ulici kolem vás originální osoba. Nos její je špičatý, tvář satyrická, oči usměvavé, pichlavé. Kolem suché postavy — osoba ta nemá času, aby stloustla — flandá se dlouhý modrý kabát s platinovanými knoflíky, livreje to divadelního sluhy. Sotva se kolem nás zakmitne, již jste jej opět ztratili s očí, ubíhá jako blesk, krok jeho je krátký, tetelivý, jako báječný let třasavého kolibri. Jako živostí překypující ptáček tento jest divadelní lokaj hned zde, hned onde, šosy kabátu lítají sem tam jako neunavná křídla, knoflíky se lesknou v slunci jako rubíny na křídlech kolibriho a jen ošumělý cilindr neodpovídá démantem zahrávající chocholce tohoto. Kolibriho, létavý ten rubín americký, najdete i v bujných, věčně zelených tropických údolích i v sousedství sněžné čáry; pražského kolibri spatříte hned v parném vůkolí divadelní kanceláře, hned na povětrnatých Hradčanech. Devětkrát za hodinu kmitne kolem vás a zase se vám ztratí rychle jako blesk, sotva že spozorujete balík papíru v jeho rukou, snad divadelní cedule, rozepsané úlohy nebo repertoiry toho, co se hrát nebude, sotva že sledujícímu oku ještě jednou se modrý kabát jeho v dálce zableskne, jakoby to Gogolova sojka „Taras Bulba“, nad stepí se povznášející, v lazurovém modru co smaragdový puntík se ztrácející.

Opět kmitnul kolem nás, náhle zarazil svůj let a stojí před mladou, slušně ošacenou dívkou. Vlastně nestojí, potřásá se neustále, pohybuje celým tělem, kývá hlavou, rozkládá rukama.

„Nejponíženější úctu — servus! Zítra dopoledne zkouška chóru! Co je to za pěknou mantillu! — Ta vám sluší, slečno — všechno se po vás ohlíží! Pěkné počasí! Mnoho práce, mnoho, a veliká žízeň! Takhle na holbičku, slečno, jen na holbičku — sedm dětí!“ —

„Tu máte šesták, nemám víc u sebe!“

„Ostatní mně zůstanete dlužna, neškodí!“ a již fičí zase dál, avšak náhle zmizí a třepetavě zase povznáší se nad jiným místem jako kolibri nad druhou květinou. Před ním stojí dáma s vybranou elegancí ošacená.

„Mám tu čest, že vám mohu dobré jitro přát,“ a drží klobouk v ruce. „Jaký to krásný klobouk, to bude mít .....ová zlost; já vím, jemnost paní odpustíte, ale já ji nemám jaksi rád. Zdráva jemnost paní? Nu jakpakne! Věru jemnost paní odpustí, ale jako patnáctiletá slečinka, nejinak, je to ku podivu! Ale velkou žízeň, jemnost paní, takové běhání, sedm dětí, nemohu obyčejné pít —“

Několik desetníků zarazí mu proud řečí a kolibri fičí dále k opodál stojícímu pánovi, který naň kývá. —

„Je to pravda, že ....ová zase stůně?“

„Jest. Chtěl jsem právě k Vašnosti. Nevěděli jsme dlouho, co budem dávat. Mysleli jsme na „Studenten von Rummelstadt“ neb na „Unsere Lehrbuben“, je to oboje —“

„Mám dnes večer jinde co dělat, kdybyste mne hlásil nemocným?“

„O prosím, však já to vyvedu, fajn to vyvedu! — Prosím, obědváte dnes zase ‚U hroznu‘?“

„Ano, přijďte se napit.“

Kolibri spěchá dále k řadě fiakrů. Již sedí na kozlíku, vozka uhání, kolibriho klobouk lítá pozdravujíc na všechny strany.

„Škoda,“ vzdychne sobě pozorující jej feuilletonista. „Škoda, že mi ušel!“ a kráčí ku své redakci, aby sobě přečetl ranní poštu. V redakci je živý hovor. „Pester Lloyd“ přinesl důležitou zprávu o Deákovi. Pro živý ten hovor přeslechnou všichni, že před domem zarazil kočár. Rozletí se dvéře a jako šípka vrazí do dveří divadelní lokaj.

„Prosím, slečna ....ová, nová tragická milovnice, chce míti tu čest,“ podává slečninu návštivenku. Obrátí se na patách jako marioneta a otvírá zase dvéře, jimiž přišustí krásná a mladá, v hedvábí zcela zaobalená dáma.

Redaktor ji vede do druhého pokoje, kde se k vůli „většímu tichu“ píšou delší články a stále se za „větší ticho“ žádati musí. Sedící vstávají, aby je ohromná krinolina nestrhla sebou.

Lokaj rychle všechny přeběhne očima. „Krásná to dáma, tuze krásná!“ podotýká.

Nikdo mu neodpovídá. Lokaj se zamlčí, vrtí se u dveří, kývá hlavou a šeptá polohlasně:

„Elegantní, tuze elegantní dáma. Udělá furore, bude moc plzeňského.“ Náhlý smích všech přítomných jej vyruší. Dívá se udiven kolem sebe a spozoruje, že on jest předmětem smíchu. „Inu, jsou to recensenti,“ šeptá; jemu jsou všichni journalisté divadelními recensenty a divadelní recensent nejhlavnější nestvůrou. — —

Konečně má náš Kolibri okamžik oddechu. Zavítal hned po obědě do hostince ‚U hroznu‘. Pán, jenž jej byl na sklenici piva pozval, sedí s několika známými za stolem. Na vedlejším stole pění se holba plzeňského pro divadelního sluhu. Tento sobě však ani zde neusedl, běhá sem a tam a šaškuje přítomným ku zábavě se starou, v koutku poklízející ženou.

„Pojďte sem,“ volá jej herec. „Povězte nám, jak se máte.“

„Jak se mám? Hm, sedm dětí a ty sklenice na plzeňské jsou tak mělké, nic se tam nevejde!“ a ukazuje na sklenici jedním douškem vyprázdněnou.

„Zde ten pán vám dá čerstvou nalít!“

„Ten pán, o to je hodný pán,“ klaní se lokaj pánovi jemu neznámému. Honem, nalejte, ať něco vypiju.“

„Jakpak, máte recensenty rád?“

„Recensenty? Jakž bych neměl, přeju jim všechno dobré. Já, kdybych takového chlapa dostal do ruky, řekl bych mu „mnoho štěstí!“ a zatřás' bych jím, že by duši pouštěl, pak „mnoho zdraví!“ a natloukl bych mu hlavu, že by vypadala jako vejce, a „dlouhé panování!“ a kopnul bych jej do žaludku, že by více nedychal. Já jim přeju všechno dobré, těm — no, ani mi nestojí za zlost!“

„Zdali pak vám také někdy nějaký recensent zaplatí holbu piva?“

„Recensent? Hehe, recensent! Kdyby i měl, on ale nemá a sám by bral, nepohnulo by jím ani čtrnáct dětí, neřkuli sedm!“

„To jste to vyvedl,“ šeptá mu herec do ucha, „ten pán je také recensent!“

Kolibri mrká jen po stole okem. „Inu, jsou to takto hodní páni, já sobě jich ctím a vážím, jsou učení, ale to se rozumí, všude koukol mezi pšenicí, a pak musí trpět nevinný za vinného. — To ten čas ubíhá, musím běžet s úlohami, ještě jsem žádných nerozdal — však na ně nečekají! Poroučím se pánové.“ Ukloní se asi desetkrát, vyletí dveřmi a již mžikne jako šíp kolem oken přízemního hostince. —

Již o půl sedmé k večeru vrtí se Kolibri u vchodu k divadlu. Drží balík potištěného papíru v ruce, jestiť právě nový rok, a Kolibri má mnoho příznivců, jichž by pro celý svět neurazil tím, že by se snad o zlatku za novoroční, obyčejně humoristické přání nepřihlásil.

Dnes má však obličej jeho na večer ráz více smuteční než gratulační, oko je nejisté, tvář bledá, špičatý nos živý uhel, jazyk se obrací jen s těží. Klade každý okamžik vedlé stojícímu portýru ruku na rameno a praví vzlykavě: „Mnoho plzeňského a jen sedm dětí! — Tak tedy nám umřela, — kdo by si to byl pomyslil, taková umělkyně! Já jim dám těm ministrantům, nebudouli chtít zacházku kolem divadla! Už jsem řek' panu řediteli, že já povedu kondukt, a já ho povedu, fajn ho povedu!“

II.

V neděli odpůldne.

Je čtvrt na čtvrtou. Za čtvrt hodiny má začit české představení, zrovna v nejlepší čas, aby přišlo divadlo v hodinu nejnepříhodnější. Rád by sobě měšťan ještě trochu po obědě pohověl, rád by se ženou se v jasném dni prošel, obě výhody však, kteréž mu pouze neděle poskytnouti může, obětuje předce rád zábavě v českém divadle. České divadlo přirostlo mu již k srdci, on pozná každého herce i v nejklamnější masce hned při prvním slově, on má svůj oblíbený repertoir, má také hotový svůj úsudek o hře a nových kusech a hubuje velmi často na nedbalejšího herce a na to nesmírné parno v úzkých sedadlech. Mrzutě se tedy měšťan zdvihá ze své pohovky, aby se oblekl a do divadla na zakoupená již sedadla dostal, chvatně tluče kuchařka v kuchyni talíře a pokryčky, aby se na galerii ještě dosti do předu dostala, netrpělivě klepe v kavárně rychle vypitou kávou rozehřátý student na sklepníka, aby se ještě parterrem protlačil a žádné příležitosti k aesthetické neb národní demonstraci neztratil.

Je čtvrt na čtvrtou, obecenstvo se hrne se všech stran k divadlu!

Před divadelní budovou stojí několik mladších studujících, několik policejních strážníků a portýr v livreji. Kočárů přijíždí jen málo, jasný, krásný den ubírá i fiakrům výdělek a pěšáci zavdávají leckomu, který je zde pro něco zcela jiného než pro kritiku, příležitost k úsměškům ostatně také česky pronešeným, „že jsou ti Češi předce jen chudí a že má ten portýr pramálo práce s otvíráním kočárů.“

V předsíni divadelní je plno lidí. Předsíň ta slouží v nedělní odpůldne mužským vůbec za hovornu, za průchodní salon. Kolem kas jest jako obyčejně velký shon, jeden se těsně tlačí na druhého, dvacatery ruce, držící zlatky a pětky, šermují a křížují se vysoko ve vzduchu. Přišlé ženské čekají trochu opodál, až jejich průvodcové vstupní lístky dobudou. —

„Prosím o tři sedadla, ale vedlé sebe a jedno z nich nárožní!“

„Není žádné nárožní víc.“

„Tedy alespoň aby byla tři vedlé sebe.“

„Dvě vedlé sebe mohu dát, tři nemám — a vy, pane, fauteuil? sedadlo?“

„Honem tedy, alespoň ta dvě a jeden lístek do parterru!“

„Pane Schmidt! Dvaadvacítku!“

„A vezměte hned čtyrycítku sebou!“

A pan Schmidt podává malé papírové marky červené barvy, marky to oněch miláčků divadelní štěstěny, o kterých vždy stává na německých cedulích poznámka: „Alle freikarten mit ausnahme der rothen sind ungiltig.“

Lovčí sedadel vede své dvě dámy dovnitř a sám vejde pak do parterru, majitelé červených marek strčí tyto nedbale do kapes a poodstoupí pak ku svým známým po kůpkách v předsíni stojícím. Lidí se hrne nekonečný proud, většina má však již logi nebo sedadlo své a nezdrží se ani v předsíni. Mnohé roztomilé dívčí tváře mihnou se tu kolem nás a pravidelně zmizí pak některý z osaměle zde stojících jednotlivců, čekalť jen, aby drahou mu tvář alespoň mžikem zahlídl. V kůpkách mluví se o politice a literatuře, kritisuje se divadlo i přicházející; žádný neujde pozornosti jejich, každého znají, a neználi ten, zná zajisté onen.

„Sedm fiakrů a pět panských vozů, dvě knížata, jeden baron, miláčkové národa, mnoho výtečníků a několik ohromníků, síla takto lidí, bude to pěkná benefice!“ podotýká v jedné kůpce v čamáru oděný mladý, bledý muž. „Ach teď jdou tyto, dobře že je vidím, byl bych skoro zapomněl je dát na seznam dám pro besedu. To bude zase toileta! Že jdou ale dnes tak brzy, jindy přicházejí až v polovici prvního aktu, aby sobě jich každý všimnul! Podívejte se, pan baron — vida, vida, „muss m'r auch das böhmische einmal ansehn!“

„To je lidstva! Inu tři veselohry a jedna z nich původní, druhé dvě přeložené novinky! To vždycky láká!“ podotýká jiný.

„Má ale pan básník strachu! Jektá zuby!“

„Musím se podívat, kdo začne aplaus v první sceně,“ praví zase onen bledý, patrně humorista to společnosti, a vytahuje zápisní knížečku z náprsní kapsy, jakoby skutečně v ní hledati chtěl.

„Je kus dobře obsazen?“

„Podívej se tamhle na divadelní ceduli!“

„Podíval bych se, česká cedule nevešla se jim ale do německého rámce a polovice osob zmizela za dřevem. Nemůže se ovšem vyžadovat na řediteli, aby velké výlohy měl a snad i nový dřevěný rámec na české cedule koupil!“

„Ve čtvrtek večer prý se teprvé řeklo, že bude kus ten dnes!“

„Nic nového! Víte, co se stalo na zkoušce? Měla zase vystoupit jakási debutantka pro úlohy starší a když začala mluvit, objevilo se, že neumí ani slova česky, Hynková musila nakvap úlohu její převzít!“

Proud přicházejících již zřidnul, tu rozlítnou se náhle dvéře a jimi vkročí rychle mladý muž.

„Servus, hoši, ach, kassa je ještě otevřena, dostanu lístek,“ a vyndavá sáček.

V kasse se rozevrou postranní dvéře a z venčí zazní hlas: „Žádné karty už nevydávat!“

„Pane Schmidt, parterre!“

Okenice ale bouchne, kassa je zavřena.

„Nemáte nikdo logi? Vezměte mne s sebou!“

„Nemám – pojďme, abychom se alespoň dovnitř dostali.“

Rozejdou se na rozličné strany. Oba červenolístkoví ubírají se k parterru. Billeteur zná jednoho z nich co journalistu.

„Služebník, pane, nic nového?“ Billeteur ten jest totiž veliký politik.

„Nic. Je plno, což?“

„Tuze plno! Já ale povídám, že se nedožijeme ničeho dobrého. Vsadil bych se o nevím co, že Napoleon nedá pokoje. Nemůže taky jináč být, když už i šestáky vyvážejí. Jakpak je to s —?“

Journalista ale již uklouzl dovnitř. Parterre je tak naplněn, že sotva více vkročiti může. V pozadí parterru pražského jest tma jako v hrobě, potřebuješ deset minut, než tváře rozeznáš. V pravo volá někdo s výše journalistovo jméno.

„Nechali jsme ti zde nahoře místo, proder se sem.“

Na stupíncích k parterrním lavicím počínají dělat trochu místa. Před journalistou ale stojí jakés dámy v ohromných krinolinách, on jednu z nich osloví na zdařbůh: „Prosím, slečno, o trochu místa!“ Slečna nerozumí však nebo nechce dobře rozumět a vklouzne sama na stupínky k nemalé zlosti journalistově, který musí zůstat dole stát stěsnán u samých dveří. Opona se vytáhne, dialogu jest však pramálo rozumět zde v pozadí, journalista slyší zároveň dialogy dva, jeden málo hlasitý herců s jeviště a druhý mnohem hlasitější billeteurův za dveřmi, brzy česky, brzy německy, vždy ale velmi bezohledně vedený.

Za několik minut lije se nebohému pot s celého těla. Parno je nesnesitelné. Tu zavane naň odzadu ledový vítr, dvéře jsou dokořán otevřeny a billeteur dokazuje několika lidem zcela nahlas, že nemohou již vejít. Žadné syčení není platno, dvéře zůstávají otevřeny, billeteur dokazuje. Konečně předce poslechne, zároveň se dveřmi zatáhne se ale také meziscenní opona na jevišti, první scena je dohrána, journalista nemá ani ponětí o ní.

III.

Za dne.

U zadních jedněch dveří zemského divadla stojí k desáté hodině dopolední několik herců a jiných osob při hrách českých obyčejně zaměstnávaných. Pozdravují vcházející a vycházející, kteří se rychle střídají, vtipkují o kolemjdoucích, vypravují sobě příhody předešlého a právě začatého dne, a anekdoty věčně stejné, věčně nové, a odfukují při tom modrý kouř svých virginek a kuba-portorik s takou chutí do čistého ranního vzduchu, jakoby pohodlně seděli za stolkem při vonné horké kávě. Zde a tam jeví některý obličej umdlenost, snad že nějaká přátelská hostina nebo jiná společná veselost trochu déle zdržela. Vůbec jeví se za denního světla zcela jiný výraz v známých nám obličejích těch, milovník jiskří o padesát procent méně očima, svět vydobývající hrdina jeví patrné známky rozkošného pohodlí, intrigant má výraz zcela dobrosrdečný, s jakýmsi nádechem lehké satyry. Čekají zde všichni na začátek zkoušky.

„Kdypak to začne — to je dnes délka!“ podotýká konečně jeden, připomínaje mezi jiným hovorem vlastní účel, pro který jsou přítomni.

„Prosím tě, nepospíchej, zde se bavíme líp.“

„Když dříve začnem, bude dřív konec. Beztoho nic neumím. Sám ďábel aby se také naučil celé knize přes noc,“ a mluvící vytahuje z kapsy úlohu dosti pěkného objemu.

„Nu do neděle je ještě času dost!“

„Ano, kdybych nemusil dnes a zítra v německém —“

„Pan regisseur zvoní!“ hlásá se z pootevřených dveří. Cigara letí na dláždění, herci ubírají se pohodlně dovnitř.

Sledujeme je. Přísný divadelní „pan feldwebl“ nás mezi přicházejícími nepoznal za cizince, tiskneme se tedy rychle kolem temných koulis a pracujících dělníků ku známému nám východu do divadelních koridorů. Spěch náš je dobře odůvodněn, kdyby pan regisseur neseděl již za svým stolkem v popředí jeviště a nás spatřil, sotva by nám popřál to „divadlo v divadle“.

Koridory jsou pro nás denním ještě světlem oslněné pravým tmavým hrobem, jen jakoby drobnými skulinami proniká sem světlo z ulic a působí šero hrubé a mámicí.

Nejdeme však tmou tou daleko, v parterru by nás mohl regisseur předce zahlednout, pootevřem tedy opatrně dveře jedné jevišti blízké loge a vklouzneme tam zcela tiše. Učinili jsme dobře tak, sedímeť v jedné řadě skoro zároveň se soufleurem.

Za dne činí divadlo zvláštní dojem. Uvykli jsme spatřovati je u večer v lesku sterých plynových světel, odrážejících se v pozlacených římsách, zvýšujících pichlavost příliš štědře vyplýtvané červené barvy, známe je navštívené elegantně ošacenými damami v logích, známými osobnostmi v parterru, oddělené oponou od tajemného jeviště, a když tato se povznese a hudba v orchestru umlkne, rozvinuje se nahoře před námi již čin a život. Nyní zívají na nás pusté ty prostory jakoby temné klenby a spletené loubí zpustlého kláštera, osvětlené jen poněkud otvorem s výše a několika světly na jevišti, kteréž sotva nejbližším zlatým římsám něco slabých jisker vyluzují. Lože vypadají jako vchody do jeskyň, nad sedadly vznáší se mrtvé ticho, do parterru ani nedohlídneš. Opona je vytažena a zvětšuje velikost prostory, na jevišti prochází se několik osob zcela prosaicky, ve svrchnících a kloboucích, se shawly kolem krků. Hovor a žert rozlehá se nenucený a odnímá jevišti poslední známku poetičnosti. Za to na nás působí ostatní místnosti v neobvyklém svém rouše tím poetičněji.

Na jevišti byl zvonek regisseurův již zkoušku zahájil. První to zkouška kusu zcela nového, jehož spisovatel, chvěje se očekáváním nesmírné své slávy a zároveň předce nedůvěrou ve své síly, někde mezi koulissami se skrývá. Kus začíná, k vůli efektu, jakýmsi bojem a právě se žene pestré hejno statistů s pikami z kouliss přes jeviště.

„Ale ty můj bože, copak to dělají? tak to nejde! — A jakpak voni držejí piku?“ volá zoufalý regisseur a beře poslednímu strašný vojenský nástroj z ruky, aby mu ukázal, jak se držeti má. „Zpátky, ještě jednou všichni do kouliss!“ Statisté zalízají a vyřítí se pak na komando znovu.

„Teď zase piku někde zapomněl! To je už předce hrůza! Kdepak ji mají?“

„Vždyť mně ji, pane regisseur, vzali!“ omlouvá se statista.

Pan regisseur byl ji skutečně v rukou zapomněl, to však dobrého regisseura nesplete. „Na své věci mají dát sám pozor!“ a komanduje klidně dál.

I předstoupí vážně jeden z herců a počíná monolog silným hlasem. Náhle však, jakoby mu hlas přeskočil, promluví ještě několik slov hlasem slabším a shýbá se pak k soufleurovi. „Prosím tě, co to dnes děláš? Vždyť tě ani neslyším?“

„Nemohu za to, pan intendant přikázal, abych více tak nekřičel,“ zní hlas zdola, ozývá se však dále přece již hlasitěji. Herci vystupují jeden po druhém, scena následuje jedna za druhou, není vidět, že by to příliš namáhalo.

Patrno, že nejsou své úlohy všichni „stejně“ mocni, odříkávají klidně za soufleurem, mumlají celé věty do sebe, vůbec snaží se pouze „markýrovat“. Jednotvárně ubíhá první akt, jen někdy přeruší jednotvárnost tu regisseurovo volání: „Sem, sem, na tu stranu musíte!“ — nebo: „Kudy pak to odcházíte? Zdí přece nemůžete pryč?“

První akt je ukončen, počíná druhý.

„Kde pak vězí X? He, pane X, kde zase jste? Máte být již na jevišti!“

Nikdo se neozývá. „Pane Vencl, jdou do gardroby pro pana X. Nejspíš že tam bude. Je to ale nepořádek!“

„To on zde nejspíše ještě ani není, Vencl by moh' doskočit ku Šrámkovi do Celetné,“ podotýká někdo v pozadí.

„Ich muss strafen, muss!“ tvrdí regisseur. „Es wird ihm nicht lieb sein!“

Nastává krátký odpočinek. S herci rozmlouvá jakýs mladý, černě ošacený muž, — jest to spisovatel právě zkoušeného kusu. „Ale padlo vám ledaccos pod stůl!“ praví k jednomu z nich. „To nic neškodí, počkejte jen, při hře padne toho ještě víc!“ těší oslovený zcela klidně.

„Kdo by si to byl pomyslil, že první akt je již u konce! Stál jsem venku —“ dokazuje právě vystupující X.

Druhý akt počíná sobě velmi sentimentalně, rozvinujeť se v něm milostná intrika. První milovnicí jest dáma mladší, která se teprvé osvědčiti musí; hraje tedy i při prvních zkouškách s větší pílí. Její hra rozohňuje znenáhla i línějšího milovníka. Nastalo již takové cukrování a milkování, že až srdce usedá. —

„Ty's květ polní a lilium v oudolích,“ sténá on.

„Zpodpírejte mne kvítím a obložte mne jablky, neboť láskou omdlévám!“ vzdychá ona.

„Ans, cva, tra, vier, fünf — holt!“ komanduje mezi tím někdo dělníky vzadu zcela bezohledně.

„Zloba lidská nás rozvádí, osud nemůže ale být tak nespravedliv! S bohem, děvo nade vše milovaná, jdu, abych si tě vydobyl! S bohem, anděle můj!“ křičí milovník co hrdlo stačí, líbá dnešního anděla svého v čelo a tiskne jeho ruce. — „Vezměte si ho, je dobré,“ dodává hlasem přitemnělým a odchází slavně „na aplaus“.

Byl herečce něco v ruku vtiskl. Herečka obrací se na okamžik k světlu, aby viděla, co obdržela; má v ruce pěkné — mišeňské jablko. „S bohem, miláčku duše mé!“ volá ruce za ním spínajíc s tak nejistým hlasem, že to až srdcem otřásá.

„Obocht! Schlogn's es nicht d' entzwa!“

„Pane básníku, poslední scenu druhého jednání musíme vynechat. Trvalo by to příliš dlouho!“

„Pro boha, jen to ne! Je jí k psychologickému odůvodnění nevyhnutelně zapotřebí!“

„Ale vlastenče, nejde to! Pojďte sem, slavný muži, já vám to —“ a již jezdí regisseurova tužka přes celé strany vzdor ouzkostlivému bránění pana básníka, vlastence a slavného muže.

Mezi tím, co tužka regisseurova nemilosrdně sceny pro psychologické odůvodnění nevyhnutelně potřebné škrtá, zapředli pánové X a Y nějakou novou scenu. Jedná se o spiknutí. Pan X mluví dlouho, velmi dlouho, náhle mu konečně přeruší bujný tok jeho výmluvnosti silný hlas z nápovědovy budky: „Co pak to zase mluvíte, vždyť je to řeč druhého rytíře.“

„Druhého? Proč tedy nemluvíš, když je to tvá řeč?“ ptá se X Y-na. „Nu jsem hotov a mohu odejít. Víc nemám!“ A X odchází.

„Tak to půjde!“ pomyslíme sobě. „Jen tím způsobem kyne národnímu divadlu velká budoucnost! — a rozradováni povznášejícím vědomím tím zdviháme se také ze svého křesla.

„Ale zůstaňte předce, abyste seznal celý kus,“ zdržuje ještě básník odcházejícího X u poslední koulissy. „Vaše úloha je důležita, neporozuměl byste jí.“

„Musím, bratříčku, musím. Nepotřebuju kus znát, jen se nestarejte, však já vám toho rytíře, jak my říkáme, „položím“, že vás překvapí!“

U VĚZENÍ

Bylo nás jednoho dne loňského roku v Daumově kavárně ve Vídni několik kolem malého stolku; někteří rodilí Vídeňáci, starší to lidé, jeden Polák, kupec, as čtyřicátník, a já. Vypravovali anekdotu po anekdotě, všechny měly vztah k historii Daumovy kavárny. Věděli jich, jakoby byli věru Castellim či dokonce Baüerlem.

Konečně začal také Polák mluvit.

„Nevím anekdot ve Vídni slávu Daumovu hlásajících; mohu však také něco vyprávět, co se mně samému zde přihodilo."

„Vám?"

„Ano — dovolujete-li! Byl jsem odtud přímo veden do vězení."

„Nic zvláštního!"

„Přihodilo se v hostincích už také jiným!"

„Možná, já však zpomínám rád na ono uvěznění, byly to rozkošné, veselé dny!"

„Aj tedy vypravujte!"

„Budu! — As před osmi léty přibyl jsem, nevím již po kolikáté, opět ze Lvova do Vídně. Dříve jsem byl Vídeň navštěvoval jen na cestách pro zábavu, tentokráte jsem zde byl však v obchodních záležitostech. Rodiče mně byli závod svůj přenechali. I přijdu as druhý nebo třetí den sem do kavárny Daumovy. Sotva že usednu a kávu zamíchám, přistoupí ke mně sklepník a ptá se mne, jmenuji-li se tak a tak. Jmenuje mne dobře a pravím tedy, že ano. „Někdo čeká venku a musí prý bezodkladně s vámi mluvit," povídá sklepník.

„Že musí? — Pojďme!"

Venku stojí nějaký jednoduchý neoholený člověk.

„Pane, jmenujete se P . . . ?"

„Kdybych se nejmenoval, nebyl bych zde před vámi." — „Mám vás, pane, zatknout, — odpusťte, hledám vás již po celý den!" rozepíná kabát a vyndavá ouřadní listinu. Skutečně, v popisu se všechno hodí, musím to býti já nebo nějaké druhé já, kterého já neznám.

„A kam mne máte vésti?"

„Do žaláře pro dlužníky."

„Pro dluhy! Nemám žádných, musíte se vzdor všemu mýlit!"

Upřímně řečeno, neměl jsem tenkráte skutečně žádných dluhů. Kdyby to bylo bývalo o dvě neb tři léta dříve, kdy jsem ještě cestováním a směnčičkami rodičům svým rozličné mrzutosti způsobil, nebyl bych se divil, nyní ale — obchod byl jsem převzal bez nejmenšího dluhu a za rok spíše se rozmnožilo, než aby ubylo.

„Nemýlím se, račte bez výtržnosti," praví neoholenec.

„Nechte mne vypít klidně tedy kávu, slovo cti, že neuteku!"

„Prosím!"

Vypiju kávu, zaplatím a jdu, on za mnou. — Vstoupím do prvního fiakru, on se mnou, a rozkazuje kam. Jeli jsme tedy — vždyť víte, pánové, kde žalář pro dlužníky. Zazvoní se, dvéře se otevrou a zavrou, jsem zavřen. Předveden správci vykládám, že nevím, proč bych zde byl. Neví také ničeho, má pouze rozkaz: vidí však na mně všechnu slušnost a praví, že mne dá k veselým, vzdělaným lidem, chcili. Přijímám milerád a pravím jen, aby byl obchodní můj jednatel vídeňský ke mně na odpůldne povolán. Když odcházím, vstupuje krásné, černooké, as osmnáctileté děvče do kanceláře, snad to dcera správcova. Pozdravuju ji uctivě.

Uvedli mne do prostranné jizby. Zde sedělo a procházelo se pět velmi elegantně ustrojených pánů, prsteny s brilanty blyštily se jim na rukou, na vestách měli těžké zlaté řetězy. „Pan správec odporučuje Vašnostem tohoto pána," praví mne doprovázející muž a zavírá za mnou dvéře. „Odpustíte pánové, že vaši společnost ruším; činím to ovšem nerád, doufám však, že vás dlouho obtěžovati nebudu, — nějaké nedorozumění, dnes nejspíše ještě vše se vysvětlí.“ —

„Jsme zvyklí vybrané společnosti, aby nás nikdo v zábavě naší nerušil. Zde je pan hrabě T., zde rytíř pán ze Z., zde pan B., velkoobchodník, pan R., taktéž velkoobchodník, já se jmenuju L. a jsem statkář, a vy? —“

„P., velkoobchodník lvovský!“

„Servus! podejme sobě ruce!“ Podával jsem ruku po řadě.

Na stole, v prostřed jizby stojícím, prostírá sluha jako k velké hostině.

„O tři lahve champagnského víc!“ volá L. „Platíme si champagnské jeden po druhém, dnes je na mně, zítra dojde na vás nováčku!“

Hodovali jsme jako v nejvybranější vínárně, delikates bylo jako písku v brodu, víno se jen lilo. Byli to vesměs veselí, přející si hoši. Pikantní vypravování, ostré vtipy, ohnivé přípitky se střídaly; stolovali jsme as dvě hodiny, jakoby minutu.

Po obědě černá káva a nejjemnější cigara. Chodíme sem a tam a rozprávíme.

Zastavím se u okna, abych seznal také, jakou vyhlídku máme. Vidím veliký dvůr a naproti vysokou budovu. Jsem v prvním poschodí a prohlížím okna poschodí protějšího. Věru, v onom okně stojí ono děvče, kteréž jsem byl u správce spatřil. Dívá se taktéž upřeně na mne.

„Kdo je to děvče naproti?“

„V prvním poschodí? Správcova dcera, — husička, když přijdem k oknu, zatahuje opony.“

Naproti jsou opony skutečně již zataženy: stále se však pohybují, jakoby někdo za nimi stál.

„Pan P. má přijít k panu správci, čeká někdo naň!“ zní ode dveří.

V kanceláři stojí můj jednatel; je však udiven, neví právě tak ničeho jako já. Nařizuji mu, aby vše vyřídil, bych alespoň druhého dne propuštěn byl. Po jeho odchodu žádám správce, že jsem sice ve společnosti velmi veselé, že však miluji nade vše domácí zábavu, aby mně tedy dovolil, bych jeho domácnost navštíviti směl.

„Podivná a smělá sice žádost,“ pravím, „budu však s vděčností na vyplnění její zpomínat.“

„Prosím, milerád, jdu právě ku kávě, račte se mnou!“ odpovídá přívětivě.

Rovněž přívětivá paní jeho mne slušně vítá, dcera se jaksi červená. Strávím zde hodinu velmi příjemnou, staří jsou švitořiví, mladá duchaplna a předce skromna.

Po hodině zdvihá se správec, já nerád, s ním.

Společníci moji nejsou se mnou spokojeni, odcizuji se jim prý. Vzdor tomu prožili jsme opět veselý večer.

Na příkoř všemu očekávání mému zůstal jsem uvězněn více dní. Byl jsem ze Lvova z obchodu svého odeslal k jisté vídeňské firmě před nějakým časem pět tisíc zlatých na zapravení směnky. Kassír firmy té zatajil obdrženou sumu a ztratil se s jinými ještě penězy. Pátrali po něm, a dozvěděvše se zároveň, že jsem ve Vídni, nevědouce ale, že jsem dluh vyrovnal, vymohli na mne vězení. Věc byla zapletena, jednatel můj donášel mně každodenně zprávy; teprv však šestý den dostal jsem se na svobodu.

Mezi tím jsme měli denní své hody, denní bujnou zábavu. Druhové v neštěstí vyprávěli tolik zajímavých příběhů, že by se mohl nový „Dekamerone“ z nich sestaviti. Byla by to myšlénka zcela původní, „Dekamerone“ ze žaláře, vězení na dlužníky s Bocacciovou loďkou, na niž moderní mor zahnal několik veselých lidí. Milejší však než všechny poměnky byly mně každodenní návštěvy u správce; zůstával jsem tam vždy déle a déle, i když správec do kanceláře odcházel. Rodičům jsem se patrně líbil, podobné zdálo se mi i u dcery, s nížto mně nebyla zábava pouhou, okamžik vyplňující hříčkou.

Když jsem se loučil — statkář L. byl již o den dřív vyšel — litovali soudruhové mého odchodu. Slíbil jsem jim, že je za několik dní navštívím. Totéž jsem sobě vyprosil co milost u správců.

Byl jsem tam však již druhý den a pak každodenně zase, — vězení se mně bylo zalíbilo. Listy z domova na mne naléhaly, zdrželť jsem se o tři neděle déle ve Vídni než bylo zapotřebí; musil jsem konečně odjeti.

Po půl roku přijel jsem zase do Vídně a zde přímo do vězení.

Bylo vše vyjednáno, za týden jela správcova dcera se mnou do Lvova.

„Je to kapitální žínka!“

ZE STARÝCH HOSPŮDEK

I.

Divná to žaloba, že i v naší tiché, klidně a pomalu postupující Praze ztrácí se předce za posledních desítiletí tak mnohá specialnost budovní, tak mnohá zvláštnost vůbec. Třeba by se člověk dosti rád loučil se zastaralými náhledy, myšlénkami a někdy i s lidmi, s neživotnými věcmi loučí se předce nerad a rovněž i mezi lidmi s jednotlivými zkostnatělými representanty obyčejů třeba nám nyní již směšných, předce ale nevinných a svým prostoduchým obsahem někdy nás až dojímajících.

Největší změně byly v posledních letech podrobeni hostince a hostinští.

Patriarchalní čas ten, kdy každá čtvrt měla jen jeden, nanejvýš dva hostince „elegantní“, jež by nyní ovšem více tak neslouly, a kdy obecenstvo všech tříd scházelo se v nízkých, malých a zadýmaných hospůdkách, čas ten minul rokem 1848, svolávajícím ku schůzím, poutajícím k vůli rozpravám a novinám četně k místnostem veřejným.

Malých těch hospůdek je vždy méně a méně, hostince pěkněji zřízené vytlačily je již z historického práva jejich, a rovněž rozprášilo věčně se střídající obecenstvo staré ty každodenní společnosti z jejich nezměnných míst, odstranilo všechny ty sklenice nejrozmanitějšími víčky a jmeny pokryté, právě tak jako moderní cigaro vytlačilo tam sousedskou baňatou dýmku z „fládru“ a stříbrem kovanou pěnovku, pečlivě v kožený váček uschovávanou a sklepnici, obyčejně k vůli ženám hostí velmi ošklivé, k uložení svěřovanou. A s malými hospůdkami zmizeli i ti staří hospodští s úsměchem na tváři a štikovanou čepičkou na tučných vlasech, znající osobní poměry všech svých navštěvovatelů do podrobna, mající co nejvyšší ideál před očima, aby se stali domácími pány, totiž majetníky těch úzkých, nanejvýš dvoupatrových domů, v nichž se jejich akreditované hospůdky nalezaly.

Nyní platí buď hostinský nesmírný nájem, buď vyšinul se na majetníka paláci se podobajícího hotelu. Hosté spatřují vzácnou jeho oholenou tvář jen na okamžik, ukloní se jim co cizincům jen němě a zlehýnka, a dáváli nějaké rozkazy hejnu svých sklepníků, děje se to jen hlasem na šepot přidrženým.

Chci některé z těch starých hospůdek a hostinských, již se ještě udrželi co pamětníci úctu vyžadující, čtenářstvu našemu vylíčiti. Neodkryju žádných děsností, zajímavých mysterií, nemámeť také u nás podobně znamenitých míst, která by se právě rovnati mohla na př. Suovými „Tajnostmi pařížskými“ proslavené hospůdce „U bílého králíka“, — nuže uvidíme ale později, bude-li libo. I ta Paříž musí se nyní již rozloučiti s podobnými znamenitostmi svými při bořícím slově Napoleonově, zpomněl sobě i „Bílý králík“, že jsme všichni prach a popel.

Znám jednu perlu starých hospodských, držitele posud akreditované jedné malé místnosti pražské, a té perle budiž první místo věnováno. Nazveme stařečka toho třeba pouhou písmenou L., je dobrosrdečný a nebude se proto hněvat, že je pouhou písmenou.

Vcházíme do malé jizby. Náš stařeček L. vítá sejmutím vlněné domácí čepičky, kloněním vlídným a uctivým, na přídavek pak asi desíti dávno již zastaralými komplimenty. Není pochybnosti, že nás odcházející doprovodí s těmiže poklonami až do prostřed ulice, známe již jeho zvláštnosti.

Kolem nečetných stolů sedí několik starších pánů, — pensionisté mají tak zvláštní ráz, jejž by oni sami nazvali zajisté velebným, že nejsme ani na okamžik s nimi na rozpacích. Mimo ně sedí zde několik mladších ouřadníků z poblízkých ouřadů. Je sice dopoledne a ouřadní hodiny dlouho ještě nedoběhly, na půl hodinku ale při plzeňském a nějaké svíčkové nepřijde, když — člověk musí něco vyhledat v archivu. Je to právě taková společnost, pro kterou se nehodí jiný časopis než „Bohemie“ a „Prager Zeitung“, požívající důvěru ještě z oné doby, kdy nebylo v Praze jiných časopisů, — a jiných časopisů než jmenované zde skutečně posud nenalezneš. Někdy zabrousí k starému L. také několik mladších doktorů, kteří také musili „v archiv“ nahlížet; ti mu nejsou ale právě hostmi příliš milými, mluvívají mnohem raději o politice než o povětří a L. se s nimi zcela bezohledně a dosti živě hádá. L. je arcikonservativní, r. 1848 psali mu kluci na vrata obrovské černé a červené sedmašedesátky. Velice by se ale mýlil, kdo by myslil, že je L. na př. proti konstituci, bůh zachraň, kdyby vláda zřídila třeba republiku, on je spokojen, jen když to vychází od vlády!

Náš L. nemá svého domu, míval jej sice, přišel ale oň, jako o ostatní jmění své, kráčel tedy cestou opáčnou, s domácího pána na nájemníka. Jmění jeho rodiny obnášelo několik set tisíc zlatých. Když se stal L. hlavou rodiny a pánem jmění, ztenčovalo se jmění značně. L. netrpěl právě tím tak velice, že sobě svého obchodu méně všímal, že rád jezdil, vzácné psy odchovával, a jiným způsobem moderním choutkám hověl, to vše nebylo by mu tak škodilo, jako nesmírná jeho dobrota, která toho dovedla, že jeho lidé v tuže dobu se zámožnými stali, kdy L. již chudým nazvati se mohl. Jediný podomek, starý to dobrák, který až dosud u pána svého trvá, nezbohatl a nezchudl; poslednější nebylo možno, prvějšímu vadila „nepraktická“ poctivost. Podomek ten jest prototyp všech věrných sluhů, jakéž čítáme vylíčeny v zastaralých již německých a dánských „bedientenkomoediich“. Podomek a pán žijí v tuhém přátelství. Trojici dobráckou doplňuje — pán a sluha mně odpustí — starý poloslepý pes, vlídný k hostům, vděčný za každé polichocení, za každý odpadek.

Starý L. vidí již také pramálo, a je věru pohnutlivo, jak hmatá v úslužnosti své po stole, aby hostům podal pepře, soli nebo papriky, jak chvatně hledá na stole tabatěrku svou, aby šnupcem poctil. Na slepotu svou sobě neztěžuje, jen někdy zasteskne, že nemůže více ani „Bohemii“ čísti. Nejčastější zábavou jeho jest, že nechá repetýrky své bíti. Hosté znající zálibu jeho žádají jej často za to, ač na stěně staré hodiny s černým rámcem čas dobře naznačují. Další záliba starého L. jsou — skalní vrabci, jichž má vždy několik, a o nichž vypravuje celé biografie.

V podobných poměrech žijící dobráci nevynikají sice co individua mnohou zvláštností, jsou však co representanti celého druhu zajímavi. Mnohá maličkost na jednotlivcích těch jest charakterisující pro celek a takž na př. jest zajisté významnou zvláštností našeho L., že má v kapsách svých vždy několik modrých kapesních šátků „pro náhodu“. Usměje se blažen, když někdo z hostí vysloví, že zapomněl šátek svůj doma, hned nabízí náhradu.

„Nepřišel jste nikdy o půjčené šátky?“ tázal jsem se ho kdys.

„I ovšem, dost! Ale co mám dělat, když tak rád posloužím!“

II.

V prvním obrázku svém podal jsem klidný jednobarevný obrázek starého hospodského,

„jakých jindy bývalo,
jakých více není“.

Budiž mně prozatím dovoleno, abych zůstal ještě pro jeden obrázek při mírných těch barvách, než štětec svůj vyperu a do pestřejších barev zmočím. Originálního hospodského jsme již seznali, vstupme nyní do hospůdky druhé, originálnější celou svou místností a svými hostmi než hospodským.

Naše číslo druhé nalezá se v jednom průchodním domě Starého města, obecenstvem silně používaném. Pro hospůdku tu nemá policejní hodina platnosti, nebo dům se pravidelně o desáté již zavře. Však není také dohlídky u tichých těch hostů zapotřebí, kteří bez toho přes desátou mimo postel by nevydrželi, a vydržíli jednou do roka, učiní to leda na poctu jmenin pana hospodského a nikoli bez jakéhosi povznášejícího pocitu hrdinnosti.

Číslo druhé vyznačuje se historickou slávou svého vždy stejně dobrého piva a shromážďuje magnetem tím společnost z obyvatelů všech čtvrtí pražských. Hosté ti scházejí se zde již od stvoření světa, totiž již po hezkou řadu let, a budou sem chodit věčně, totiž pokud vůbec chodit budou moci.

Sestupujeme po několika schůdcích do tmavé, podlouhlé sklepní jizby a vcházíme kolem zasklené „stolice“ do malé šenkovny. Jediná sklepnice obstarává v této posluhu hostí, v oné prodej „přes ulici“. Zdrží-li se při tomto, nevykládají jí to hosté za zlé, sečkají bez reptání, neboť neplatí zde ještě za dobrý tón, když někdo vyjede sobě moderním způsobem hrubě na osoby sloužící.

Zasedneme za jeden z pěti neb šesti zelených stolů skrovné místnosti. Strop je zcela nepravidelný, divné to kusy pevného klenutí, jakobychom seděli v částce klášterní chodby, ledabylo useknuté, nevyrovnané.

Pivo jest skutečně dobré. „Prosím, děvčátko, něco k večeři!“

„My zde nemáme ničeho k večeři, pane, máme jen kozí syrečky, jsou ale vyležené.“

Člověk by nemyslil, že je v Praze ještě nějaké sebe menší hospůdky, ve které by nebylo „k večeři“, alespoň ani nevyhnutelné skopové, telecí a ještě nevyhnutelnější vepřové ne. Jako bychom byli dotazem svým vedlé sedícímu hostu, nějakému prací začerněnému chasníku, teprvé připomenuli, že taktéž ještě nevečeřel. Vytáhl z jedné kapsy mastný papír, z druhé housku a pouští se takou chutí do šestákové šunky, že náš zvykový hlad na večeři stává se hladem skutečným. Zároveň sobě ale povšimla také sklepnice, že nemáme ještě světla na svém stole.

„Rozsvítějí nějakou svíčku těm pánům,“ vybízí sklepnice jednoho stařičkého hosta, jakoby se samo sebou rozumělo, že jí musí hosté při posluze pomáhat. „Ne tam, kdepak hledají svíčky, za kamny stojí!“ Stařeček se ochotně ohání, rozže svíci a staví ji před nás s přívětivým „Dobrý večer!“ — Plyn je pro hospůdku tu vynálezem zcela zbytečným, ať dobude veškerý svět, zde se mu nepopustí ani na píď místa. Po stolech stojí starodávné vysoké dřevěné svícny, nesoucí na spodní části taktéž ze dřeva žlutě natřené koflíky na fidibusy. Na lojové, prskající svíčky není zde ani kratiknotu, vždyť sobě hosté mohou zcela dobře pomoci napolo přelomeným fidibusem.

Dvéře se otvírají a zavírají, odbilať právě hodina, kdy každodenní hosté hospůdku svou navštěvují. Obstarožní ti mužové zasedají kolem jediného stolu. Jsou to očividně řemeslníci a průmyslníci, můžeme však čtenáři nás provázejícímu sděliti, že obnošený ten jednoduchý kabát kryje člověka, který má svého jmění více než na sto tisíc zlatých, neunavnou, obrovskou pílí vydělaných, zdravým rozumem českého průmyslníka udržovaných a stále se ještě rozmnožujících. Český řemeslník, průmyslník a obchodník vyniká pěknou tou vlastností, že zbohatnuv vlastním mozolem, zůstává — výminky jsou řídké — týmž skromným, penězi svými se nehonosícím mužem, jakým za chudoby své býti musil. Sklepnice vítá příchozí jmenem, znáť je i jejich rodinné poměry právě tak dobře jako oni zase vědí, kde právě je některý z bratrů jejich v práci nebo na vandru.

„Víteli pak, Marjánko,“ praví jeden, „že se bude Faninka vdávat?“

„Slyšela jsem a přála bych jí to, aby se konečně něčeho dočkala!“

„Však je už dosti stará praktikantka na ženitbu! Teď je ale čas na vás, Marjánko!“

„I já nepotřebuju žádného muže!“ odsekla sklepnice a běží do pivnice, aby někoho přespolního obsloužila.

„Vždyť je dobře, to my známe!“ směje se za ní stařeček.

Světnicí rozšiřuje se náhle jakás vůně. Vzduch stává se jí znenáhla až nesnesitelně přesyceným.

„Ale pan S. je hodný, každého dne mně něco přinese!“ libuje si vracející se sklepnice. „To potpurý krásně voní,“ a plným douškem ssáje do sebe dusící nás páru.

Hovor starých pánů obrátil se nyní k obchodu a průmyslu. Slyšíme náhledy nejrozmanitější, avšak jadrné, o znalosti věcí svědčící, mnohý vyhlášený theoretik v národním hospodářství mohl by se zde věru ledačemu naučit, co by celou jeho učenou budovu zvrátilo. Posloucháme dlouho a se skutečným potěšením. Hovor přechází k penězům a jejich nynější ceně, odtud pak přirozeně k politice. Z řečí vysvítá, že jsou staří ti pánové dosti liberalní, že i cítí, které národnosti náležejí; poslednější ovšem bez živého uvědomění, bez popudu k činnosti.

„Jen kdyby nevynalezali studenti nových krojů,“ praví jeden, pořád mají něco nového!“

„I jen je nechte, co na tom!“

„Vždyť ale také můj sedmiletý synek, — dal jsem mu šít nový kabát, a on chtěl mít mermomocí kabát čamárový. Nedal pokoje, až jsem mu koupil alespoň vestu čamárovou.“

„A proč vlastně jste proti čamáře?“

„Mně ty šňůry na prsou připadají jako nahá žebra.

Kdybych měl čamáru v domě, bylo by mně, jako bych měl smrt v domě. Brr!“ otřásá se nebožák!

„Dobře, že máme svrchník přes své čamáry, měl by ten dobrák hrůzu!“

III.

Slyšíte hudbu, výskot, tanec a nevíte, odkud ty vířící tóny zaléhají. Nikde světlo, nikde vchod. Pojďte ale jen za mnou sem do té úzké, slepé uličky. Držte se v levo, abyste se do nějakého kalu nedostali, — pozor, prosím, zde jsou schody, opatrně nahoru, raději se chopte zábradlí, jest předce méně špinavé než zeď. Tak! teď jsme nahoře, — slyšíte ten hluk? Počkejte jen chvílku, až najdu kliku.

Dvéře se otevrou, hustý oblak světlé páry a dýmu valí se naproti nám a zaráží náš dech. As deset tančících párů točí se v malé čtverhranné místnosti. Jen srdnatě dál do druhé světnice, kde sedí hosté při pivě a odkud zaznívá muzika šumařů, nemajících v první světnici více místa. Tlačme se kolem zdi, nerádno tančícím v cestu se zde míchat.

Líp bude, když usedneme zde k tomu nejzazšímu stolu, nepřekážíme a můžeme odtud všechno líp přehlídnout. Nechte jen na hlavě, žádný sobě zde nezpomene, aby smeknul.

„Budou poroučet pivo?“ táže se stará, nesmírně chudobně oblečená žena a utírá roztrhanou zástěrou stůl. „Třeba — totiž ovšem že pivo!“ Od jednoho z přednějších stolů vstává hospodský s čepičkou na hlavě, přistoupí o něco blíž lenivým, houpavým krokem, maje palce obrovských svých rukou v kapsách. Hledí chvíli na nás, měří nás jednoho po druhém, ani nemukne. Konečně se beze všeho pozdravení lhostejně zase obrátí, jde ku svému místu nazpět, sedne a bručí něco k ostatním. Patrno, že mu nejsme hostmi právě nejmilejšími, zdržte se však všech poznámek, neboť kdož ví, neskrývá-li ta šedivá opona za námi někoho, kdo by nás zaslechnouti mohl. Nevšímají sobě nás, podívejme se tedy, co za tou oponou. Dvě chudobné postele, vedlé jedné stará kolébka se spícím dítětem, vedlé kolébky na nízké stoličce schoulená, spící babička.

Hlídá zde chudák to nemluvně, kdyby je pustý křik z přepevného spánku předce vzbuditi měl, sama by potřebovala, aby ji hlídali, a usnula. Nechají chudáka zde po celou noc sedící dřímati a ráno budou lát a plísnit, aby při lehčích domácích pracích pomáhala a zbůhdarma neujídala. Lidskou tu bídu slabě osvětluje hliněný kahánec, rozlévající Rembrandtovské polosvětlo po malé nahé místnosti.

„Čert aby to zpral!“ zahřmí od jednoho stolu a pádná rána bouchne do stolu. Babička se poněkud zachvěla, neprobudila se však, jest příliš slaba. Zaklení a bouchnutí to poutají ale naši pozornost zase ku hostinské společnosti.

„Čert na tu holotu,“ pokračuje křikloun s těžce se obracejícím jazykem, „mají dobré časy, ti zlodějové, z mého mozolu se živí. Pán je pán a chudák je pes. Já mu ale řek, když mne nechce, ať nechce, já nepotřebuju takového pána. Že prý sem ožralec — ožralec já! On je pán, on není ožralec, protože nemá ženu a děti!“ Blaboní ke třem jiným mužským u svého stolu, ti sobě jeho řeči ale ani nevšímají. Hrajou usmolenými, černými kartami s patrnou náruživostí, hubujou do hry, sprovázejí každý výhod silným bouchnutím. Jsou to patrně muži ještě mladí, obličej jejich jest ale rozerván přesycením, oko zkalené, klapky oční zapáleny, rty vybledlé. Vypadají jako po těžké chorobě, jakoby jimi stále ještě zimnice lomcovala. Šat jejich je letní, odřený a lehký, ač jsme teprvé v počátku masopůstu, v tuhé tedy ještě zimě. Hrajou s takým zápalem, jakoby mohli sta prohrávat.

Týž ráz mají ostatní tváře, ve všech značné stopy spustlosti, nemírného pití, předčasného stáří, nebo fysické zakrnělosti. Náleží ku třídě dělnické, tedy ku třídě těch ctihodných, kteří mozolem, krví svou, chléb sobě i rodině vydělávají, na těch zde není však ani nejmenší stopy ctihodnosti té, jakou má pracovitost vždycky do sebe, zde vidíme lidi, kteří vydělávají, aby propíjeli. Jsou to nešťastníci, buď pronásledujícím osudem a přílišnými starostmi k zoufalství a tím i k nemírnému pití přivedení, nebo také jedině lehkomyslností svou ve vír ten stržení. Scházející vzdělanost a tím i scházející síla moralní nemohly ovšem před pádem zachrániti, nemohou skleslým ku vzmožení se pomoci. Jest to věčné potácení a konečně jistá záhuba. Mezi přítomnými vidíme hošíky sotva škole odrostlé, nebo sotva za vyučení dostavší; v jejich mladých a hubených tvářích psala ale spustlost již hrubými tahy výstrahy své.

Hluk panuje nesmírný, jednotlivé výkřiky vystupují jako prskavé rakety z hlomozu a zaduní o nízký dřevěný, silnými trámy proplítaný strop. Rozprávky nemají hlubšího významu, nemají zajímavosti leda pro toho, kdo by sbírati chtěl zvláštnosti pražského jargonu. I spustlost bezmyšlénková má akreditované své fráse a pohybuje se v nich právě tak naučeně jako blaseovanost vyšších tříd ve svých frasích salonních.

Místnost hospůdky není velká, strop nízký, stěny vlhké, lesknavé. Postavme se do ouzkých dveří k první světnici a podívejme se na tančící. Muzikantů u nejbližšího stolu sedících jest pět v obyčejném počtu tomu sestavení hudebních nástrojů. Tanečníky jsou oni zakrnělí hoši, tanečnicemi nevyvinutá, patrně prací vymořená děvčata rovného hochům stáří. Tanec v tom dýmu, na té hrbolaté podlaze, v malé té světničce jest jejich odpočinkem a zotavením. Hoši tančí s dýmkami v ústech.

Právě přestali. Jeden sotva patnáctiletý hoch postaví se opilý k nám. V ruce drží půlžejdlíkovou sklenici kořalky.

„Připijou mně na moje zdraví, pánové!“

„Děkujeme, my nepijeme kořalku!“

„Že ne? To by bylo, aby na moje zdraví —“

V tom se dvéře otevrou a do vnitř vkročí policejní hlídka. Projde první, druhou světnicí, nevidí tu žádné výtržnosti a vrací se zase zpět.

Bude líp, když půjdeme za ní, hochům by se mohlo rozležet, že nechceme píti kořalkou na jejich zdraví. —

IV.

„Co se platí vstupného?“

„Deset nových, dámy jsou fraj,“ odpovídá shrblý mužík, který je prý za dne někde kostelníkem, v nedělní večer pak zde kasířství zastává. My nejsme dámami a platíme tedy deset nových vstupného.

Slyšíme jen silné šoupání nohou dle taktu, hudbu však ne. První světnice, do které jsme vešli, jest malá sice ale dosti ouhledná, v pravo vidíme ještě jiný pokojík téže velikosti, v levo jsou zdí dva klenuté vchody proraženy do „tanečního salonu“. Oba vchody jsou však tak četně zastaveny dívajícími se a čekajícími ženštinami, že nevidíme uvnitř ničeho mimo mihající se hlavy tančících a strop. Naproti vchodu jsou dvéře do zahrady, tmavé, neosvětlené.

V první a druhé jizbě jsou samé malé stolky, vypočítané nejvýš na šest osob.

„Sedněte si jinam, děvčátka, honem, honem!“ volá úslužný, přitloustlý hospodský na dvě malé holky, sotva desítileté, které nejspíš mezi diváky se protlačiti nemohly a o něčem důvěrně rozprávějí. „Ti pánové sednou sem, pryč!“ Děvčata běží se smíchem do zahrady. „Račte se posadit, prosím, prosím,“ nutí švitořivý a točí se jako na obrtlíku. „Pivečko je jako malvaz, jeli pravda?“ táže se svátečně ustrojeného as osmnáctiletého děvčete, patrně nějaké služky, která má dnes dovolenou. Mluvila posud se svým galánem, oba přes stolek až namáhavě k sobě nahnuti, jakoby pohledem splynouti chtěli. Na něm bys poznal hned prostého tovaryše, avšak dnes je vystrojen s takou péčí, jakou as jindy obyčejným svátkům a nedělím nevěnuje. Vlasy jeho jsou pečlivě olejovány a sčesány, aby na skráních pěkné růžky tvořily, černý šátek na krku je spleten ve velkou baňatou kličku, dlouhý šosatý kabát téže barvy, pečlivě vykartáčovaný, nemá ani prášku na sobě, majitel jeho jest ale také ve velkých starostech oň a prostřel před sebou kapesní kostkovaný šátek, aby loktům ani dost málo neublížil. Náhlé oslovení hospodského vyrušilo párek z hovoru. Obličej řemeslníkův obrátil se k nám s oním úsměvem přívětivým a dobráckým, jaký u českého lidu často vidíme, jenž nás hned přátelstvím jímá a jejž bychom slovy vyjádřili as: „Dej mně své přátelství, já neublížím nikomu, ale, prosím, nepřekážej mně!“ Hospodský jej poznámkou svou upozornil, že děvče nepije.

„Ale pijou přec, panno Nanynko!“ a strká jí dolitou sklenici blíže.

„Děkuju, pane Johann!“ připije upejpavě a obličej její rozpaluje se v pivoňku. Bílý krajkový šátek hraje slušnou svou úlohu a musí sobě nechat líbit, že je zežmolen a trhán na vše strany.

Nechme však milý ten párek, ať se nehněvá, že jej vytrhujem!

V salonu se ještě tančí, šoupání nohou naznačuje valčík, jednotlivé pronikající zlomky melodie prozrazují slabé piano. V tom utichlo vše a diváci se hýbají.

Ze salonu vychází as padesát párků, tanečníci nejvíce vojáci, „šaršanti“, děvčata oblečena moderně, s velikými krinolinami, samé slečny, avšak na šatu jejich pozoruješ předce jistou nedbalost, šátek kolem krku jest stočený, krajky a obruby pomačkány, špinavy, — nalezáme se na místě, kde se bavívá elegantnější část pražské demi-mond. Slečny jen zřídka zasedají se svými tanečníky k stolům, hrnou se upachtěny do zahrady, aby se chladem občerstvily. K našemu stolku přistoupí tři dělostřelečtí šaršanti. Možná, že jsme je zde vytlačili z dávnějších míst, neboť, ač místa u stolku mají právě ještě dost, měří nás předce velmi nespokojeně. Jeden padá s takou silou na lavičku, že se tato i se stolem třese. Druhý dívá se upřeně na nás, — nu snad nám neublíží, vzdor tomu, že jsme jen civilisty.

„Pivo, šenkýři,“ volá třetí v strašné němčině, a ať nám zde zůstane na tomto stole!“ Podíval se při tom taktéž ostře na nás, vida však naše klidné tváře, pokrčil rameny a přehnul se nazad, aby lépe na vedlejší děvče hleděti mohl, — nejspíše, že jsme mu zasedli nejlepší observační místo. Pozoruju řemeslníčka, čelo jeho se kaboní, oko šlehá, pochybuju věru, že sobě dá čerstvý džbánek nalít.

Vejděm ale do zahrady.

V pozadí kmitá se několik světel, znějí mužské hlasy, hrajouť tam pod střechou v kuželky. Musíme opatrně ku předu kráčet, abychom nenarazili o strom. Stromy a křoviny kolem nás zdají se míti lidské hlasy, podivno ale, že náhle šeptají a mluví německy, kdežto bychom předce přísahali, že při našem vstupu do zahrady byly ještě česky mluvily. Měsíc, ač nejvíce pod mrakem, předce činí noc ještě tak dalece jasnou, že brzy tmě přivykneme a větší i menší skupení slečen dle světlých šatů rozeznáváme.

Okny vidíme do salonu. Je prostranný, dlouhý. V tom zazní několik akkordů na pianu. Jako hejno křepelek ubíhají slečny ze zahrady dovnitř. Je až pohnutlivo, s jakou oddaností slečny mezi tancem k tanečníkům přilehají. Tanečníci tančí sice ohnivě, nevím ale, neplatí-li posud slova Börnova: „V Rakousku spáchal's již velezrádu, když se posmíváš při tanci krokům některého desátníka.“

Zasednem ještě na chvíli ku svému stolku. Řemeslník již zmizel, na jeho místě sedí nějaké děvče, které se snad více do salonu dostati nemohlo.

Dvéře se rozlítnou, do světnice vběhne děvče jiné, majíc tváře spěchem rozohněné.

„Nu, jak se má tvá matka?“ táže se sedící.

„Umřela.“

„Teď?“

„Teď!“ a tlačí se skrz diváky.

— — — — —

ONA UMÍRÁ

Arabeska.

Je as hodina s půlnoci. Po ulici ani človíčka, lampář byl již dávno poslední světlo zhasl, poslední muzikant byl se již dávno z hospody domů dopotácel. V dosti široké, avšak vysokými domy otarasené ulici je šeřivá tma, jako v rakvi, do níž se štěrbinou mák světla dostává. Po černých domech jsou ještě tmavší místa v řadách, vyhaslá to okna. Za nimi spí život, jako uhel v popeli, za nimi odpočívají lidé na několik hodin od tíže, jakou i blaho i žal na lidská prsa kladou. Jen v jednom domě, v druhém patře, jsou tři okna ještě mdle se blýštící, uvnitř bílými záclonami zastřená a jimi kalená jako oko slepcovo bělmem. Žádný stín nemihá se oponami nepohybnými.

Již přes hodinu nebyla lidská noha klid porušila a jen chvilkami znělo vytí poběhlého psa, škrábajícího na některá domovní vrata. Náhle vrznul v přízemí jednoho domu, protějšího to osvětlenému, okenní rámec. Okno se otvírá, bílá postava vykládá se ven a klepe opatrně na blízké okno sousední.

„Kdo to klepe?“ a sousední okno se také otvírá.

„Já myslela, že už spíte, paní sousedko. Dívám se tak naproti a nemohu usnout.“

„Já také. Je to ale strašné, tři dni a tři noci umírat!“

Pes zavyl a škrabe v nejvyšší netrpělivosti.

„Že ho nezastřelí! Proč by ale bylo zvíře lepší než jeho pán, ten noční tulák!“

A kdoví proč vyje, snad že domácích už dokoná. Tři dni a tři noci, to je strašné!“

„Jaký život takový konec! Bože mně hříchy odpusť, ale já to vždycky povídala. Jak sobě rodiče dítě odchovají, tak je mají!“

„A to není pravda. Mně nedali rodiče ničeho, byla jsem sedm let stará, když jsem šla již do služby, a předce jsem jim nedělala hanbu, žádný na mne nemůže nic špatného říct!“

U jednoho z protějších domů vrzly dvéře. Obě ženské utichly a snaží se zrakem proniknouti tmu. Od protějška pohybuje se až do prostřed ulice taktéž bílá postava, pak se zastaví.

„Paní konduktorko!“

„Vyšla jsem, abych se přesvědčila, zdaž domácích už neumřela. Nenechá mne to spát. To je ale chladno, až mně husí kůže vystává!“ a přistupuje pod okna.

„I není! My se taky tak díváme! Tři dni a tři noci už umírá!“

„Povídám, že jaký život takový konec, svatá pravda! A ona domácích, chudák si sice už za to brzy dotrpí, žila také tak podivně!“

„Já to dobře nevím, jen tak —“

„I vždyť toho byla plná Praha. Já vám to mohu vyprávět, neví to nikdo jako já. Posluhovala jsem u domácích při prádle a tu jsem zvěděla všechno. Já to hned povídala, hned od počátku. Řekla jsem tenkráte: „Uvidíte, že se ta ještě zblázní!“ A stalo se také. Nebylo jinak možno, když takovou hanbu spůsobila.“

„Hanbu?!“

„Nu a což to není hanba, když se zamiluje do ženatého člověka? Já ji chudáka nepomlouvám, kdyby byla ale mou dcerou bývala, však já bych jí byla rozum narovnala.“

„A kdo to byl?“

„Mladý jemnostpán, ouřadník, měl krásnou buclatou paničku, dej jí Pánbůh nebe, snad se také utrápila. On byl sice takto dobrosrdečný pán, mému Josefovi dával vždy stříbrný dvacetník za gratulaci a nebo když mu přinesl ze školní zkoušky billetu ukázat, a hezký byl také, měl oči jako oheň, to je pravda!“

„Nebohá panička! Copak tomu říkala?“

„Bylo to divné. Říkali, že o tom nic neví, říkali také, že ani on ne, prosím vás! Je ale věru zima, paní konduktorko! — Slečna Anna byla se svou matkou jako dvě sestry. Svěřila se jí se vším a já je několikrát poslouchala. Musím říci, že jí matka dost rozkládala; na kolenou ji prosila, — „jen mně, Anno, neudělej žádnou hanbu! Považ si to, on má mladou ženu, má ji rád, vysměje se ti a zahanbí tě veřejně.“ A Anna přísahala při nejsvětější rodičce boží, že se pan Gruber ničeho nedozví, že se nezapomene ani mrknutím. Pan Gruber bydlil v prvním poschodí, není tedy pochybnosti, že se musili scházet, bůhví, kde jí hlavu spletl.“

„Když má holka mužského ráda, neudrží ji nikdo.“

„Ba že ne! Když se pan Gruber vystěhoval, běhala Anna vždy ve všední den ulicemi, kterými do ouřadu chodil, a v neděli do kostela, kam svou paní vodil. Jako zblázněná vypravovala plačíc vždy matce, že jej viděla. To byla radost! Konečně se z toho rozstonala, stará s ní musela do lázní. Brzy přišly ale nazpět a musili ji dát do blázince. Vidím ji jako dnes, když už seděla ve voze. Byla oblečena v bílé šaty, v ruce držela kytku; nemluvila, nedívala se na nikoho a byla jako vosková svíce. Tenkráte jsme všickni plakali.“

Pes, který stále ještě poškraboval a vyl, zaštěkal náhle radostně a ubíhal ulicí dolů, odkud mužské kroky duněly.

„Už jde ten tulák.“

„Kdo to?“

„Ten novinář.“

„Ach ten redaktor!“

„Prosím vás, vždyť ne! Rukavičkářovic Fanynka je jakoby nějaký doktor. Ta ví všechno a povídala, že není redaktorem, že by musil tištěn být. Je prý jen tak pomahačem.“

Mužské kroky se přibližují. Pes kňučí, jakoby mu silná ruka tlamu svírala. Ženské oněmly a tichou ulicí rozléhá se polodušený zpěv —

„Daleká, široká pole
co jste se zelenaly?
co jste mne potěšit měly,
vy jste mne zarmoutily.“

Došel až k osudnému domu, vykročil pak do prostřed ulice, patrno, že se taktéž do světlených oken díval. Pozorně otevřel pak dům a zmizel i se psem.

„Taky se tam díval! Snad se tam půjde ještě poptat, půjčoval domácích knížky.“

„A paní Grubrová se utrápila?“

„Prosím vás, kdo pak to může vědět! Povídali sice, že umřela na choleru.“

„A proč si pak domácích nevzal, když se uzdravila?“

„Snad mu byla už stará, nebo ji nechtěl proto, že byla v blázinci.“

„Docházel k nim?“

„To ne. Možná, že se scházeli jinde. Dnes mne ale stará paní sama k němu poslala. Nesla jsem tam takové psaničko a on pak k večeru přijel ve fiakru. Snad mysleli, že nemůže bez něho umřít. Odcházet jsem jej neviděla.“

V tom se krajní jedno osvětlené okno s praskotem rozlítlo a pronikavý ženský pláč zalehl v ulici. Nějaký muž vyložil se ven a opíral tvář o ruce.

„Už dokonala! — Dej jí Pánbůh nebe! Otče náš, jenž jsi na nebesích —“ a pološeptem modlily se všechny tři ženské za zesnulou „Otče náš“.

Muž zmizel zase z okna, po záclonách mihaly se ale lidské stíny rychle sem a tam.

„Dej jí Pánbůh sladké odpočinutí, byla to hodná slečna“.

„A dobrá, nad míru dobrá! Co jen vždycky v pátek almužny rozdala!“

„Mně dala na truhlu, když nebožtík můj umřel. Škoda jejího srdce! Ta byla dobrá a hodná!“

Z DIVADELNÍCH OSUDŮ

V Praze je mnoho domů velkých a prostředně velkých, které jsou, jak i v jiných velkých městech bývá, pravými kasárny pracovitosti a třebas i bídy. Člověk by ani neuvěřil, co se vejde velkých a malých, starých a mladých, mužských a ženských do takových čtyr zdí. Rodina tam musí být na rodině, život jako v mraveništi, a když se lidští ti mravenci vyhrnou za rána ven, podobá se to stěhování celých vsí. Za dne by snad ani takové množství, na úzkou, těsnou prostoru směstnané, spolu nevydrželo; nutnost je ale vyhání hned při svitání za prací rozmanitou, nouze je nutí, aby každým dnem tvrdé své mozoly činili ještě tvrdšími, a když pak přijdou pozdě k večeru domů, ztrmáceni, unaveni, ztaháni — aj tu se snesou i na prostoře malé, tu jsou svorni již proto, že k nesvornosti nemají ani síly.

A což je dětí v takovém domě, věru ani k neuvěření! Nejbližší farní školu naplní skoro sami bledými obličeji svými; vzdor bledým těm obličejům jsou ale zase pravý kříž pro celé sousedstvo své, neboť mladé to símě příštího pracovnictva ručního jest již nyní výdatným pracovnictvem plicním, a flašinetářka nemusí hned zajít z prvního až do třetího domu, vždyť jí již v druhém neslyší.

Bylo to v jednom podobně četně obydleném domě hořejšího Nového města — chudoba má ve všech čtvrtěch kasárna svá — a sice za jednoho letního podvečera roku 1853, když jsme stáli, já a dávný přítel můj, u okna do dvoru hledícího, a rozmlouvajíce dívali se na pestrý život dole se rozvinující. Byla tam beseda pod širým nebem, dvacatero bavících se kruhů, děti, odrostlí lidé, služky, učedníci v živé směsici. Náhle připoutal zvláštní výjev pozornost přítelovu. Tlupa co do stáří zcela se lišících lidí tvořila kolo vůkol dívčiny as čtrnáctileté, která něco ohnivě deklamovala a posuňky illustrovala. Přítomní naslouchali s pozorností neobyčejnou.

Mně nebyly ty besedy na dvoře nic neobyčejného; pokud bylo přející počasí, zpívalo, hrálo, tančilo se zde každodenně. Přítel ale toho neznal a zavolali jsme tedy dívčinu do svého příbytku. Přišla beze všeho ostychu.

Byla prostě, ba chudobněji oblečena, než ostatní, a bosa. Z oka však šlehaly jí blesky mladistvého ohně, bystrého rozumku, ano i šibalství. Na jejích rtících spočíval chvilkami lehký smích, jakoby nemohla vnitřní veselosti odolati. Či snad jí byla směšna naše otázka, co to dole deklamovala.

„A co by jiného než panáčky!“

Ty „panáčky“ musili jsme slyšet.

Dívčina spustila tedy. Přednášela rozdílné části z Kopeckého her marionetních, přecházejíc z jednoho zlomku bez rozpaků k druhému. Deklamace její byla tak naivní, mimika tak zvláštní, že se nemohla marioneta živá lépe dle mrtvých loutek pohybovat. A k naučenému přispívala ještě z vlastního humoru, ženské úlohy mluvila hlasem co možná nejhlubším a mužské zase — sopránkem co možná nejtenším. Parodovaná parodie! Dojem byl docela zvláštní a vyplýval hlavně z nevinného šelmovství a přirozené veselosti.

„Holko, ty musíš k divadlu, ať již cokoli, něco řádného z tebe bude!“ zvolal přítel.

„A proč ne!“ pravilo děvče směle a vypravovalo, že pochází z Králové Hradce. Otec byl tam „malým“ ouřadníkem, propustili ho a on přestěhoval se s celou rodinou do Prahy. Od těch dob žil v poměrech nuzných.

Dívčinou náruživostí bylo divadlo a reprodukce všeho divadelního, co byla kdy spatřila. Přítel měl pravdu, na prknech mohlo z ní něco kloudného býti.

Tenkráte ale spočívala veškerá naděje budoucího rozkvětu českého divadla na — Tylově kočující společnosti!

— — — — — — — — — — — —

Minula tři léta. Na obzoru divadelním objevila se náhle choreografická veličina první třídy. Přelítla evropským obzorem jako kometa, budíc úžas, skvějíc se vítězoslávou. Pepita de Oliva pletla rozumy starých i mladých, plnila divadla, prázdnila kapsy — aby sama konečně zmizela zase s kapsou prázdnou. Předce však trvala sláva její nějaká léta, magnet přirozené krásy a smělosti působil dosti dlouho neodolatelně na srdce mužských a jejich peníze. Černý vlas, perlové zuby, ohnivé oči, pěkné formy mluvily řečí fanatickou, a nejoblíbenějšími melodiemi i elegantů i uličníků všech evropských měst byly Madrilena a El Ole.

Mezi tím byla velkými úspěchy vyvolána přirozená konkurence, avšak dlouho nadarmo. Sličná Angličanka Thompsonova cestovala za Pepitou. Byla uznávána co skutečná umělkyně, což je ale všechno umění při plavých vlasech a skromě modrých očích naproti španělskému koloritu, třeba by s tímto byla spojena jen dovednost přirozená. Cestovaly i tanečnice jiné — marné namáhání!

Náhle však zvěstovaly berlínské časopisy enthusiasticky, že Pepita de Oliva je překonána, že se objevily větší přirozené vnady i záchvatnější taneční umění spojeny v tanečnici jediné. Enthusiasmovaný svět znal již jen jmeno *Albina di Rhona.* Jen to vytýkaly listy německé, že se skrývá rozená Vídeňanka a tedy Němkyně za jmeno španělské. V Praze jsme neměli nikdy příležitost seznati její umění, a ostatní svět vystřízlivěl ze své nadšenosti jen vážnými politickými událostmi poněkud. —

Málo let po výše uvedené scéně s deklamujícím děvčetem přidrnčela jednoho dne drožka na hořejší Nové město pražské a přímo k dříve již naznačenému domu. I sestoupí krásná, bohatě oblečená slečna a vznáší se půvabným krokem skrz vchod a přes velký dvůr. Na dávné nájemníky, již k oknům přistupují, kývá co stará známá a volá k nim své „bonjour!“ Směřuje zrovna k bytu bývalého ouřadníčka — *Hrona.*

Albina Hronová byla co „Albina di Rhona“ za podivuhodnou krátkou dobu získala slávu světovou! —

Nebylo divadelní školy české, nebylo peněz, co zbývalo jiného než škola baletní!

V nedlouhém čase po vylíčeném s počátku večeru dostala se Albina Hronova co statistka k pražskému divadlu. Seznal ji tam jistý Francouz, jenž dovedl užíti divadelních talentů, daroval jí ochranu svou a ve Vídni dal ji cvičiti v tanci a literním umění.

— — — — — — — — — — — —

Za doby letošní světové výstavy slavila v skotském fabričném městě Glasgově tanečnice jedna triumfy neslýchané. Vídeňská „Presse“ náramě se zlobila, že je tanečnice ta vlastně Němkyně, Vídeňanka, známá „Albina di Rhona“, že ale v Anglicku vystupuje co *Srbka!*

Máme toho důkazy, že Albina Hronova nezapomněla původu svého českého. Těch, kteří ji co dítě znali, žije zde mnoho. —

A tak jest! Češka Janouškova je první herečkou německou. Češka Hronova je první tanečnicí světa, celý svět je zaplaven výtečnými českými hudebníky, zpěvci, zpěvkyněmi, celý svět těší se z talentů našich, jen nám nezbývá z nich ničeho — pro naši chudobu! —

MRZÁCI

I.

Potěšné je odpůldne. Denní parno stalo se již snesitelnějším a z rozsáhlých budov chorobince vlekou se rozmanité lidské postavy, aby okřály v dlouhých stinných, celou chorobnici vroubících sadech.

Až bolno podívati se na tyto hříchy přírody, přírody tak vznešené v celistvosti její, tak malicherně zlomyslné někdy v podrobnostech. Ani člověka, pýchy své, neušetří v ukrutném rozmaru, a nejmilejšímu dílu tomu vtiskne často ráz nezaviněné komičnosti.

Strašné to postavy zde mezi krásnými, zdravými sady! Jedna se střásá stále jakoby přemocnou bouřkou zmítána, že myslíme každého okamžiku na její pád, druhá belhá se zvláště skroucena na berlích umělých, třetí vleče se bídně po zemi. Člověku zdravému leckde při pohledu tom věru až ošklivo. A aby příroda ukrutnost svou dovršila, nechala mrzákům těm rozum, srdce, všechny lidské city, touhu po lásce, po slávě, vážnosti, co neuprositelnou hráz přisoudila jim ale tělesní nedostatečnost, ohyzdnost, směšnost.

Seznali mimo zdi svého obydlí lidi zdravé, zrodil se v nich nekonečný, hluboký smutek, ze smutku vyrostla jizlivá nenávist. Zdi chorobince vypadají tak klidně, po chodbách rozkládá se ticho skoro posvátné, a předce zde musí nadevšemi panovati přísný řád co železná metla, aby ovládal steré, nebezpečné náruživosti nebohých mrzáků.

A předce zde zase překvapí pozorovatele náhle nějaký zjev vniterního života, tak poetický, tak dojemný, že se až srdce zachvěje. Fialka ta vonná, vyrostlá bez laskavého stínu, bez nebeské vláhy, splozená neskonalou bohatostí lidského srdce, kropena tajnou, bolnou, a předce mile ulevující slzou.

Snad že bychom seznali jedno i druhé, kdybychom pozorovali a poslouchali všechna ta rozmanitá skupení, která se po sadech sem a tam na nízkých lávkách utvořila.

Žijou život ostrovní, jsou ve světě zvláštním, modré nebe nad nimi je vysokou zdí přetnuto, ohraničeno. Také jejich pulsy měří čas, také jim hlásají hodiny s věže běh života; dále však hodiny hlasu svého nenesou, za zděmi zalehají, rozplývají se již v hluku zdravého lidstva. Na venek zvěstovaly by příliš rychlé mizení krásného, drahého času, blížící se smrt, zde zvěstují lenivě plynoucí život.

II.

K nejzazší lávce belhá se podivná ženská postava. Svrchní tělo má zcela vyvinuté, nohou však jako by zde ani nebylo, neboť tělo je skorem až na samé zemi. Kdyby byla vyrostlá, musila by býti postavy dosti statné.

Oblíčej její je pravidelný, ano příjemný, černé oči, černý vlas, pyšně se klenoucí obočí. Možno že jest zcela mladá, kdož toho může ale uhodnout z oblíčeje nešťastníků!

Od lávky běží jí v ústrety mladý muž nadprostřední velikosti, skáče a výská v běhu jako dítě.

Ženština se zastavila. Vyzdvihl ji do náruče a nesl skokem k lávce. Již sedí naproti ní, tleská rukama, vymršťuje se celým svalovitým tělem svým. Oblíčej jeho je hrubý, má ale ráz zcela dětský, jakž někdy u blbců bývá.

Béře ji za ruce, líbá, hladí je, nespustí však oka s očí jejích, jakoby se chtěl v nich potopit. Jí řinou bohaté slzy po tváři a blažeností chvěje se celá.

Nemluvíce sedí na hodinu tiše proti sobě. Čeho by sobě také sdělovali! Kolem nich se ničeho neděje; vidí-li se, jsou-li pohromadě, vždyť to již zábava více než dostatečná.

Konečně počíná mladík, vymrštiv se vysoko radostí nad lávku, mluviti s velkým, přechvacujícím se spěchem:

„Zde jsem ti přines' housek," a vytáhne jich několik z kapes. „Dostal jsem dvacet krejcarů po hrbatém Klimši. Zůstavil nám všem z prvního oddělení po dvacíti krejcařích a panu správcovi třicet, aby se s námi zaň modlil. Funus také bude mít."

A dává jí housky, nutí, aby jen brala.

Avšak s ní stala se mezi prostodušným vypravováním náhlá změna. Slzy jí opět řinuly po tváři, avšak nikoli více slzy radosti, obličej její nabyl náhle ráz utrpení. Z blaženého snění byla uvržena v skutečnost.

„Musím ti něco říct, Bobši."

„A co?"

„Naše střídnice ví již všechno!"

„Jak? všechno? Že jsi —"

Více nevypravil ze sebe. Plakal s ní, máčel její ruce slzami svými a zulíbal je zase do sucha.

Nemluvili ani slova více, seděli jakoby očekávajíce sráznou ránu. Vytrvali tak až do soumraku. —

Sady se rozlehl třikráte krátký zvuk svolávajícího zvonku. Volná doba byla vypršela, mrzáci museli dovnitř budovy.

Bobeš zdvihl milenku svou a nesl ji až na místo, kde se s ní byl odpůldne setkal. Vřele, ohnivě ji políbil, postavil pak na zem a ubíhal pryč. Náhle se však zarazil a obrátil zase. Ona tam stála a rozpřahovala ruce po něm. Běžel zpátky k ní, vyzdvihl zase a objímal.

To se opakovalo vícekráte, než se skutečně rozloučili.

III.

Minuly dva, tři měsíce, nastal podzim.

Je odpůldne zase. Na lávce nám již známé sedí opět Bobeš, avšak samoten. Stromořadím blíží se k němu správce, muž přívětivého obličeje.

Bobeš blížících se kroků neslyší.

„Dobrý den, Bobši! Jak se máš?“

Bobeš zdvihá hlavu a dívá se blbě na oslovujícího:

„Býval's vždy zdvořilým a teď mně ani nepoděkuješ! Co je ti? Máš hlad? Paní mně povídala, že k ní už do kuchyně ani nepřicházíš.“

Žádná odpověď, stále jen ten blbě upřený pohled.

„A do mé zahrady také nechodíš, abys něco vydělal!“ pokračuje správce.

„Kde je Marie?“ táže se Bobeš hlasem bojácným.

„Vždyť víš, že jsme ji odvezli do nemocnice!“

„O neodvezli!“

Správce přikročil až k Bobši a vzal ho za ruku.

„Bobši, máš mne rád? Ty víš, že jsem ti ani pro Marii ničeho neřekl, když jsem viděl tvůj smutek. Měl jsem tě vlastně přísně potrestat!“

Bobeš pláče a líbá správcovu ruku.

„Přijde Marie zas?“

„Přijde.“

„A kdy už?“

„Nejdéle do měsíce. — Nu neplač, přijď pak k paní, schovala ti něco.“

Chce odejít, Bobeš ho drží pevně za ruce.

„Co chceš ještě?“

Bobeš patrně neví, jak by začal.

„Ale, vím už — vím, — postarám se o všechno.“

Bobeš vyskočí, zavýskne, válí se radostí po zemi.

Po odchodu správcově poněkud se ztiší. Usedl na lávku, obličej obrátil k rudě zapadajícímu slunci a na tváři jeho ozářené je rozlit červánek nejblaženější naděje.

IV.

Minuly opět dva neb tři dni.

V jednom ztemnělém pokojíku rozsáhlé chorobnice panuje zvláštní ruch. U dveří dává správce několika silnějším mužům rozkazy hlasem přidušeným.

V koutě leží v klubku svinutá postava. — Je to blbý Bobeš.

Marie byla při porodu umřela, dítě přišlo mrtvé na svět.

Správce se sice snažil, aby Bobeš ničeho nezvěděl; několik ženských mrzáků překazilo ale dobrý úmysl, žárlilyť s Marií! —

Střežili Bobše den, dva dny — nač ho střežili!? Bylť sice první den zuřil, po několika hodinách se ale již utišil, ležel tiše; byl sice spoután, pout ale nebylo potřebí.

Poslali pro lékaře, aby udal pomůcky, neboť Bobeš nechtěl ničeho požiti.

Lékař přišel a nařídil násilí.

A když se dostavili, aby Bobše donutili k životu, spal tak tvrdě, že ho nemohli ani zbuditi.

A nezbudili ho také nikdy víc!

KOMEDIE

Chvěla jsem se ouzkostí nevyslovitelnou, — jako by se tělo strachem rozloupnouti chtělo. Náhlá strašná nenávist proti Zdeňkovi mnou lomcovala; chtěl mne ještě jednou obejmout, strčila jsem jím k polootevřeným dveřům: „Přijdu brzy zase,“ pravil, — já se svíjela v zimnici na pohovce.

Ve dveřích couvl Zdeněk o půl kroku zpět, jakoby leknutím. Klika cvakla, ruka jeho padla těžce k tělu.

„Jsem již po delší chvíli doma, nechtěl jsem vás ale vytrhovat, pane! S bohem!“ zazněl hlas manželův z vedlejšího pokoje. Zvuk hluboký, hrobový, ledový, — mně bylo, jakoby mně v uši zalehla trouba posledního soudu. Byla jsem bez vlády, duch ale sledoval křečovitě každý pohyb, každý zvuk.

„S bohem, pravím, chci být sám!“ zahřmělo vedle.

Zdeněk zdál se mně tu pídimužíkem naproti obru. Vkročil do předního pokoje.

„Vím, že jsem zadostučiněním povinen — podrobuji se tomu!“

„Nesmysl! — jsme oba mužové, oba moudří. Každý má právo okusiti se o ženskou, kdo je vítězem, neprohřešil se proti ničemu. Někdy následuje vítěz za vítězem. Jsteli, pane, vítězem, a vy jste jím, ustupuju, a pošlu vám, chceteli, kořist za vámi.“

„To mne těší, že jsi tak klidným —“

„Rozumným, pravím!“

„Tak neb onak! Byl to první přečin, odpustíš jí —“

Strašná kletba přerušila hloupou řeč. „Chci být pánem ve svém domě,“ zahřměl manžel, „pryč! — naposled pryč!“

Slyšela jsem kroky rychle se vzdalující. —

Nevím ani, zdaž jsem mezi tím jedinkráte oddychla. Opustily mne smysly.

Když jsem přicházela — nevím více, po jaké době, — zase k sobě, stála moje služka s octem a ubrusem vedle pohovky. Manžel díval se oknem nepohnutě ven.

„Jemnost paní se otavuje!“ volala služka.

Žádná odpověď, služka byla udivena. Já však byla předce zaslechla šeptmo pronešené, strašné slovo: „Komedie!“

„Mám začít na stůl k obědu?“

„Jsem již syt, snad bude ale paní jíst. Jdi a stroj!“

Služka odešla.

Manžel můj obrátil se od okna a přistoupil blíže. Velké jeho oko chladně se setkalo s bojácným zrakem mým, pravice jeho se zdvihla a rozkazně ukázala ku dveřům. Poslušna jako pes zdvihla jsem se z pohovky, netrpělivě hodil ještě rukou; já však slaba nemohla jsem rychleji. Vyšedši sklesla jsem zase na nejbližší sedadlo, za mnou se zavřely dveře, klíč se otáčel pomalým, rozhodným zvukem, jakým se předčítá ortel smrti. —

Mnou lomcovala myšlénka jediná: Zničena, úplně zničena odsouzená vražednice svého manžela! Není slov k vylíčení toho divokého, běsného, zoufalého stavu. Z plné blaženosti do plné bídy! Před málo hodinami, ještě ráno téhož dne tak šťastna, jsouc zbožňována chotěm svým, zbožňujíc zase jeho — ne, nelhu, nelhala jsem mu nikdy lásku, on byl skutečně celým světem mým, — já nešťastná! A zradila jsem svět svůj, svého boha! — Jak se to stalo? — Já nevím, přísámbůh, nevím. Snad že jsem se v osudné chvíli minula smyslů, okamžitá náruživost mne přemohla, — stala jsem se nevěrnou sobě, zradila jsem lásku! Bylo mně jako matce, která v okamžitém šílenství jediné dítě své zabila a pak zase k rozumu přišla. Nechci, nemohu se omlouvat, zasluhuju trest nejvyšší, třeba za hřích jediný, můj jediný!

A neodvolatelný, neuprositelný ortel již vysloven hrůzně chladným: „Jsme oba moudři!“ — Můj manžel neznal věry a nevěry, on znal jen lásku a nelásku. Kdybych byla s rána mrtva na loži ležela, byl by mu čistý smutek zbyl, — nyní nebyla ani smrt má více platna!

Jakž uprosit, čím napravit! Můželi se utracený život vrátit? A život jsem mu utratila!

Myslila jsem již jen na jeho neštěstí, jen na jeho! Neodolatelně táhlo mne to k jeho dveřům. Třesoucí rukou opřela jsem se o veřej, dlouho jsem se nemohla osmělit, abych nahlídla klíční dírkou.

Tam přecházel dlouhým krokem, na druhém konci pokoje, jakoby se i dveří mých štítil. Konečně jsem zahlídla oblíčej jeho, — plným tokem plynuly po něm slzy! To byl okamžik nejstrašnější — nebylť muž můj v životě svém před tím nikdy plakal! Tím jsem nabyla náhle všechnu sílu zoufalosti.

Strašným rykem vyrazila jsem jeho jmeno. Prosila jsem a štkála, aby mne pustil k nohoum svým. Svíjela jsem se po podlaze. Dveře zůstaly zavřeny! —

Dvě hodiny uplynuly takto, dvě hodiny — celá věčnost! Pak jsem pozorovala, že se obléká. Klekla jsem naproti dveřům, ruce k prosbě povzneseny.

Vyšel a zamknul pevně za sebou dveře. Oblíčej jeho byl jak kámen klidný, mrtvý, oči měl již suché, ale krvavě červené. Kráčel, maje smeknuto, pevným krokem ven, mne sobě ani nevšimnul!

Mdloba mne opět obestřela — šťastná mdloba! — —

Byla jsem mlada, zdráva — tělo se musilo zotavit, třeba že duchu na úkor.

A když jsem se zotavila, byla jsem dlouhé, dlouhé hodiny samotna. Násilně jsem se domohla rozvahy, vždyt jsem se musila ustanovit, co nadál. Pro mne nebylo naděje, jednalo se ale o něho; jemu jsem zničila život, jemu jsem musila podat alespoň nějakou náhradu, bylali vůbec náhrada možna.

Sedla jsem ku psacímu stolku. S počátku se mně třásla ruka, pak jsem nabyla pevnost. Já se neomlouvala, zvědět ale musil, že velikost svého provinění na společné lásce naší cítím, že to byla vina moje jediná, že láska moje, třeba by jí nyní pohrdal, zůstane neskonalá. Chtěla jsem mu sloužit co děvečka, co otrokyně. Vyslovila jsem přímo, že vím, jakž krásná minulost se více nevrátí. Byla jsem city unešena, myšlénkami zaplavena, péro mně nestačilo. Stránka mijela po stránce. Snad bych byla ani neukončila, bála jsem se však, že příliš dlouhého dopisu nedočte, odhodila jsem tedy konečně péro, vzbudila služku a nařídila, aby zapečetěný dopis odevzdala manželi, jakmile se vrátí. Sama jsem ulehla na lože, věděla jsem, že pro bezesennou noc, počátek to bůhví jak dlouhé řady nocí podobných.

Pozdě v noci vrátil se manžel. Otevřel zlehýnka dveře, kráčel po prstech ku svému pokoji, jen aby mne nevzrušil. Ano, tato šetrnost v každém případu a do okamžiku posledního vyplývala zcela z jeho krásné povahy, pro kterouž jsem jej tak nevýslovně milovala!

Po nějakém čase, ve kterém při zamknutých opět dveřích můj dopis četl, slyšela jsem jej opět přecházeti. Kroky zněly až do rána, pak se na chvilku utišily.

Vyšel na to zcela oblečen a s kloboukem v ruce tiše ven, položil odpověď svou na můj stolek a odešel zase.

Rychle jsem vyskočila a chopila se osudného lístku. Obsah zněl:

„Jemnost paní!

Nehrajme spolu komedii a neračte mne chtít těšit „láskou“. Musil bych tvrzení takové nezdvořile odmítnout co lež, neboť při pravdě, totiž při lásce, není nikdy tak zvaných poklesků. — My jsme se, jak pravíte (a já potvrzuju se své strany), milovali, a abychom se milovati mohli, musili jsme k vůli společenským náhledům stati se manžely. Manželství jest zařízení v jednotlivých ohledech sice praktické, v celku ale nerozumné; neboť váže lidi k sobě ještě tenkráte, když od sebe a po svazku novém touží. V takovém případu jsme právě nyní my, totiž Vy. Zamilovala jste sobě jiného, nemohu Vám toho vyčítat, jako naopak Vy byste nemohla mně. Jsem příliš rozumným, než abych za zlé pokládal; račtež zcela jednati dle vůle své. Buďte silna dosti k přemožení předsudků, následujte nového zvolence svého (můj dům, nahlížíte, nemohl by Vám sloužit), nebo zůstanete přemožena předsudky. I jednomu i druhému nevadí nic; prvnějšímu nic, že jsme šťastnou náhodou bez dětí, druhému, že máme skoro stejné příjmy. Dle chování seznám rozhodnutí. V případu posledně uvedeném, a mně, upřímně mluveno, k vůli zvláštnímu mému postavení ve světě co lékaři milejším, neračtež se báti nijakých překážek, lidé nezvědí o změně ani nejmenšího. Tímto lístkem, prosím, jest však věc provždy odbyta.

Poroučeje se do přízně Vaší, zůstávám provždy službovolný.“ — —

Tak zněl ortel. Jiného jsem neočekávala, sama bych jej byla tak diktovala, — a předce v něm ležela smrt!

Nedělala jsem plánů, oddávala jsem se na milost a nemilost.

— — — — — — — — — — — —

Přišlo poledne, přišel i v obyčejný čas manžel, domů. Pozdravil zase chladně ale zdvořile.

Služka prostřela jako vždy pro nás oba. Neopovážila jsem se, abych jinak nařídila, neboť jsem nevěděla, jak manžel jednati hodlá.

Oznámila do vedlejšího pokoje, že je polívka na stole. Manžel vyšel a zůstal za svým sedadlem stát; patrno, že nechtěl dříve zasednout než já. Mimovolně jsem vstala od okna a přisedla s úklonou k stolu.

Pokud byla služka přítomna, mluvil jako jindy, avšak jiným tónem, o věcech nejrozmanitějších, vypravoval novinky z města; jakmile vyšla, byl němý jako hrob, jevil ale předce všemožnou úsluhu ke mně. Před lidmi chtěl čest mou tedy vždy chránit — což mně bylo po té cti!

Každé sousto mne dusilo, předce jsem ale jedla; abych však jediné slovo pronesla, neměla jsem síly. —

Odpůldne přišel zámečník a upravil dvéře z manželova pokoje přímo na chodbu vedoucí. —

Po čtyrech dnech přijeli dávno očekávaní rodiče moji na návštěvu. Zdrželi se dva dni u nás. Dovedné chování manželovo, jenž byl již dříve vždy miláčkem matčiným býval, zatajilo jim vše, jen moje bledost byla matce nápadná, přičítala ji ale domýšleným okolnostem radostným spíše než smutným.

„Ty's šťastna, tvůj muž je skutečně dobrý!“ pravila matka ke mně. Slova ta mne projela jako ostrá dýka. Usedavě plačíc, vrhla jsem se na matčinu šíji.

„Co je to? Či se mýlím! Nedej Bože! Sužuje tě?“

„Ach ne — ne! On je neskonale dobrým!“

„Máte tedy snad nedostatek? Byl předce vždy tak správným!“

„Ne, nemáme!“

Ku své vině nemohla jsem se přiznat, ač jsem měla vůli k tomu. Matce se sama vyznat!

„Nevím, jsem-li nemocna nebo zdráva!“

„To se podá!“ usmála se matka.

Odjeli. Když kočár s matkou mizel, bylo mně, že mizí život můj, poslední jasný paprsek. —

Manžel se choval pak s toutéž mne sežírající chladností jako dříve. Vodil mne k zábavám a do společností, kdykoli toho byla nutnost. Ženou mne více nejmenoval, jen paní svou.

— — — — — — — — — — — —

Dva měsíce jsem to vydržela. Mezi tím vyzrála ve mně myšlénka, která se jiným bude snad zdát strašnou; mně však byla zcela přirozenou, milou, poněvadž jediným lékem. Byla jsem zdráva, silna, žal by byl musil třeba dlouho hlodat; spřátelila jsem se tedy s myšlénkou lákavou rychle. —

Nešťastná náhoda! Vylovili mne z vody, sotva že jsem se do vln uvrhla.

Bled, rozcuchán vstoupil manžel as hodinu na to do mého pokoje. Ležela jsem na svém loži, byli mne na okamžik opustili, když slyšeli, že přichází. Hlas jeho se chvěl.

„Nač ty komedie, jemnost paní! Myslím, že jsem sobě podobného nezasloužil. Přivedla jste sama vše před veřejnost a nahlídnete snad, že teprvé nyní nastal okamžik, od kterého nemůžeme více spolu žít. Vy dovolíte, abych učinil sám potřebné k tomu kroky!“

Odešel.

Měl pravdu, s ním jsem nemohla nadál žít, bez něho ale také ne! —

Cítila jsem dosti tělesné síly, abych vstala zase.

Dříve jsem nechtěla zemříti doma, před očima manželovýma, — nyní nebylo pomoci jiné, spásonosnou šťavou musil se mně státi jed. Veřejnost odbude ranní a večerní najednou.

Odmítla jsem zcela přístup domácích a píšu nyní na těchto řádcích. Jsou určeny pro mého manžela, přímo mu psáti se neodvažuji. Matce jsem psala již včera. Nechť ví manžel ouplnou pravdu, pak mnou opovrhne ovšem zcela, neboť konec lásky dovede sobě vysvětlit, nevěrnost při lásce plamenné ale nikdy ne! Jsem přesvědčena, že mne posud miluje jako dříve, musí se ale státi svobodným, a za hodinu bude svoboden.

S bohem! —

— —

U mrtvoly četl manžel zápisky své paní. Těžké slzy mu kanuly na písmo.

Byl dočetl. Oblíčej jeho byl bledší než mrtvoly vedle něho.

Zadíval se do zkamenělé tváře. Konečně vztáhnul ruku a hladil mrtvolu po čele a tváři, jakoby děcku lichotil. I naklonil se až k fialovým ústům a zašeptal jim: „Jsme oba mrtvi, oba otráveni — nemůžeš za to, že další dny moje jsou kryptou — s bohem, ženské srdce!“ —

JEAN-GASPARD DEBURAU

ČESKÝ ŠAŠEK V PAŘÍŽI

I.

V levo od vchodu k Père la Chaise, pařížskému hřbitovu, je malý náhrobek, vypadající jako sta jiných náhrobků, bez zvláštního vkusu a zvláštního příznaku, a na něm stojí jednoduchý nápis: „Deburau, artiste dramatique, le 17. Juin 1846“. Pod tím naznačují slova „concession à perpetuité,“ že tu leží buď člověk bohatý, jehož dědicové zakoupili místo pro věky, buď člověk slavný, kterému vděčná Paříž darovala věčný pokoj.

Je tu náhrobek *Jana Kašpara Dvořáka,* pařížského šaška z Čech. Místo, v němž leží, je poněkud povýšeno, a pomník hledí přes zeď do předměstí dělníků, jichž Dvořák byl miláčkem a těšitelem, a jimž zůstavil syna svého, aby nadál rozesmával veselou Paříž. Divadlo des Funambules, v němž otec Jan a syn Karel své triumfy slavívali, je nyní zbořeno, za krátko ale povznese se na boulevartu Prince Eugena divadlo nové, v němž kočující nyní Karel rozbije zase stánek svůj a „pierroty“ svými zachová druh „dramatického umění“ jižjiž zanikající. Pražské divadelní obecenstvo české zná druh ten pouze z beneficí Hametnerových.

Jan Kašpar Dvořák je v Paříži nejznámější Čech, třeba znali tam jen pseudonym jeho francouzský *Deburau.* Čechy mají za cigány, z české historie vědí co nejméně, nejslavnější jmena naše jsou jim prázdným zvukem; ale pierrot Deburau, šašek výtečný, „le grand Paillasse,“ je znám každému dítěti a o něm vypravují jediném, že je Čech.

V době největší jednotvárnosti a chudoby na jevištích pařížských okřáli Pařížané v divadle des Funambules, tragedie klassická a veselohra sklesly pod arlekynády, sláva herců z Théâtre-Français pod slávu Deburauovu, největší kritikové francouzští dívali se raději na dokonalé umění šaška než na nedokonalost těch, kteří sobě přezdívali umělců velkých. „Nemohouce se baviti v Théâtre-Français jdem se pobavit, kde můžem, na příklad do divadel boulevartních,“ píše Jules Janin. „V takovém jednom divadle neznámém, v nejmenším z nich a nejvíce zapáchajícím, při světle čtyr mizerných lojových svíček a ve vzduchu jedovatém, po boku zvěřince řvoucího mezi tím, když herci zpívají, obdivovali jsme se upřímně a tleskali výdatně velkému herci, a což více velkému šaškovi Deburau-ovi.“

Čím byl Deburau Pařížanům, vysvítá z toho, že první kritik francouzský, Jules Janin, psal o něm obšírné feuilletony ano i velkou biografii. Rovněž vydal životopis jeho Theodor Faucheur, historik boulevartu du Temple, a mnoho jiných. Psali o něm, ač zároveň se všemožně bránili před úpadkem vyššího umění svého, a výroky jejich v ohledu tom jsou zajímavy.

Vydavatel Janinova životopisu mluví v předmluvě následující:

„Jeden feuilleton v „Journal des Débats“ podal nám myšlénku vydati dokumenty vztahující se k velké té a slavné osobě.“ Na to rozkládá, čeho vyňato z feuilletonů. A dále: „Avšak jakož jedna šťastná náhoda nepřichází nikdy samotna, sotva že jsme chtěli životopisu tomu dodat nějaké váhy, *již více umělců slavných přišlo k nám, žádajících spojiti se s novou tou oslavou.* Rytba a kresba podaly sobě ruce, aby okrášlily velkou illustraci naši; a tak jsme se povznesli na knihu nádhernou, ač jsme chtěli spořádati jen historii pro lid. Co se nepřihodilo životu velkých mužů Plutarchových, přihodilo se Deburau-ovi šaškovi. Co chcete? Sláva lidská je takto učiněna i přijměme ji tak jak jest!“

„Přijměte tedy tento životopis, jak se vám podává, je to *dodatek k dějinám našeho divadla, bez něhož se obejíti nelze!*“

„Pišme historii umění, jaké jest v pravdě nyní, poblácené, špinavé, žebrající, opilé, působící na parter poblácený, špinavý, žebrající, opilý; an Deburau je králem světa toho, velebme Deburau krále světa toho.“

A Jules Janin praví na počátku spisu svého: „Již častěji mluvil jsem o Deburau-ovi s obdivem nelíčeným,“ a životopis samý začíná slovy: „Největší herec naší doby Jean-Gaspard Deburau.“

Budem sledovati vypravování Janinovo dle jeho „Historie divadla po čtyrech sous“, jež se dožila i *bruselského vatisku.*

II.

Dvořák narodil se v Novém Kolínu v Čechách, 31. července 1796.

„Deburau je poslední,“ praví Jules Janin, „a největší dar, jaký nám dala Čechie nestálá (la Bohème vagabonde), království toto nestálé po celý střední věk, veskrz oživené veselými a bezstarostnými komedianty, hezkými a živými dcerkami; svět český smějící se stále, když celá Evropa je v slzách, žijící a milující se, když měšťanská válka zkrvácuje města —.“ Dobrý Jules Janin! Jak krásným slohem napsal tu, že ničeho neví, jak pěkně dostál hned s počátku slibu: „L'auteur n'a visé ni à l'effet ni au sophisme!“

Zajímava jsou i další epitheta, jaká dává Čechám, vlasti slavného Deburau; dar přijímaje mstí se zároveň za to, že Deburau není rodilým Francouzem. Čechy jsou prý svět hry, nevázanosti, špinavé kuchyně, rozpustilých písní; Čechy byly kdys vyobcovány z církve a šly v smíchu z ní; když pak se do církve vracely, stalo se to zase bez lásky či zlosti, pro jednoduchou pochybnost o dvorních mravech (!). Jest prý to svět náhody, jenž ubíhá blátem pomazán a vlečen ve starém voze Thespisině, a jenž přestává, jakmile vzdělanost poutá jej se všech stran!

Nebohé Čechy! Jakž ale mohl je sobě mysliti jinak feuilletonista pařížský, jakž sobě mohl mysliti zemi a národ, jenž dal šaškům Francouzům šaška největšího! Ještě dobře, že se Janin táže: „Není-li pravda, že přišel tedy z velmi daleka *i velmi blízka* zároveň? —“

Deburau, chudé dítě vojenské, narodil se ve středu tábořícího vojska. První jeho léta uplynula přede zděmi varšavskými, a odtud a proto tvrdil Čech Deburau směle, že je Polákem — „vaniteux Artiste!“

Pokud sám se pamatoval, bylo mu as sedm let, když otec jeho obdržel zprávu o nějakém dědictví, jež mu bylo připadlo ve Francii. Nevysvětlitelno zůstane, jak zpráva ta ho dojíti mohla.

A hlava rodiny vydala se na to se všemi svými za exotickým štěstím svým. Rodina byla chuda, cesta dlouhá, ale naděje velká. Otec nalezl prostředek „zcela český,“ aby dlouhochvilnou cestu sužitkoval; učinil ze svých dětí zcela jednoduše — komedianty! Měl dvě hezké dcery; uměly chodit po provaze a lid se shromažďoval četně kolem postav těch osmahlých, majících oči půvabné, živé a černé, kolem těch neohrožených tanečnic s lehkou a malou nožkou, držících v suché ale krásné ruce těžké bidlo komediantské vzorně. Před produkcí mladých těch osob byla vždy produkce dvou bratří Deburau-ových, neboť bylo pět umělců v rodině, nečítaje ani otce a matku, taktéž umělce. Našemu Deburau-ovi jedinému scházela pružnost a dobrá vůle, jeho oudy neměly ohebnosti a málo na to pomýšlel, jak sám se později vyjádřil, „aby cestou života kráčel po dvou rukou.“

Často se mu posmívali mezi tím, co ostatním až přespřiliš tleskali; často a skoro pravidelně padlo a rozbilo mu oblíčej sedadlo, které měl v zubech nésti; často myslili již, že je mrtev, a pohnutlivé bylo, dostávalli nebohý, zchromělý a zkrvácený lezce pohlavky co poučení otcovské.

Otec jeho, vida, že z Kašpara nebude nikdy řádný komediant, učinil z něho *páňácu*, smějícího se, malovaného, metajícího kotrmelce, poskakujícího, z krátka paňácu obyčejného. V poměru tomto snižujícím sloužil k tomu, aby bratři jeho vynikali, on byl jaksi přechodem mezi umělci a obecenstvem. Onino byli švižni jak vichr, on těžký jako olovo, onino činili divákům poklony, on hrubství. Obdržoval pohlavky a hanobící kopání, jaké sprostý lid věčně k smíchu ponouká. Nebohý velikán! Jakž dlouhá musila mu býti cesta za otcovým dědictvím!

Když pak se již blížili dědictví tak kýženému, byla rodina rozhlášena; jediný Deburau nebyl slaven, Deburau s tím rozervaným kloboukem a tak rozpíchanýma nohama!

Konečně leželo před nimi zaslíbené město, labužnický Amiens.

Nyní odpočine od svého namahání, nyní u prahu otcovského zámku složí roztrhanou svou halenu, své žerty dlužené a úsměv nebohého. Vizte, jak točí hlavou sem tam, hledaje majetek, jenž ho tolik bolestí stál.

Avšak běda, místo paláce, jejž očekávali, našli starý domek. Půl jitra pole pokrytého trním bylo tu místo vydatné žně a bohatého drůbežníku. Z daleka přišli a dlouho se potulovali, než našli několik deštěm rozmetených zdí. Nastane opět úkol nuceného smíchu, budeteli chtít večeřet! S Bohem, Amiense i Francie!

Domek prodán a projeden dříve, než mohli řádně odpočinout. Rodina se opět pustila na cestu, otec, matka, mladé dcery, mladí synové a konečně Deburau, ještě kulhavý, všecek také ubledlý po obdržené zprávě, že novou dráhu proběhnouti musí.

Zima začínala, otec koupil za osmnáct franků koně, aby vezl náčiní a rodinu. Byl to kůň taký, jaké maluje Decamps, vychrtlý, s hlavou svislou, bez ocasu, s ochozeným kopytem. Na ctihodného koně toho vložili dva košíky a do těch dal starý Dvořák celou rodinu, vršící se v hromadu, objímající se, šťastnou a veselou.

Leckde nechtěli lidé přijmouti rodinu ani na nocleh, nanejvýš že přijali koně jejich. Rodina se pak rozložila v košících svých pod širým nebem, děti spaly a otec je střežil.

„V takových nocech bděli v Evropě jen dva lidé, Napoleon a otec Dvořák!“

Jednoho dne skonal osmnáctifrankový kůň hladem. Za jeho kůži obdrželi snídani. —

Po dlouhém putování dostali se až k hranicím Turecka a pustili se směrem k Cařihradu.

III.

V Cařihradu nastaly některé pěkné dny, umělost českých komediantů dobyla mnoho uznání a něco peněz. Zdaliž opravdu, jak se alespoň píše, na mosazném drátu přes Bosporus přecházeli, je konečně lhostejno, ač bychom pak i pověstnému Blondinovi vytknouti mohli předchůdce Čecha; jisto ale jest, že v paláci sultana samého dávali představení.

„V ten den bylo pozlátko na šatech jejich lesknavější než obyčejně; živůtky byly předešlého večera vyprány; oudy jejich byly zkoušeny hned s rána a ničeho nescházízelo; celá rodina se byla najedla, ano i Deburau sám.“

Došli do dvorů vnitřních. Němá jedna osoba vedla je do prázdného sálu, vykládaného mramorem a zlatem; sál ten byl hedvábnou oponou rozdělen na dvě části. Neviděli a nepozorovali nikoho. Němý jim pokynul, aby prováděli své hry před nepohnutou oponou.

Při jednom kousku, při kterém Deburau-a bratr jeden nesl stojícího ve výši na řebříku, viděl onen veškeré odalisky sultanovy shromážděné za oponou. Vypravoval později vždy o tom, že to byla první jeho šťastná hodina; byltť již slyšel, jak přísně sultán milenky své střeží a nejtěžší že jsou tresty určeny na to, zvědavě-li jen někdo je spatřiti hledí. —

Z Turecka dostali se Rakouskem do Německa, a odtud opět do Francie, cesta jejich byla v pravém slova smyslu po provaze vykonána. Došedše Paříže rozbili stánek svůj v jednom dvoře ulice Saint-Maur. Zde slavil Deburau patnácté své narozeniny.

Hlavní základ umění rodiny Dvořákovy byly skoky na provaze, dále pak cesta řebříkem po mosazném drátu konaná. Sprovázející hudba byl — buben, k němuž Deburau, nebyl-li právě jinak zaneprázdněn, někdy na klarinet pískal. Taková jednoduchost vyžadovala již tenkráte vynalezavost v titulech, v nichž byl starý Deburau skutečně nevyčerpatelný. Nejvíce se líbily jeho „grande Marche militaire“ a „la Pyramide d’Egypte“. Poslednější vyvádělo se na dvou drátech souběžných. Po těch kráčeli co nejrychleji dva umělci, nesoucí opět dva, nad nimiž se vznášel náš Deburau. „Moderní dráma nezajímalo obecenstvo nikdy tak jako tato „pyramida egyptská“, — dobré to bylo tenkrát obecenstvo!“

Ani pyramidy egyptské nejsou však pro věčnost stavěny, také Dvořákova pyramida nebyla. Jednoho dne se událo, že pan a paní Godot, umělci, dostavili se ku hře opilí, — bylo dost na tom, že majíce náhodou něco peněz, udrželi se alespoň do sedmé hodiny odpolední jakž takž na nohou. Pán a paní Godot tvořili vždy základ pyramidy a vylezli i tentokráte první na dráty natažené. Na jejich krky vyšinuli se dva jiní umělci, a na ty posléz Deburau, neznající, že dnes ho nese síla vína. Pyramida se hnula z místa, pyramida počala se potáceti — a již leželi všichni na zemi, mezi nimi Deburau bez ducha, jakoby v půli zlomený. Obecenstvo se smálo, až sál se otřásal. Deburau vstal plačící a obecenstvo smálo se ještě více.

Vzdor klarinetu, pyramidě egyptské a boulím na čele nebylo více slávy pro našeho Deburau; nenašel slávy v ulici Saint-Maur, jako jí nebyl našel v Evropě ostatní. Všeho se dostávalo opět jen bratřím a sestrám jeho, i dobrý oběd byl jen pro ně. Pro něho neměli ani žádného jmena, ani jakés třeba méně lichotivé přezdívky. Jednomu z bratří, jehož nazývá Jules Janin nerozluštitelným jmenem českým „Nieumansek“, říkalo obecenstvo „král na koberci“, druhému, Štěpánovi, „dokonalý skokan“. Poslednější stal se později hlavou umělecké jízdecké společnosti v Belgicku, mající as na šedesát koní. Nevyrovnané bylo však nadšení pro starší sestru, nazývanou „krásná Uherka“; mladá pak Dorotka, perla rodiny Dvořákovy, neobmezila své výsledky na dvůr v ulici Saint-Maur, stalať se šlechtičnou polskou, provdavši se za lieutenant-colonela Dobrovského.

IV.

Avšak z ponížení svého měl se Deburau povznesti ještě vysoko. Veliký Napoleon, jenž tak mnoho dokázal, pozvedl i Deburaua.

Rodina Dvořákova směla prováděti umění své v táboru před vojevůdci. Jednoho dne, když se Napoleon ubíral do Saint-Cloud, náhodou spozoroval z vozu svého nebohého jednoho malého paňácu, pěšího a upoceného, pospíchajícího ku cíli. Napadlo ho, aby vzal mládenečka k sobě do vozu. Deburau vstoupil, usedl naproti císaři a rozmlouval s ním, ovšem s ouzkostí skorem rovněž tak velkou, s jakou rozmlouvával s bratrem svým „Nieumansekem“, „králem na koberci“. Mluvili — o umění dramatickém.

Napoleona zajímala dramatická literatura velmi, zajímala ho tím více, že to bylo jediné pole, na kterém nemohl Francii pomoci ku pokroku. Bavilo ho otázky klásti Deburauovi, na které tento odpovídal jen ostychavě. Konečně chtěl od něho slyšeti i sumární úsudek o dramaturzích francouzských. Po dlouhém okolkování vypravil ze sebe Deburau: *„Sire, pánové ti mohli se státi mnohem většími básníky, kdyby místo spisování tragoedií byli se spokojili skládáním pantomim.“*

Nemohl líp posouditi celou literaturu císařskou!

Od těch dob nezapomněl Napoleon na Deburau. — —

Tenkráte bylo na boulevard du Temple divadlo jedno, ve kterém hráli — psi; k divadlu tomu chtěl se Deburau, syt otcovského bití a domácího hladu, dávno dostati již za jakéhos pomocníka. Nyní se mu to pomocí protekce povedlo a byl přijat pro lehčí pantomimu.

Toto divadlo psů-umělců bylo napotomní divadlo des Funambules, kolébka vaudevillů. Rozvin divadla des Funambules obrazil v kratším rozměru časovém celý rozvin dramatického umění vůbec. A osud Deburauův je zároveň také osudem divadla des Funambules. Sláva jejich vzrůstala společně, dosáhli vrchole svého v tentýž čas. Byli stejně oblíbeni u lidu. Théâtre des Funambules a Deburau nemohli se později ani jeden bez druhého mysleti. —

Když divadlo psů-umělců, „le Théâtre des Chiens Savans“, ustoupilo divadlu des Funambules, nabylo umění gymnastické uznání neobyčejného. *Pantomima tělocvičná*, již nazývali „la Pantomime sautante“, stala se základem pozdějších pantomim dialogovaných. Od našeho Deburau pochází mnoho prvějších.

Byly vesměs velmi jednoduchy, „trochu spletení milostného a cvičení komediantská“, avšak líbily se času svého velmi. Jednotlivé druhy skoků dosáhly vlastního pojmenování, dle toho, jakou povahu vyznačovat měly. Z nejstarších jsou známy: „saut de sourd — de carbe — de poltron — perilleux en arrière — d’ivrogne, atd.“

Brzy přibíraly se k spletení milostnému také sceny vojenské, „les Combats à outrance, au sabre et à la hache.“

Později rozšířily se hry ještě více, ve všech byl a zůstal však harlekýn hlavní a nevyhnutelnou osobou.

Ve všední den hrálo se šestkráte, pokaždé „ze zvláštní ochoty“, v neděli devětkráte. Ano Deburau vypravoval, že jednou vystoupil za tři dni šestadvacetkrát!

Vstupného byly jen čtyři sous, obecenstva ale plno.

Avšak Deburau vzdor všemu a všemu stále ještě nebyl slavným ani oblíbeným. Jedinkráte v době té tleskalo mu obecenstvo, mělo ho za jiného umělce, od kteréhož byl se vypůjčil Deburau celé přestrojení.

Takž se stalo, že Deburaua znenáhla omrzel skutečně život. Přemýšlel, jak by se sprostil najednou všeho.

V.

Kdožby myslil, že paňáců talent rozvine se na výsluní talentu Talmova! A skutečně se tak stalo.

Náhodou dostal se Deburau do kavárny literátů a umělců. Z řečí jejich, jež nábožně poslouchal, porozuměl teprvé významu slova sláva. O Talmovi mluvilo se jednoho dne tak nadšeně, že v záchvatu vyběhl Deburau z kavárny nehodlaje více zemříti, přísahaje, že bude také prvním druhu svého, že bude Talmou na boulevard du Temple, a dostál slovu; bohudíky: on je Deburau jako Talma byl Talma.

Těžko určit zcela umění Deburauovo. Faktum jest, že spůsobil revoluci v umění svém. On v pravdě utvořil nový druh šašků, když se myslelo, že jsou v ohledu tom vyčerpány již všechny druhy. Místo chladnokrevnosti zavedl prudkost, nadšení místo pouhé dobré vůle; nebyl to více šašek, který činil to či ono bez rozumu a cíle; byl to herec vlastně bez náruživosti, beze slov a skoro také bez obličeje, který však vše řekl, vše vyjádřil, všemu se posmíval, který zahrál bez jediného slova všechny veselohry Molièrovy; on byl zpraven o všech pitomostech doby své a dodal jim výrazu skutečně nejživějšího; jeho nemohl nikdo napodobit, on přišel, podíval se, otevřel ústa, zavřel oči a divadlo se otřásalo veselostí.

Deburau založil hru beze slov, spletení a hrdiny. On neznal rozdílu osob, u něho měl finančník, politik, vojín, básník tutéž podobu — pierrota. Deburau sobě je myslil tak, jak sobě je myslil lid, Deburau byl personifikovaný humor lidu.

Sláva Deburauova rostla nyní jako lavína, český šašek užíval živé protekce Napoleonovy v tutéž dobu, když Napoleon byl také účinným protektorem — rýnské konfederace.

Peněz se domohl Deburau mnohem později než slávy. Bída jeho byla časem dosti velká a zajímavy jsou v ohledu tom i seznamy jeho domácího nářadí i smlouvy učiněné s řediteli, smlouvy to, ve kterých pro samá určení trestů na možné případy o platu takřka se ani nemluvilo.

Konečně stala se jedna smlouva taková předmětem veřejného přelíčení, a od těch dob vedlo se mu nepoměrně lépe. Z jediného divadla Odeonu měl ročně přes 40000 franků čistého výnosu.

Život jeho měl se však zkalit něčím jiným. Šel jednou procházkou se svým synem, jemuž nikdy nebylo dovoleno dívati se v divadle na otce, když jakýs klučina sobě obou všimnul a poskakuje kolem nich posmíval se šaškovi Deburauovi. Aby hocha odehnal, švihnul po něm bičíkem; trefil ho však tak nešťastně, že hoch sklesl mrtev. Veřejný soud spůsobil velké rozčílení. Tisíce lidí stálo před Palais de Justice, čekajíce výsledku. Když byl Deburau uznán nevinným, nesli ho na ramenou domů. Truchlivá vzpomínka neopustila ho však po celý život.

Nemenší účastenství jevilo se, když Deburau po dlouhém přičiňování se o zábavu Pařížanů zemřel. Stalo se to roku 1846.

„Paříž šla za truhlou, Paříž pohřbívala svou veselost.“

PÁNĚ LIEBELTŮV ŠPAČEK

Epos v proze.

I.

Celé přírodě bylo volno a teplo jako po obědě. Země se usmívala, vzduch se spokojeně lesknul, slunce hřejíc dávalo život. Hřálo ale tak upřímně, že pan Liebelt rozhaloval svůj kabátek beztoho lehký, a skoro by se byl pan Liebelt předce trochu mrzel, kdyby nebyl právě pátek s postními moučními jídly a on takový milovník upravené mouky. Takž ale poobědvav po dopoledních kancelářských hodinách byl spokojen se vším a rozmlouval velmi klidně.

„Vždyť mám jen několik kroků a ráno jsem řek’, aby spustila záslony, budeli slunce. Ten chládek! Svlíknu kabát, natáhnu se, pobavím se trochu — špač-čí“ — zasyčely sešpoulené rty zvláštním oním tonem, jakým se lahodí špačkovi; sykavý zvuk dotknul se však ucha, rty zůstaly přišpouleny a přiodevřeny a pan Liebelt se ohlíd’, neztropilli škandál. Nikdo ho nebyl slyšel. Rty se sevřely, kolem nich zavlnil lehýnký úsměv a oči se leskly.

Pan Liebelt zahnul do domu. „Kluku, netahej tu kočku za ocas!“ promluvil na malého klučíka, sedícího v košilce na prahu dveří domovníkových. Pan Liebelt měl děti rád a hubičkovával domovníkova kluka. Chtěl ho také dnes políbit a vyzdvihl ho ze země; tu však spozoroval, že je kluk až hrůza umouněn. Pan Liebelt postavil zase klučinu na zem, vyndal žlutý hedvábný šátek, naslinil cíp a umyl jím na hošíkově tváři kulaté místo z velikosti šajnového dvougroše, že se stkvělo jako tonsura v černých vlasech. Hošík trpěl mlčky. Pan Liebelt tonsuru políbil a stále se na hošíka usmívaje odevřel dvéře. Hmatal z paměti po řebíku, na kterémž visíval klíč jeho pokoje. Sáhl jednou, po druhé, klíče tam nebylo.

„Inu tak, paní domovníce, kde je to?“

„Zde, zapomněla jsem jej na stole,“ odpovídal slabý ženský hlas.

„Vždyť se vám ruka třese!“

„Nějaká zimnice —“

„Heřmánek, paní domovnice, jen heřmánek! Nemáteli ho doma, přijďte si nahoru, mám ho ještě půl kornoutu!“

„Není divu v tom parnu,“ mluvil již zase za dveřmi, „a chudý lid nemůže sobě udělat pohodlí, — nebohý lid! Dobře, že jsem poručil záslony spustit“ a noha vstoupila na první schod, který vrznul, jako frkne hřebec, když naň známý jezdec vstoupá. Pan Liebelt sáhl po kapse, jako by ohmatával, neztratilli něčeho. Pak sešpoulil ústa a hlasitě zasyčelo „špač-čí!“ Schody vrzaly až do třetího poschodí a po každém obratu jejich zaznělo „špač-čí!“ hlasité, odhodlané, neboť v domě nepotřeboval pan Liebelt již ohledů.

Hned naproti schodům byly dvéře, přes něž železná spona a na té visací zámek. Pan Liebelt přistoupil, chytil zámek a začal jím tahat sem tam, aby se přesvědčil, nebylli se nějaký zloděj pokoušel o odevření. Pak vytáhl z levé kapsy klíč, odevřel první dvéře, pak z pravé kapsy klíč, odevřel druhé dvéře a šoupal se dovnitř zády napřed. Obličej jeho se při tom rozložil v široký smích. Ještě však nebyly dvéře dolehly, když smích již zase zmizel a odevřená ústa úžas a nespokojenost jevila. Přitiskl dvéře a koukl se do levého koutku k oknu, kde visela klec.

„I ty grobiáne, nemůžeš pozdravit?“ šeptal polohlasně. „Počkej, já tě —“ a šel po prstech k šatníku, s něhož sundaval pravicí dřevěnou krabici s mravenčími vajíčky a levicí vyndaval z kapsy zároveň kornout s novou zásobou. Usmál se zase: „Ten vylítne —!“ a zarachotil krabicí a zašustil papírem. Nehýbalo se nic, pranic, a pan Liebelt stál tu jako zkamenělý. „Špačíčku, miláčku, špač-čí!“ počal hlasem pohnutlivým, „co pak děláš — Co je to? Klec obrácena dvířky ke zdi?“ a skokem byl u klece. Rychle ji sundal — byla prázdna! Ruka neměla síly více, klec padla na zem a zarachotila děsně, jako když se rakev do umrlčího vozu dává. Pan Liebelt sklesl na pohovku.

Seděl tu jako by bez vědomí; oči byly upřeny na klec, z níž srčela koupel špačkova, prsty u rukou se roztahovaly a zase svíraly, špička pravé nohy pohybovala se jako ocas konopášči. Najednou se vymrštil a vyletěl ze dveří. Se schodů jen sklouzl a do dveří domovníkových vrazil jako zběsilý.

„Kde je?“ rozkřikl se.

Domovnice stála tu mlčky a chvějící se.

„Kde je, zlodějko?“

„O prosím, jemnost pane, já jsem pořádná —“

„Kde je můj špaček?“ vskočil jí do řeči. „Ženo!“

„Když jsem ho poklízela, vyšoust' ven a na okno —“

„A na okno!“ opakoval po ní hlasem žalostným.

„A tam se na mne ohlíd tak žalostně, — tak žalostně —“

„Dál, dál!“

„Pak si poskočil, zavřískal: „Pane Liebelt, pěkně vítám!“ — to víte, jak to krásně umělo to hovádko.“ Pan Liebelt nevytrhoval. „A na to odfrčel na střechu k „zlatému kolu“.

„A neběžela jste za ním, huso?“

„Běžela, ale u „zlatého kola“ mně vynadali.“

„A proč jste nenechala okno odevřeno, kdyby se vrátil?“

„Jemnost pán chtěl chládek —“

„Vy jste byla vždycky hloupá! Jděte nahoru, odevřte okno, pověste klec — ale ne zase nemotorně dvířky ku zdi! pak se schovejte někam, a jak přilítne a do klece vhupne, honem zavřete okna. Však já ho přiženu!“

Vyrazil ze dveří a z domu.

Napolo rozplakána, napolo rozhněvána ubírala se domovnice po schodech nahoru: „Ten mně vynadal!“ hubovala hlasitě. „Stojíli pak takové hovado za to! Každičké ráno aby se pokoj dvě hodiny větral —“ V tom se uleknutě zarazila, stálať před odevřenými dokořán dveřmi. Takové neopatrnosti nebyl se pan Liebelt posud nikdy dopustil!

II.

Pan Liebelt vyrazil z domu a stojí uprostřed plácku zrovna nad kanálem. Složené brejle drží rukou u očí a skoumá střechu „zlatého kola“. Mezi tím se jako zimnicí lámán někdy otřese, někdy se ohlídne po lidech, — jen kdyby jedinkráte mohl tak z plného hrdla zavolat „Špač –“, oč že by — ale ti lidé nemají srdce a smějou se nejsvětějším citům!

Dlouhý krok, pak několik kratších kroků a pan Liebelt byl v průjezdě a zaklepal u domovníka.

„Prosím vás, nechytil tu v domě nikdo špačka?“

„Špačka? — Já o žádném špačku —“

„Máte klíč od půdy?“

„Od půdy? — a proč?“

„Nejspíš že se někde hovádko schoulilo! Půjčte mně klíče, prosím vás!“

„Má je v třetím poschodí paní —“

Pan Liebelt již letí do třetího poschodí, každá minuta je drahá. Na štěstí nemusí ani zazvonit, dvéře jsou odevřeny a obstarožná paní jedná na chodbě něco s děvečkou.

„Jemnost paní, mám prosbu nějakou. Mně ulít' —“

„I totě náš pan soused od naproti! Dceruško,“ volá dovnitř, „Emilko! Pan soused od naproti —“

„Prosím jemnostpaní, já bych jen —“

„I jen račte dál!“ nutí stará paní, a slečna Emilie, panna čestného již stáří, ustupuje. Pan Liebelt ohlíží se po několika schůdcích, nad nimiž jsou zavřené dvéře. Za těmi bílými prkny vzdychá zajisté ten dareba —

„Já děkuju, jemnostpaní! Mně ulít' dnes špaček a usedl prý na vaši střechu. Nejspíš, že se schoval někde na půdě!“

„Nebohé zvířátko!“ litovala stará.

„To máte asi žalost!“ mínila Emilka.

Panu Liebeltovi zdálo se zcela přirozeno, že musí každý špačka jeho litovat, a protož sobě řeči ani nevšimnul.

„Prosil bych tedy, abych směl na půdu!“

„Ale prosím, to se rozumí! Emilko, vem klíč od půdy a pomoz panu sousedovi — to nebohé zvířátko!“

A Emilka jde již po schůdcích s panem Liebeltem, odvírá půdu a chce vkročit, v tom ji chytne pan Liebelt skoro nezdvořile za ruku a zastaví udivenou. „Co chcete, pane —?“ Pan Liebelt neodpovídá. Požehnává se pravou rukou a nyní vykročí pravou nohou sám napřed. Ještě několik schůdků a oba stojí na počátku šeré, latěmi vroubené chodby ouzké, po jejíž stranách se řadí půdy nájemníků.

Oko se boulí a rozšiřuje, aby šero úplně přemohlo. Prsa si těžce oddychují, jako by se na něco rozhodného připravovala, ústa se připravují jako u mladé zpěvačky k prvnímu tónu, srdce tluče, jako by žebra přetlouci chtělo. Konečně se postava vzpřímí a hlasité „špačíčku — špač-č-čí“ zasyčí temnou prostorou. Pravá ruka jede po šatech Emilčiných, aby šustu zamezila, levice tiskne se k prsoum, aby bušení utlumila, a hlava nahne se poslouchajíc ku předu, jako pták větřící nebezpečí, jako Indián naslouchající tajům pralesu. Avšak vůkol mrtvé ticho, jen že se zdá, jakoby někdy zašvihnul vzduchem lehýnký vzdech vetchého dřeva. Ale i to se jen zdá.

„Zde není ten čtverák!“ podotýká pan Liebelt s povzdechem a bolestným úsměvem. „Pojďme dál!“ A o kousek dále opět to mateřsky lichotné volání a v odpověď opět to hrobové, strašné ticho.

„Nemohl bych se podívat z vykýře?“

„Na naší půdě,“ odpovídá Emilka a odvírá mříž.

Pan Liebelt přitáh' necky a vystoupil k odvoru. Moře střech rozprostírá se před jeho zrakem, slunko rozsívá zlato své po učazených vrcholcích, — nevýslovný smutek vane z té jasnoty krásného dne. Pan Liebelt ostře a ouzkostlivě rozhlídl se po nejbližším vůkolí, jako by skoumal, kam obrátit se s nadějí největší. Vypnul tělo co možná daleko.

„Špaččí, špačíčku můj, špaččí!“

— — — — — — — — — — — —

„Špačíčku, špačínku, špaččí!“

— — — — — — — — — — — —

„Pane Liebelt, pěkně vítám!“ zazní konečně tónem umlkávajícího chvějícího se umíráčka. — —

Pan Liebelt díval se nyní již po vůkolí neurčitě, napnutost ustupovala divné směsici bolných citů, myšlénky se hbitě křižovaly. „Snad ho chudáka ani více není!“ zašeptal polohlasně a slzy mu při myšlénce té vyhrkly do očí. Obestřený zrak nevidí předmětů více, mlhavé mléčné světlo jako by příkrovem mysl pokrývalo.

Pan Liebelt sestupuje a utírá sobě slzy.

„Já nesmím do žádné výšky — hned mám závrať,“ vysvětluje stydlivě Emilce. Svěsí hlavu a jde zaražen v myšlénky zapředen z půdy. Neví, co činí, neví, co myslí.

„S bohem, pane sousede!“ zní nad jeho hlavou. Pan Liebelt sebou otřese a vzdvihne hlavu. S hora se mu poroučely, — on ani nevěděl, že sešel již do druhého poschodí.

III.

Pan Liebelt zastavil se před domem a přemýšlí. Do kterého domu nyní a do kterého pak! A třeba se snad dlouho tahat s domácími, než povolí důkladnou prohlídku, hrubiáni! Mohl by být mezi tím večer, — — však on sobě pomůže jinak, rozhodněji pan Liebelt, pan Liebelt není hlup. I švihne sebou pan Liebelt, švihne několika ulicemi a zarazí před vysokým domem.

Na dřevěné lavici v průjezdě sedí desátník policejní, na hlavě pohodlnou čepičku, v pěsti dýmku.

„Je někdo v komisariátu?“

„Právě přišli.“

Pan Liebelt vyběhne po schodech a zaklepá. Uvnitř je hlučno, nikdo ho nejspíš neslyší a on tedy vejde. Po jizbě několik stolů, za každým stolem sehnutá hlava; hlavy se vzdvihnou, pohlédnou na něho chladně a zase se sehnou, nikdo se neptá, co zde chce. V pozadí, odkud možno dohlídnout na všechno, sedí nejvyšší zdejší ouřadník; před jeho psacím stolem stojí dvě ženské. „K tomu nejspíš musím,“ myslí pan Liebelt a přistoupí. „Služebník, pane komisaři, já bych —“

„Jeden po druhém!“ zní rozhodná odpověď. Ten ouřadní hlas je tak ledový a pan Liebelt tak rozechvěn! Pan Liebelt usedne, čeká a naslouchá hlasitému jednání se ženštinami.

To je paní a služka její, která byla ze služby utekla. Paní sobě stýská, že služka ji opustila, když bylo v domě nejvíce práce. Ouřadník se táže, nemáli takto žaloby na služku a paní odpovídá, že sice ne, že ale ráda odmlouvala. Služka sobě zase stěžuje, že nebylo jídla podlé práce, práce prý k přetrhání, na pět osob ona prý samojediná, huby dost a k tomu prý ten milostpán, který se k ní mladé služce choval jako všichni milostpáni k mladým služkám. Hádka je v plném proudu, z něhož vyplývají skvělé bubliny stylistických obratů. Je potřebí celé rozhodnosti ouřadníkovy, aby proud z břehů nevyšplýchl. „Já se mu nedivím, že ztrácí trpělivost, když se k němu přichází s takovými hloupostmi,“ myslí pan Liebelt a překládá netrpělivě nohy.

Půl hodina je doba dlouhá, velmi dlouhá, a pan Liebelt vytáhl několikkráte hodinky a několikkráte sobě z rozčilenosti zívnul, než se podařilo ouřadníku jakés urovnání. Konečně ženské odcházejí a ouřadník se obrací k panu Liebeltovi.

„Já vás lituju, pane, že se musíte s takovými hloupostmi obírat," podotýká zdvořile pan Liebelt.

„To se již tak někdy stává — co chcete?"

„Mně dnes ulít' špaček!"

„Špa —?" táže se v udivení ouřadník.

„Ano špaček!"

Ouřadník se ohlíží, jakoby se vzpamatovati chtěl, kde se vlastně nalezá. „Nu a mám ho snad předvolat na komisariát?"

„To ne — hehe! — velmi dobrý vtip!"

„Co chcete tedy, prosím vás?"

„Několik policajtů k asistenci!"

„A kolikpak?" táže se ouřadník tónem dobráckým.

„Čím víc, tím líp," odpovídá pan Liebelt ochotně. „Víte, mne samotného by snad na všechny půdy ve vůkolí nepustili, musil bych se s nimi dlouho hádat; když mám ale asistenci ouřadní, půjde to. Mezi tím, co já budu hledat a volat na jedné půdě, mohou dát odvírat jinde a předběžné přípravy —"

„Ale, ale pane! — to snad předce nahlédnete, že nemohu k vůli špačkovi nechat obtěžovat celé vůkolí! Prosím vás, s podobným případem sem přijít!"

„A není tedy pomoci zde? Já bych dal asistenci na pivo," podotýká pan Liebelt a ohlíží se opatrně po stolech, neboť byl z dobrého pramene slyšel, že na policejních úřadech vše se protokoluje, třeba tajně, aby dotýčná osoba nepozorovala.

„Co mohu učinit? Tolik vám slibuju, že přijdeli někdo náhodou se zprávou o vašem špačkovi, já ho k vám poukážu. Poroučím se, pane!"

„Náhodou — A což není rady na přispíšení té náhody!"

„Dejte špačka do novin. Poroučím se!"

„Do — novin — děkuju! — Nemám snad podepsat protokol?"

„Ne — poroučím se!" znělo již tak rozhodně, že pan

Liebelt praničeho více nenamítal, ani slůvka nešpetna něměně se ukloniv odešel.

V průjezdu sedí desátník posud a kouří. Pan Liebelt byl sice již z domu vyšel, náhle vzniklá jiskřička naděje ho však zase přiměla, že se vrací.

„Příteli, mně dnes ulít' špaček!“

Desátník se na něho podíval, bafnul, vstal a odešel dovnitř.

„Sem už více nepůjdu a kdyby mně vlastní matka odletěla, — bůh mi hříchy odpusť!“ šeptal pan Liebelt před domem.

IV.

Co abonent českého denníku nebyl pan Liebelt v rozpacích stran insertu, neboť redakce a abonenti jsou jedna rodina a musí být vzájemně úslužni, zvlášť redakce. Pan Liebelt neváhal tedy krokem ani na okamžik a vešel do redakce nezaklepav ani, — vždyť je mezi svými!

Opět tu několik stolů a několik hlav za nimi, ale žádných chladných. Přívětivé, vesele zvědavé oči pohlížejí naň, panu Liebeltu se poněkud uvolňuje. „Čeho sobě přejete?“ osloví ho jeden z přítomných.

„Jsem váš abonent — jmenuju se Liebelt — vždyť víte!“

„Ano, ano,“ zní odpověď v onom sladce zdvořilém tónu, který vyznačuje vlastně kompletní nevědomost. „Račte sednout!“

„Děkuju! Stalo se mně neštěstí!“

„Ale, ale, co to pravíte! Vidíte, pánové, já vždycky říkám, že by bylo dobré, kdyby naši abonenti byli hodně často nešťastni, — to bychom měli původních lokálek! Poslouchej, příteli Sykoro, nech sobě všechno od pána — prosím, jak že se jmenujete?“

„Liebelt.“

„Ano, ano, velmi dobře, vždyť je to pan Liebelt, ovšem — a napiš to panu abonentovi pěkně.“

„Tak prosím!“

„Mně dnes ulíť, milý pane, špaček!“

„Hahaha!“ zavznělo to vůkol polodušeně. „Nu vidíte, pánové,“ začal se smíchem onen, který byl dříve pana Liebelta oslovil, „já vám povídal, že se smát musíte, ten Napoleon — a pak Turin — nu já myslím, co?“ A jakoby na dané znamení kapelníkovo začal smích na novo!

„Zítra budem číst tedy něco zajímavého?“ táže se pan Liebelt.

„I nechte tu svou politiku,“ kárá pan Sykora. „Milý pane, vaše záležitost je pouze pro nějaký insert. Sedněte sobě zde — pánové, půjčte sem nějaké péro! zde je papír, ingoust — nemáte nikdo péro? a napište celý popis jeho osoby, — mluvil také váš špaček?“

„A jak zřetelně!“

„Tedy popis jeho osoby, kolik znal jazyků, byl-li očkován — či tak! a mnoholi dáte nálezci, kam se má špaček odevzdat, — což není v celé redakci péro? Nu já vám půjčím svoje, budete bez toho brzy hotov!“

Pan Liebelt usedl, narovnal papír a namočil.

Jaký má dát titul? „Oznámení, ohlášení, o ztraceném špačku,“ pod takovým titulem už nikdo nečte dál, — „výstraha?“ to zde nejde. Má začít: „Josef Liebelt, jemuž včera — to by musila být firma Liebelt buď dobře, bud ostudně, ale na všechen spůsob i šíře známa. Dáť cifru odměny v čelo? Za prvé neví ještě pan Liebelt, zač mu špaček stojí a za druhé čtou oznámení nějaké desítky jen takoví lidé, kteří desítky potřebují. Kdyby mohl přijít takhle na něco hodně, ale hodně pikantního — už to má! Namočí ještě jednou péro, udělá dva tlusté vykřičníky, za těmi napíše v černých iniciálkách „špačíček“ a pak zas dva vykřičníky, z nichž jeden zvláště tlustý. Nu toho sobě přec musí každý všimnout!

Mezi tím vstoupil do redakce jakýs venkovan a pan Liebelt naslouchá, jak sobě vyžaduje radu stran nastávajících obecních voleb. Potom přijde muž jiný, zase a zase jiný. Pan Liebelt sobě myslí, že sem as přijde za den více lidí než na sám komisariát. Stal se poněkud roztržitým a vzpomínal na rozmluvu mezi paní a služkou, již byl slyšel. Skoro se mu zdálo, jakoby on byl tou paní, tamhle naproti seděl komisař a vedlé něho zde služka — špaček.

„Odešel mně," rozpřádalo se mu v mozku, „když jsem tak již na něho navykl jako na ženu svou. A proč odešel? Vždyť jsem mu neměl ani za zlé, když mně odmlouval, jako ta paní na služku uváděla. A on také nemohl říci jako ona služka, že nebylo jídla podlé práce nebo že práce k přetrhání, vždyť volal mne samojedinému „Pane Liebelt, pěkně vítám" — — a něco neslušného jsem také od něho nežádal! Však on toho chudák jistě lituje již nyní — když je ale tak hloupý! — co hloupý? láska ke mně měla u něho přemoci přirozený pud k lítání! Bodejť — Chudák! Teď se někde choulí v koutečku, chvěje se hladem, — takhle škatuli mravenčích vajíček, viď darebáku? Co však platno, nerozum je nerozum, — on je nešťastnější než já — je? — Kdo ví, jeli, kdyby ho byl takhle ostříž —"

Pan Liebelt při strašné té myšlénce vyskočil ze sedadla, jakoby ostříže za neostříhané drápy chytiti chtěl. Všichni se na něho dívají.

„Ach vy jste již hotov? to je dobře!" libuje sobě Sykora a sáhá po péru.

Pan Liebelt přejede dlaní zrak a dívá se vytřeštěně na papír. Zde nestojí nic jiného než „!!Špačíček!!" a pod tím: „Pane Liebelt, pěk—." Rychle sáhne po archu, sbalí jej a vstrčí do kapsy. Hodiny na stěně ukazují mu, že zde již ztrávil plnou hodinu.

„Pánové, já to — jsem sice dobrý koncipista, víte ale to journalistické, — inu vy již budete tak laskaví, že mně to sami napíšete a vytisknete, účet mně račte poslat jen do bytu."

„Napište zde tedy laskavě celou adresu svou! — Mnoholi že máme napsat odměny?"

„Odměny — dejte — počkejte! dejte tam jen „velmi slušnou odměnu," slovo „velmi" ale vytisknete velice."

„A kolikrát přijde insert?"

„Dokud nevzkážu, každý den! Tak!"

Pan Liebelt se rychle poroučel.

V.

Pan Liebelt šel domů podívati se, zdaž se mu uprchlík ještě nenavrátil. Bylo pusto v jizbě a pan Liebelt poslal číhající domovnici pryč. Rozhlédl se ještě jednou bystře po vůkolních domech, pak zasedl podál okna na pohovku a zabředl do myšlének trapných sice, avšak nejurčitějšího rázu.

Nedivte se starému mládenci! Nikdo se o něho nestará, jak a zdaž se baví, zdaž se veselí. On jest opuštěn o jmeninách, o narozeninách svých, kdežto vy se bavíte v milém kruhu rodinném, on jest i tenkráte sám a sám, kdy vy byste považovali osamotnělost za neštěstí největší. Tím těsněji přilne k onomu malému světu, který sobě sám byl utvořil. Když jsem vídal pana Liebelta a špačka jím vychovaného, vzpomněl jsem sobě vždy na pavouka vězňova. —

Minula hodina, minula druhá a počalo se smrákat. Temnota konečně probudila pana Liebelta z trapného snění! Vzchopil se, zavřel okna, oblékl se a odešel z domova. Každého dne chodil do hostince „u modré klece".

Možno, že láska k špačkovi i hostinskou firmu tu mu učinila příjemnu; chodil tam ale denně a nesmírně rád, a dovedl malý hlouček dobrých známých přinutiti k tomu, aby tam také stále chodili. Když nalezali pivo býti špatným, měl ve prospěch piva skvělou řeč a pil sám o holbu víc; když hubovali, že pečená drůbež přišla takřka neobraná na stůl, dokázal s učeným potem, že péří může i v troubě naskočit.

Dnes šel do hostince nejen ze zvyku, ale i proto, aby sdělil soudruhům ztrátu svou. Pozdravili ho obyčejným „Pane Liebelt, pěkně vítám“. — „Už dovítal,“ odpověděl usednuv, „víteli pak, co mně vyved?“ — „A co?“ — „Ulít!“ A vyčkav první dojem ohromující zprávy, počal vyprávěti osudy celého půldne.

Přátelé jeho měli opravdovou lítost pro něho, bavívalť je anekdotami o špačku svém a mezi přátely bývá každá maličkost věcí důležitou — rodinná záležitost — rýma — třeba i nová bota, která za čtrnáct dní už pukla. Ovšem, špaček je lehká věc a vydá málo na váze hospodské rozmluvy; brzy, panu Liebeltovi příliš brzy přešla řeč tedy zase k něčemu jinému. Proto také pan Liebelt brzy odešel — „Mám dnes nějak bolení hlavy!“

Když mu domovnice odvírala, sdělovala, že slečna Emilka od naproti dala se poptat, zdaž špaček je nalezen. „Není jí nic do toho!“ odvětil mrzutě, „řekněte jí, — — ne, neříkejte jí nic, — poptávka její svědčí alespoň o dobrém srdci!“ a ubíral se po schodech.

Pan Liebelt pomalu se svlékl, vzal župan, přešel několikkráte pokojem a postavil se pak k oknu.

Z mračna na mračno stoupá měsíc, jako když plavec vodu šlape. Přepodivné formy mají mračna ta, nejdivnější je ale jedno, táhnoucí se tam vzadu od severu hezký kus na jih. S počátku ohyzdný ocas, pak tělo černé a nabubřelé a konečně mocná dlouhá tlama odevřená, k jihu se rozvírající na cestu, kterou měsíc se bráti musí, — jakoby aligator zákeřnicky na putovníka čekal. Měsíc ale bezstarostně stoupá dál.

„Tak číhá také na bezstarostného člověka neštěstí, aniž by se toho nadál,“ myslil pan Liebelt, „však jen zmužilost!

Pevná vůle všechno přemůže — a přihodíli se něco neodstranitelného, nuže zase trpělivost! Odstoupil od okna a praštil sebou v županu na postel. Chtěl přemýšleti o osudech a o hříčkách náhody. Nešlo to, věru nešlo, myšlénky se divoce proplítaly, že až hlava páliti počala. Vyskočil zase, šel ku stěně, sundal klec a postavil ji na stůl. Usedl a zadíval se do prázdných jejích drátů.

Seděl tak as hodinu, zadumán, ponořen, konečně se mu víčka zavřela a hlava sklesla na stůl.

Vyspal tak až do rána a zdálo se mu, že je na hřbitově rodné své vísky a že klečí na hrobě otcově. Nedaleko něho tíkal monotonně pták a on sám usedavě plakal.

VI.

Ranní svit a lehká zimnice pana Liebelta probudily. První pohled jeho dotknul se prázdné klece, a minulý den stál v celé své smutné pestrosti před ním. Bylo mu chladno a chladně přemýšlel. Pomalu se umyl, pomalu učesal a oblékl, a mezi tím přemýšlel a přemýšlel, až konečně různé dřív myšlénky spředly se v pevnou tkaninu a z tůně neurčitých předsevzetí vyplynulo přesvědčení, že musí se vše možné vynaložit, aby uprchlík chycen byl, ač možnoli se ho ještě za živa dopídit.

Pan Liebelt byl opatrný a dávnou svou opatrnost sebral nyní ku krokům rozhodným, umíniv sobě, že neučiní ani nejmenšího, co by nesrovnalo se s pevným určitě vypracovaným plánem. Než oblékl první botu, věděl již vše, co bude činit, než oblékl druhou, věděl již také, že sobě musí vše napsat, aby ničeho nezapomněl.

Vyndal bílý kvart papíru, nastrčil čerstvé ocelové péro, usedl, přišoup kalamář, namočil a napsal pěkným písmem titul: „Plán.“ A nyní punkta promyšlená, rozumná:

1. Okna buďtež týden odevřena; jen v noci a za *silného* deště zavřiž je domovnice, které se dá obšírná instrukce.

2. Inserty buďtež, jak včera určeno; beztoho vydání nepatrné.

3. Na rohy pražské, a sice na *všechny,* protože jsou ještě v některých ulicích lidé, kteří novin nečtou, přijdiž po tři dny oznámení s insertem stejně znějící. Totéž oznámení objeviž se po exempláři zvenčí pražských bran, rozešliž se po třech exemplářích obcím pražského policejního obvodu a po více exemplářích tam, kde k obci patřící čísla jsou roztroušena. Obcím to nařídím v úřadní své hodnosti, což není sice počestné, také ale žádné darebáctví.

4. Budiž promluveno důvěrně s každým policejním strážníkem, při čemž pozor na čísla jejich, aby vyhnuto zbytečnému opakování. Vlastně by opakování neškodilo.

5. Obšírné vyjednávání s pražskými ptáčníky, dle knihy adresní.

6. Mnoho se procházet a všude vlézt, protože se neví.

7. Ostré pozorování všech oken! Také psychologické skoumání potkávajících obličejů nemůže škodit.

8. Budiž po dálších prostředcích neunavně pátráno.

Pan Liebelt nevěděl žádný dálší punkt, skončil a přečetl ještě. Zamnul sobě ruce, neboť byl spokojen a viděl, že se učiní vše, co právě možno. Vzal klobouk, zavřel opatrně a sešel k domovnici.

„Noviny!“ pravil tónem chladným. Domovnice mu je podala. Pan Liebelt koukl se na poslední stranu a viděl tu na nejpřednějším místě insert svůj. Přečetl a byl zase spokojen, neboť nebyla ani nejmenší chybička tisková, která by byla spletenici spůsobiti mohla.

„Adresní knihu!“ Na plán svůj sobě zaznamenal adresy ptáčníků, neboť ti zasluhovali dle povolání svého hlavně povšimnutí. Zaznamenával stoje, a když mu domovnice sedadlo nabízela, chladně se poděkoval. Pak dal dle punktu 1. potřebnou instrukci a odešel.

Nikdy se tak mnoho a tak obratně po Praze nenachodil jako dnes; cítil v sobě ale jakous vůli železnou, v mozku chladnost a odhodlanost, promyslil plán Prahy, aby zbytečně ulicemi nebloudil, a nepopustil, pokud nebylo dosti učiněno punktu 5. Když byl posledního ptáčníka až na Malé straně našel, tloukla s Mikulášské věže dvanáctá.

„A v osm hodin měl jsem být v kanceláři — — nu, neškodí! Byl jsem vždy nejpořádnější a mohu sobě to dovolit, když se jedná o věc.“

VII.

Uplynul druhý, třetí, čtvrtý den. Posud žádný výsledek. Prvější bol, jaký byl pana Liebelta svíral, ustupoval trapné resignaci. V první době myslel jedině a výhradně na špačka, smutek, rozechvění proudilo se jediným mocným tokem, jako kdy obrovské varhany jeden hluboký ton prouditi nechají. Lidé, s kterými jednati musil, nové dojmy, úřadnické záležitosti nevyhnutelné přervaly konečně proud ten a vedlé hlavní myšlénky základní pohrávalo hejno myšlének souběžných či odporných a panu Lieheltovi bylo, jakoby prostý ale truchlý nápěv v G-moll na housle odehrával s variacemi, jež tím bolestněji a takřka zimničněji působí, čím dovádivěji se nám vtírají.

Uplynul týden a pan Liebelt byl již přesvědčen, že špaček náleží k velkým nebožtíkům. Slzy mu vyhrkly, když sobě jistotu tu poprvé sformuloval v určitá slova. V den myšlénkového toho pohřbu šel z kanceláře do čepčářského krámu a dal sobě na klobouk přišít smutek. „Umřel mně strýc,“ vysvětloval „u modré klece“ při obědě, „já sice podobných titěrností, jako nošení smutku, nedbám, ale prosím vás, byl to předc jen matčin bratr!“

Přišed domů obdržel od domovnice, s níž posud mluvil jen slova nejnutnější, zapečetěný lístek. Odevřel a četl:

Šlechetnému pánu a panu Liebeltovi zde.

Je dnes svátek milované mé matinky. V den takový nečiníme ovšem žádných zvláštních slavností, rády jej ale trávíme v kruhu dobrých a upřímných přátel. Proto také žádám Vás ve jmeně matčině i ve jmeně svém, abyste nás dnes ku večeři poctíti ráčil. Mimo Vás nebude nikdo přítomen a očekáváme Vás tedy zcela jistě.

Oddaná služebnice Emilie.

„Dobrý a upřímný přítel!“ rozumoval pan Liebelt. „Zdá se, že cítí soustrast se mnou, ti dobří lidé! Půjdu tam, půjdu, proč bych nešel, alespoň se trochu pobavím. Jsem tak sám!“

A když se blížila šestá hodina, počal se strojit, pozorně a před zrcadlem, což takto nikdy nečinil. A když bila sedmá, stál již v třetím poschodí „zlatého kola“ a klepal zdvořile na dvéře.

Odbyl sobě neotesané poklony, odbyl gratulaci a zasedl k dámám za kulatý stůl.

„Víte-li pak, že jsme nejspíše vašeho ptáčka našly?“ začala matinka rozmluvu.

Pan Liebelt vyletěl ze sedadla a shodil při tom stříbrnou lžíci na zem.

„Pan Liebelt ti chce něco na tvém věně pokazit, Emilko!“ usmívala se matinka.

„Ale jdi, jdi matinko. Ty víš, že se nevdám, že bych tě neráda opustila,“ červenala se Emilka.

„Což bys mne musila opust . . .“

„A kde ho máte, kde?“ ohlížel se kolem, kde viselo několik klecí s kanáry.

„I ještě ho nemáme, ale možná, že jsme ho již našly! Sedněte si předce, pane Liebelt! — My chodíme s Emilkou vždy odpůldne na bašty, viď, Emilko? Nu, a včera, byli jsme právě nad Novou branou, vykřikne najednou

Emilka: Matinko, matinko, tamhle je špaček! Až jsem ji musela zakřiknout. Já mám slabé oči, ale Emilka myslí pořád na vašeho špačka a hned ho mezi vrabci viděla. Nenechala se zdržet a táhla mne za sebou. Špaček poskakoval vždy jen na tři, čtyry kroky před námi, jakoby se pranic nebál —"

„O, on se nebál nikoho — ten byl opoután — to je on, jistě on!" koktal a zajíkal se pan Liebelt.

„Hned jsem to také povídala," podotýká Emilka. „Pak se ale sebral a sletěl s hradeb!"

„Pro boha!" leknul se pan Liebelt. Dámy se pousmály.

„I neudělal si nic! Více jsme ho ale neviděly a já povídala Emilce, že se tam někde zdržuje a že byste ho mohl dát chytit!"

„Já ho chytím sám, však já ho dostanu!" tvrdí pan Liebelt ohnivě, a rozkládá tak obšírný a do podrobna hned vymyšlený plán, že slušno podivit se bohatosti jeho fantasie. Radost jevil nelíčenou, slova se mu jen perlila, ruce šermovaly, dámy ho musily stále napomínat, aby nezapomněl jídla. Konečně byl i enthusiasm páně Liebeltův překonán domluvami dám a vybraností jídel. Dámy se těšily jeho chuti a on tvrdil, že od dětinství mu tak nechutnalo jako dnes.

„Přála bych vám srdečně, abyste svého miláčka šťastně zase obdržel," chopila se Emilka zase slova, a podávala mu na doklad upřímného přání ruku svou. „Vy jste ho měl as tuze rád?!"

„Ach tuze, tuze — on byl mou jedinou radostí!" ubezpečoval pan Liebelt a tiskl ohnivě Emilčinu ruku, nepozoruje ani, že se to snad nesluší.

„Neměl byste žít mládenecky," míní matinka. „Slyšela jsem, že máte pěknou službu. Proč pak se neoženíte, pane?"

„Já sobě vlastně ještě ani na to nevzpomněl," zněla upřímná odpověď.

„Emilka také nechce! Mohla se už vícekráte vdát — má několik tisíc zlatých, pěkné nářadí, šaty, stříbro, já mám svou pensičku — ona ale nechce, praví, že má ještě času dost a že se jí posud nikdo nelíbil —“

„Ale matinko, ty jsi zlá!“ styděla se Emilka. „Pane Liebelte, neurazím-li vás, nabídnu vám dárek, který vám alespoň prozatímně ztrátu vaši nahradí. Máme několik zcela mladých kanárků, ty jsou hezké! Viď, maminko?“ a při tom se Emilka tvářila roztomile, jako tleskající dítě. „Chcete-li, já vám ráno jednoho pošlu, pramlaďounkého samečka!“

„Jakpak bych k tomu —“

„Ne, ne, vy si ho musíte vzít. A my vám půjčíme flašinetek a vy ho budete učit!“

„Sundej Emilko klec, a nech pana Liebelta samého — — ah tak,“ a usmála se trochu potutelně, trochu milostně. Pan Liebelt podíval se rychle, kam matinčin zrak míří a spozoroval s ustrnutím, že drží Emilčinu ruku již po čtvrt hodiny v ruce své. Začervenal se a odsedl.

Dámy mluvily dále, jakoby se nebylo pranic přihodilo, a pan Liebelt zase se výtečně bavil. Jeho osoba byla hlavním předmětem zábavy. Pan Liebelt se až podivil, mnoho-li při něm nalezly ctností a jak je vlastně znamenitě zajímavým člověkem. Někdy se až začervenal.

Zůstal dlouho, skoro po půlnoc, konečně se poroučel, ač dámy tvrdily, že při zábavě, jaká je jeho, nikdy by sobě ani na spaní nevzpomněly. Když sešel dolů, byl tak rozjařen, že obával se bezesné noci. Pozdvihl hlavu a zadíval se do měsíce.

„To je jiná zábava než v hospodě! — Nesmím ještě domů — půjdu na Novou bránu!“

VIII.

Když byl pan Liebelt druhého dne do kanceláře přišel, spatřil svého představeného stojícího u jeho stolku.

„Pane Liebelt, vy prý stůněte špačkomanií?!“ odvětil představený s úsměvem na daný pozdrav. Ostatní úředníci pozdvihli hlavy a smáli se představenskému vtipu.

„Já — ale pane předsedo —“ koktal červenající se pan Liebelt.

„Ne, vy opravdu stůněte, vypadáte mizerně, schází vám něco?“

„Já opravdu stůňu,“ vzdychl sobě pan Liebelt a cítil náhle desaterou chorobu v sobě.

„Vždyť není teď chvatná práce, proč nežádáte dovolenou?“

„Já bych —“

„I tak pilný úřadník, jaký vy jste, vy jistě všechno nahradíte! Jděte na čtrnáct dní, nebo třeba na tři neděle, a přihlaste se prvního zas! Šetřte se nám, pane Liebelte!“ —

Netrvalo to ani hodinu a pan Liebelt kráčel, sprovázen domovnicí, nesoucí osiřelou klec, a najatým mladíkem k Nové bráně.

Pan Liebelt měl štěstí, neboť sotva že tu byli půlhodinku přeletující ptactvo pozorovali, spatřili špačka. „To je on!“ zajásal pan Liebelt, vida špačka poskakujícího po valu, „špačíčku, špač-čí! Pane Liebelt —“ a chtěl se rozběhnout.

Mladík ho zadržel: „Prosím, pane, on zajisté již zdivočil a ulít’ by! Když o něm vím, také ho chytnu, já se v tom znám; musím být ale sám. Račtež jít jen domů, povedeli se, přinesu ho do bytu.“

„Deset zlatých dostanete! — Ten špaček ale vypadá menší!“

„Inu to víte, pane, že zeschnul na svobodě! Kde jsou mravenčí vajíčka?“

„Já tady zůstanu někde na blízku!“

„I bůh zachraň — mohl byste lov náhodou zkazit! Jen jděte domů, pane, já se v tom znám!“

Pan Liebelt neotálel a uposlechl. Kdyby se byl chvíli na blízku zdržel, byl by viděl mladíka, an sebrav prázdnou klec, klidně se ubíral v stranu opačnou.

Došed domů přikázal domovnici, aby mu v poledne oběd přinesla, že nechce nikam jít.

Dlouhé to byly hodiny, strašně dlouhé, které mu nyní nastaly. Začal číst, odkládal ale knihu po knize, díval se z okna, hned ho to ale zas omrzelo. Natáhl se na pohovku a přemýšlel.

Jak praveno, pan Liebelt měl štěstí. Bila zrovna třetí hodina odpolední, když domovnice s najatým mladíkem do světnice vešli. Mladík nesl klec a v ní — špačka uprchlíka.

Pan Liebelt vyskočil, jakoby ho byl parou vymrštil. Chytil klec a tiskl ji k prsoum jako dávného přítele; špaček se tloukl uvnitř klece jako zběsilý. Pan Liebelt postavil klec na stůl, vyplatil mladíkovi slíbenou odměnu a vystrčil pak mladíka i domovnici ven. Pak přistrčil sedadlo k stolu, usedl, podepřel si bradu a začal se zářícím obličejem:

„I ty darebáku! To je vděčnost? Já tě ale naučím! Vida čtveráka, on si vylítne a pán aby se za ním honil. Zeschnul's, viď? Počkej, teď ti dám každý týden jednou půst a nedostaneš vajíčka. Nu jen se neplaš, vždyť já to tak zle nemyslím — on mně ještě rozumí! Vždyť dostaneš, dostaneš! Kdyby tě ale ještě jednou napadlo utíkat — počkej, já ti to zamezím, každý tě pozná!“

Vstal a vyňal z krabice červenou stužku; ze stužky navázal malé oko. Pak odevřel klec a sáhl po špačkovi. Pták sebou škubal a tloukl o dráty; pan Liebelt, vehnav ho v kout, zachytil ho ale brzy. Oko z červené stužky dal špačkovi přes hlavu, zatáhl poněkud a vpravil ji pod krční peří; pak ho dal zase do klece a pověsil tuto na zeď.

„Tak! Teď ti dám pokoj! Do mluvení nemáš ještě chuti, co? Však ty se ochočíš!“

Opatřil ho všemi potřebami a usedl zase na pohovku, aby pozoroval z dálky nenáhlý účinek. Sotva byl dosedl, odevřely se zase dvéře a vešla domovnice. Nesla v elegantní kleci kanárka jak žloutek se lesknoucího a pod paždím malý flašinetek.

„Je to od slečinky, od „zlatého kola,“ vyřizovala krátce.

„Dobře, alespoň se nebude špačíčkovi stýskat!“

Domovnice vyndala z kapsy zapečetěný list, položila jej na stůl a odešla. Pan Liebelt vzal list a rozpečetiv četl následující:

Veleváženému pánu a panu Liebeltovi, zde.

Rozhodné Vaše chování včerejší vyžaduje i ode mne rovnou rozhodnost; avšak, vy víte, že slabá dívka nemůže s toutéž určitostí jednati, s jakou vy mužové. Nemohu sice upříti, že zjevy náklonnosti ke mně, jakými jste se před matinkou osvědčil, byly mně příjemny, také nechci zamlčet, že matinka Vám velmi, velmi přeje; Vy při tom všem ale nahlídnete, že rozmýšlím se při zadání ruky ještě tenkráte, když — jsem třeba srdce již zadala. Dosti, prosím, prozatím na tom, že jste vynutil na panenském studu vyznání takové, více nežádejte, milý ukrutníku! Vždyť tři neděle netrvají tak dlouho a jen tři neděle vyžaduju pro sebe, abych Vám sdělila rozhodnutí své. Buduli Vaší — sama mám jakous předtuchu štěstí — vynahradí se nám tři neděle dlouhou řadou slastných let. Po době té se račtež poptati, dříve ne, šetřte stud své oddané

Emilie.

List mu vypadl z ruky, pravá ruka jela k čelu.

IX.

Po celých čtrnáct dní pan Liebelt ani nevyšel. Trávil čas doma mezi špačkem, kanárem a knihami. Mluvil na špačka, který v hrubiánském rozmaru svém ani neodpovídal, a když ho to omrzelo, hrál kanárkovi karneval, a když ho i karneval omrzel, začal číst. Pak to šlo v témž pořádku znova.

Nebudu líčiti všechny stupně rozmrzelosti, po jakých se pan Liebelt znenáhla pošinoval, nechci malovat strašný obraz duševní, když se v důvěřující mysli jeho poprvé probudila myšlénka, že snad špaček ten není ani ten špaček. Zapuzoval podezření své co nehumanní, předce se ale vracelo a vracelo a vracelo se vždy mocněji.

Ještě dva, tři dny to tak vydržel, tu se ale přihodilo něco netušeného. Kanár sice jen slabounce někdy zatík' něco, co se nesrovnávalo ani s přirozeným zpěvem ani s flašinetem; špaček sice nezaštěbetal ani písmenku, za to ale začal tento pohvizdovat některý takt, který nepopíratelně měl ráz karnevalu na sobě. Duševní stav páně Liebeltův stal se povážným. Byl nyní nepoměrně dojatější než tenkráte, když mu byl miláček uprchl. Tenkrát byl pozbyl jen důvěru ve vděčnost a příchylnost zvířecí, nyní nevěřil již ani v důstojnost lidskou. Počal zuřit, trhal papíry, rozparoval kravaty, počínal sobě jako šílenec.

Ve světlejším jednom okamžiku vzklíčilo v něm rozhodnutí. Sáhl do klece po špačkovi, vyndal ho a běžel s ním k domovnici.

„Paní — tu máte špačka — živte ho — dám vám měsíčně pět, šest šestáků na něho!“ a podává štípajícího jej špačka. Paní domovnice sahá po ptáku, náhle uklouzne tento ale z ruky a vyfrčí odevřeným oknem ven.

„Také dobře!“ praví pan Liebelt a spěchá nahoru. Vešed do pokoje zůstal stát a oddychl sobě z hluboka, jako by se cent byl s prsou svalil. V tom to zafrčí před oknem, na podprsní zeď sedne špaček s červeným obojkem a — hup do klece, posud odevřené.

Jedním skokem byl pan Liebelt u klece, sáhl prudce do ní, vytrhl špačka ven a mrštil jím vší silou o zem. Špaček sebou zatřepetal a utich'.

Vytřeštěným zrakem díval se pan Liebelt na mrtvolu. Zavrávoral a sklesnul.

Když přišel po chvíli zase k sobě, byl bled jako smrt. „To jsem sobě nikdy nemyslil, že se stanu tak špatným!“ zabědoval a zdvihl mrtvolu na stůl. „To ale pochází z toho, že je člověk sám — pak je všeho schopen!“

„To se změní!“ A šel pevným krokem k stolku, v němž měl Emilčin list. Vyndal jej, přečet' rozvážně, pak se podíval do kalendáře a počal se oblíkat.

Za čtvrt hodiny kráčel již, oděn v sváteční hav, přes ulici k „zlatému kolu“. Tvář jeho byla vážna, odhodlána, krok pevný, tak že se panu Liebeltovi zdálo, že zem pod ním duní, že je pánem země té. Pevně vystupoval po schodech nahoru a s oddechem sobě zazvonil.

Matinka mu odevřela. Spatřivši ho sepjala ruce.

„Nu, tedy vás pán bůh požehnej, rozmilé děti,“ — oslovila pana Liebelta a on vstoupil s pocitem zbožným, jakoby do chrámu.

Emilka plakala, matinka kula krásné plány, pan Liebelt mlčel v dojmutí, neboť viděl, že mu rozumějí i bez vyjádření se, ano že vědí i o takových myšlénkách, o nichž on sám takřka nevěděl.

As půl hodiny trval ten krásný stav, když náhle služka vstoupila a oznámila, že domovnice páně Liebeltova přináší nějaký list. Přišel prý s ním člověk a čeká na odpověď.

Pan Liebelt vzal list, rozpečetil a četl.

Váženému pánu a panu Liebeltovi zde.

Dle přání Vašnostina dávali jsme insert o ztraceném špačkovi denně, nyní již po celý měsíc, nesmějíce ho zastavit bez Vašeho výslovného nařízení. Po srážce 25%, jakouž Vám co váženému abonentovi svému výminečně povolujem, prosíme za vyplacení třiceti pěti zlatých r. č.

Zároveň žádáme za vyjádření, chcete-li mít insert svůj na dál také ještě denně či ob den.

Oddaná administrace.

Pan Liebelt se zakabonil.

„Já zapomněl zcela — že tam dnes ještě přijdu!“

Emilka mu vzala list z ruky, neboť měla na to nyní již právo.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Za čtvrt roku byla svatba. Žili spolu šťastně, on pod pantoflem, matinka a Emilka nad ním a svědkem toho byl ukrutně zavražděný, nyní vycpaný špaček. Když se někdy něco přihodilo, co bylo již přílišné, přistoupil pan Liebelt k opeřené mumii a pravil k ní sice s povzdechem, avšak tiše, aby to Emilka neslyšela: „Ty's pomstěn!“

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Tím končí píseň má o páně Liebeltově špačku.

OBRÁZKY V NOČNÍM SVĚTLE

II.

V obecním dvoře.

Pražské hodiny odbily jedny po druhých, minula právě pátá ranní. — Mráz, že až kosti láme, že místo vzduchu zdá se býti plynoucí led. Noční čirá tma přechází v temné šero, z něhož jíním pokrytá okna obecního dvoru prohlídají jako bělmem potažené oko slepcovo.

Vrzly dvéře u čeledníku a vystupuje z nich v houně obalený muž s velkou svítilnou v ruce; kráčí dále do dvoru. Záře svítilny jeho letí dlouhým pruhem po rozmanitých žlutých vozech a stříkačkách, kteréž tak klidně zde stojí, když ale děsným rachotem po pražském dláždění drnčí, vždy nějaké neštěstí zvěstují. Muž zastavil krok svůj a svítí na ohromnou kůpu smetí a steliva. Hle, zář padá plně na vyčuhující ze smetiště — lidskou hlavu.

Je to jíní nebo smrtná choroba na té bledé tváři, je to bolest či strach, co tak děsně hledí z mladého, ztrhaného oka? Dojem nočního toho obrazu je tím větší, že vidíš jen živou hlavu z kůpy vyčnívat, že tělo v kůpě zmizelo.

„Jak je ti, Martinku? Jsi ještě nemocen?“

„Já nevím,“ zní to harašivým zvukem. „Vezmi mne do čeledníku, Vojtěchu!“

„Víš, že nesmím.“ Hlava si vzdychla. „Vylez ale a pojď se mnou do konírny.“

Hlava se hnula. Já nemůžu ven — co řekl pan správec?“

„Jen vyndej ruku, pomůžu ti. Pan správec řekl, že neví, co by s tebou počal. Dobročinný spolek prý mu jen přijímá chlapce do dvanácti lét; starší jsou už příliš zdarebatělí, jako tamhle ta holota,“ a při těch slovech švihnul svítilnou dále po kůpě, — hle, tam skutečně vyčnívá zase jedna hlava. Martin byl vyndal jednu ruku a Vojtěch mu pomáhá. „Tyť jsi tam jako zadupaný! Správec ale povídal, že se bude starat, já ho prosil. Prozatím prý tě dá do Fišpánky* co metaře, abys měl alespoň nocleh. Budeš dávat na ostatní pozor a půjdeš tam dnes odpůldne. Tak, — otřes se!"

Hoch se již beztoho mrazem otřásal. Čítá as třináct lét, je však málo vyvinut, slabé, zakrnělé postavy; místo šatů zdá se být samými hadry ovinut. Vojtěch mu svítí do obličeje. „Nu ty vypadáš! Pojď!"

Hoch se zamotal.

„Jdeš jako opilý. Nejedl jsi včera?"

„Nejed'; zbyly mně jen tři šestáky, byl jsem dlužen Josefovi dva šestáky a musil jsem dát třetí ourokem. Pak jsem neměl nic," vypravuje Martin mdlým tonem a bez jakéhokoli důrazu, jako by se samo sebou rozumělo, že musí o všechno přicházet.

„Však na toho lichváře dojde. Včera se chlubil drahými hodinkami; koupil si je beztoho za peníze, které od nás vydřel. Ode mne vzal ze zlatky za dva dni třicet krejcarů. Není horšího dříče nad chudého člověka, když dostane pár grošů."

Mezi tím byli přešli dvorem. Vojtěch odvírá dvéře, z nichž vyráží celý oblak páry. Již vstoupili oba.

Sotva že se byly dvéře s rachotem zamkly, zazněl z opuštěné právě kůpy pustý smích.

„Slyšel's pitomého Vojtěcha?" táže se drzý, pronikavý hlas.

„Slyšel, ale nech mne spát!"

„Nazval nás holotou, hlupák! To bych byl také blázen, abych jim šel do učení! Nač pak? Už jsem jim dvakrát utek'. Co pak má moje sestra z toho, že se učila; teď umí francouzsky a může s vrabci štěbetat, teď umí fortepiano,

---

* Fišpánkou nazývá pražská hantýrka městské vězení pod Slovanským vrchem; dřív byla v budově té továrna na spracování *kostice,* odkudž tedy „Fišpánka".

— může prsty po okně bubnovat. To já taky umím a nestálo to žádné peníze! Hahaha! Kdyby byli peněz šetřili, nebyli by na mizině. Teď nemají nic a já taky nic a otec mete zrovna tak jako já! Hahaha! Spíš už, Felbo?“

„Nespím, — proč nás taky Vojtěch tady vždycky komisaruje!“

„Protože je hloupý. Viděl's Frantíka?“

„Viděl, byl se tu ukázat panu správci. Má červené tváře.“

„Co je do toho. Když tam přišel, byl předce bit. To by se mně chtělo! Inu, páni se ho ujali, — mne se taky ujali, já jim ale o to nestojím. Frantík je podlízavý, proto přišel se ukázat správci. Mne nemůže správec ani cítit. Jen když mne nevyžene! — — A kdyby vyhnal!“

„Poslouchej, až přijdou, neprozraď mne. Já ráno nepůjdu do práce!“

„To dostaneš jen za půl dne!“

„Ať! Když ale ráno vylezu, ztuhne vždycky všechno na mně a mně je pak tuze zima.“ — Zatím bylo vůkol živěji. Tu a tam rozzářila se zamrzlá okna, lidé přebíhají dvorem, hlasy se množí a stávají se vždy hlučnější. Vozy počínají vrzat, dusot koňský ozývá se z koníren. Znenáhla scházejí se do dvoru nejrozmanitější postavy, přecházejí sem a tam, nebo se seřadují podél zdi. Značněji již rozbřesklé denní světlo nechává nás je dobře rozeznávat, jsou to titéž lidé, které vídáme přede dnem i za dne zaměstnané čistěním ulic. Chcete se od nich odvrátit? Vždyť jsou to odpadky naší civilisace, vždyť také pracují za vás a za vaše pohodlí! Vidíte, ti lidé zde vykonávají poslední silou svou, co vy pyšně a učeně mluvíte o „práci“! Ano ti lidé nežebrají, ač by sobě snad žebrem vydělali více než svou prací. Přikládají k výdělku ruku zešlého bídného kmeta nebo zanikajícího nemocného dítěte — je zde minulost či budoucnost nešťastnější? —

Rozdali jim „nádobí“ a houfec počíná se ubírati ze dvora.

„Tatíku, to koště vám sluší jako péro. Vidíte, vy jste ještě pořád ouřadníkem!“ volá pronikavý, známý nám už hlas za kmetem před ostatními vycházejícím. Hlasitý chechtot ozval se v houfu.

Kmet neodpovídá. Seschlá ruka jeho uvolňuje oku, bylať mu tam náhlá slza ztuhla! —

Divný to obrázek, neníli pravda. A k tomu ze smetiště, řeknou dámy. Věřte ale, že to pouhá, věrná fotografie. Poptejte se a uvidíte, že netřeba bavit se a lechtat tmavými obrazy bídy obrovských měst, vzdálených národů. Civilisace má všude své smetiště bídy a mravní zpousty; chybou je zalhávání, pruderií vyhýbání ouzkostlivé.

III.

Při karbanu.

Myslíte, že je potřebí jít do Visbadenu, Baden-Badenu nebo Homburku? Šetřte peněz za cestu, můžete tím více doma prohrát, bude-li právě chuť. Kde jsou peníze a prázdná chvíle k tomu, hraje se, nechť se to děje již květinovými, něžnými charaktery čínských karet, bohemisovanými baštony či německými žaludy nebo konečně ohnivým francouzským „coeurem“ a hrobovým „trêflem“. Hrát, snadno snad peníze vyhrát, k tomu náruživý půvab hazardu, — toť svádí i rozohňuje právě tak na vesničce jako ve městě.

Ovšem, zákon hazardu nepovoluje; vzdor tomu se ale hraje předce ve Vídni jako v Praze a Pešti, jen že není as nikde herny stálé, a že hráči provozují hru, řemeslo i umění své, kde se právě setkají. Nehledí zvláštního pohodlí a místo náhodou ku hře zvolené vypadá zcela jinak než herny ze „státnických“ ohledů pěstované. Místo demimondního líčidla vidíš leda vybledlou tvář sklepníkovu, místo dlouhého, zeleným suknem potaženého stolu kulatý stolek kavární, místo croupierů hráče samy sebe obsluhující, místo napnutých diváků zívající pološero ostatní pusté místnosti, a místo vířící hudby slyšíš jen sykot hořícího plynu, neboť hráči hazardní nemilují hřmotu zbytečného a vyžblunkne-li z ticha nějaké polodušené slovo, slyšíš v jeho zvuku třesot, naznačující něco zcela jiného, než rozechvívající pozdní dobu noční.

Sedí tu pět neb šest osob, v stejně mužném stáří, patrně rozdílného ale stavu. Byli se do své práce spustili, když již vše bylo odešlo, ano když i „kredenční anděl“ byl již se odebral, aby složil oučty z vezdejšího svého činění. Právě vytahuje napohled nejmladší muž příruční šuplíček zpod tabule stolní a shrabuje do něho houfek papírů, výtěžek to dohraného banku. Vedlé něho sedící shrabuje karty a vyndavá svůj vklad co bank nový. Jeho tvář, nejspíš již od přírody bledá, jeví kamennou klidnost, černé oko jeho, pevné a ostré, vyjímá se v bledém obličeji jako v stříbře granát. Prsty jeho jsou až po klouby pokryty brillanty, patrno, že v tom množství je schválnost, snad i v té staré, solidní façoně. Rozdává karty, nevím ku které duchaplné hře a jmenuje-li se „půldvanáctá“, „jedenadvacítka“, či „makao“; tolik je ale jisto, že bychom se dočtli jmena jejího tamhle za sklem, za kterým visí seznam as šedesáti zapovězených her. Šedesát vynálezů — věc musí za to stát! Není ale vidět od stolku až k seznamu!

Hra se již rozvinula! Studujte karbanické povahy těch, kteří se tu náhodě v šanc vydávají a předce myslejí, že důvtipem svým samu náhodu překonati dovedou; nezapomeňte ale, že „karbanická“ povaha bývá obyčejně jiná než jak se vám u lidí mimo karty jeví. Tam ten první, přitloustlý a červenolící, usmívá se při nejmenší výhře sladce, kaboní se při nejnepatrnější prohře; hra je mu účelem, výhra působila by mu radost, byť i „o knoflíky“, nebo „na křídu“ hrál. Druhý, elegant rozhodný, hraje nejspíš jen proto, že hazard patří k eleganci; nejspíš že je dosti zámožný, neboť platí vklady se zvláštní ochotou a výhru přihodilou béře skoro mrzutě, jako by mu peníze byly obtíží. Třetí dává lehkým zíváním na jevo, že ho celá hra vlastně mnoho nezajímá; nejspíš že jen proto bdí a se súčastňuje, aby se neřeklo, že „není dobrým přítelem, vyhýbaje se, když soudruhové chtějí se *jednou* bavit“. O jiných dvou jsme se již zmínili.

Hodina ubíhá po hodině, sklepník přináší láhev za lahví, béře po zlatce z každé větší výhry a společnost hraje v stejném rozpoložení pořád dál, jakoby ani přestat nemohla. Jen někdy obrátí se hlava jednoho či druhého po hodinách, kovovým kývadlem každou sekundu naznačujících, poznámka však o pokračujícím čase nenásleduje žádná. Znenáhla mění se ale během a náhodami hry prvotní situace předc. Brillanty osypaná klidnost vítězí, na kamenném obličeji vyhrávajícího není však ani nejmenší stopy nějakého dojmu; jako by tu hrál automat, jenž ani čirou lhostejnost plně nenaznačuje. Avšak mladík, jehož jsme s počátku pozorovali výhru shrabujícího, vytahuje šuplíček vždy prázdnější a prázdnější a křečovitě se mu již svírá ruka při každém prohraném či vyhraném penízi.

„Dnes mám zase řádnou smůlu,“ podotýká elegant, druhý nešťastný hráč. „Také se ale ani nepamatuju, že bych kdy byl ve svém živobytí vyhrál! Nu za to v lásce štěstí! Zde poslední desítka!“

A poslední desítka v témž skoro okamžiku zmizela za prvními.

„Sklepníku, půjčte mně peníze!“ volá elegantní, a sklepník ochotně podává odevřenou svou tobolku. Hráč vyndá hrst bankovek z tobolky, odpočítá si část z nich a vrací ostatní.

„Sto zlatých — do zítřka!“

„O prosím!“ kloní se sklepník.

„Mohl's vzít z mého,“ podotýká brillantový.

„Půjčte mně také padesát zlatých,“ volá na sklepníka mladík.

„Již nemám!“

„Vždyť jsem ale viděl —“

„Opravdu nemám,“ praví sklepník lhostejně a odstupuje do pozadí.

Mladík je v nejvyšších rozpacích — ostatní hrají dál, jakoby sobě ničeho nevšímali. Pohaněný cítí trapnost své situace, cítí, že se musí z ní nějak vybavit a donutí se k vtipu.

„Za padesát zlatých ti přislibuju,“ praví elegantnímu, „že se více o Theodoru ucházet nebudu, že ti ustoupím.“

„Nač potřebuju něco kupovat, co už mám.“

„Ty lžeš!“

„Jsi hlupák!“

Mladík vyskočil. Rozplameněná beztoho krev v něm již vířila. Strhla se prudká, málo vybraná hádka. Brillantový míchá mezi tím netrpělivě karty.

„Urazil-li jste jeden druhého, pomczte si jinak, nehádejte se ale! Zde dva kousky papíru,“ a přes jeden z nich přejel hořícím doutníkem, pak sbalil oba. „Kdo vytáhne popálený, zastřelí se do roka. Pak ale hrajme dál.“

Mladík sáhl první do přimknuté hrsti. Vytáhl papír popálený.

„Dobře!“ vykřikl, chopil se klobouku a pádí pryč.

„Ty bys se byl ještě zastřelil,“ praví brillantový elegantnímu, „on toho ale nechá být; proto jsem mu nastrčil znamenané. Teď hrajme!“

A hráli dál.

Čas plynul. V místnostech počínalo být živěji, přicházeli sluhové právě vstávající. Závory cvakly a odevřenými okenicemi zabřesklo ranní šero.

„Bílou kávu a pak půjdem!“

A po čtvrt hodince skončili a vyšli.

Po ulicích se hemžil do práce se hrnoucí lid. Jaký to spěch za výdělkem několikakrejcarovým!

IV.

O štědrý večer.

Braňte se proti jaru, jak chcete, předce se rozpučí, květy jeho vás obsypou, zeleň jeho vás posiluje a vláha jeho rozproudí vaši krev, že se cítíte i vy býti jarními; braňte se proti dojmům svátečním, jimiž celý vůkolní svět se unáší, zakrátko sevře se nad vámi proud a stanete se také svátečními. Již ten boj váš má cosi svátečního do sebe, jakož také bol nejopuštěnějšího mezi veselými skrývá kouteček ráje v sobě. „Sťasten, kdo trpěti umí, jemu znějí harmonie jinými netušené!“ Duševní boly jsme ostatně sobě vmyslili v krásnou přírodu sami, jakož jsme sobě zas smyslili *radost*, *vánoce* v tuhou zimu. Kdož by se ubránil vánocům! To bílé dítko sedne si na váš klín, očka jeho svítí, tvářičky se lesknou a hlásek zazvoní: „Prosím, prosím, buď se mnou jen na chvílku dítětem!“ A člověk se do té radosti zadívá a její zjevy mihají se květinově před zrakem — někdy ovšem zas vyskočí z plného světla černé mátohy, na okamžik sice jen, ale zrak předce přechází a musíme oči zavřít. Dovolte několik obrázků!

Do tichých kruhů rodinných nevstoupíme. V těch se slaví „hody lásky“, a láska ta neobmezuje se jen na pokrevenstvo, vždyť pohostinnost je dnes svěžím květem a každý je vítán, kdo nemá osob, k nimž by se s vroucnějším citem přitulil, a nikdo z hostů nemá se mezi cizími za cizího. K stolu domácímu shrnuje se vše, veřejné místnosti jsou prázdny. Však vstupme předce sem do toho hostince. Světel je málo a jsou až k šerosti zatažena. Jen nad jedním stolem syčí dva mocné plynové plameny. Kolem stolu sedí jediní hosté dnešního večera, několik starých mládenců. Byli sobě již po léta přivykli, po dlouhá léta, za nichž jim dny byly prací, večery rozkoší. Když jeden z nich někdy scházel, tázali se ostatní stokrát po něm, později přišlý byl tím vřeleji uvítán, a kdo vůbec ani přijíti nemohl, považoval sám večer za ztracený, třeba by se byl jinak sebe líp bavil. Jakž by se nebyli měli právě dnes sejít, vždyť jsou rodina, bratr a bratr! Ani na vánoční strůmek nezapomněli, ani na vzájemné dárky — dětinství, ovšem, ale dojemné! Povečeřeli, rozprávějí, vypravují ze svého života a vypravují dosti zajímavě, vždyť o břeh staromládeneckého ostrova bijí nejmocnější vzpomínky! Kdyby ale některý také vypravoval méně zajímavě, naslouchají ostatní předce napnutě, vždyť ho znají tak skrz a skrz, a právě proto ho milují a dnes se v prázdných místnostech cítí sobě ještě bližšími než jindy. Právě povídá jeden o své nebožce matce. Byla to tak hodná matka, jaké snad v širém světě není. Vychovávala syna mozolem svým, pracovala zaň denně do umdlení, a když již více pracovati nemohla, ulehla a skonala líbajíc synovy rty. Vypravujícímu hrkly slzy do očí, poslouchající sáhají po sklenici, jakoby něco v hrdle spláchnouti museli. Chvilku je ticho. „Nebohý doktor, už ho nemáme! Napřesrok budou snad již dva hřeby prázdny!“ podotýká jeden třesoucím se hlasem a pohlíží při tom do výše na hřebík černou rouškou zahalený. Tam věšel doktor po třináctc lét svůj svrchník, letos doprovodili doktora do Košíř. — —

Podívejte se tamhle do té komůrky. Je v ní proto tak ticho, že malé okno vede do zcela osamělého dvorečka. A obyvatelka je samotna, nenadělá tedy také hluku. Je to jen „všední osoba“, ta obyvatelka; chudičká — ohlídněte se po komůrce — opuštěná dívka, o kterou se nikdo nestará, prostá švadlena, jíž by ani nikdo neuvěřil, že je schopna pouzejší myšlénky. Právě se zabývá při svitu nevelké lampy se svým zimním pláštěm. Plášť je drahý, velmi drahý, vždyť musila celé léto střádat, aby ho koupit mohla! Dnes byla k ustrnutí svému na něm spozorovala propálenou dírku, bůh ví jak povstalou, snad že byl na ulici některý švihák o kvapící děvče své cigaro otřel. Pohroma není sice velká, pýcha a radost z těžce nabytého nového pláště je ale předce zkalena. Zašívá s rozmrzelým obličejem avšak opatrně. Škoda je vždy méně značna — již jí není skorem vidět. Děvče skládá pečlivě plášť a věší jej pod prostěradlo na stěně. Na to se chopí kávního mlýnku, aby sobě upravila svou večeři, po celý rok stejnou. Když je po celý rok káva, proč ne dnes! Rybu ale dnes musila mít a nějaké nadělení také. Koupila sobě na trhu malou rybičku, na malík jen silnou a dlouhou as na dva, a k té rybičce nadělila sobě skleněnou nádobu. Děvče zarazilo se nyní v mletí a dívá se na své nadělení. Rybka krouží ve vodě němě a klidně, jen když se dostane do stínu, mrskne sebou čileji zas k světlu. Švadleně se zdá, jakoby němé zvířátko tím jasným okem na ni se dívalo, svou paní prohlíželo. Rozdrobuje housku a nahází ji do vody. Obličej jí září radostí, šťastné! — Za čtrnáct dní, snad dříve, vyplave rybička na povrch a zvrácený týl a bílé bříško oznámí, že je v komůrce po radosti. — —

Ulicí se valí nepřetržený dav lidstva. Vše je veselo, vše mluví hlasitě, dnes se ani nesmí šeptat, neboť se slaví přemožená noc, narození jitra, dnes je *jitřní!* Jen zde ti dva mladí lidé, jinoch a děvče, šeptají předc, jakoby sobě měli nesmírně mnoho co vyprávět, do čeho ostatnímu světu pranic není. Jejich krok je elastický, volný. Noční tma jim nevadí, alespoň nikdo nevidí, jak se k sobě tisknou, jak ona klade hlavinku na jeho ramena; davy lidstva nevadí také ,alespoň může průvodce své družce ukázat, jak šetrně se s ní proplítá. Byl dnes pozván k rodičům své družky, milenky, kteréž jmeno ostatně ještě před rodičemi se ani z úst netroufalo. A po hostině a po hře svěřili mu dceru svou, aby ji samoten na jitřní sprovodil. Milenci viděli v tom jakés svolení další a vykládají spůsob, jakým rodiče přijímali mladíkovy výklady o budoucnosti. V tom srychlují krok a zase srychlují, snad že budoucnosti té spěšněj chtějí v ústrety. Nespěchejte nebo spěchejte, však . . . — —

Vysoko se vypíná Petřín z mlhy vltavského údolí a jeho mlha splývá s šedým nebem. Na pokraji hřbetu jeho stojí strážník, popochází a zase stojí. Dívá se dolů do toho moře mhy, z něhož vyčnívají jen některé obrovské obrysy. V hloubce tam umírá světlejší bod, za ním, v dálce snaží se utkvít zrak strážníkův. Zajisté že tam sedí jeho drazí ještě pohromadě! Vidí je v duchu, jak se veselí, jak i na něho vzpomínají. Vše by v tom okamžiku obětoval, aby mohl do kruhu jejich, vše — ale neuprositelná povinnost všeho nedbá. Mrzutě obrací zrak jinam. Mráz je, že až kosti láme, a zpytavému oku nenaskytuje se ani jediného pevného předmětu. Raděj zase zřít a snít k domovu. Zahalí se pevněji ve svůj plášť, spustí ručnici k zemi a opře se o strážní budku. Skoro se mu zdá, že oko jeho slzou vlhne, — zdá se mu již i ledacos jiného, — ještě zaslechl z řeky dole temný pozvuk mrazem prasklého ledu — již neslyší a nevidí ničeho více. Mdloba položila se těžce na celé tělo. — Chvíle ubíhá, vzdálené stráže ohlašují čtvrt hodiny. — Konečně se odvírají dvéře nedaleké strážnice. Oblak rudého světla a hustého dýmu vyhrnul se z nich ven, vojáci vycházejí, aby stráže střídali. Již se blíží. Snad že ho ještě probudí. —

DNOVÉ NA KLJUČEVĚ

Historická povídka.

I.

Je den či noc? Kdož by to poznal v Ivanově hrobce! Kde není života, nezáleží na střídání času, neboť měříme čas jen podlé životních proměn.

Kasematy ključevské jsou pevny a hluboky. Tři malé odvory ve zdi komnaty Ivanovy, několikerými mřížemi opatřené, mohly by se sice okny nazvat; není jimi ale ani ty blízké silné mříže vidět, jsouť oslepeny vrstvami vápna a vypadají právě tak prázdně jako vedlejší zdě. Nač potřebuje denního světla ten, kteréhož život již je nebezpečím carům na trůně, sluncím celého národa!

Vysoký hliněný kahánec, naplněný rozpuštěným lojem, z něhož vyčuhují dva silné hořící knoty, ozařuje klenutou prázdnou prostoru; zář jejich naznačuje, že je den, — zhasnou je, až bude noc, totiž až se Ivanovi spaní zachce. Zde se řídí den a noc podlé Ivanova spaní, Ivan poroučí dnu a noci, vykoupil moc tu jen trůnem a osobní svobodou.

Daleko ovšem nesáhá zář ta, nevyplňuje ani celé prostory a ztemnělá místa zdají se ještě prázdnější než skutečně jsou. Zde nedaleko jednoduchého dřevěného stolu dřevěné lože, pokryté sprostými kožešinami a plátnem; onde několik sedadel.

Na dvou sedadlech u stolu sedí proti sobě vojáci, důstojníci. Baví se vrháním kostek při triktraku; patrno však, že vrhcábnice jim již dlouho asi musí sloužívat za prostředek k zabíjení času, neboť lenivě přesazují kamínky a ještě leniveji sobě pozivují. Oba jsou vysoké, mocné postavy. První, ramenatější má na sobě odznaky hodnosti kapitánské. Velká jeho hlava je tuhým a hustým vlasem černým pokryta a opírá se o levici, huňatou takřka až po nehty; pravice jeho, nevrhá-li právě kostky, svírá hravě jilec kordu opřeného kolmo o zemi. Obličej jeho jeví výraz ztupělosti a zpilosti, oko je klapkou napolo pokryto, a odevře-li se někdy, nemá vzdor tmavé barvě své ani výrazu ani určitosti. Poodevřená stále ústa dodávají zarostlému obličeji ještě protivnějšího rázu. Zevnějšek důstojníka druhého, poručíka, činí dojem nepoměrně příjemnější. Tvář jeho nevyniká sice ničím zvláštním, tahy její jsou celkem všední; předce ale poznáš, že tu kus jemnějšího srdce v těle. Hra napíná ho o poznání víc než soudruha, oko jeho není alespoň při změnách kostkami vyvolaných tak zhola netečné. Jeho kroj je poněkud střihu pruského, jaký se udržel při některých vojenských oddílech od doby Petra nešťastného.

Jsou to kapitán Vlašev a poručík Čekin, stálí strážci Ivanovi. Ani sobě nevšímají poněkud osoby třetí, která komnatou dlouhými kroky přechází, leckdy se zastavuje, leckdy zase tím rychleji vykročí, aby se tím náruživěji obrátila, zabraňuje-li zeď krok další. Když se zastaví a obličej svůj k světlu a hrajícím důstojníkům obrací, vidíte muže mladého, zajímavé, jemné tváře, ostíněné bohatým a hebce se vlnícím vlasem. Tu vždy se vysoká a štíhlá postava jeho lehýnce nahne a ústa se odevrou jakoby k otázce nebo k rozpředení hovoru. Vždy se ale zase zavrou bezzvučně a procházka po komnatě začíná nanovo. — Car Ivan prochází se v carství svém.

Zase se Ivan zastavil a přistupuje nyní k světlu. Bohatý šat jeho leskne se zlatem a stříbrem. Zpytavě pohlíží na hráče, kteří ani hlavy nepozdvihnou a stejně klidně a levně dále kostky vrhají.

Ivanův zrak spočinul na tváři důstojníka mladšího.

„Vasile Platonyči," a klade mu ruku nedočkavě na rameno, „řekni mně, co se stane s carem."

Oslovený pozdvihl hlavu, zase ji spustil, a jme se z vrhcábnice vyhazovat některé kameny soupeřovy.

„Slyšíš, Vasile! Mluv předc a styď se být otrokem! Co se stane s carem? Zdaž ho nechá lid ten na pokoji docarovat!? — Ej jste vy hliněné nádoby! Ta krysa pod mým ložem je výmluvnější a odpovídá mně alespoň, když s ní v noci o ledačem sobě šeptám. Což nebudete mluvit!?“

Hlas jeho byl měkký, skoro dětsky sladký, a zdálo se nyní, jakoby třesoucí se jeho zvuk stříbrem zazvonil o klenutí.

Nikdo neodpovídal.

„Nesmíte-li mluvit, dobře, nemluvte, já se vás neprosím!“ horlil Ivan a odvrátil se vzdorovitě od stolu.

Vlašev se podivně ušklíb’ na mladšího soudruha svého, obličej tohoto však zůstal úplně nezměněn, jakoby kamenný.

Ivan přecházel chvílku zase komnatou, pak sebou škubnul a pravil s tonem rozmrzelého dítěte: „Chci se převlíknout! Podej mně můj nový červený šat, Grigore Onufriči!“

Vlašev vstává lenivě od stolu a blíží se široké, ve stěně upravené skříni. Již chce ruku vložit na hrubou kliku, v tom svěsí hlavu a naslouchá ku dveřům. Z venku zalehlo sem temné bouchnutí, hned na to zvuk pádných kroků a sprovázejících je zbraní. U dveří Ivanových zastavily se kroky. Velké dřevěné závory spadly ze skob svých a dvéře se odevřely.

Slabé ztemnělé světlo denní modravě se mísilo se světlem kahánce v komnatě. Venku stál hlouček ozbrojenců, mužové to pěšího pluku Smolenského, v Ključevě obsádkou držaného. Z hloučku vystoupil malý suchý mužík, nahrblý a zapadající takřka ve volný svůj šat svrchní. Byl to Bevedinkov, velitel pevnostní. Vešel sám a uklonil se nehýbajícímu se Ivanovi jen lehce a nedbale.

„Její imperatorské veličenstvo Jekatěřina nařídila služby boží na poděkování, že život tvůj byl šťastně zachráněn. Důstojnictvo je již v.kapli tvé shromážděno.“

Opět se nedbale uklonil a vyšel ven. Závory zase zašramotily a vzdalující se kroky oznamovaly, že je po návštěvě. Venku přecházela osamotnělá stráž jako dříve.

Ivan stál posud nepohnutě. Pravice jeho, zastiňujíc oči, tiskla se křečovitě ku čelu.

Mocný sbor mužských hlasů otřásl náhle vzduchem, pronikaje slabší jednu postranní stěnu. Ivan sklesnul na kolena, za ním jeho strážcové. Zvuky velebné písně proudily se vždy mocněji a mocněji.

V komnatě samé panovalo dlouho velebné ticho, až konečně polodušené štkání naznačovalo, že má Ivan zase jeden ze svých nejtěžších okamžiků. Čelo jeho sklánělo se opět a opět k zemi, dotýkalo se jí s takou vroucností, jakoby klečel modlící se v chrámě samém. Náhle povznesl hlavu svou k výši a z úst jeho řinula se vždy hlasitěji modlitba vězňova. Hlas jeho chvěl se nevýslovně dojemně.

„Neznám modliteb jako jiní, věčný tvůrce! Prosím tě, dej mně slunce svoje, dej hvězdy své a vichr svůj, dej mně širý svět svůj a naučím se modlit. Nechceš-li však, aby mne slunce tvoje hřálo, abych pohrál sobě s hvězdami, a poběhal s vichrem tvým, proč jsi mne vyrval vždy z dráhy, na které bych se byl v smrt a pokoj dostal! Dal's mně rodiče a kolébku, a vyrval jsi mne z kolébky a odcizil rodičům; dal's mně přítele a s ním svobodu, a dopustil's zas, abychom byli schytáni jako plachá zvěř, abych pozbyl přítele i svobody. Nechal's mne topit v jezeře a vléknout splašenými koňmi a předce nepovolila ruka tvá, aby Ivan došel odpočinku. Ej dej mně smrt nebo slunce — slunce!“

Ivan umlknul. Zpěv vedlé dozněl taktéž.

Ivan utřel rukou slzy své, potřásl hlavou a vstal. Zrak jeho utkvěl na plně ozářeném obličeji poručíka Čekina, přes jehož tvář bohatá slza splývala. Přistoupil k němu, vzal ho za ruku a ptal se hlasem dětsky měkkým: „Proč pláčeš můj milý, — řekni — proč?“

II.

Vojsko a úřadnictvo ključevské bylo se již z hradní kaple vytrousilo. Odcházeli švitořivě a bavili se o věcech nejrozmanitějších, vždyť byli již komandované modlitbě vyhověli.

Skoro mezi posledními vybírala se z chrámu také jedna ženština, dívčina as sedmnáctiletá. Krok její byl ostýchavý, ztepilá postava klonila se lehýnce ku předu. S nepokryté hlavy splývaly dva bohaté pletence světlých vlasů, modré roucho volně krylo tělo, aniž by bylo pěkný vzrůst úplně zahaliti mohlo. Dlouhé řasy stínily sklopené oči, jichž ani tenkráte nepozdvihla, když ji někdo oslovil pozdravem: „Dobré jitro, Nastaso Pavlovno!“ Skoro šeptmo odpovídala: „Děkuju, dobré jitro!“ a kráčela dále vojáky ustupujícími před dcerou pevnostního velitele. Jen jedinkráte děkovala: „Dobré jitro, Osipe Miroviči!“ ale ani tenkráte nepozdvihla očí, bylať pozdravujícího dle hlasu poznala.

Zašla již do domu otce svého. Vstoupila do své světničky. Zůstala u dveří stát a pozdvihla zvolna hlavu. Krásné modré oko její zahledělo se neurčitě v prostoru, kolem malých ústek jejích zahrával bol, jako když lehký studený větřík vodou krouží. Stála tak dlouho a ruce její tiskly se křížem k prsoum. Pak popošla několika kroky k oknu a opřela o ně čelo. Dívala se k protějším valům pevnostním. Divné a mocné myšlénky musily jí kroužit hlavou, že počala polohlasem sama k sobě mluvit.

„Teď tam nebohý sedí zase s protivnými svými soudruhy, — a snad pláče nad svým osudem! Slyšel písně na poděkování za zachránění jeho, — snad tomu zachránění zlořečí, snad se třásl při pobožných zvucích již před novým možným nebezpečím. Nehody ho bijou jako krupobití, je mrtev a ještě mučen. — „Obejměte nešťastného Ivana, více ho nespatříte!“ pravil, když ho sprostili vazeb jeho, a objímal Ungerna, jako by byl Ungern Sternberk láskou jeho. — Nikdy nezapomenu ten zvuk jeho hlasu! Bylo mně, jakoby jen k srdci mému mluvil, a předce ke mně nepromluvil ani slůvka, ba ani mne nespatřil! — Až bude vazby sproštěn — až — ach jen kdyby to již bylo, kdybych mu byla již pomohla!“

Dvéře se byly mezi tím bez povyku odevřely a vstoupil jimi důstojník pluku smolenského. Bystře přehlídl komnatu a černé oko jeho utkvělo na postavě děvině.

„Nastaso Pavlovno, jsi nyní samotna!“

Oslovená se obrátila. „Bohu díky, že jsem, Osipe Miroviči!“ a usedla na dřevěnou židli podlé stolku, na němž byly rozmanité šité práce.

„Otec tvůj sešel do městyse, můžem chvíli být pro sebe,“ pravil a usedl naproti ní.

„Dobře tak, povídej, co nového pro nás!“

„Přiměl jsem toho, který měl po mně do pevnosti na stráž, aby dožádal za dovolenou a aby udal, že jsem ochoten být ještě jeden týden zde. Povolili bez podezření, budu tedy zase týden u tebe. —“ Oko jeho se vášnivě zajiskřilo, i naklonil se ku předu a chtěl Pavlovnu vzít za ruku. Tato však přísně na něho pohlídla a položila ruku na stůl.

„A za ten týden musí být všechno vykonáno,“ doložil Mirovič pomaleji a vzpřímil se mrzutě na svém sedadle.

„Ach jen kdyby to šťastně dopadlo,“ vzdychla Pavlovna. „Mám strach o Ivana, o nás, o všechno! — Nedívej se tak mrzutě, Osipe Miroviči. Prosila jsem tě, abys se mnou prv o lásce nemluvil, pokud nebude vše dokonáno, a ty's přivolil i svatě přislíbil!“

„Ano, ale ty mne klameš,“ vyskočil Mirovič. „Ty miluješ Ivana!“

Pavlovna se pozdvihla. Z jemného obličeje jejího sálala náhle odhodlanost, pevnost.

„Ano,“ pravila pevně a zvolna, „máš bohužel pravdu. Nikdy jsem nelhala a nikdy lhát nebudu, miluju Ivana.

tobě jsem ale přislíbila sebe za ženu, osvobodíš-li ho! — Však ty také, Osipe Miroviči," dodávala hlasem již méně přísným, „nekonáš vše jen z lásky ke mně. Mstíš děda svého, který s Mazepou proti Petrovi bojoval, a mstíš se na Jekateřině, že žádosti tvé za navrácení statku nevyhovuje. Ano, tak je, nezlob se pro pravdu!" Mirovič, který byl mezi tím prudce komnatou přecházel, při těch slovech se zastavil. „Vypravuj," pokračovala Pavlovna klidně, „jakých máš již prostředků k těžkému cíli."

„Jakých? Svou odvahu! Tou musí se vše sdařit, neboť tou vše překvapíme, a k ostatnímu dopomůže můj podvržený úkaz Jekateřinin. Ovšem, kdyby bylo ještě bratra Apolona Ušakova. Ten ale odpočívá na dnu Volgy. Velkolucký pluk ztratil nejlepšího důstojníka a Ivan rozhodného osvoboditele. Jen kdybychom se nebyli usnesli, že až s jara, až se odebéře carovna do Livonska! Ještě ho vidím, jak v petrohradském kostele panny Marie kazaňské na mé srdce přisáhal! A když jsme skládali manifest k lidu —"

„Máš jej pohotově?"

„Opsal jsem jej tisíc a tisíckráte. Noci jsem probděl, oči sobě vypsal!"

„A koho máš po bratru Ušakovi?"

„Koho? Hm! Mám v Petrohradě dvorního sluhu Tychona Kasatkina, pak sem přibude zítra z Petrohradu přítel Semen Čevaryčev. Toho zajisté získáme, získat musíme, neboť nemůžem s Ivanem jinam než do ochrany pluků petrohradských!"

„A zde?"

„Zde nemám prozatím jiného mimo Jakuba Nikytiče Pisklova, poddůstojníka. Však je to chlapík výdatný! A ostatních dostanem hned, jakmile vytasím se s úkazem a rozrazím několik lebek."

Pavlovna zbledla.

„A můj otec —" tázala se třesouc.

„Tvůj otec? Což by se mohlo stát otci mé ženy! — A o manželství mohu se snad předce u tebe zmíniti, když již ne o lásce, což?“

„Můžeš,“ vydechla Pavlovna. Pak pozdvihla sklopenou hlavu a pronesla urputně: „Jdi!“

„Mám již jít, Pavlovno, opravdu?“

„Jdi, prosím tě, — jdi,“ šeptala Pavlovna chvějícím se hlasem.

„Již jdu, — vždyť již jdu!“ odpověděl zlostně Mirovič a kvapně odcházel. Ve dveřích se ještě jednou ohlédnul a spatřil, jak Pavlovna bezvládně na sedadlo klesá. Zavřel hlučně dvéře.

„Myslíš. že budeš carovna,“ bručel vycházeje z velitelova domu, — „však při sám bůh, spíš rozrazím i tobě lebku!“

III.

Dusno je v komnatě Ivanově a vzduch naplněn parami a vůní. Ivan slaví zachránění života svého hodováním, ku kterémuž pozval nezvané strážce své. Víno bylo již všechny rozohnilo. Z Ivanova zraku zírá spokojenost, ano skoro radost, a kdykoli sklenku svou dopije, zamává jí vzduchem, a kdykoli něco pronese, udeří pěstí o stůl, že sklenky až poskakují a lahve se mocně rozkolíbají. Není opilý, ale víno předc ho již unáší do oněch blahých krajin, ve kterých se volně zapomíná útrap. Jeť Ivan z těch nešťastníků, kteří nemají jiného léku mimo okamžité zapomínání. A Ivan zapomínání potřebuje!

Soudruhové jeho jsou rovněž veseli jak on. Lenivě sedí Vlašev na sedadle svém. Z očí jeho hledí spokojenost tupá, ruce jeho skoro bezvládně k zemi visící jen jako by s velkým namáháním se čas od času pozdvihují, aby sáhly po naplněné vždy nádobě. Čekin koná pilně úřad číšníka a právě zas nahýbá lahev, aby zbytkem v ní doplnil sklenice obou ostatních.

„Dej sem tu prázdnou lahev!“ volá Ivan. Uchopiv ji za hrdlo, mrští jí o zeď, že v steré rozdrtí se střepy. Vlašev spokojeně přikyvuje, Čekin však kráčí k Ivanovu loži, a hmatá po něm, hledaje hrdlo lahve, které tam zaletět viděl.

„Co tam hledáš Vasile Platonyči!“ táže se Ivan.

„Nechci, abys se pořezal, až na lože padneš!“

„Nech, nech to! Opilý nikdy vazu nezláme, říká zde náš medvěd. Dej pozor, abys nespadl se sedadla, Grigore, nebo abys nepřepad'; máš již vína dost, co, medvěde?“

„Nemám,“ bručí Vlašev a vyprázdní sklenku svou opět.

„Já také nemám nikdy dost. Přemůže mne sice víno někdy, nemám ho ale přece dost. — Zazpívej, Čekine, máš pěkný hlas, — zpíval bych sám — víš ale, že jsem se nikdy žádné písničce nenaučil. — Zpívej, Čekine, — prosím!“ dodává hlasem zas jak jindy měkkým.

„A jakou?“

„Lhostejno!“

Čekin zase usedl a otáčí rukou hravě sklenku svou.

„Již vím,“ a spustil příjemným, silným hlasem následující píseň:

Ku svatbě se hosté sjeli,
velké radovánky měli,
   ej velké radovánky!
Za dubové stoly sedli,
ze zlata a stříbra jedli,
   ej ze zlata a stříbra!
Ze zlata a stříbra číše —

„Mlč, krkavče!“ zvolal v tom Ivan náhle zuřivý. „Co to hulákáš o zlatě a stříbře! Nevidíš, že nám zlato a stříbro již dávno sebrali, že nám da-dali hliněnou sprostou mísu a hliněný hrnek! — T-ta kletá, kletá pouta! Já je ne — —“

Zakoktal se, že ani dále mluviti nemohl, jak se mu vždy dělo, když se v něm náruživosti mocněji rozvinuly. Vyskočil, chopil se na stole stojící velké hliněné mísy, na kteréž byly ještě zbytky masitého jídla, a mrštil jí mocně o zemi.

„He he,“ chechtal se Vlašev surově, „Ulrykič koktá — a to se zlobí, je divoký — a to je opilý! Ivane, tys opilý! Věř mně, já tě znám, já tě —“

„Mlč, chvástale, nebo tě udeřím!“ koktá Ivan a napřahuje ruku.

„I neuhodíš, neuhodíš!“ usmívá se Vlašev pohodlně a rozkyvuje visící své ruce. „Já se uhodit nenechám, — nejsem proto zde, abys mne bil. Bít mne může jen car — a ty nejsi carem, Ulrykiči!“

„Nejsem carem, nejsem!“ bije se Ivan v čelo. Zalomí rukama a zakrývá sobě jimi oči.

„Ej což, Ivane,“ chlácholí Čekin, „když i ne na stříbře, jen když je všeho hojnost. Vždyť ti dělají předce radost, a že máš bohatý šat rád, dávají ti bohatého šatu, mnoho-li chceš!“

„Nejsem carem, nejsem!“ běduje Ivan dál. „Však jím budu a musím být, a kdybych měl lebkou svou zdě roztříštit a nahý na trůn dosednout!“ Ruka jeho mláti do stěny, před kterou byl dnes ráno v modlitbě pohroužen klečel, a stěna odpovídá slabým duněním. „Viď, že se vybavím, Vasile Platonyči? Viď, můj milý, — milý!“ a klade mu ruku na rameno. „Ty mně zůstaneš milým, i když budu na trůně! Věříš Platonyči?“

„Však ty nebudeš!“ směje se Vlašev.

„Budu!“ vzkřikne Ivan zuřivě. „A pak tebe — —“ Hlas mu náruživostí selhal.

„Nebojím se!“ směje se Vlašev opile dál. „Však já vím, co vím!“

„Mlč, ochlasto!“ hřmí Čekin. „Nevíš, že je ti každé žvástání o trůnu pod ztrátou hrdla zakázáno?!“

Vlašev se zachvěl. Oko zpilé se mu rozevřelo a ruce mu strnuly. S pitomým strachem pohlíží na Čekina. „Jdi — jdi tedy — a udej mne,“ vypraví konečně hlasem chroptivým.

„Víš, že nejsem sprostým udavačem! — Utiš se, Ivane, nech ho žvástat. Sedni a pij!“

„Máš pravdu!“ odpovídá mírně Ivan, u něhož dojmy vždy se co nejrychleji střídaly jakoby u dítěte. „Nezlob se, Grigore, a pij s námi — pij!“ Vzal sklenici vína do ruky a v náhlém výbuchu rozmaru vychrlil sobě ji na hlavu. Víno stékalo mu na ramena. Ivan potřásl mocně hlavou a usmíval se dětinsky, když ho mokré kadeře do obličeje šlehaly.

Popíjeli vždy ohnivěji.

„Nemáme již vína,“ podotknul as po hodině Čekin.

„Ať přinesou nové! — Strážníku!“ volal Ivan a hodil prázdnou jednou lahví mocně na dvéře.

Naslouchali. Z dálky se blížily kroky. Závory spadly, dvéře se odevřely a jimi vstoupil velitel Bevedinkov. Rozhlídl se zběžně po komnatě.

„Chceš s námi pít?“ táže se Ivan, vstávaje s Čekinem od stolu.

„Děkuju ti, nechci!“

„Ale my chcem! Že však ničeho více nemáme, prosím, abys poslal novou zásobu!“

„Dobře! Dnes a zítra mohu ti ještě na oslavu tvého zachránění dát, cokoli chceš. Pak je mně přikázáno, abych tě přiskrovnil. Dávají ti jen devadesát rublů měsíčně.“

„Celých devadesát!“ smál se Ivan trpce. „Celých devadesát rublů měsíčně carovi! Toť se budu musit vždy dříve topit nebo koňmi nechat trhat, abych se směl na oslavu svého zachránění alespoň najíst. Výborně, výborně, Jekateřino!“

„Nemohu za to!“ zakrčil Bevedinkov chladně rameny. „Víno pošlu hned!“

Obrátil se a vyšel zase.

Ivan se potácel na lůžko své. Vrhl se na ně a počal hlasitě štkáti.

Po nějaké chvílce utichl. Unavenost denní, víno, rozdílné dojmy a poslední bol byly ho v spánek ukolébaly.

Vlašev byl již dříve na svém sedadle usnul. Čekin přecházel dlouhými kroky komnatou.

IV.

Mezi tím, co Ivan hodoval a plakal, jednalo se o jeho osudu na jiném místě rozhodně a střízlivě.

V jednom z důstojnických pokojíčků sedí za stolkem dvě osoby naproti sobě. Jeden nám již známý Osip Mirovič, druhý přítel jeho, očekávaný Semen Čevaryčev. Tento je s Mirovičem stejného takměř stáří, rozdílného však naprosto zevnějšku. Mirovičova ostrá, takřka jižní tvář, jiskrně černé oko ostře se liší od krásně oblého přítelova obličeje, jehož jasné oko zpod mocně klenutého čela co nejupřímněji na svět hledí. I co do dalšího zevnějšku jsou rozlíčni, neboť Čevaryčev má na sobě oděv důstojníka dělostřeleckého.

Seděli tu již chvíli pohromadě a mluvili o věcech jen jednoduchých.

„Překvapils' mne, Ivaniči. Teprv na zítřek jsi se přislíbil!“

„Ano, ale byl jsem sám rád, že jsem se mohl o den dříve vybrat. Víš, jak nepříjemna jsou za léta petrohradská kasárna. Lituju jen, že jsem nevyletěl z hnízda na dlouho. Tři neb čtyry dny zůstanu jen u tebe, — škoda! pak musím zase zpět!“

Mirovič se trochu usmál. „A řekni mně,“ počal vyhýbavě, „co takto mezi petrohradskými pluky nového. Je-li v nich ještě toho veselého ducha, jakého mívaly do nedávna, kdy se ještě sami carové před nimi třásli?“

„I bylo by ještě veselého ducha i dosti horké krve! Ba skoro že jsou hladovi jako vlci po činu; místo pořádné stravy mají ale jen veřejné přehlídky a zdlouhavé parády. Jekateřina sobě v Livonsku hoví a její miláčkové cinkají zlatem místo mečem!“ vypravuje Čevaryčev tónem lhostejným.

„Však kdyby chtěli, našli by petrohradští dosti zábavy!“ prohodí Mirovič.

„Nenašli by a není jí, milý Osipe! Těžko hledat, když páni nechtějí!“

„Inu, já neříkám ničeho,“ praví Mirovič s nenuceným úsměvem, „tolik je ale jisto, že kdyby se právě hledat chtělo —.“

„Zdá se, že něco víš, Osipe Miroviči!“

„Že vím? Ovšem že vím, ale jen právě tolik, mnoho-li každý z vás. Což snad již zapomněli v Rusi, že car Ivan sedí na Ključevě místo v Petrohradu nebo Moskvě!“

„Eh co! Ivan není carem, carem je Jekateřina a Ivan vězněm jejím!“

„Dobře — ovšem — vždyť máš pravdu! Víš, že v ničem se nelišíme, že stejně smýšlíme, příteli Semene Čevaryčeve! Já také nechtěl poznámkou svou pranic zvláštního říci. Myslím jen, že se stalo již často, že vězňové se stali pány a páni že se zhoupli. A co se už často stalo, může se stát zas, a neškodí nikdy, je-li člověk na všechno připraven. Prosím tě, Semene Čevaryčeve, což nám vlastně po pánech, kdyby náš prospěch nevázal se často na osudy jejich! Nevím ale, proč bychom neužili všeho, abychom svou budoucnost zabezpečili. Mohou-li jiní hledět do výše, proč bychom my byli již tím spokojeni, čím právě jsme. Dnes či zítra vzpomenou sobě na Ključevo a pozítří může Ivan sedět v Petrohradě, a litoval bych, kdyby přítel Semen Čevaryčev zůstal dělostřeleckým poručíkem jen proto, že Ivan řekne: „Neseznal jsem jmena jeho mezi svými přívrženci!“

„Bylo by, bylo, ale nebude; alespoň brzy ne!“

„Jak můžeš mluvit, když sedíš v Petrohradě, co Moskva chce?“

„Jak to mluvíš, Osipe Miroviči,“ a Čevaryčev nahnul se ku předu. Tvář jeho dříve lhostejná jevila náhle největší napnutost. „Co víš, Osipe, — mluv předc — což nejsi více přítelem mým?“

Mirovič se usmál. „Kdybych nebyl tvým přítelem, což bych tě byl vyzval sem?“

„Mluv tedy předc, bratře! Co víš, — co radíš?“

„Radím, abys se vrátil zítra s rána nebo hned ještě dnes večer zpět do Petrohradu!“

„A pak?“

„Pak — — Dříve ale něco jiného, posvátného. Víš, drahý Ivaniči, že tě miluju a tobě důvěřuju jako sobě. Jednám ale pro velkou a nebezpečnou věc a nejednám sám; k vůli věci i osobám musím jednat opatrně. Vstaň, Semene Čevaryčeve!“ Čevaryčev vstal. Mirovič rozepial kabát a rozhalil sobě prsa. „Polož pravici svou na mé srdce a přisáhej, že ničeho nezradíš! Přisáhej!“

„Přisáhám,“ vyřknul Čevaryčev, který posud nevěděl, jak mu vlastně je. Mirovič ho obejmul. „Tak, a nyní věz, že než slunce několikkrát zajde, vězeň Ivan bude svoboden a prohlášen carem!“

Čevaryčev sklesnul zpět na své sedadlo.

„Divíš se, bratře, není ale jinak v knize osudův psáno!“

„A kdo to podniká?“

„Hlava by ti šla kolem, kdybys jmena slyšel. Buď spokojen, řeknu-li, že mocní jsou to lidé, ba všemocní, a že o zdaru jejich předsevzetí nemůže být nejmenší pochybnosti.“

„Snad jsou až ze samých miláčků Jekateřininých?“

„Jsou a vyprovázejí ji i po Livonsku. Tebe vyhlídli na návrh můj ku věcem velkým. Nemohlo se posud působit na pluky petrohradské, tobě je úkol ten nyní přidělen.

Vrátíš se ihned do Petrohradu a obdržíš s sebou několik tisíc manifestů, práce to klášterníků, jimiž se Rusům oznamuje, že Jekateřina je trůnu zbavena a na trůn že dosažen Ivan, jediný pravý držitel jeho. Počínej sobě s počátku opatrně ale bystře. Máš plnou moc, abys sliboval odměny. Plukům petrohradským třeba zalichotit, že Ivan spoléhá se jedině na jejich spravedlivou ochranu. Připrav, co připraviti můžeš; jakmile však obdržíš první zprávu ode mne, že Ivan v čele smolenského pluku Ključevo opustil, jednej směle a rozhodně. S polovicí obsádky spěchej Ivana uvítat. Tvoje odměna bude —“

„Nuž?“

„Plukovní velitelství!“

„Nesdaří-li se ale?“

„Nemáš-li odvahy, máme jiné pomocníky místo tebe. Potřebuji jen zprávu podati. Mlčelivost jsi ale přisáhal, pamatuj, sic —“

„Není potřebí výhrůžek — — jdu s vámi!“

„A můžeš se ihned vybrat na cestu?“

„Proč ne, bude také líp!“ —

A asi po hodině sestupoval Čevaryčev dolů k městysi ključevskému, aby vyhledal povoz svůj.

V.

Do chodby před Ivanovým vězením zapadá plné světlo polední. Strážník zde právě umístěný přechází netrpělivě a dívá se zvědavě ku jedněm z četných dveří, s nichž jsou velké dřevěné závory sundány. Konečně se odevrou dvéře a z nich vychází napřed Vlašev a Čekin, za nimi Ivan a za Ivanem Bevedinkov. Strážník vzdává čest a upírá zrak svůj pevně na Ivanovu tvář. Zdá se, že v pohledu tom spočívá více než pouhá zvědavost, ano že tu outrpnost a vřelý soucit. Ostře pozorujícímu Bevedinkovi to neušlo.

Mezi tím, co ostatní kráčeli chodbou dále, postavil se Bevedinkov před strážníka a díval se upřeně a zpytavě do jeho očí. Strážník snesl pohled, ani nezamrknuv. Tvář velitelova nabývala znenáhla zase obyčejné klidnosti; Bevedinkov kývnul hlavou, obrátil se a kráčel za ostatními, kteří byli již dveřmi na konci chodby zmizeli.

Strážník za ním hledící se lehýnce pousmál.

Odevřev dvéře vstoupil Bevedinkov do jizby, strážnice to, kteroužto byl jediný přístup k Ivanovu vězení. V prostranné jizbě bylo as deset vojáků, na lávce u jediného okna seděl důstojník. Bevedinkov přistoupil k němu.

„Jak to přijde, milý Osipe Miroviči, že ty jsi zde a na stráži že stojí místo prostého vojáka poddůstojník?“

Mirovič byl povstal a pozdravil po vojensku. „Víš, že na mně dnes služba pevnostní dohlídky. Přišel jsem sem, když voják jeden náhle ochuravěl. Měl zrovna na stráž jít a musili ho odnesti zatím pryč. Aby nebylo nejmenšího nepořádku, zůstal jsem zde a poddůstojník postavil se po tu chvílku na stráž. Není snad dobře učiněno?“

„Dobře třeba! Jak se jmenuje poddůstojník?“

„Jakob Nikytič Pisklov.“

„Spolehlivý?“

„Myslím, že věrně oddán Jekateřině. Kdož může ostatně v těch sprosťácích vězet!“

„Máš pravdu, milý Osipe! Musíme být opatrni; dostal jsem z Petrohradu nová nařízeni, nevím, co to znamená. Proč se tak díváš, Osipe? Viď, že musíme být opatrni? Nejlíp učiníme, nepustíme-li Ivana ani na procházku, však se nikdo nebude po tom ptát. Dnes sobě vyšel pro dlouho naposled. Přijď večer k nám, dovolí-li služba, Pavlovna tě bude očekávat. Zprávy z domova? Ne? Nu přijď jen!“

Bevedinkov vyšel ven a právě se setkal s Ivanem procházejícím se uprostřed Vlaševa a Čekina. Uklonil se mu opětně a prohodil: „Spokojen s povětřím, Ivane?“

„Velmi spokojen! Proč se ptáš?“

Bevedinkov pokrčil klidně ramenama a odcházel směrem k pevnostní bráně.

„Jde do městyse k plukovníkovi s dnešní zprávou svou," podotýká Čekin.

„Kéž bych mohl s ním," vzdychne sobě Ivan, a přirychluje krok, jakoby za čas procházky své dlouhou cestu ujít chtěl. Společníci jeho jdou volným, odměřeným krokem vedlé něho, Vlašev mlčky, Čekin chvílkami odpovídaje nebo všelicos poznamenávaje; Ivanův krok však je plachý a nestejný, někdy hopkující a hned zas liknavě se vlekoucí, jakoby po pevné zemi posud ani choditi neuměl. Tvář jeho jindy bledá je nadchnuta růžovou barvou, oko jeho vždy snivé leskne se radostí a těká neurčitě z předmětu na předmět. Jen když se blíží domu velitelovu, nabývá Ivanův zrak určitého rázu. Tu se zahledí vždy do jednoho z přízemních oken a dívá se upřeně dovnitř. Zde byl na řídkých procházkách svých spatřil Pavlovnu, byl ji tu spatřil pokaždé, ač vždy jen jakoby mžikem; předce však poznala sensitivní jeho duše již dle krátkého pohledu, že tu dívčí bytost soucitná, spřátelená.

Právě byli zase přešli kolem domu velitelova. Vedlé domu toho povznášela se nová, polohotová budova, dosti široká a i uvnitř, pokud lze vidět okny dopola jen vyzděnými, dosti prostranná.

Ivan se zastavil. „Jak dlouho as by potřebovala ta budova, Vasile Platonyči, aby byla dohotovena?"

„Měsíc, kdyby chtěli," odpovídá Čekin, „a sotva ještě jeden měsíc na úpravu."

„Jen dva měsíce —" zamyslil se Ivan, „a je tomu již tolik lét, co slíbil Petr, že mne z vězení vybaví a sem do vlastní budovy pomůže. Musím carovnu poprosit, snad mně pomůže předc. Zajisté, že ale Petr nemůže za nedostání slovu, a kdyby ho nebyli usmrtili, byl bych již zde v domě svém, co myslíš, Platonyči?"

Čekin mlčí. Ivan však již příliš navykl neobdržovat odpovědi na četné otázky, než aby byl proto se zahněval nebo jen přerval na okamžik proud myšlének a řečí svých. „Když byl Petr," mluvil dále, „s Naryškinem u mne a s Ungernem Šternberkem, s tím dobrým Šternberkem, který s otcem mým a matkou tak laskavě zacházel, byl tak ke mně jako upřímný bratr. Snad musil proto umřít, že byl bratrem mým!"

„Pojďme dál," pobízí Čekin, „zde nevane tak čerstvý větřík jako na protější straně a Vlašev a já potřebujem právě tak čerstvého vzduchu jako ty!" —

Když byl Bevedinkov ze strážnice odešel, sesedli po chvilce Mirovič a Pisklov na lávku u okna a šeptali spolu, jen někdy pronášejíce schválně nahlas nějaké slovo lhostejnějšího obsahu.

„Poznamenal's sobě dvéře, Pisklove?" šeptá Mirovič.

„Najdu je i potmě!"

„A promluvil's již s některými?"

„Věru, že jsem neměl důvěry a odvahy."

„Pomni, že úkaz carovnin" — v tom přestal Mirovič šeptat. Zrak jeho ohnivě utkvěl na protějším domě velitelově. Byl spozoroval, že Pavlovna, právě když se Ivan zas bytu blížil, k oknu přistoupla, líbajíc růži v ruce své, a když Ivan se vzdaloval, že odevřela z lehka okno, vyhodila růži a rychle se zase vzdálila. Mirovič tomu porozuměl a zaskřípal hněvivě zuby. „Prokletá —" bručel pro sebe. „Ano, dnes má Ivan poslední ključevskou procházku svou, Bevedinkov má mít pravdu. Buď je do rána mrtev, nebo na cestě do Petrohradu! Ty, holoubku, zůstaneš zde! — Pisklove," šeptal zase druhovi, „carevna nechce déle vyčkávat! Viděl's včera u mne posla jejího, důstojníka petrohradského, — dnes musíme jejího rozkazu uposlechnout! Vykonej vše, jak jsem již přikázal!"

VI.

Byla noc ze 4. na 5. července 1764, kdy se na Ključevě odehrával v krátkých, ostrých výjevech poslední akt vězeňské tragoedie.

Desátá hodina večerní právě uplynula. V jizbě, ve které jsme byli spatřili Miroviče domlouvajícího Čevaryčevu, nalezáme malý hlouček lidí. Tři poddůstojníci, dva prostí vojínové a Pisklov jsou jediní, kterým se Mirovič posud svěřiti mohl. Avšak jen pomocí Pisklova dařilo se mu, že přítomné, kteří s počátku pomoc svou naprosto upírali, přiměl k tomu alespoň, že jeho řečem naslouchali dál. K prosbám nechtěl se utéci a jedině to, že se odvolával k doručeným jemu rozkazům carevniným, bylo s to dokázati, že mu konečně přislíbili pomoci své. Nikdo z nich ale neměl dostatečné odhodlanosti, jaké k tak odvážnému podniku potřebí, a žádali Miroviče, aby alespoň dnes ještě nespouštěl se do provedení záměrů svých; jediným dnem, pravili, že snad možno získati všech ostatních, v ključevské pevnosti se nalezajících. Mirovič zdál se domluvám jejich váhy přikládati a upouštěti od provedení okamžitého.

„Jen zůstaňte bdivi," pravil, „a sneste sobě sem zbraň svou a veškerý náboj, avšak opatrně. Zajdu zatím k Bevedinkovi, abych mu ukázal rozkaz carevnin. Neuposlechne-li, sprovodíme jeho i s Vlaševem a Čekinem se světa, neboť carevna nechce déle trpěti bezpráví na Ivanu páchané a chce velkým skutkem ponížiti neupřímné rádce své, kteří o velkodušném záměru jejím nemají ani tušení."

Všichni opustili jizbu Mirovičovu. Tento pak postaviv na stůl soudek kořalky, vyšel taktéž a kráčel k domu velitelovu. Lehýnké jen zaklepání a Pavlovnino okno se odevřelo.

Mluvili tu dlouho spolu, hodina míjela po hodině. Bylo již as dvě hodiny s půlnoci, když se Mirovič, obtížen velkými vaky peněz, vrátil do jizby své. Nalezl tu ozbrojence své pohromadě. Mlčeli a popíjeli.

„Není možno ani okamžiku více ztratit. Bevedinkov posílá vám zde peníze co odměnu prozatímní; další odměnu dostanete od carevny samé, jsemť splnomocněn každému z vás slíbit hodnost důstojnickou a tisíc rublů. Ostatně není věc naše nebezpečna, nikdo se nám nebude bránit a jedná se jen o přemožení Vlaševa a Čekina, kteří se také podají, uvidí-li přemoc. Proto také seberem všechny stráže, které jsou v této části pevnosti, vzbudíme všechny spějící a přinutíme je, aby šli s námi. A nyní poslechněte důstojníka svého!“ A Mirovič chopil se při slovech těch ručnice a vyrazil ze dveří ven. Ostatní ho následovali.

„Pisklove, vezmi dva s sebou a sbírej stráže! Skolte, kdo neposlechne okamžitě. Já seberu mezi tím ostatní. Za chvíli se zde sejdem!“ kázal Mirovič a obrátil se s třemi poddůstojníky svými chvatným krokem směrem ku bráně.

Chvíli bylo na prostranství pevnostním ticho a pusto. Jen někdy zalehlo sem z dálky bouchnutí dveří nebo zařinčení zbraně.

Náhle je vidět v záři měsíce postavu vojáka, běžícího prostranstvím od brány k domu velitelovu. Již zmizel v odevřeném dokořán domě.

Jen okamžik zas a ku středu prostranství blíží se chvatným krokem dva hluky ozbrojenců. Ještě se nebyly střetnuly, když tu od velitelova domu nočním tichem zaznělo mužným hlasem: „Stůjte!“

Bevedinkov přikvapil až k prvnímu hloučku, před nímž stál Mirovič. Za Bevedinkovem vystoupla z domu ženská postava.

„Probůh tě prosím, co děláš, Miroviči?! — Složte zbraň, vy tupohlavci, vy —“

V tom srazila ho mocná rána pažbou, zasazená Mirovičem, k zemi.

„Nemužem mít milosrdenství s nikým, kdo je zrádcem carevny,“ volá Mirovič. „Ku předu!“ a žene se k vězení Ivanovu.

V tomtéž okamžiku padla z hloučku Pisklovova rána Nikdo sobě nevšímá, že žena za Bevedinkovem z domu vystouplá sklesla k zemi.

Přikvapili až ku dveřům Ivanovy strážnice. Dvéře byly pevně zavřeny; nejspíš že neobyčejný povyk na prostranství byl stráže přiměl k okamžité ostražitosti.

„Odevřte,“ hřmí Mirovič a mlátí pažbou do dvéří.

Žádná odpověď.

„Vypačte dvéře!“ velí Mirovič dále. „Pisklove, rozžži pochodně.“ Za okamžik rozlítla se rudá zář pochodní po prostranství. Dvéře strážnice s mocným praskotem popustily, Mirovič vrazil do strážnice, — jizba byla prázdna.

„Ještě tyto dvéře!“ a již se rozlítly i dvéře do vězeňské chodby vedoucí.

Zář pochodní zašlehla do vnitř. Před vězením Ivanovým stojí strážníci pohromadě; právě k nim vystupuje Vlašev a Čekin, oba ozbrojeni.

„Co chcete?“ volá Vlašev, „Ivan spí!“

„Ivana chcem, cara svého,“ volá Mirovič, „ať žije car Ivan!“

„Zrádní psi jste! Zpátky!“

„Palte!“ odpovídá Mirovič a vypálí sám první. Někteří vypálí po něm.

„Palte!“ velí uvnitř hlas Čekinův. Kule zafičely kolem hlav ozbrojenců Mirovičových.

„Pisklove, vezmi as deset mužů a svez s bašty sem dělo!“ Pisklov odkvapí.

Z hloučku v strážnici zbylého vystupuje obstarožný jeden poddůstojník před Miroviče.

„Řekl's, že nebude odporu, a lhal jsi, pane! Nepůjdem ani o krok dál, neukážeš-li úkaz carevnin!“

„Což myslíte,“ směje se Mirovič jizlivě, „že bych k vůli hloupému žertu s vámi chtěl se na šibenici houpat? Zde na mých prsou spočívá úkaz carevnin — kloňte se!“ Při slovech těch rozepial svrchní šat svůj, vytáhl zpod něho velký svitek papíru a rozbaliv jej, ukazoval k podpisu. Vojáci se klonili.

Uvnitř chodby radili se Vlašev a Čekin rozpačitě.

V tom zvěstuje hřmot před strážnicí příchod Pisklovova mužstva s dělem. Bez velkého namáhání dostali dělo ku vchodu dovnitř. Mirovič sám řídí je na dvéře Ivanovy.

„Zadrž,“ volá Vlašev hlasem hrobovým, „vzbudím Ivana!“ a vstupuje dovnitř k Ivanovi.

Mirovič stojí chvíli tiše. Zrak i držení těla jeví nejvyšší napnutost.

Vlašev se dlouho nevrací.

„Bude-li to!“ křičí Mirovič konečně.

„Již je to!“ odpovídá hlas Vlaševův. „Ej, zde máte cara svého!“

Mirovič vrazil s několika vojíny dovnitř. Záře pochodní osvětluje výjev hrůzný.

Opíraje se pravou rukou o zeď, stojí tu Vlašev se zrakem vytřeštěným. Na levé ruce své drží Ivana — mrtvolu Ivanovu. Po těle Ivanovu je několik bodů; jeden, krví pokrytý, zrovna u srdce. Bezvládně svislé ruce a sklenné oči naznačují, že Ivan již dotrpěl.

„Dej sem svůj kord!“ velí Čekin.

Mirovič mu podává bez zdrahání kord svůj.

Den 26. září byl poslední den Mirovičův. Ortel jeho zněl, že má být sťat a tělo jeho i s lešením popravním spáleno. Poprava se děla v Petrohradě a přilákala množství lidstva, kteréž viděti chtělo muže, jenž byl spíše neprozřetelným odvážlivcem než zlosynem. Až do posledního okamžiku podržel klidnost a neohroženost muže, který za spravedlivou věc umírá; opakoval stále, že je mučedníkem věci spravedlivé. Když vystoupil na lešení, díval se chladně na katovy přípravy, pohlídl pak pohrdlivě na kata, pokřižoval čelo a prsa, sklonil hlavu a osudná rána padla.

Tak vypravuje kronikař.

DIVADELNÍ OBRÁZKY

[ČÁST DRUHÁ]

I.

Muž v profilu.

Staré světy mají své zkamenělé národy a stará divadla své „habitués“. Kdo by poslednějšímu výrazu nerozuměl, tomu vysvětluji, že znamená lidi, kteří v divadle „bydlejí“. Jsou v divadle každého večera „v abonnement“, na každém *prvním* představení v „suspendu“, mají doma úplnou sbírku divadelních nárožních oznámení, vědí příčinu každé rýmy, pro kterou herečka „o laskavé shovění“ žádati nechává, a kdykoli stojí v novinách insert „od několika přátel dramatického umění“, přispěli zajisté alespoň šestákem „na kolek“. Ale také mladé světy mají své aztecké praobyvatele a i naše mladé divadlo má své „habitués“, bez kterých je sobě právě tak mysleti nemůžeme jako bez českého lva tam nahoře na zdravém povětří pod střechou a bez němčiny před divadlem, ve vestibulu a za oponou. Nemyslím tu ovšem stálou výstavu krásných oněch tvářiček, které, scházejí-li někdy, jsou příčinou, že tak mnohý pilný navštěvovatel náhle je mnohem menším ctitelem dramatického umění, aniž někoho z bojechtivého hloučku referentského, který věčně na tomtéž místě u sloupu stoje „věčně zívá“. Myslím tu především některé stálé figury pohlaví silného a ošklivého, které jsou ostatně v činění svém tak šťastni a naproti celému světu tak dobrosrdečni, že bych je skoro za odpuštění prosil, že je beru pod nestoudné péro feuilletonní. To nic neškodí, já jsem také dobrosrdečný, — nemohu sobě ale pomoci! A protož beru již *číslo první:*

muže v profilu. Nesmíte se při názvu tom domnívat, že našemu číslu schází snad — *půl* hlavy, nebo že má hlavu úplně sploštělou, aniž snad, že se tu myslí něco velkolepě dojímajícího jako při vypravování o muži se železnou škraboškou, bůh zachraň, tolik je ale jisto, že budou v divadle as velmi mnozí lidé, kteří naše číslo neviděli nikdy jinak než v profilu. Jakoby měl za největší neslušnost sedět zády přímo nazad obrácen, sedí vždy šikmo na sedadle svém. Nejohnivější nadšení pro dramatické umění probíhá jeho žilami, a předce pohlíží jen málokdy na jeviště samé; podívá se tam jen, když se opona vyzdvihne, nebo scéna mění. A hned na to sedí v smělé šikmé posici, hlavu položiv do ruky opřené o přední řadu sedadel a dívá se do výše i do hloubky, vždy ale tak, aby veškeré obecenstvo vidělo každé cuknutí významné tváře jeho. Vždyť je tak svatě přesvědčen, že je velkým, velkým znatelem veškerého divadelního umění, že ho každý za takého považuje a že každý sleduje každé mrknutí významné té tváře znatelské, aby se neblám' a věděl, kdy vlastně něco také jemu líbiti se má. A proč by nechal to nebohé, nevědomé obecenstvo v tak trapné nejistotě, když mu může takou maličkostí, almužnou pravou, pomoci! — Poslouchá napnutě. Náhle při jistém místě, jistém tonu sebou trhne, vyhodí hlavu do výše, rozšklebí ústa k spokojenému úsměvu, šmejkne sebou v levo, šmejkne v pravo a počne širokýma rukama tak poctivě pracovat, že nejbližší vůkolí jeho s ustrnutím se pozdvihne. A když dovedl strhnout veškeré obecenstvo k potlesku hřímavému, je mu kolem dobráckého srdce nesmírně volno, a on potřese hlavou, jako by říci chtěl: „Dobře, pravému umění přísluší pravá odměna, ale jen pravému, neboť jen tak zvanému — to já — —"

Mezi šmejknutím sebou v levo měl dosti příležitosti, aby svou spokojenost vkývnul také do jisté lože. Do té lože vůbec rád tak ledacos vkyvuje, neboť také to vidí celé divadlo a bývá velmi dobře, ukazujem-li, že jsme s velkými pány známi a že naše krasochuť srovnává se s krasochutí velkopanskou. Mimo to — kdo ví! — jsou-li nyní velcí páni liknavi se stavěním pomníků za zásluhy, snad budou čilejší při pomnících za nezásluhy, a pak — kdo ví!

Již ale sedí zase klidně a naslouchá dál. Možno, že před koncem jednání sebou škubne ještě několikkráte, možno ale také, že vydrží až do konce jednání, načež ale spustí potlesk ohromující. Ostatní tleskající jsou ještě v plné práci, on ale již se byl sebral a spěchá jako šipka ven. „Musím direktorovi něco důležitého —“, prohodil ku svému vůkolí. A již ho vidíme sedět v popředí ředitelovy lóže. Pracuje tam rukama a nohama jako optický telegraf, kývá hlavou a hýbe nesmírně rychle hubou, neboť pracuje „perspektivně“ pro divadlo celé a celé divadlo musí spozorovat, že on teď „direktorovi něco důležitého —“. On s ředitelem a ředitel s ním mají vůbec mnoho co jednat, vždyť je on vedlé svého výdatného klakérství skutečně upřímnou a výdatnou podporou českého divadla, což mu ani nejzlomyslnější člověk, ba ani žádný feuilletonista konečně upříti nemůže. Chodí i do jednoho hostince spolu, totiž on za ředitelem, a protož také ví všechna zákulisní tajemství. „Ty, poslouchej,“ praví jednomu zpěvákovi, „ředitel ti jistě vypoví!“ Ředitel neřekl sice praničeho, on tomu ale „vyrozuměl“, a nebohý věřící zpěvák, aby předešel „v čas“ výpovědi, vypoví v *nečas* sám.

Po druhém aktu již nespěchá z místa. Pohodlně vstává a postaví se zády k jevišti. „Dnes se Veckovi to B podařilo, das war ein praechtiger ansatz wie eine volle blume!“ Rád sobě totiž trochu zaněmčí, neboť čeština nemá tolik co němčina hotových frásí, kterými může se zdát člověk duchaplným, což je ovšem za našich dob trochu méně než učenost. Pak se baví o ledačem jiném. Mluví o divadelních referátech českých listů, na kterých prý pranic nezáleží, protože pro české divadlo mají jen listy německé důležitost, — hádá se, co by bylo lepši, zdaž abonnement na benefice, či asekurace proti beneficím, — tvrdí, že má pravdu onen český referent, který přál, že české obecenstvo není dosti *vybrané* pro — — — *„Valdštýnův tábor“*, a myslí sobě při tom as tytéž samolibé věci jako onen referent. Nejráději ale mluví o hudbě operní, neboť té rozumí prý mnohem více než činohře, ač tím nechce říci, že snad činohře rozumí méně. Při tom všem by ale, chtěje býti upřímným, musil odpovědít na otázku: „Milujete housle?“ vždy: „Inu abych pravdu řekl, nástroj ten je mně vždy ještě milejší než guillotina.“

Nu a pak jde jako pořádný občan klidně domů, neboť, jak již praveno, je takto skutečně dobrosrdečným a „myslí to vždycky dobře.“

II.

Žena dohlížitelka.

„Kde dlí ta žena hrůzná,“ táže se Mácha; já odpovídám: v divadle na nábřeží. Ano, tam „jest velké jedno oko“ — vlastně je jich tam víc — které všechno vidí, a „jedna velká hlava“, která někdy má kamelii ve vlasech a někdy nic, vždy ale všechno ví. Ano, tam sídlí a králuje! Podívejte se na galerii a vidíte ji tam, nahlídněte do lóže a spatříte ji, přeběhněte zrakem sedadla parterní a již ji máte! Koho? Inu ji, která „najisto“ všechno vidí a „prý“ všechno slyší, ji, před kterou je tajemství srdce pouhým rebusem pro děti, ji, která dřív ví, že se neoženíte, než vy, — zkrátka: *zastupitelku ženské policie* v královském zemském divadle na nábřeží. Čím je takto? Ach prosím vás, nepřipravujte se o příjemnost hledání a nalezání a netažte se dál! Chcete-li však nějaký recept pro snadnější nalezení, nuže zde je: Vezmi lorgnon divadelní (čím větší, tím lepší, protože můžeš tím ukrytěji vedlé něho pošilhávat) a zařiď jej na nějakou tvářičku, to se rozumí, že na mladou a hezkou, neboť jiným se neříká tvářička. Dívej se chvílku upřeně a opakuj to několikkrát před a po slunce zápa — chci říct mezi aktem a v meziaktí. Pak náhle vzdvihni hlavu a podívej se po prostoře. Pozoruješ již, jak tam ty dvě oči velice a zvědavě na tebe jsou upřeny, jak se rychle mihnou tam, kam jsi byl hleděl, a zase k tobě mihnou zpět? Ejhle, tuť máš již jeden exemplář ženské policie, — zároveň má ale on tebe a již tě nepustí! Proto také, že již nevyvázneš, můžeš jako zločinec pokračovat dál a dál; znenáhla seznáš celý sbor a rozeznáš brzy i hodnostáře, totiž osobnosti zvláštním talentem vynikající. Jak jsem pravil, dámy ty sedí tu i tam, nahoře i dole, v loži i na sedadle, a někdy se i několikkrát za večer z místa na místo přestěhují, podlé toho, jak právě rozum a potřeba káže.

Nedomnívej se, hnusná domýšlivosti mužská, že jsi divadelní ženské policii zajímava již tak, jak tě pánbůh stvořil a krejčí a friseur upravil! Buď Adonis či Herkules, dříve nemáš ceny, pokud se alespoň **nezdá,** *že bys mohl se snad blížit nedaleké příliš době, ve které bys mohl se snad zamilovat.* Od okamžiku toho propadl's ale nejostřejší dohlídce, k jaké se šlechetně a obětavě přihlašujou silnější ženští duchové, kteří ujímají se slabších členů svého slabého pohlaví. Ano šlechetná je to práce, neboť ženy jsou prý až doposud velmi často utištěny, a to také v divadle, kde krinolinami překážejí kolenoum, a krásou svou — aesthetické pochoutce.

Taková dohlížitelka čili divadelní prozřetelnost činí práci svou zadarmo, a skoro by se mohlo říci, že je jí vlastní vědomí a nějaký z toho plynoucí klípek milejší, než zlato. Je ale pravda, že nepotřebuje skutečně žádných peněz režijních, protože nemá kanceláře a pomocníky své že přibírá ze ženských i mužských zdarma. A předce nemůže být registratury, ve které by byla všechna potřebná akta v lepším pořádku, než jsou v hlavičce divadelní prozřetelnosti, a nemůže být telegrafu, který by zprávy své na pravé místo rychleji a bezpečněji podal.

Jakmile dostane se někdo do rukou ženské policie, je ihned poslán k pasovnímu úřadu. Všemi možnými prostředky zví zde policistka vše dopodrobna. Za krátko má před sebou úplný životopis nešťastníkův a dle toho řídí se vše další. Na maličkosti se nehledí, na př. kradl-li nebo nekradl-li, za to ale na věci skutečně důležité, jako jsou: může-li se dotýčná „partaj“ ženiti čili nic, a *může-li,* zdaž také má chuť k ženidlu a myslí-li to upřímně, a konečně *myslí-li, kolikkrát* asi již to myslela upřímně. Nemůže-li se partaj ženit, přijde ihned na šup, protože nemá zkrátka prostředků k zařízení a vedení poctivé živnosti. Totéž může se partaji přihodit, když se ukáže, že již příliš často „upřímně myslila“; tu se ale předce někdy hledí přesvědčení nabyt, zdaž se inkulpát nechce polepšit a zdaž snad tentokráte upřímně „upřímně nesmýšlí“. O tom, kdož má být postrkem zahnán, počnou jakoby z povětří lítat nejpodivnější věsti, pravdivé i pravdě pouze podobné, vždy ale strašné, odstrašující a zapuzující. Všechny ty zvěsti ale letí do obydlí „předmětu náklonnosti“ dotýčné partaje a nahromadí se jich někdy tolik, že až uši zalehají, čehož následek bývá, že partaj z obydlí onoho někdy dřív vyletí, než tam přijde. Lidé tvrdí, že mezi zvěstmi ženskou policií podávanými bývá vylhaných víc než galantnost uvěřiti může. Kdož by ale toho dbal, vždyť se jedná hlavně o to, aby prozřetelnost moc svou dokázala!

A kdo uznán za kandidata dobrého, má sice alespoň pro nějaký čas sdržovací list, pokoje ale nemá nikdy. Nehýbej se ani v pravo ani v levo, chudáku, neboť oko prozřetelnosti bdí ostře nad každým krokem tvým a sotva chceš vybočiti, nalezneš již v cestě kámen. Smělec někdy kámen přeskočí, nestydatec někdy sobě ani ze ženských pomluv nedělá ničeho, avšak nechme ho, však naň pomsta již někde vyčká, a byť to bylo sebe později! Rovněž se někdy přihodí, že vzdor pletichám ženské policie a nepřízni bohyň podaří se předce odvážlivci, aby plany své provedl; nechme ale i toho, však mladá ženuška jeho řekne mu při první vhodné příležitosti: „Ach kéž bych byla uposlechla.“ —

A o tom řeknutí zví ženská policie zajisté okamžitě a satisfakce ta posilní ji ku další neunavné práci na vyzvídání roli dědičné. Krásna je ta práce vzdor nahodilé některé nevděčnosti, nejen krásna ale takměř rozkošna, již pro tajuplnost, ve kterou se celý postup její halí! Jen ostrý zrak pilného a zbožného pozorovatele může celou tu síť „tajných agentů“ přehlédnout a proskoumat; nehezké by ale bylo, kdyby je snad úplně prozradil, toť ať raději přizná, že „tajní agenti“ jeho jsou jen vymyšlené strašáky. A protož již raději mlčím a poroučím se do lásky svých vymyšlených nevymyšlených, dokládaje jen vroucí prosbu, aby se cvičily a rozmnožovaly, neboť pro velkou budovu národního divadla bude jich nepoměrně víc potřebí, a upřímně řečeno — bez nich by v divadle nebylo ani s polovice tak veselo!

ŽENA LATINSKÉ ZEMĚ

Cesta z taneční síně Closerie špitálem do hrobu je krátka; někdy se ta cesta vykoná za málo dní. „Elle est poitrinaire", pravily přítelkyně včera; „elle est morte", praví dnes a zítra již neříká nikdo nic. Zahrabána a zapomenuta! — To je trpký konec, a jsem od srdce rád, že Rose Belle-Dent jinak skonala. Jsou tomu právě dvě léta, co dítě to umřelo, a chci mu vypravováním dát pomník malý, třeba by sběh věcí byl jednoduchý. Neboť Rose Belle-Dent patřila k těm řídkým osobám stavu svého, jichž nezapomenem, spatřivše je jednou.

Ještě dnes uslyšíš v Quartier latin: „Krásna byla Rose Belle-Dent." Děvče bylo skutečně krásy k nevypsání, a měla ušlechtilost ve výrazu, pohybu, ano i řeči, jaké mnohá vévodkyně nemá. Přitom byla, jak se říká, „bonne enfant"; nebyla chtiva peněz, aniž závistiva; byla upřímna a mírna, a ani přítelkyně její nemluvily o ní zlého. Jak se jmenovala, nevěděl nikdo, snad ona sama ne, a nikdo se neptal. Její tváře kvetly přirozeně vedlé bledých, vyžilých a nalíčených obličejů přítelkyň, a proto ji nazvali *růží;* když se usmívala, a ona se usmívala vždy, zjevily se dvě řady skvostně bílých zoubků, odkudž druhé jméno, *krásnozuba.* Obě jmena byla význačna, neboť naznačovala dvě vlastnosti, které v grisetním světě řídky jsou. Mohli jí ještě příjmím de la Belle-Chevelure šlechtictví podati: neboť když při bujném tanci síť se jí rozvázala, splývaly husté kaštanové vlasy po ramenou jako dlouhý hedvábný závoj, okrasa to u Francouzek vůbec řídká.

Jednoho dne objevila se vábná ta postava v Quartier latin; nevěděli a neptali se, odkud přichází; kde ale byla, kořili se jí jako královně. Musil jsi ji vidět tančit, abys pochopil, jak je možno dodati divokým a výstředním pohybům a skokům pařížského kankánu poesii a stepilost. Užívám zde slova cancan, abych stal se srozumitelným;

pařížský ten tanec nazývají v celém světě cancan, jen ne v Paříži.

Uprostřed hojné vítězoslávy podržela Rose Belle-Dent své skromné, dobrosrdečné, upřímné vlastnosti. Nadána trochu větší routinou byla by vystěhovala se do finanční čtvrtě Breda a byla by tam na útraty bursovníků opatřila sobě „posici“, jak se říká. Byla a zůstala však pravým dítětem latinské země; její svět končil na sever u Sekvany, na jih u boulevardu montparnasského.

Sedmnáctiletá byla se na jevišti tomto objevila; po tři léta měla žezlo malého toho království v ruce své; pak je odložila dobrovolně. Neviděli ji nikde víc; co se s ní stalo?

Konečně zvěděli tajemství. Byla se spořádala a grisettou stala. Charles, roztomilý mladý student, dovedl ji k sobě upoutat, žila s ním klidně a šťastně, pracovala a dobývala sama část své výživy. Neusmívala se ale jako dříve. Tázala se Charla: „Když odejdeš, co stane se se mnou?“ a Charlova věčná odpověď: „Což nám po budoucnosti, milé dítě!“ nemohla ji potěšit.

Až po tu dobu nebyla nikdy o budoucnosti přemýšlela. Nyní najednou začala velkýma tmavýma očima svýma zpytovati a se tázati. Odvíral se jejímu zraku obraz nekonečné bídy, jaká ji snad očekávala? Nevím. Také Charles nevěděl, a nalezl-li ji začasté plačící, utřel žertem její slzy a líbal ji tak dlouho, až se zase usmívala. Na konec již se obával, že by nebohé dítě, lesku a jasnu navyklé, v mansardě zaniknouti mohlo, a usmyslil sobě, že ji uvede do světa zpět, ve kterém před nedávnem ještě triumfy své slavila.

Bylo to k novému roku. Charles ji vyzval, aby navštívila sylvestrový bál operní. Rose Belle-Dent přivolila; nepřijala však žádné kukle. Před šesti měsíci, když se s Charlem setkala, chtěla šaty a skvostné šperky své prodati, aby zničila každou upomínku na minulost. Charles tomu nepřipustil. Její klenoty měly cenu více tisíců franků a mohly jí posloužit kdys co výpomoc v dnech trapných. Rose stala se za posledních dnů živou jako dříve a pracovala pilně na úpravě bálového oděvu. Na večer pak vzala bílý hedvábný šat a ozdobila se nejkrásnějšími svými skvosty. Jediný dar, kterého od Charla vyprošovala, byl bíle kvetoucí věnec myrtový, okrasa umrlých dle zdejšího zvyku. Zbytečně Charles odpíral; musil se nápadu tomu podati.

Po celý ples byla Rose až rozpustile živa. Tančila a usmívala se, jako dříve. Ku konci zábavy pravila náhle k Charlesovi: „Chceš-li mne nyní vést na dobrou večeři, přislibuji ti, že pak do Sekvany skočím. Chceš?“ Charles nevšimnul sobě žertu toho více, než by byl každý jiný učinil, a vedl Rosu k večeři. O třetí hodině ranní opustili Maison dorée.

Hustá mlha pokrývala ulice; na tři kroky se nevidělo. Charles chtěl vůz hledati; Rose ho prosila, aby toho neučinil: „Máme sotva půl hodinku cesty,“ pravila, „cítím se občerstvena a raději půjdu.“ Chtěla-li nějakou maličkost, byla Rose obyčejně neuprositelna. Charles musil přivolit. Podal Rose rámě a kráčeli ulicí Richelieu rychle dál. Když došli na Carrouselní náměstí, staly se kroky její pomalejší; třásla se mrazem a začala stěžovati sobě na mdlobu. Charles jí činil nejtrpčích výčitek. Na Pont des Arts zůstala náhle stát. Poblíž ústavu jel v tomtéž okamžiku vůz.

„Nemohu dál, Charles,“ pravila rychle, „prosím tě, podívej se, můžem-li onoho vozu použit; chci zatím na lavici zde sobě odpočinout!“

Charles odkvapil a volal na kočár; byl obsazen.

Kvapně se vratil k lavici, kde byl Rosu opustil; lavice byla prázdna.

Myslil, že se mýlí; hledal mlhou lávku druhou, volal — žádná odpověď. Rose byla zmizela. — Hledal as půl hodiny a tu mu teprv napadlo, že snad odebrala se domů, aby ho poškádlila. Snad také nalezl ji někdo v mdlobě na lávce ležící, poskytl jí pomoci a odvedl ji. Myšlénky ty byly hloupy; při takových příležitostech přidržuješ se i nemožností.

Charles pospíchá domů; nalezá dvéře zavřeny, jak je byl opustil. V tom ho napadne smutný žert Rosin z bálu.

Letí zpět na Pont des Arts. Mlha byla příliš husta, než aby byl mohl k hladině řeky dohlédnout. Nikdo není na blízku, aby mu poradil, pomohl. Zoufale bloudí dole po břehu a nalezne konečně kocábku jen slabě přivázanou. V té vyrazí v noc a mlhu, volaje po chladných vlnách jmeno své milované Rosy.

Všechna práce byla zbytečna, šeřící se den nalezl ho ještě na řece, bloudícího mezi mosty des Arts a royal, ztuhlého mrazem a strachem. Vystoupil na břeh a odebral se domů.

V Rosinu toiletním stolku nalezl Charles následující cedulku: „Měla jsem tě tuze ráda, Charle můj! Nezapomeň na mne, a nalezneš-li mne opět, pochovej mne ve svěcené zemi. Na památku podrž medaillon s obrazem mým a rozdej ostatní mé věci. Nemám rodičů ani příbuzných. Odpusť mně zármutek, jaký Ti učinila Tvá Rose.“

Třetího dne nalezl Charles růži svou na měděné skříni v Morgue.

Vydali mu mrtvolu a dovezl si ji domů.

Strávil noc u její truhly a pochoval ji s rána zcela tiše.

Co v úzkostné té noci s Rosou mluvil, nevím. Tázal se jí as: „Proč jsi mně to učinila, dítě moje?“

Charles, dřív veselý a živý, stal se od těch dob tichým a opravdovým.

Pro Rose Belle-Dent je ale snad dobře, že na hřbitově leží a mlada zvadla jako Heinova králová Pomare.

OŠUMĚLÉ EXISTENCE

I.

Jsou existence v městečku, ano i vsi, jichž nemožno nazvati chudými nebo nuznými, nýbrž přímo ošumělými, a také jich nikdo, z přirozeného již jakéhos taktu, jinak nenazve. Kanafaska je šat chudý, nikoli ale ošumělý, aksamit je šat bohatosti, ale i ošumělosti. Srsť hedvábná se s duše existencí oněch právě tak setřela, jako vlas se sukna na jejich kabátu, a na šatu i v srdci, na tváři i v oku, — všude ošumělost, všude! Zvláště to přestárle, přezrále zpytující oko, to oko zároveň myslivé i všem myšlénkám zase lhostejně výhost dávající vypravuje ti divné historie o zašlých jasných dnech a krásných snech, o bývalém vzletu a bujném citu, o bývalém lesku a zaviněném úpadku. A totéž vypravuje vyschlá ruka, totéž v sebe klesající tělo, totéž šat v zimě v letě stejně letní. A co vidíš v malém městečku, ano i na vsi, poznáváš v nepoměrném počtu ve městě velkém. Vzduch velkého města je ošumělým existencím milý i příznivý. Události velkého města dávají jim, kteříž vždy se chlubiti mohou, že ten či onen rozhodný talent v sobě pochovali, příležitost projeviti svou přezralost, chodníky velkého města jsou proto zde, aby titéž dokázali, že chůzi po nich, totiž tu sebevědomou, nonchalantní chůzi posud nezapomněli.

Praha má mnoho druhů takých existencí, o nichž se socialistům, moralistům a policistům našim právě tak málo zdá, jako našim damám u toiletního stolku. Jsou jako ryby v řece; víme o nich, málo kdy je ale spatříme vyšplouchnout na povrch. A také ani nepozorujem, čím se vlastně živí; nejspíš že jen odpadky. Nač jiného má také existence podobná právo, sama společnosti odpadek!

Zde je malá hospůdka v odlehlé části města, jedna z těch, ve kterých se prodává nepoměrně víc „samožitné“

než „dobře vyleženého“. Kdybyste vstoupili a zeptali se hospodského, zdaž nemá mezi svými hostmi některé z těch ošumělých existencí, porozumí vám ihned.

„Tamhle ti dva, kteří píšou u zadního stolku! Jindy jich je třeba deset zde!“

„A máte rád podobné hosti, či jich jen trpíte?“

„Skoro že jich jen trpím. Každou chvíli musím koupit štangli pečetního vosku, a ingoustu spotřebují, jako by jej pili. Ale člověk předce by rád se dozvěděl, co se ve světě děje a rád s někým porozpráví.“

„Máte tedy z nich škodu?“

„To ne, neboť jim tak málo čekám, že jim to nestojí ani za neplacení!“ —

Skutečně s těmi lidmi může se porozprávět, neboť viděli ledacos, mnohý mnoho, každý ale zkusil mnoho. Obcovali s nejrozmanitějšími lidmi, naučili se s nimi jednat a mluvit, a také někdy dobře vypravují. Hospodský vám podá stručné biografie, chceteli. Všichni jsou nyní hluboko „pod parterem“, každý měl ale v živobytí svém jednou dobu bohatství nebo alespoň příjemného pohodlí, svou belle-etagi nebo alespoň slušné přízemí. Mnohého kolébka byla již měkce vystlána, mnohý sobě pomohl vlastním duchem do výše. Tamten byl velkokupcem, vypracoval se z jednoduchého kupeckého mládence, v kteréž poslednější vlastnosti byl se dal z vlasti do světa. V Hamburku nabyl velkou prací a velkým štěstím jmění, v Londýně o ně přišel, v Paříži zkusil „pranový“ závod beze všeho výsledku, atd., atd. Druhý byl tak dlouho všemocným a velectěným hospodářským úředníkem, že se domníval na konec sám býti vrchností. Pýcha jeho přiměla ho ku vzdorovitosti, vzdorovitost přivedla k pádu, k sproštění výnosné služby. Našetřený kapitál je brzy pryč, dlouhým čekáním a velkou protekcí domůže se konečně diurnistství. Z toho vyžene ho opět vzdorovitost jeho; stane se za desítku měsíčně písařem u advokáta, atd. atd. Třetí byl několikeronásobným domácím pánem. Vypravuje se o něm, že jednou před vojenskými důstojníky, když na něho co civilistu pohrdlivě pohlíželi, umyl sobě v champagnském víně ruce, že podruhé vzal sobě zvláštní čtyrspřežní poštu z Prahy do Paříže, a jiné podobné. Zapletl se, když peníze potřeboval, do procesů, ztratil první dům, ztratil druhý, atd. atd. Lidský život je tak krátký, ach tak krátký! Tito lidé zvrhli, ale již pozdě, byliť již minuli se s zenithem síly a energie, byli snad již zestárli a nemohli začít život nový. Snad by ten či onen pracoval, totiž pérem, nebo jinak „lehce“ pracoval; nikdo ale nehodlá zbytků jeho síly použiti, nikdo ho nechce, — vy byste ho také nepřijali do kanceláře své nebo do závodu svého.

A práci sprostou? Ne, za žádnou cenu ne, i kdyby sil byl dostatek! Tomu nedovoluje pýcha, vzpomínky, konnexe, — ano i konnexe! Nač také právě hrubou prací starat se o ten mizerný kus chleba, když se jedná jen o jednu, třeba by vlastní osobu! Žena dávno umřela, děti jsou rozptýleny! Nezbývá nic jiného než žebrat; on to ale jinak nazývá, neboť nechodí po rozích a pohřbech, a nemá ani v pátek plnou kapsu drobných.

Podívejte se mu přes rameno. Píše na přeloženém archu bílého papíru, jehož se jen obroušeným malíčkem dotýká. Nadpis svědčí některé osobnosti šlechtické, bohatému obchodníku nebo podobně. Chceteli seznat, jak bohat je slovník podlízavosti, čtěte řádky pod nápisem. Ouřadní jazyk doprošující se pyšné té bídy je německý, sloh zcela individuelní, totiž onen nucený, vylhaný, bídný sloh všech písemních prosebníků. Píše bez předlohy, neboť má formulář historie své bídy a své otupující poníženosti dobře v hlavě, i když žádá od někoho po prvé, i když po druhé, po třetí. Již se podepsal. Pode jmenem jeho stojí: „zu erfragen beim gastwirt in No C. —“ Bydlí sice právě na protivném konci města, je ale líp, když pravá adresa se neví. —

Do hospůdky vkročil lokaj ve vrchnostenské livreji.

„Nebydlí zde v domě nějaký pan —?“ zní otázka.

„Zde sem,“ volá jedna z existencí, „hier bin ich — ergebenster diener — ich thu' mich hier wärmen,“ a přikročí k premovanému, k vůli ostatním přítomným jako by k starému dobrému známému. Odvedl ho o dva kroky stranou, nastrkuje ucho, pošilhává po rukou. Premovaný je brzy hotov a vtiskuje mu něco do ruky. Doprovázen až ku dveřům již zase zmizel. „Den kenne ich schon lange, — ein guter mann!“ prohodí existence jako by na vysvětlení. Za chvílku vyjde ven.

„Jde skoumat!“ prohodí s lehkým úsměvem druhý k hospodskému.

Obdarovaný se vrací. Na jeho tváři sídlí lhostejnost, značící, že dostal jen jednu zlatku. Nu, na dva, z nouze na tři dny to dostačí, mezi tím *musí* přijít něco jiného!

II.

„Existence úplně zapevněná je věcí tak řídkou, že mezi lidem nastává o každý druh její boj krvavý,“ pravil Arnold Ruge, spisovatel svobodomyslný, jehož svobodomyslnost ani tím neutrpěla, že dostal amnestii. „Zapevněných“ existencí je tedy nesmírně málo, a pro ty nezapevněné vynalezeno pěkné, klasické slovo „kandidatura“. Čtyry pětiny lidstva jsou samý kandidat, ať již na úřad či na výdělek, na vdavky či klášter, na vězení či na šibenici. K posledním dvěma druhům „zaopatření“ není někdy potřebí ani zvláštních vloh duševních, jen tak náhody, štěstí, jen tak onoho tušícího oka, které nesouc se kolem šibenice zvědavě vzhlíží, zdaž tam nahoře snad samo nevisí. Takový kandidat je ovšem často kandidatem a non lucendo, totiž zcela opakem kandidata starořímského, který se vyznamenával alespoň vždy — bílou košilí.

A je-li klasifikovaný námi druh „ošumělých existencí“ skutečně *druhem existencí,* jaký div, že má i on četné své kandidaty. Dovolte vyndat jednoho z nich, jednoho, kterého bychom ovšem všichni raději viděli kandidovati na něco zcela jiného.

Každá domácnost má své „bůžky“ a každá kavárna své denní hosty. Těchto je ovšem mnoho druhů: hosté snídající v jistý čas a věnující pak půlhodinku politickým časopisům, hosté zapíjející v sklenici černého obtíže obědu a čítající pak jen noviny ilustrované, hosté hrající k večeru buď domino buď preferanc, a konečně hosté, jimž návštěva kavárny vůbec zdá se být cílem a účelem, jemuž se také odevzdávají se všemi vzácnými či nevzácnými dary svého ducha.

Jsou to obyčejně lidé mladí, nastupující první rok vysokých škol, nebo studující „privátně“ a připravující se na maturitu. Umějí-li takto něco, neví se, kulečník ale umějí na všechen spůsob; studují-li něco jiného, neví se, odvážný šnipr ale a doublé s karambolem studují zajisté. Také se nemůže říci, že snad ničeho nečtou, neboť když nemají právě partnéře pro hru, neopomenou sáhnout z dlouhé chvíle po vyložených časopisech; v časopisech pak je tolik rozmanitých věcí a také o každé skoro úvaha, tak že člověk čtoucí nabude alespoň vědomostí nejvšeobecnějších i s nejnovějšími náhledy o ceně vědomostí těch.

Rodiče dali pro počátek peněz dostatečných na školní zařízení se, a posílají měsíční sumu skrovným svým poměrům přiměřenou. Student přibyl do Prahy s pocitem takměř posvátným, s nadějemi nejrůžovějšími. Byl přesvědčen, že duch jeho dostačí na vše, a kde by snad nedostačil, nu tam že bude pilným, zajisté velmi pilným. S počátku ale třeba trochu pražského života zakusit, kdož by toho nenahlížel! Člověk nabývá nových sil, když se dříve trochu pobaví, třeba by to pobavení začalo hned po zábavných prázdninách. Také tomu nebude se nikdo divit, že peníze vypočtěné na opravdově vedený život nestačí při životě zábavném, že snad již dokapají v prvních čtrnácti dnech i s částí toho, co bylo určeno pro potřeby školské! Proč by nepsal rodičům o nových, kvapivých potřebách, vždyť učiní něco podobného jen jednou a příští měsíc nezbude mu ani času, aby mohl utrácet, ano snad by mohl pak i něčeho ušetřit, kdyby nechtěl knihovnu svou obohatit vším novým a důležitým!

V prvních přednáškách přesvědčil se, že počátkové nebývají tak těžci, jak pomlouvači nebo slabé hlavy tvrdívají. Zvláště přísná věda je v počátcích svých lidskému rozumu velmi jasna. Proto také nezáleží na tom, zameškáa-li se některá počáteční hodina. Včera obdržel mladík od mnohem slabšího hráče „kvastl“, již čest sama toho vyžaduje, aby se dnes revanžoval, tedy —

Ani nepozoruje, že hra v kulečník stává se mu již náruživostí. Dovede ji hrdinsky přemoci a odebéře se jednou zas do koleje. Stráví zde fádní hodinu, neboť lepší jeho známí jsou v kavárně, a na katedru mluví se věci poněkud již nejasne, — bude sobě musit zameškané přednášky dříve doma přečíst. S penězi to pořád ještě jakž takž jde. V kavárně, zdá se mu, že ho mají za bohatého synka. Sklepník a markér zacházejí s ním v přátelské uctivosti, mladíkovi lichotí každá intimní známost s osobnostmi „veřejného postavení“. Znenáhla opanuje kulečník, nikdo jiný nesmí skorem již hrát. Někdy ovšem nastávají menší peněžité nesnáze, těm se ale vždy ještě odpomůže půjčkami od spolužáků a krajanů. Konečně, nějakým malheurem, nezapraví se ani malé ty dloužky, kolegiální půjčky přestanou, nastává dluh v kavárně samé. Dva, tři měsíce se ještě balancuje, pak přestane markér uvěřovat, po markérovi teprv sklepník, protože onen nevydělává tolik zpropitným, mnoholi tento. Dluh u sklepníka značně narostl, neboť se již i obědy v kavárně odbývaly. Mladík slyší každého dne upomínání, někdy i hrozby, že se bude psát rodičům.

Předsevzetí jsou tuze dobrá, — jen kdyby měl peníze na zaplacení dluhů! Takž ale musí do kavárny chodit a tam den vysedět jako dřív, aby nemysleli, že utek', nebo že se vyhýbá. Pomáhá sobě ledajak, píše domů o peníze na svrchník, který nikdy nekoupí, prodává „nepotřebné“ věci a knihy, ano šetří i na prádle a převlíká se jednou za dvě neděle. Kulečník hraje velmi málo. Sedí v kavárně na pohovce a dívá se, jak jiní hrají. Jen když není již pražádného jiného partnéře pro jednotlivě hlásícího se hráče, který mimo to s markérem o peníze hráti nechce, ba ani podlé řádné diškrece nevypadá, kývne markér na mladíka, aby s cizincem zahrál a alespoň za půl hodiny kulečného vydělati pomohl, když se zde zdarma již hřeje. Šat je vždy ošumělejší, vlasy vždy méně česané a stříhané, tvář zesiná, oko zapadá. V takovém stavu nemůže domů na prázdniny, a musí psát, že příprava k velkým zkouškám vyžaduje obětovaných prázdnin. Pomoc z domova stačí vždy méně — znenáhla je mladík pravzorem ošumělosti. Jako stín plazí se po kavárně, sotvy že nohy vleče.

Snad mu souchotiny pomohou k čestnému ještě vyváznutí ze zaviněných nesnází, totiž do hrobu, snad zvědí rodiče šťastnou náhodou vše a odvezou ho z Prahy, — aby co duševní proletář žil na venkově život ošumělých existencí!

Z VYPRAVOVÁNÍ MISSIONÁŘE STELZIGA*

Je to sice pravdě nepodobno, to je mně ale jedno," prál „pan Stelzig" a pošoupnul stříbrné brejle. Sám bych tomu ani nevěřil, kdyby někdo jiný vypravoval.

„Bylo to v Brasilii. Protože jsem uměl velmi dobře indiánsky — tuze těžká řeč! — vycházel jsem ze štace sám a sám mezi pohany, a nikdy se mi nic nestalo. Jednou ale mohlo to dopadnout zle a málo tedy scházelo, že bych tady v Praze neseděl u podkvasního a nebál se víc cholery. Vyspav se na větvi dosyta, slezl jsem s rána dolů a ubíral se dále cestou svou. Byl jsem již několikátý den na cestě k jednomu již trochu ochocenému kmenu a měl jsem ještě několik dní chůze. Času bylo dost a šel jsem tedy jako by procházkou. Rozkošná cesta! Nade mnou hrály si a houpaly se opice, kolem mne se kmitala kolibri a žlutaví hádkové plašili se mým krokem. Obdivuje se kráse přírody, byl jsem sám se sebou i s vůkolním světem velmi spokojen; snad bych nebyl býval spokojen, ač se právě nebojím, kdybych byl měl zprávu o tom, že v tutéž dobu zaplavena je krajina Indiány zcela divokými, kteří byli pro svou ukrutnost daleko široko známi. Právě se tlačím skrz husté rákosí, když mne tu, jako by ze vzduchu, chytne sedmnáct měděných pěstí a mrští mnou o zem. Než jsem se zpamatoval, byl jsem vysvlíknut do naha, jen klobouk, brejle a boty mně nechali. Radili se, nemají-li mne ihned zabit, a usnesli se, že mne dovedou k svému vůdci, který sám tuze rád zabíjí. Vlekli mne tedy vzdor mému domlouvání až ku svému ležení. Viděl jsem jistou smrt před sebou a přemýšlel jsem jen, jak své přátely o konci svém zpraviti. Na mýtině před stanem seděl vůdce. Jak nás spatřil, vyskočil a letěl divoce k nám. Strašný to chlap, ramenatý jako obr, oči jako uhly, tělo pomalováno jako žába, a v pravici držel kyj, že bych jej byl sotva uzdvih'. Přiskočí přede mne, pozdvihne oběma rukama kyj — pěstě mne pustí — v tom se jeho strašná ústa široce rozevrou a on praví: „Ale jeminánku, pane Stelzig, kde pak se tu vzali?!“

---

* Před několika dny přinesly časopisy zprávu, že ve Vídni zemřel kněz Stelzig, spolupracovník „Kirchenzeitungu". Zpráva ta vzbudila v Praze dosti ozvěny, neboť Stelzig měl tu mnoho známých a každý známý jeho mu od srdce přál. Navrátiv se z delší misse, kterou byl podstoupil do jižní i severní Ameriky, sdržel se delší čas v Praze. Pamatuju dobře lehké jeho ironické posuňky, jakými vždy sprovázel své výmyslem bující povídky. Povídky ty opatřily Stelzigovi brzy jmeno oblíbeného humoristy; musil je vypravovat všude, což velmi rád činil, a vypravovali je po něm dál.

Prosím vás, česky mezi brasiliánskými divochy! Celý udiven ptám se ho: „Jakpak mne znáte?“

„Ale, co pak se už na mne nepamatujou? Vždyť já jsem Josef od svatého Petra, co jim pucoval boty?“

„Inu ovšem!“ dím, kdo pak by ho byl ale také poznal v tom malování! Měl nesmírnou radost, hned mně musili všechny mé věci vrátit a pozval mne, abych s nimi pojedl. Když jsem se oblík', byli se již všichni, několik set, postavili v kruhu kolem mne, Josef dal znamení a spustili „Kde domov můj?“ velmi pěkně. „Já je učím našim národním,“ vysvětlil mně pak Josef. Strávil jsem mezi nimi velmi příjemné hodiny a pak mne vyprovodili ještě kus cesty. Josef se loučil skoro nerád.“

„Když jsme se rozešli, zvonilo zrovna klekání. Já honem kleknu a zakryju si oči, abych mohl tím vroucněji klekání odříkávat. Když jsem zase prohlíd' — jaký to div! Kolem mne klečí na sta velkých i malých opů a klaní se tiše a opravdově za mnou. Sotva jsem povstal, povstali také a hned byli po stromech! Ti jsou vám svižni!“

Pan Stelzig se napil a nacpal znovu velkou, stříbrem kovanou pěnovku, kterou mu sklepník „v lázni“ na Malé straně vždy přes noc schovával a čistil. Bureš, mladý medik, miláček Stelzigův, podává ohně.

„Snad ani nevíte, Burši, že jsem také doktorem?“

„Ale jeminánku, pane Stelzig, — snad bohosloví?“

„Ne, — klassické filologie. Ano, jsem doktor! Ale amerikánský, a to zde neplatí. Když jsem přišel do Newyorku, neměl jsem co dělat. I vzpomněl jsem si, že bych mohl prázdného času snad užít k nabytí nějaké akademické hodnosti. Poptávám se tedy a řekli mně, že jsou všechna doktorství obsazena a že bych mohl podstoupit jen rigorosa k doktoratu klassické filologie. V Americe totiž nesmí být doktorů jakéhokoli druhu více než jistý počet. Mně to bylo jedno. Dělali mně ale překážky, jichž jsem ovšem přemohl; hned nalezali nějakou chybu na křestním listu, zase jsem neměl výkazu, jsem-li vojenské služby prost, atd. atd. Konečně mně určili den zkoušky a sešlo se as dvacet zkušebních komisarů. Prosím vás, oni položí přede mne Virgila a Herodota, hehehe! Odevru Herodota a začnu číst, jako by bičem mrskal. „Enough!“ volá předseda, sotva jsem byl pátou řádku odšmejk'. Všichni se mně klaněli jako blázni, lichotili mně a dali mně pak tak pochlebný diplom, — já vám jej sem musím předce jednou přinest! A to bylo, že v Americe neumí ani jediný člověk řecky číst, profesoři také ne! Strašná nevědomost a nevzdělanost je v té Americe! To mne také odtamtud vyhnalo. Byl bych tam jinak snad zůstal, mezi nevzdělanci ale žít, ne, to ne, — půjdu domů“.

„Byla to ale smutná cesta, ta zpáteční do Prahy! Jakživ na ni nezapomenu! Když jsem přijel do Paříže, zašel jsem si do Tuilerií, jako jindy. Vejdu k Napoleonovi. Jak mne spatřil, vstal od psacího stolku a šel mně vstříc. Vypadal velmi zkormouceně.“

„Milý Stelzigu,“ pravil a tisknul mně s pohnutím ruku, „musím vás velmi smutnou zprávou uvítat! Právě jsem obdržel z Prahy depeši, — váš bratr, milý Stelzigu, umřel. Chcete-li ho ještě v truhle vidět —“

„Ani jsem nenechal Napoleona domluvit, stiskl jsem mu ruku a běžel na železnici. Přijel jsem do Prahy zrovna před pohřbem — — — Strašná cesta!“

U DIVADELNÍHO ABONENTA

Humoreska.

— „bez tebe nemožno mi žít!“ zakončila Vilhelmina kantilenu dueta z „Blesku“ a zároveň ustřihla koneček červené vlny, jíž na nějakém vyšívání pracovala. Obrátila čistě upravenou hlavičku v levo, v stranu to, na které pan manžel sobě pohodlně v křesle vedle papíry, mapami a kresebním náčiním pokrytého stolku hověl, mlčky seděl a sedě mlčel, aniž by bylo v lenivé tváři nejmenší pohnutí z toho, že „bez tebe nemožno mi žít“. Vilhelmina se lehýnce, pak pralehýnce usmála. „Mužíčku, spíš?“

Mužíček neviděl žádné rozumné příčiny, pro kterou by odpovídal, a k tomu ještě, jako by chtěla odpověď mu ušetřiti, vstoupla právě Dorotka do pokoje a přinášela kávu.

„Nu ale za odpověď snad předce stojím?“ tázala se Vilhelmina s lehýnkou pichlavostí. „Pěkný pořádek! Manželka se hudbou a láskou rozechvívá a pan manžel spí! Dominiku — jářku — spíš?“ a při tom zahýbala něžným lokýtkem svým, jako by ho na distanci vzbudit chtěla.

Dominik se ani nepohnul, odevřel jen trochu ústa svá a vydechl: „Ano!“

„Ale jdi, pevně?“ tázala se dále v tonu hravě dětinského obdivu.

„Tuze!“

„Dej tedy, Dorotko, kávu na pánův stolek.“

Dorotka tak učinila a přišoupala se pak k Vilhelmině. Šeptala jí něco do ucha a pozdvihovala při tom prosebně ruce.

„Dobře!“ přisvědčila nahlas Vilhelmina usmívající se.

„Chceš něco, ženuško?“

„I nic!“

„To mne těší! Dorotko, podej mně cigaro a oheň!“

Dorotka rychle to učinila a odešla pak vztahujíc ruce ještě jednou prosebně k Vilhelmině.

„Je to hodná holka, ta Dorotka, Dominiku — co?“

„Ano — hodná holka,“ a odfoukl kouř v takovém plném a předce jasném kotouči, jaký svědčívá o gastrické spokojenosti kuřákově, „— hezká holka!“

„Líbí se ti?“

„To já nevím — já jsem si jí vlastně ani ještě nevším! Šťastnému se ale všechno líbí a já jsem šťasten,“ a zivnul oním chňapavým způsobem, jakého užívají zpěváci k vůli pikantnosti při dvojitém nasazování průtažnějšího tónu a jaký při zívajícím opět svědčívá o spokojenosti gastrické.

„Opravdu, mužíčku?“ znělo to tónem přidušeným, lichotivým. Ruce sklesly, vyšívání odpočinulo, hlavička se zase obrátila v levo.

„O—prav—du!“ zival Dominik. „Já bych objímal celý svět, kdybych nebyl tak líný. Nechtěla bys vstát a dát mně hubičku?“

„Jednu?“

„Já budu mít na té dost.“

„Inu, když už jsem si vzala tak líného muže —“ vstala jako srnka, přistoupla lehkým krokem k němu a políbila ho v čelo.

„Děkuju,“ prál Dominik a odevřel zase oči, jež byl odevzdán do vůle boží před políbením zamhouřil.

„Byl's vždycky tak pohodlný?“ a zasedala zase k svému vyšívání.

„Moje povaha byla pevna již od dětinstva.“

„Poslouchej, Dorotka mne dnes ráno prosila, abych se u tebe za ni přimluvila. Má lásku, nějakého malíře pokojů; on se má ale za umělce, nu a to víš, že umělec s ní nebude stát na schodech nebo v průjezdě — viď?“

„Vidím.“

„Ona tedy prosí, aby ji směl navštěvovat v kuchyni. Dovolíš?“

„Dovolím. Alespoň bude kuchyně vždy jako skřínka čista!“

„Dobře tedy.“

Dominik pohnul líná svoje záda, první to větší čin vykonaný za celého posavadního a námi sděleného zajímavého dialogu. Vzal koflík do ruky, upil, pak přimhouřil oči a zasmál se hlasitě.

„Čemu se směješ, mužíčku?“

„I vzpomenul jsem si na ubohého Vilibalda — hahaha!“

„Ubohý člověk! — Je to ale předc jen k popukání — hehehe! Prosím tě, mužíčku, přečti mně ještě jednou začátek jeho listu, — prosím!“

Dominik sáhl na stůl po listu. „Co je na tom! Nestydatý sloh a nic více! — „Rozmilý příteli! Dnes ráno byla mezi mnou a drahou chotí mou — „drahou“ je podškrtnuto — maličká zlostná scéna. Já rozbil lavoir a ona hodila celou čelist falešných zubů za mnou!“ — Ten obrázek bych rád byl viděl — hahaha, co?“

„Ano, hehehe!“ smála se Vilhelmina o oktavu výš. „Ale dobře se děje tvému příteli, proč se oženil ze špekulace!“

„Prosím tě, ženuško, můj přítel je skutečný genius, a když viděl po dlouhém čekání, že se geniům nedaří, umínil sobě jíti cestou negeniálních smrtelníků. Je to jen extrém!“

„Jak dlouho jste bydleli pohromadě?“

„Osm let! Rozkošná doba veselé nouze a komických rozpaků! Teď, když jsem trojnásobným domácím pánem, rád si na to vzpomínám!“ Vstal, protáh se a počal chodit po pokoji. „Když jednou Vilibald, — víš, ženuško, kdybych ti snad vypravoval někdy něco, co jsem už vypravoval několikkrát, řekni mně to, člověk za to nemůže, — když tedy jednou Vilibald najímal služebníka, řekl mu: Přijdete každého dne o šesté hodině ranní, vyklepete kabát, vycídíte boty a pak půjdete někam se vypůjčit pro nás zlatku. Ten chlap díval se naň nevýslovně pitomě!“

Dominikova ústa rozšířila se k hlasitému smíchu a obličej jeho se kulatil jako měsíc.

„A což jste si nikdy nezasteskli po domácím životě, neomrzel vás nikdy hospodský život?“

„I omrzel, *mne zvlášť*, — vlastně Vilibalda také zvlášť! Jednou jsem sobě už umínil, že až se ožením, dám se do novin, a každý, kdo mne v hostinci najde a mne z něho vyhodí, že dostane od ženy pětku!“

„Byl bys dobře učinil!“

„Ba že, někdy se už sám sklepník styděl mně nalívat!“

„Vidíš, jak jsi byl ošklivý! Mohli jste si co umělci hezky mnoho z výdělku svého zahospodařit! Všechny časopisy psaly o malířích Dominikovi a Vilibaldovi!“

„My vydělali, ale já tě ubezpečuju, že žádný z nás nevěděl, kam se peníze dějou. Když jsme dostali jednou v neděli sto zlatých, zůstali jsme druhou neděli již v kavárně za kávu dlužni. Prosím tě, byt, prádlo, strava, posluha, — pomáda — procenta z vypůjčených peněz — a pak jsme také podporovali chudé — chudé — no zkrátka chudé! Ale život mne už mrzel. Všecko už jsem byl zakusil, všecko seznal, už se mně nemohlo pranic nového stát, — leda — leda že bych dostal velké peníze.“

„Nebo milou ženušku,“ podotkla Vilhelmina a nahnula hlavičku vyzývajíc do týlu, jakoby očekávala hubičku.

Dominik sobě toho nevšiml. „Máš pravdu! Když jsi mně psala, že jsi plnoleta, že se přestěhuješ s matkou z Vídně do Prahy a že vás smím navštívit, podržel-li jsem dávnou lásku k tobě, — tu jsem byl, věř mi, radostí bez sebe.“ Bylo snad opravdu potřebí slůvka „věř mi,“ neboť Dominik vypravoval o své radosti jaksi chladně.

„Nevěděl jsem radostí ani, jsem-li to skutečně já, a vzpamatoval jsem se teprv, když jsem se kouk do svého portmoné!“

Vilhelmina se hlasitě zasmála. „Viděla jsem tvou spletenost! Namazal si's vlasy místo oleje rozpuštěným kafrem a zapáchal's na padesát kroků.“

„Ano, hahaha! já už vyvedl ledacos dobrého. — Co chceš, Dorotko,“ tázal se vstupující služky.

„Já — já —“ mluvila Dorotka ku své zástěrce.

„Nemohu se už dočkat, jak to vypadá s mým malířem — viď?“ usmála se Vilhelmina. „Pán dovolil, poděkuj se!“

Dorotka sáhala po Dominikově ruce.

„Jdeš! Styď se líbat ruce! Ten náš lid má podivné nemravy! Až přijde malíř —“

„On už je tu —“ zakývla Dorotka rychle.

„Ale jdi,“ prál Dominik s líčeným udivením, „vida, vida! Řekni mně předc, Dorotko, jak jste se spolu seznámili! Znáte se už dlouho?“

„O — už čtyry dny! Když jsem minulou středu nosila vodu, pozorovala jsem při druhé putně, že nějaký mladý člověk za mnou pořád chodí. Já jako by nic! Když jsem ale chtěla už zacházet s vodou do domu, udělal za mnou takhle —“ a Dorotka mlaskla rtoma jako by hubičkujíc. „Já se obrátím a povídám zlostně a dělám tak, víte, jako bych hledala po zemi: „No, já tu nevidím žádného psa!“ — „Ale já vidím anděla!“ povídá on. A když jsem tedy viděla, že je vzdělaný člověk, mluvila jsem s ním dál. A on pak na mne čekal a vyprovázel mne pak pokaždé až ku kašně a —“

„A když je nyní už zde,“ přetrhl Dominik vždy rychleji repetící řeč, „může tě pak doprovodit do divadelní kanceláře. Poneseš tam předplacení na dvě sedadla. Přijď si za chvílku pro peníze.“

Dorotka se zatočila a byla již venku.

„Já se vlastně předce bojím s tím malířem —“ podotkla Vilhelmina.

Dominik byl již zase pohodlně do svého křesla zapadl. „I jen se neboj. Znám lidi, vím, co se dělat a dovolit může, jsem psycholog a řídím dům dle vyšších zásad. Jen mne poslouchej vždycky — nu ty jsi poslušna, to je pravda," dosvědčoval tónem spokojeného pána — „vždyť jsi i uposlechla, když jsem určil, že budem k vůli domácímu míru žít v jiném domě než tchyně."

„Vidíš, je to ale předc má matka!" vyčítala Vilhelmina.

Dominik potlačil násilné zívání. „Nu a nejsme takhle zcela spokojeni?"

„To je boží pravda! V pondělí byla svadba, dnes je sobota a ještě ani jediný mráček!"

Dominik sobě zívnul. „Ano, dnes je sobota — sobota — *sobota* pravíš?" A poslední dvě slova byla pronešena s větším důrazem.

„Ano, už *šestý* den!"

V Dominikově tváři sbírala se jakás myšlénka. „Poslouchej, andílku! Nenapadá tě nic, když je sobota?" Sáhl nápadně rychle po svých kapesních hodinkách a ohlídl se po hodinách stojacích, nalezajících se u stolku u vchodu. „Jsou hned tři čtvrtě na tři, ženuško, slyšíš?"

„Nu a co dál?" tázala se Vilhelmina lhostejně, vyšívajíc dál.

„Což se nepamatuješ, že jsme viděli před třemi nedělmi v divadle kus, ve kterém se mladomanželé poprvé hádali, víš, pořádně hádali? Byla to ošklivá scéna — mezi námi nemůže se ani přihodit! Abychom se také možnosti vyhnuli, navrhl jsem, že sobě každou sobotu od půl druhé nejdéle do tří všechno vzájemně a upřímně a bez vší zlosti vyčteme, co jsme proti sobě za týden nastřádali. Pamatuješ se? Teď je už tři čtvrtě, slyšíš?"

„Hehe, ano, ale dej pokoj, mužíčku, kdopak může všechny tvé hlouposti —"

„Poslouchej, ženuško, to nejsou žádné hlouposti," prál Dominik skoro opravdově. „Já mám starost o dům a jednám co psycholog —"

„Vždyť je dobře," mínila Vilhelmina lhostejně.

„Není dobře," prál ještě opravdověji než dříve. „Když sobě člověk něco umíní, má mít úctu před svým předsevzetím. My jsme sobě předsevzali, že se budem každou sobotu hádat a dnes tedy začnem!“

„Nech mne na pokoji!“

„Nenechám! Ty můžeš zůstat u svého stolku a já u svého, ty vyšíváš mezi tím trepky pro mne a já kreslím obraz svého rodiště pro tebe; když pracujem jeden pro druhého, nemůže povstat hořkost.“ Vzal mapu, rozložil ji, chopil se tužky a obrátil se k stolku. „Tak — teď začni!“

Vilhelmina se naň tázavě ohlídla, pak odložila šití, vstala a přikročila k němu. „Ty jsi ale dnes v divném rozmaru, mužíčku! Vidíš, já bych —

„To je moje tužka,“ podotknul Dominik a vzal Vilhelmině z ruky tužku, s kterou sobě počala zahrávati. „Jdi si sednout a začni!“

Vilhelmině omžilo ustrnutí zrak. Odvrátila se zlostně, zasedla zase na své místo a vyrazila ze sebe: „Dobře!“

Bylo chvilku ticho, za kterého Dominik rozmýšlel, zdaž dobře jedná. Snad že se ona zlobí a snad že ji opravdu urazil, — i vstal a blížil se houpavým, laškujícím krokem k ní. „Vidíš,“ domlouval, „já jsem psycholog, který cenu včasné upřímnosti dobře zná! Když já ti řeknu —“

„To jsou moje nůžky! Jdi si sednout!“

Dominik se utrhl, obrátil a vyrazil ze sebe: „Dobře!“ Pak zase dosedl do křesla, chopil se tužky a počal do opravdy kreslit. „Tak — a teď tě upřímně prosím, abys začala, čas ubíhá!“

„Každý dlouho trvající žert omrzí,“ pravila Vilhelmina mrzutě. Náhle se ale mírnila a pokračovala hlasem přitlumeným, ale nápadně nuceným, při čemž se snažila k úsměvu dosti kyselému. „No mužíčku, to víš, že tě nechci rozzlobit. Ale tvoje žádost, hahaha — jak pak ti mám něco vytýkat, když mne nazýváš denně dvacetkráte andělem, a to víš, že andělé odpouštějí.“ —

„Prosím tě, jen nechtěj být vtipna, nebo tvoje vtipy jsou strašny!“

„Tak? Nu když jsem ti hloupa, budu mlčet.“

„Nebudeš mlčet! Leda nevíš-li ani nejmenšího, co bys mně vytkla. Přiznej se k tomu, že nevíš.“ —

„A to bych ráda věděla, jakou chybu ty bys mohl vytknout mně!“ a hlavička její kývla při každém slově.

„Chybu?“ tázal se chladně Dominik, kreslící pilně. „Ne, to nechci právě říct, že jsi se dopustila snad nějaké chyby; jsou ale jisté věci, rozumíš, které my psychologové nazýváme směšnostmi. Taková směšnost je konečně pravá bagatella!“

„Tak! Hloupá, směšná,“ znělo to trpce, „výborně, pane manželi, jen tak dál! Toť uslyším ještě rozkošné věci! A jaké pak mám n. př. směšnosti, smím-li zvědít?“

„Vždyť já neříkám, že máš. Konečně by se ale předce něco našlo, kdyby člověk hledal.“

„Ale jdi, opravdu? Kdyby člověk hledal! Já ale nepotřebuju teprv hledat, ty's mně bez toho nesmírně směšným, ty — ty — ty psychologu ty! Hahaha, psycholog!“

„No *tím* mne nerozzlobíš, protože vím, mnoho-li rozumějí ženské filosofii! — Jsi ale skutečně tak trochu směšna — rozmysli se — či není to n. př. směšné, že musíš být vždycky v divadle, kdykoli je opera?“

„Já myslím, že je to rozumnější než třikrát za týden si v Sokolu oudy roztahovat jako ty!“

„Když jsem členem spolku, musím také.“ —

„Jsi ale členem příliš mnohých spolků!“

„A co z toho?!“

„Prosím tě: jsi členem průmyslové jednoty a neumíš si ani zemčata uvařit, jsi členem Hlaholu a neumíš ani „Roztrhaná chalupa“ bez falše zazpívat, jsi členem musea a neumíš leda svou dýmku vycpat, jsi —“

„Aj to ti to jde! Vida, že dovedeš vytýkat! Jsi v tom ale trochu nešťastna, vždyť jsi sama členem několika spolků!“ Bylo vidět, že Dominik zlost svou s tíží přemáhá, pracoval ale na kresbě pořád dál.

„A co z toho?!“ odsekla nyní zase Vilhelmina.

„Pro cvičení povltavských pěnkavek, pro polepšení zpustlých dětí, pro rozdávání vánoček, a brzy se ještě staneš předsedou nějakého spolku pro vychovávání bílých myší!“

„A ty předsedou spolku pro pěstování vyššího vlasteneckého nesmyslu!“

„Ženo,“ zvolal Dominik velmi opravdově, „s takovou mně nepřicházej! Jsem-li já ve vlasteneckých spolcích, obětuju tím na oltář —“

„Prosím tě, oltář — oběť! Co potřebuješ obětovat! Je-li něco povinností, je pak mluvení o obětech pouhou koketerií. A ty jsi mužská koketa, abys to věděl!“

„Ženo!“

„Ano, ano! A vůbec je to vlastenectví vaše —“

„Teď toho mám dost!“ Roztrhl prudce kresbu, zmuchlal ji, mrštil jí o zem.

„Tak? Ty's mou kresbu roztrh'? Vždyť já také nemusím tvoje trepky —“ vzala nůžky, rozstříhla jako blesk rychle své vyšívání a pohodila jím. Její hlas zněl jako lámající se sklo, nebo spíše jako když nůž na talíři zaskřípe. „Já také mohu vstrčit ruce do kapsy!“ Vyskočila z křesla, přeběhla jednou pokojem a zase se usadila tak pevně a rozhodně, jako by říci chtěla „ne a ne!“

Dominik nemohl již také déle v křesle vydržet, vyskočil a zvolal plnou silou: „Ženo, kdybys —“

Nemohl dokdybychovat, neboť Dorotka, myslíc že výkřik platí jí, byla veběhla a tázala se ochotně, má-li snad již jíti.

„Ano, ano — máš jít, všechno má ke všem čertům jít! — Či tak, ty máš jít — ano, ano, — ale jdi rychle! Tu máš moje zaznamenání a zde peníze na obě sedadla. Ty už víš —“

„Jedno sedadlo pro pána dostačí, já už nepůjdu jaktěživa do divadla!“ zakousala se Vilhelmina do rozmluvy.

„Jsem srozuměn, já také ne! Dej sem peníze, Dorotko, tak! Jen poslouchej vždycky paní, co ti přikáže, ona nepřikáže zajisté nikdy nic nerozumného. Jsi hodná holka,“ a zaklepal jí na tvář.

„Jdi ven!“ vyrazila Vilhelmina ze sebe tak zlostně, že se Dorotka až zachvěla a co nejspěšněji ze dveří se vyklidila.

„Brzy by mně byl doutník vyhas’!“ pravil Dominik lhostejně, jako by se nebylo posud pranic stalo. Přistoupil k stolku vedlé dveří, na němž líh hořel, zapaloval si a bručel mezi tím pro sebe: „Také dobře, alespoň vím, jak zlostnou ženu mám; mohu dle toho co psycholog jednat!“ Pak usedl zase do křesla a houpal se v něm tak pohodlně, že Vilhelmina až ustrnula nad náhlým klidem jeho.

Chvílku bylo ticho. Vilhelmina se několikkrát zlostně po Dominikovi ohlídla. Pak náhle hodila hlavičkou a pravila pánovitě: „Dominiku!“

„No?“

„Já vypovím Dorotku od hodiny z domu!“

„To je tvoje záležitost.“

„Protože si namlouvá!“

„To je její záležitost.“

„A sice proto, že si tebe namlouvá!“

„To je moje záležitost.“

„Vždyť já to věděla, já nešťastná,“ bědovala Vilhelmina. „A s jakou klidnou tváří on se ku své hanebnosti přiznává! Proto chtěl pan manžel dovolit malíři chodit do domu, aby byl s Dorotkou tím jistější!“

„Sama jsi mne za to prosila.“

„Inu ovšem, když bychom něco rádi, je nejlíp donutit druhého, aby nás o to ještě poprosil! Proto jsem musila také sama nahlídnout, že by nebylo dobře, aby tchyně v domě byla!“ Vilhelmina začala hlasitě štkát. „O drahá,

drahá maminko, ztratila's jediné své dítě! Byla jsem nevděčnice, pán bůh mne ale potrestal."

Dominik zoufale vyskočil. „Prosím tě, Vilhelminko, ženuško, jen *tak* nezačínej! Pláč, nešťastná matka, nevděčnice, trest boží — tím mne přivedeš k zoufalství! Drahá moje ženuško —" a chtěl ji obejmout. Vilhelmina se mu vytrhla.

„A všechno to se děje před mýma očima, v mém vlastním domě! O bože, bože!"

„Ženuško!"

Vilhelmina rozplývala se v pláči. „Arci, arci, vždyť mně to lidé říkali, jaký jsi, co děláš, vždyť mně povídali, kolik máš lásek, jak jsi nepořádně živ —"

„Ženo, to je mnoho! Já že jsem —, já nic neříkám — ale nevyslechl jsem nikoho, když začal povídat, jak jsi lítala po vídeňských besedách a jak — eh co!"

Mladomanželům se oči zlostí jen jen jiskřily.

„Nu to bych ráda věděla, co by o *mně* mohlo se povídat! A dobře, dobře! Jestli ti skutečně špatní lidé něco namluvili a ty's tomu věřil, proč jsi si mne bral!? Inu ovšem, vždyť jsi kostelníkův syn, vždyť mně má maminka říkávala: Nech ho, je falešný, chce tě jen pro peníze, vždyť je to kostelníkův syn!"

Dominik vyrazil ze sebe zuřivý ryk. „Dost — ani slova víc! Všechno jsem sobě nechal líbit, nerozumné výčitky, žárlivost tvou, — myslet ale, že jsem takovým hanebníkem, že bych se ženil jen, abych nemusil snad o živobytí své se starat, že se zadávám ze ziskuchtivosti, — ve mně pohanět již docela otce mého, to je již přespříliš, to nemohu snést! Dobře, paní manželko, vy nemáte více mít příležitost, opakovat mně něco podobného, račtež jen zůstat samodržitelkou bohatství svého, já nechci a nebudu nikdy více překážet! Vilibald mně píše, abych mu najal vhodný byt i já jdu a najmu hned byt pro nás oba dva!"

„Ani minutu zde nezůstanu, půjdu k nešťastné své matce — budem spolu plakat!“ a hlasitě štkajíc odběhla Vilhelmina do svého pokoje.

Dominik sobě přejel rukou čelo. „Ona jde! — Dobře! — Tak, teď jsme zase tam, odkud jsme před témdním vyšli, — začněm tedy mládenecký život zas na novo. Proč ne, vždyť je tak krásný ten volný, bujný život samotářský!“ Počal chodit váhavým krokem po pokoji. „Vilibald ten se bude divit! Půjdu ale hned a najmu vhodný byt, jsou již tři hodiny —“ Dominik se zastavil — *„tři hodiny — první sobota a třetí hodina!* Sám ďábel mne tenkrát napískal v divadle, abych navrhoval tu sobotní komedii! Ovšem, já to myslil dobře; proč je ale ta Vilhelmina tak zlá, proč jednala tak náruživě! — Já ji arci dráždil — nešetřil jsem jí, — ona ale mne příliš urazila, příliš! Já to nemyslel opravdově —“

V tom vrzly dvéře a Vilhelmina zase vstoupla. Byla sice v klobouku a shawlu a tedy k odchodu upravena; jediný pohled do zrcadla byl by ale zajisté odchod zamezil, tak zoufalá nedbalost jevila se v šatu jejím. Jednou rukou tiskla šátek k očím, druhou se chytla za pohovku, jako by nemohla dál. Dominik na ni chvíličku pohlížel; tvář jeho se náhle měnila a ztrácela všechen ráz svárovité neustupnosti. Pak sebou trhnul, nabral dechu a začal hlasem dosti pevným: „Ženuško, co myslíš, nebylo by líp, kdybychom vzali místo dvou sedadel celou lóži, aby také matinka mohla s námi chodit? — Jak? ty pláčeš?“

Přistoupil k ní a sundal s lehkým násilím ruku s obličeje. „Podívej se, Vilhelmínko,“ domlouval žertovně, „na hodiny a řekni mně, kolik je, — prosím!“

„Tři,“ odpověděla Vilhelmina plačtivým, dětinským hlasem.

„Zrovna tři a jsme se sobotní komedií hotovi, dýl nesmíme dle úmluvy hrát, viď že ne!“

„Ne,“ šeptala týmže tónem.

„Ty's to tak zajisté nemyslila, jak jsi mluvila, právě tak jako já ne, — vždyť jsme hráli jen starou komedii, viď, drahoušku?“

„Ano, ano — máme se již od dětinstva rádi, ach tak věrně rádi!“ a obejmula ho vášnivě. „Hráli jsme jen starou komedii, viď, drahoušku?“

„Ale předce zas původně! Ty's rozvinula roztomile živý dialog!“

„Příští sobotu nebudem ale komedii opakovat, viď, že ne? Prosím!“

„Ne! Předmět je vyčerpán. Kousavé mladomanželské veselohry mějtež tím své české zakončení! Spustíme oponu!“

Snad že jmenoval dlouhou hubičku „spuštěním opony“.

NA VÝLETU

Chcem vypravovat prostičce příběh kratičký, který se přihodil panu F. — dobře, jmenujme ho třeba F. — jenž se byl vybral na první svůj výlet jarní do lesíku krčského. Krčský lesík je konečně také pěkná krajina. Zvlášť ve všední den je v něm až milo ticho a klidno a svrchu je výhlídka krásna a tím zábavnější, má-li člověk pravý smysl pro malebnost. Fiakr dole zastavil u vrchu a výletník ubírá se volně a šťastně lesem nahoru, klada krok za krokem a spřádaje myšlénku za myšlénkou. Tu náhle slyší blížící se hlasy a spatří tři osoby, přicházející vstříc. Jedna z nich chvátá rychle napřed; je to muž as čtyradvacítiletý. Na „po pražsku“ omaštěné a učesané hlavě jeho sedí smělá vojenská čepička, kterouž slušně pozdravuje. Zastavil se.

„Ten pán je z města, on tomu musí rozumět,“ a sáhne do kapsy, z níž vytáhne plnou přehoušli stříbrných dvacetníků. „Prosím, jsou to pravé dvacetníky nebo falešné?“

Pán sobě je prohlídne, zacinká jimi a soudí: „Ovšem že pravé!“

„Nu vždyť jsem vám to povídal, ten pán tomu musí rozumět! Vždyť přicházím zrovna ze Šlesviku!“ chlubil se boháč k osobě druhé, as padesátiletému bodrému venkovanu!

Na to usedla osoba třetí na zem. Byl to hoch as čtrnáctiletý. Vyndal z kapsy ušpiněné karty a z těch vybral červené eso a dvě sedmičky. Pan F. zvědavě přihlíží.

Hoch vezme eso do pravé, obě sedmičky do levé ruky a rozhodí karty po zemi. „Zde je eso!“ praví domnělý voják a hodí na kartu dva dvacetníky. Pan F. se divné hře usměje, viděltť zcela dobře, kam eso letělo. „Zde je eso“, praví. „I ne, *zde je!* Já se nemýlím!“ Kluk obrátil kartu, byla to sedmička a dva dvacetníky již se odstěhovaly do klukovy kapsy. „Proč pak nedáváš líp pozor!“ kárá venkovan dobromyslně.

Znovu se karty rozhodí. Zas vidí pan F. zcela určitě, kde eso leží a upozorňuje vojáka opět na nepravou kartu sázejícího. Kluk obrátil a je o dva dvacetníky bohatší. „To je hanba!“ posmívá se venkovan, „to jsi se nenaučil rozumu na vojně! Proč pak to ten pán tak snadno uhodne?!“ — „Eh ten kluk je zloděj!“ praví voják mrzutě, již ale jsou zase nové dva dvacetníky ztraceny.

„Když ale nedáváte pranic pozor!“ podotýká pan F. Voják mrští šest dvacetníků na kartu. „Tolik já nevezmu — a já nechci vůbec žádných dvacetníků, beztoho nevím, jsou-li pravy!“ — „I ty kluku podvodná, nepovídal ti to pán zde, že jsou dobry? Prosím pane, vyměňte mně těch šest dvacetníků za dvě zlatky, — když nemám jiných peněz!“ a sebere dvacetníky do hrsti. Pan F. nenahlíží, proč by mu nepomohl a vyndá dvě zlatky, kteréž voják položí na jednu kartu. Kluk obrátí kartu a shrábne dvě zlatky. „Dejte mně moje dvacetníky!“ — „Hned, i hned, jemnostpane — pročpak si nepřisadíte?“ „Já jsem dnes nějak slepý!“

A pan F. nyní zas nenahlíží, proč by svou vědomost nedokázal, a vyndá zlatku. Kluk rozhodí karty jako dříve a pan F. se již těší na klukovou mrzutou tvář. Karta je obrácena a na pana F. usmívá se i červená sedmička co nejmilostivěji. „To jsem se musil nějak přehlídnout!“ myslí sobě pan F. a vyndá druhou zlatku — opět červená sedmička; třetí zlatka a zas červená sedmička! — čtvrtá zlatka a zas čevená sedmíčka! Voják mezi tím pořád hubuje na kluka.

„Dejte mně předc mých šest dvacetníků, které jsem zlatkami vyměnil!“

„Ihned, jemnostpane,“ a šeptá do ucha: „Pozorujte kluka, jemnostpane, jistě nám chce něco vyvest a snad utéct, kdyby měl prohrat!“

Pan F. vidí skutečně, jak hloupý kluk zahýbá tajně růžek u esa. „Počkej, tebe vytrestám!“ myslí sobě. Kluk rozhodil karty, na nejkrajnější pozoruje pan F. růžek. „Pětku,“ vykřikne, vyndá pětku a drží mezi tím pevně kartu znamenanou, aby ji kluk odstraniti nemohl. „Já jemnostpánovi pětku podržím,“ nabízí se dvacetníkář a drží ji pevně. Pan F. sám obrátí kartu a drží — červenou sedmičku v ruce. Voják zastrčí pětku do vlastní kapsy, jako by byl spoludržitelem lesní banky.

„Vy jste darebáci!“ rozkřikne se pan F. — „vraťte mně mé peníze, — dejte sem alespoň mé dva zlaté!“

„I co pak to jemnostpána napadá, vždyť si ty dvě zlatky vsadil jemnostpán!“ posmívá se dvacetníkář.

Páně F. ův zrak přelítne tváře té společnosti, vidí, že jsou vesměs z kategorie „divných tváří“, s kterými ovšem skoro nerádno v lese se třeba při hře potkati. Poznává ve všem nástrahu, je náhle přesvědčen, že voják snad ani není vojákem, bodrý venkovan že alespoň bodrosti postrádá a čtrnáctiletý kluk že alespoň již před desíti lety vyvandroval z ráje dětské nevinnosti.

„Dám vás sebrat — vy půjdete všichni s sebou —“ osměluje se pan F. poroučet nesmělým hlasem.

„I toto, jemnostpane, co pak by vás to napadlo! Takový hezký jemnostpán! Jeho kabát stojí za víc než my všichni tři chudáci! Dal sobě pozor, ať mu nevyrazíme zuby!“

Panu F. je náhle zimnično, jako by mu již stahovali opravdu kabát s těla. S pustým smíchem ubírá se však karbanická společnost lesem dál.

Pan F. nestojí ani již o pochoutky v jarní přírodě a tížen bolem nad množstvím lidských slabostí hledí, aby co nejdříve svěřil tělo své pověstné rychlosti pražského fiakra. —

Vypravovalo se nám a vypravujem dále všem, kdož výlety dělávají.

PRAŽŠTÍ ŽEBRÁCI

I.

Almužna je dle Rankova novinářského slovníku „dar z útrpnosti a lásky k bližnímu“, — což by bylo velmi pěkné, kdyby definice hodila se alespoň ku většině případů. Častěji ale se přihazuje, že platí pravidlo: „Můj bližní? — vždyť to jsem *já!*“ a že dáváme almužnu jen proto, že máme samy sebe rádi, že cítíme outrpnost s týraným svým okem a uchem, na něž naléhají dojemná nahota a žebrácká neodbytnost. Praha má prý italský ráz. Skutečně! Co jedna část města má italského svými ouzkými, špinavými uličkami, má druhá část zase svými legióny lazarónů. Dobročinnost se rozbíhá v suchém písku, kdežto by působiti mohla jako hluboký potok v nebohé krajině! Nevíme, čemu všemu přičítati sílu našeho žebráctva, to však víme, že není výplyvem blahých poměrů a že nejposlednějším prostředkem proti žebráctvu je — zavírání žebráků. Ještě kdyby se zavírali do pracovny, kdož líných sil neužívají, nebo do hospitálů, kteří zešli prací a neštěstím, nebo do opatroven, kteří jsou příliš mladi!

V Praze je spolek dobročinný, který sobě obral sbírání opuštěných „poupat lidstva“; přijímá i vyhledává děti a dává je do učení. Spolek ten by měl mít tolik příspívajících členů, mnoholi je příspěvku schopných lidí v Praze, — žebravých i vůbec zanedbaných dětí by pak vždy ještě našel dost. Jako sršánů nad potokem hemží se žebrajících dětí všude, kdekoli hrne se proud procházejícího se lidstva; dotěrný to lidský hmyz, avšak bez lesklého havu.

Ty děti jsou dobrým dokladem tvrzení, že každý člověk je psychologem a nouze že duševní vlastnost tu zvýšuje. Toho, kdož s mrzutou a starostnou tváří za povoláním svým se žene, sobě ani nevšímnou; okamžitě se ale zakotvějí u toho, na jehož tváři čísti lze, že vyšel sobě ku nabrání trochu spokojenosti. Hřeješ se ve sluníčku a mácháš ruku v čerstvém vzduchu, oko tvé se koupá v bohatém jarním lesku a ucho chytá zvučky z dálné výši, v tom zazní z důli: „Prosím o něco — ještě jsem dnes ničeho nejedla!“ Děvčátko v roztrhaném šatu, že by Murillo zažárlil, a s hnědou, ušpiněnou pletí, že by Paolo Veronese netroufal sobě podobných barev namíchat, kluše drobným a vytrvalým krokem vedlé tebe. Žádné nevšímání, žádné tvrzení „nemám nic“ a „nedám nic“ není platno, děvčátko kluše dál. A při tom nese zcela malé spící dítě, bratříčka nebo sestřičku, na ruce a hází jím k vůli pohodlí z ramena na rameno, jako by to byl vycpaný žoček. Nemůžeš se na to dívat, obviňuješ sama sebe, že jsi vinen trýzněním dítěte, zůstaneš stát a vyndáváš almužnu. Děvčátko podívá se nejdříve na obdržený dárek, pak zasvitne v jejím očku nějaké: „Však já věděla, že ty přece dáš!“ a již tě lhostejně opustila a zakotvila se zase u někoho jiného. Sotva ale učiníš několik kroků a již to zase zní zdola: „Mám hlad! Prosím o něco —“ a vedlé tebe klušou dvě bosé špinavé nožky „silnějšího“ pohlaví. Podíváš se na hošíka a poznáváš, že tvář jeho má s tváří děvčátka větší rodinnou podobnost než jakou prý dodává bída. Očko jeho metá jiskry a je tak výmluvné, jako by k zábavné rozpravě zvalo. Nemůžeš oddolat.

„A mnoholi chceš?“

Klučík se usměje. „Já nevím, co dají!“

„Nu řekni, mnoholi!“

„Krejcar.“

„Dva bys nevzal?“

Hošík netroufá se odpovědít, veselá tvář jeho ale ubezpečuje, že by přijal i tři krejcary blahosklonně.

„Co sobě koupíš?“

„Chleba,“ ubezpečuje, ale tónem takovým, který ani nehledá víry. Dlouho se za tebou dívá, vycítilť „individualitu“ a je rozveselen. Ty však nemůžeš zapomenout těch hravých oček ve vysmahlé nepořádkem tváři a rozebíráš v mysli důvody, proč zrak takového zanedbávaného, bídného dítěte veseleji na svět se dívá než mdlé zraky těch vyšnořených, dle předpisu se procházejících dětí. Brzy ale ztrácíš zase všecku podobnou reflexi, neboť po první rodině dostaví se hned druhá, po druhé hned třetí a mezi tím tě přepadají „létací“ jednotlivci, snad dobrovolníci, o jejichž žebravém zaměstnání vlastní rodiče někdy ani nejmenšího tušení nemívají, a jižto vše provozují z mlsoty, z lásky k „umění“ a vůbec k vůli půvabům, jaké pro dětskou duši mívá cikánství.

Většinou ovšem vědí rodiče už příliš dobře, co děti jejich po ulicích činí. Pobádají je sami, aby pomohly „se živit“. Kdož může s bídou a nouzí ovčtovat, když stane se matkou něčeho zlého, kdož může přísně něco podobného vytýkat rodičům, jejichž výdělek je tak obtížný, že nemají ani času ku přemýšlení o dálších prostředcích životních, že musí sáhnout k pomoci nejbližší, když má tato jen alespoň lesk nejmenšího možného zla! Však ti rodiče sami dobře cítí, že zachmúřena je veškerá mravní budoucnost dítěte, které první své vědomí obrací na obtěžování lidí, na hravý výdělek lenosti! Dobře to cítí, nevysloví to ale, — *bojí* se to vyslovit! I v poměru žebravého dítěte k chudým rodičům bývá cos nevýslovně něžného a poetického, bývá tolik obětavosti a lásky, že prvotní čistota lidského srdce rozvijí se před námi jako lotosový květ. Dějí se oživené ballady Někrasovy! Minulé zimy zanesli do jedné z pražských zahříváren polozkřehlé děvčátko, umořené hladem, že sotva státi mohlo. Děvčatko to drželo křečovitě ručku na kapsičce, v níž mělo několik pro matku vyžebraných krejcarů. Trpěla hladem a přec oddolala pokušení a nekoupila sobě ani housky!

Jindy arciť zase bývají děti i obětmi nejnižších, nejšpinavějších špekulac. Spekulanti vybírají a najímají děti a dávají jim potřebná naučení. Nejráději mají malá děvčata, protože tyto neomrzívají svou dotěrností, kdežto žebrající hoši obyčejně setkávají se s antipathiemi. Děvčeti se věří, jeho něžnost je přec jakýms rukojmím, hochovi nevěří nikdo. A když je dítě vybráno a poučeno, vyšle se kamkoli, dle zásady, že „žebrák nikdy nebloudí“ a všude že je na pravém místě.

PRAŽSKÉ OBRÁZKY POLICEJNÍ

XI.

Zakončující idyla.

V Řeznické ulici stojí na nároží dům, dřív vyšší dívčí škola, nyní kasárny obecní policie. Dvě věci ovšem naprosto rozdílné, což ale neškodí. Vesele svítí řady oken do světa, jako by sobě pranic z toho nedělaly, že už nejsou sklenníkem drobné krásy a něžného citu. Za to je v domě nyní vzdor těžkým mužským kročejům nepoměrně tišej.

Ba ticho až klášterské. Dům má velký štít se znakem městským na prsou a vydřimuje pod ním právě odpolední svůj spánek. Z přízemní chodby vidíme okénkem do malé jizby a v ní na dvě postele a na každé z nich na obstárlého strážníka a z těch každému do bdících očí, které se nám podotýkat zdají: „Cizím je vchod zapovězen — račte tedy směle dál!“ A jdem dál, přečetše sobě v průjezdě na tabulce, kdo má dnes odpůldne dohled, který šikovatel, průvodčí a nadstrážník i kolik strážníků má dnes „hotovost“, což je tím zajímavější, čím méně sobě při tom myslíme. A dále jdem po schodech kolem zvonku, který zvoní ráno k raportu, pak do školy, v poledne na stráž, odpůldne k „rozkazu“, pak vůbec, kdykoli je toho potřeba, nyní právě ale až urážlivě mlčí. A vyšli jsme již i na první chodbu a ještě jsme neklopýtli ani přes človíčka. Jeť doba po „rozkazu“, polovička strážníků, tedy $86^{1}/_{2}$ muže, je ve službě a druhá polovička má do desáté večerní prázno. Aby nešli zcela prázni, bylo dřív malé kázání, že mají být hodni, že mají pozdravovat členy obecního zastupitelstva a salutovat městským ostrostřelcům. Ti ale, kteří šli na stráž, slyšeli, že má každý být zdvořilý ke každému, ať má dobrý kabát nebo špatný kabát, že nemají chodit do hospody a nemluvit se ženskými, což obé poslednější patří mezi skutky křesťanské sdrželivosti.

V nárožní jizbě, nad jejímiž dveřmi nápis „kancelář sborová“, je úplný poklid. U stojících zde tří psacích stolků, na nichž mimo objímající se kaňky a kance není pranic zbytečného, sedí jediný šikovatel. Protahuje se, a je patrně rád, že dodělal právě dnešní svou práci. Co desert počítá si v raportní knize, kolik ve včerejší neděli prodavačů nezavřelo krámy v čas; je jich trochu mnoho. Druhý šikovatel, úplně k vycházce oblečen, stojí u dveří s cigarem v ústech a škrtá sirkou. Chce si vyjít, aby viděl, jak podskalská krajina vypadá v denním světle.

Hned v chodbě naproti jsou dvéře do jedné z kasárních jizb. Vlastně ne jizba, nýbrž sál, velký, prostranný, světlý, čistý, zkrátka bydliště příjemné. Zařízení je jako v rakouských kasárnách vůbec: stěny malované, na stěnách fotografie soukromé, podobizny Bělského a Klaudyho, Palackého, Žižky, Husa, a t. d. Či že to vypadá v jiných rakouských kasárnách jinak? Chtěli sice také obecní stráž naši až po krk vstrčit do nejčistšího vojenského škrobu, ale nešlo to. Chtěli, aby všechno bylo přísně po vojensku, na příklad, když nikdo na vojně nemá kufr, aby také žádný strážník neměl kufr, on tu ale už u každé postele kufr. Na hřeble leží šatstvo, čáko či čapka, bodlo či bodák, a s hřebla visí — puška. Nebojte se, ta je zde jen tak pro okrasu, střílet z ní nebude nikdo, a kdyby chtěla sama vystřelit, musila by se teprv pozeptat, nemá-li některý pražský hokynář ještě z r. 1848 nějaké patrony. V minulém roce byla přece jednou ve spojení se smrtí, bylo to o pohřbu; od té doby visí zas klidně na hřeble a když někdo o ni zavadí, zakývá se a má svou radost.

Obyvatelů je zde v hodinu tu jen málo. Jeden lechtá u kamen boty velkým kartáčem, aby se leskle rozesmály, druhý se sloup’ u postele se všeho prádla a strká krk do čisté košile, třetí si hvízdá, ale není ho vidět, zapadl někam mezi postele. Ostatní již vyběhli, nejrychlej ale běželi strážníci ženatí, běželi k rodinám svým, u nichž smějí z osmi vždy jen jednu noc strávit. Jen jeden manžel tu zbyl, sedí tamhle u okna, škaredí se oknem ven, překládá všelijak nohy, hodí lecjak rukou a je mu vůbec divně: zbylť zde z trestu, že sdržev se u rodiny zameškal ranní šestou hodinu a s ní „školu“. Trestů je u naší obecní stráže jen málo, vystřídaloť se v ní již přes tisíc mužů a zbyli řádní, kapitální chlapíci; však se také obec o zasloužilé v budoucnosti postará. Snad že myšlenka na lepší budoucnost ozářila našeho zakysalého manžela; když ještě dva ze zbylých byli odešli, sebral se od okna s tváří již hezky jasnou a hodil sebou na postel. Také hvízdající neviditelnost utichla, usnula nejspíš v svém zákoutí — je ticho tichounko, že bys moh' mouchu slyšet bzučet, kdyby tu nějaká byla.

Vejdem do jizby druhé, totéž ticho, jdem kolem jizb ostatních, odnikud známka hlasnějšího života. Jen na hoře v druhém patře, v jizbičce zcela malé, je živo. Pracuje tu as osm lidí, ševců a krejčí; přilepují kramfleky, sešívají díry a dělají staré vtipy; však budou za krátko prý pracovat také nové, totiž ne vtipy, nýbrž boty a kabáty. Flastrkování starých věcí namáhá vždy, mají tedy k vůli posilnění — pěknou výhlídku do zahrady známé restaurace, kde je „dobře být“. —

Před jizbičkou je velká, světlá a opět čistotou se skvějící místnost, společná to kuchyně. Zde se rozlušťuje denně otázka, jak možno ve velkém městě za čtrnáct nových dostat k obědu nejen dost nýbrž také dost dobře, a rozlušťuje se každý den jinak a vždy šťastně. U dveří visí jídelní lístek ve spůsobu celé brošury, vzácný to příspěvek pro budoucího dějepisce žaludků samosprávných. Za kamny sedí muž; mezi nohama jeho stojí košík se zemčaty; pravá vykasaná ruka mužova drží nůž, levá je odevřena, držela dřív ale také něco; jak svědčí napolo oškrábaný, na dva kroky po dlažbě zakutálený brambor. Hlava mužova sklesla k prsoum — bylť se věnoval přípravám k zítřejším škubánkům a duševní namáhání ho přemohlo.

NĚKOLIK ZAS MINUT V POLICEJNÍ STRÁŽNICI

Je ticho. Plyn syčí trochu, někdy zašustí list v knize právě obrácený, někdy zavrzne trochu bota nebo lehce praskne lavice či stůl, když některý z přítomných z „přesedělosti“ sebou pohne. Strážmistr linkuje si velkou knihu; u většího stolu sedí dva strážníci, třetí leží na pryčně a dřímá.

Jeden z obou bdělých strážníků kouří cigaro, dívá se chvilku do plynu, chvilku zas na svého soudruha, a když se podívá na tohoto, zahraje mu pokaždé v očích veselost. Druhý čte v knize, obrací statně listy a obrátiv dva či tři vždy si trochu zabručí, zaznamenávaje zároveň něco na kousek papíru.

Teď si oddychnul a zaškrábal se za uchem. „To toho mám málo,“ sděluje soudruhovi.

Soudruh se vesele ušklíb'. „Já mám víc!“ — Čeho že má jeden míň a druhý víc? Inu, událostí, jež byl ouředně oznámil, osob, jež byl zadržel. Dřívější policie státní, četníci za Bacha říkali tomu „lajstunky“, tajná policie státní říká tomu posud tak. Nejvíc kvetly u Bachových četníků. Tito měli přísné rozkazy; kdo z vycházky nepřinesl alespoň tři kusy, byl trestán. Když je některý nemohl a nemohl sehnat, dal si od hospodyně loučí posvítit přes práh a udal ji pro „neopatrné zacházení s ohněm“.

Každé sebevědomí soka dopaluje. „Máš víc, máš víc,“ zlobí se ten, který má míň, „a proč bys neměl víc, když hned každou maličkost udáváš!“

„Oho!“

„Nic oho! Měl bych toho taky dost, ale hledím vše vyrovnat v dobrém a přímluvou; tak by měl každý strážník jednat, který ví, proč je, rozumíš?“

„To je to!“ směje se druhý. Ten, který má „míň“, vidí, že se „posadil“, a chce se znovu rozzlobit. V tom se otevrou dvéře. Vstupuje dráteník, mhouraje divně očima, špoule ještě divněji ústa. Za ním vkročili dva strážníci.

„Oznamujem poslušně, že dráteník je opilý“ — dráteník se vzpřímuje — „a zpívá po ulici tak hlasitě, že ho bylo slyšet až na náměstí.“

„Jakpak to mohou pánkové říct — že tento — že bylo slyšet až na náměstí, když stáli zrovna vedle mne — až uprostřed Celetné ulice,“ namáhavě dráteník ze sebe vypravuje.

„Křičel, že musel lidi ze spánku vyburcovat,“ stvrzuje druhý strážník.

„Pro mne může spát každý, jak chce,“ brání se zase dráteník, „já bych sám také spal — prosím, pankové, já bych spal!“

Hlídka odchází. Ten, který měl „víc“, přináší v hrnku čistou vodu, a ten, který měl „míň“, drobí do ní trochu soli. „Pij, braťko, to dělá dobře, když má člověk ode zdi ke zdi!“ A braťka pije a lehá pak za mříže. Ani jich za ním nezavrou.

Zas se otevrou dvéře a vejde pán, patrně rozdurděný.

„Jsem domácí pán,“ volá. „Dejte mně dva strážníky s sebou! Mám nájemníka — neplatil činži — chce se vystěhovat teď v noci! Ale jen honem, sic něco odveze!“

Strážmistr pokrčí rameny. „Máte úřadní rozkaz, pane?“

„Jaký pak?“

„Nu že smíte nájemníka sfantovat, že ho smíte násilně zadržet, že potřebujete k tomu pomoci obecní stráže, nebo něco takového.“

„A nač to?“

„Jinak nesmíme.“

„A to by byla pěkná policie! To ta stará — to já nejsem pranic spokojen! Víte co, dávám vám své slovo. že přinesu rozkaz zejtra.“

„Nemůžem.“

„Ale nájemník si všechno odveze!“

Strážmistr krčí rameny. Pan domácí posadí klobouk na hlavu a vyletí zas ven, velmi nespokojen, velmi.

Ale „člověku“ to „dělá dobře“. To je přec něco jiného, než trhání nárožních cedulí naproti Pernštýnu, něco jiného než —

Zas se dvéře rozletěly. Veběhla žena nedbale oblečená, zcela zděšená. Sotva dýchá, sotva že vypraví ze sebe zprávu, še ji muž chce zbít. Hrnce už rozbil, teď má dojít řada na ni. Strážník, který měl „víc“, odebere se s ní pryč. Druhý strážník nacpe si dýmku a odfukuje své celoměsíční starosti. Strážmistr linkuje klidně dál.

Za půl hodiny vrací se strážník vyslaný a podává zprávu Muž má „kvartální“ (opici), strážník mu domlouval, smířil' muže se ženou, dali si po hubičce, muž si lehl a hned usnul.

Pak si strážník přisedne naproti druhému a vyndá také dýmku. Nacpávaje dívá se potutelně na soudruha. „Tak by měl každý strážník jednat, který ví, proč —.“

„Kolik je hodin?“ táže se strážmistr, vstávaje od stolku. „Tak málo? Nu lehnu si — dnes už nepřijde jistě nic — já mám vždy svoje tušení.“

Natáhl se na pryčnu a možno, že také hned usnul.

„Víc“ vytáhl ze šuplete karty. „Ty dáváš,“ praví k druhému, „máš „míň“!“

PŘÍSPĚVEK K NYNĚJŠÍ MOSAICE SAMOVRAŽD

Myslím, že jsem vskutku povinen, abych také pozdnímu ještě potomstvu zachoval obraz své vznešené tváře. Ovšem že dle pouhých linií a ploch nebude mít potomstvo to ani stý díl rozkoše, jaké zažívají současníci moji při pohledu bezprostředním, avšak — mohu já pomoci? Tedy dobrá, dám se po pěti letech zas jednou fotografovat. Nepřemýšlím ani, kterému že fotografovi mám popřát zvláštní té pochoutky; je jich po Praze jako netřesů po skále, mají as všichni ukrutně málo co dělat, a kdyby i měli: každý si mlsne rád.

Přivstal jsem si trochu. Počítám: V deset vyjdeš z domova. Půl hodiny strávíš u fotografa předc, neboť se zas jednou vyptáš na nejnovější pokroky fotografie. Pak tři, čtyry nutné obchůzky, pak půlhodinky v redakci a pak honem do hostince, objednalť jsem si na dnešek zadělávané jehněčí, a to když dlouho stojí, zlojovatí.

Hvízdám si vesele po ulici, v tom úmyslu, abych do své tváře vkouzlil trochu nenucené jarosti. A vejdu hned k fotografovi nejbližšímu. Salón je čekajícími naplněn. Tři maminky a tři dcerušky, dcerušky na vdávání. Tyto jsou oděny v šatech bálových, mají bledé tváře a dole na nosících po dvou bílých tečkách, jakoby jim bylo do zívání; je to ale tuhnoucí tréma. O něco dál sedí mladá maminka s chůvou a broukajícím si dítětem. U kamen se ohřívá starý pán, v čistě vykartáčovaném černém kabátě; hlavu má tak pěkně učesanou, jak ji snad neměl od dvaceti let. Před zrcadlem tahají se za kravaty dva mladí páni a dívají se jeden druhému přes ramena. Vida, zde je náhodou neočekávaně plno. Bůh mne chraň, abych čekal! Pozdravím a vyjdu.

Hvízdám si znovu, k vůli zadržení té vřelé svěžesti. A vcházím k fotografovi druhému. Jdu přes dvůr, patrně přicházím v pravý čas, neboť ze salónu zní veselý mužský smích nezaměstnaného, hovícího si personálu. — Mýlil jsem se. Četa Sokolů tam čeká, chtějí mít skupení. Pak mladá maminka, chůva a dítě v peřince. Ani nevím, broukalo-li to dítě také nebo nebroukalo, vím ale co stojí práce, než se společnost skupí a jdu.

Přejdu náměstím na druhou stranu. Pěkná výloha, krásné fotografie. Vejděm! Tatínek s osmnáctiletou dceruškou, na nosíku dceruščině dva bílé puntíky. Matka, chůva, dítě v peřince.

„Rád bych se dal fotografovat, ale vidím, že jste zaměstnán a já nemám času. Přijdu později, za půl hodiny.“

„Prosím, to zde bude svatební párek, objednali si čas.“

„Tedy si odbudu vše ostatní a přijdu až ve dvanáct.“

„Také už objednaný čas.“

„Tedy přijdu jindy.“

„Prosím. Dnes beztoho je nebe nějak zimavé —“

Jsem o dvě stě kroků zase dál. Pěkný salón, lakované dvéře, skleněná klika. — A už jsem zase venku. Napočítal jsem tam uvnitř šestnáct bílých puntíků! Dále tam byl nějaký voňavý kupecký mládenec. A matka, chůva a dítě v peřince.

Půjdeš na Příkopy. Nějaký to dnes malér, jindy nemají zajisté co dělat! Ale vždyť mám čas, v nejhorším případě ať padne některá nutná obchůzka, necháme ji na zejtřek. — Tři poschodí, to namahá! — Tak a teď tři poschodí zase dolů! Setník, nadporučík, dva poručíci, patrně důstojnictvo celé setniny. Obličej staré paní, záda slečinky. Matka, chůva, dítě v peřince.

Ovocná ulice, také pěkná krajina. A zase pod střechu, nevím ani přes kolik pater. „Prosím, přijďte zejtra, dnes jsme zabráni.“

„A kdy?“

„V devět, je-li libo.“

„Spím ještě.“

„Tedy v deset.“

„Snídám.“

„Tedy určte si hodinu sám.“

„Pošlu po někom zprávu.“

Ferdinandská ulice. Nábřeží. Namáhám se, abych byl lhostejný, lhostejnost tváři také dobře sluší. Ale všude plno — bílé puntíky, matka, chůva, dítě v peřince.

Ale teď vejdu semhle a pak dost!

Pro Krista pána! Šest matek, šest chův, šest dětí v peřince! Několik jich bečelo, ostatní na ně poulily oči. Jistě se rozbečí taky — honem ven! — Žeť jsem sobě nevšimnul dříve výlohy! Samé děti!

A teď vjel do mne vzdor. Vzdor sluší mužné tváři taky pěkně. To by bylo, abych neprovedl vůli svou! Tamhle půjdu a nehnu se, dokud na mne nepřijde řada. Je ovšem již půl jedné — jehněčí zlojovatí — ale just!

Už jsem tady. Dva bílé puntíky nad růžovými hedvábnými šaty. Myslivecký nadporučík. Matka, chůva, dítě v peřince. Student. Já.

„Prosím, Vaše jmeno? — Přejete si visitkové poprsí? Tucet? — Dostanem tedy teď dva zlaté.“

„A pak?“

„Pak ještě tři.“

Pět zlatých, před pěti lety platil jsem jen tři. Copak mně od té doby přibylo krásy?

Už jsem se chytl. Sedím přišpendlen v křesle. Já vím co, sosnuju si zde plán na novelku pro „Lumír“, uplyne čas a neztratím ho. Dodá to tváři trochu myšlenkové prodchnutosti.

Slečinka vchází za modrou oponu. Každé slovo, každé hnutí je slyšet sem.

Mohl bych vzít pro svou novelku nějaký motiv společenský. Ale jaký —

To je tam ticho! — Jedna hodina! — Teď tam konečně vrzly dvéře, fotograf vyšel patrně ze své temné komory, je s přípravou plotny hotov. „Tak — prosím tak! — Ruku sem, prosím — a hlavu trochu výš, takhle trochu v levo — výborně, teď to bude dobré! — Račte se jen opřít sem do vidle, aby se hlava nepohnula. — Tak — prosím, ještě trochu víc v levo — výborně! — A teď, prosím semhle se koukat, zrovna na ten bod sem a chvilku se držet tiše. — Teď!“

Mrtvé ticho. — Pořád ještě ticho, škoda, že jsem nezačal počítat. — Klap!

„Tak! — A teď prosím, chvilinku strpení!“ Dvéře vrzly, hedbávné šaty zašustěly, uvolněná slečinka se prochází.

Jaký jen ten motiv společenský! Takhle snad —?— Dumám.

„Je to velmi dobré, ale prosím ještě jednou! Hlava musí trochu výš.“

Nač jen ta přehnaná svědomitost! Když je to velmi dobré —

Nechce mne nic napadnout. Nebohý „Lumír“! — Ale beztoho bych pak samým dumáním vypadal snad zaškareděn, nechám toho. Budu si jen tak s myšlenkami hrát, nebo si budu prohlížet fotografie po stěnách.

Slečinka odešla, nadporučík zašel za oponu.

To jsou tváře! Jaká různost v útvaru, jaká stejnost ve výrazu. Ve všech těch fotografovaných tvářích myšlénky ani za dva šestáky. Ale co je mně po nich. Já vím co, budu se dívat tamhle do kouta a nemyslit pranic. Však já si potom vkouzlím něco do tváře!

„Tak — prosím, tak!“ — „Velmi dobře, ale —“

Jakpak kdybych zavřel oči, pak je mnohem snáz nemyslit pranic.

Věčnost houpe své kyvadlo volně dál a někdy jen, v stověkých odmlčkách, slyším: „Tak — prosím, tak!“

Teď už dlouho neslyším pranic. „Podívej se, Karlíčku, podívej — vyletí tam ptáček.“ Aha, maminka s chůvou a dítětem.

Věčnost houpe se dál. Naschvál nepohlédnu na hodiny, myslím, že musí být už tak ranní pátá hodina zejtřejšího dne.

Teď snad už je zejtřejší poledne — „Prosím, není libo?“ Konečně to platí mně.

Zajdu za oponu.

„Dnes ovšem není pro fotografování vhodné světlo,“ pravím k operateurovi, abych učinil dojem, že rozumím jeho metieru.

„Tak? A kdypak je lepší?“

„Nesvítí dnes nějak slunce,“ pravím trochu tak v rozpacích.

„To je dobře. My fotografové nepotřebujem už skoro pražádného světla.“

Vidím, že bych se marně namáhal poučit někoho, kdo dobře míněné poučení přijmout nechce a nechce, a usednu raději do křesla.

Vytřeštím oči, nutím se do výrazu, vypínám prsa, kroutím hlavu dle návodu. — Už jsem odblýsknut. Jak volně dýchám!

„Výborně, ale nemáte na obraze žádný krk. Prosím, ještě jednou.“

„Nemohl byste, pane, na obraze hlavičku trochu povytáhnout?“

„Jen hezky ramena dolů — a račte hledět sem na ten bod — trochu hlavu ještě dolů — tak —“

Honem zas výraz!

„Teď prosím!“

Cítím, teď že právě nemám v tváři výrazu, ale pražádného. Musím vypadat neskonale hloupě. Vidle mne vzadu tlačí, tepna v hlavě bije, cítím, jak brejle na nose poskakujou — smrtelný strach jde na mne, že teď teprv bude: „Výborné, ale —“

„Výborné! Jako by to tužkou nakreslil!“ zní rozsudek.

Vyletím na ulici. Plno volně se procházejících lidí, všichni jsou už dávno po obědě. Jsou tři hodiny. A po celé Praze nedostanu vařeného sousta víc.

Věčně hravé lidstvo oblíbilo sobě nyní bavit se samovraždou. To je zábava velmi pěkná, i nejchudšímu přístupná. Nenutím nikoho, ale pravím, že kdo může a chce si na samovraždu něco obětovat, zcela dobře učiní, když se dá po dvanáct po sobě běžících dnů v Praze denně fotografovat. Snad bude mít štěstí a zemře vysílením hned dne šestého nebo sedmého, ale smrt je jistější než pod koly rychlovlaku. Jen že ovšem žádá většího heroismu.

Z KAPITOLY O UDÁLOSTECH DĚSNÝCH

Shakespeare kdesi napsal: Jsouť věci na nebi a na zemi, o kterýchž moudrost naše nemá zdání!

Mohl bych zde citovat dotýčný, hamletovský, světoznámý výrok Shakespearův, ale neučiním toho, styděl bych se za citát tak otřelý. Shakespeare to přivedl daleko, když se musí člověk už za citát z něho stydět!

Ať je počasí mlhovitě zasmušilé, ať slunečně jasné, o Dušičkách je smutno v lidstvě a dumno v srdci každém. Nervosa chvěje veškerým křesťanstvem. Braň, nebraň se, duší tvou táhne studený větřík, bůh ví odkud tak náhle a v strunách citu tvého zazní to bolestně, neoddolatelně, jako harfou Eolovou. Po hrobech plápolají svíce a v srdci plápolají předtuchy.

Kdo dovedl by pojmenovat cit ten posud nikým nepojmenovaný, nikým nevysvětlený! Kdo zná hluboké, mlhavé tajemství předtuch! Kdo nám vysvětlí záchvěvy, jakoby z jiného světa přišlé! Náhle námi otřese pocit bolestný, zmocní se nás strach před něčím neznámým, je nám, jakoby se nás mělo dotknout neštěstí, ale jakého — jakého jen druhu? Jsou, věru že jsou a že dějí se věci, jichž bádavý náš rozum nepochopí a při nichž mráz tělem běží.

Ve dny dušičkové můžeš tu zvláštní náladu pozorovat na každém a sledovat v společnosti každé. Sedíme pohromadě, mluvíme o tom onom, ale znenáhla se obracejí myšlénky a řeči k bodu jedinému. Vyhýbáme se mu, zápasíme s ním, ale nic naplat, drcáme předc zas do něho jako do světla mušky. A tak se dělo také dne, kdy začíná tato má povídka krátká. Je tomu již řada let, dosti dlouhá řada. Byl právě předvečer dušiček a seděli jsme, codenní, zvykem srostlá společnost, v hostinci kolem kulatého svého stolu. Ani jsme nevěděli jak a již jsme byli v plném proudu rozpravy o předtuchách, vidinách, nápadně vyplněných snech, tajných silách, nevysvětlitelných sympatiích a jiných věcech podobných. Byli jsme lidé rozumní, chladní, a řeč šla podle toho. Pronesly se výroky, jako že je „pověra smrtelníkům vrozena“, že „naučili jsme se co děti věřit v zázraky“ a nemůžem nikdy sestřást se sebe úplně víru tu, že jsme se také naučili „věřit v hříchy své“, v nutný trest za ně a všechny výroky ty měly na sobě ráz moudrosti dokonalé. A hned na to sdělovaly se události, samá fakta o snech nápadně vyplněných, o předtuchách prorockých, jichž pravdivost osvědčila se až děsně a při vzájemné naší hodnověrnosti nebylo o sdělených faktech pochybnosti ani sebe menší. Rozumí se samo sebou, že v jakoukoli nadpřirozenost nevěřil při tom nikdo. Bránila tomu pýcha lidského rozumu, samolibost člověka vůbec. Také k tomu přispělo, že ve společnosti nebyla žádná dáma. Dámy se bojí upřímně a přiznají se k tomu upřímně. A pak se stává, že muž některý popouští se své kuráže, aby byl damám jaksi bližší, sympatičtější. To se děje zase ze samolibosti člověka.

„Já Vám ale povím něco, o čem, stane-li se to, budete moci napsat pak něco pěkného,“ řekl teď soudruh naproti mně sedící. Slova platila mně a příjemné šedivé oči řečníkovy hleděly upřímně přes stůl. Muž, který slova byl pronesl, byl mladý ještě obchodník pražský. Pěkný chlapík. Vzrostlý jako sosna, s lebkou pravidelně oblou, s mužně hezkým, přisnědlým a podlouhlým obličejem v rámci krátce přistřižených vousů a vlasů, černých jak havran.

Nevěda, co přijde, prohodil jsem tázavé: „No?“ a muž začal.

„Je to pravda, co povídám.“ Na obličeji jeho rozhostil se sotva patrný úsměv, jaký se objevuje, když sdělujeme něco, co je pro nás třeba osudné, přes co se ale snažíme překlouznout zcela lehýnce. „Mně prorokovala jednou cikánka. Bylo mně tenkráte šestnáct let. Prorokovala mně, že se oženim teprv, až mně bude dvaatřicet let. Manželství moje že bude šťastné, ale krátké, jediné dítě že mně umře a brzy po něm že pochovám také ženu. Po nějakém čase že se pak ožením zase, ale nešťastně. Moje druhá žena že bude zlá, tak zlá, že se zastřelím. Až dosud se vyplnilo všechno. Oženil jsem se v tom věku a pochoval dítě a hodnou ženu. Vyplní-li se také ostatní, já se zastřelím a Vy si vzpomenete, co jsem Vám tu povídal, že tedy budete moci o tom napsat něco pěkného?“ Úsměv na jeho tváři se teď ku konci sesílil, ale nebyl prost nucenosti, ano i truchlivého nádechu.

Na tvářích všech nás byl také úsměv, dobromyslný, jaký bývá, když pomáháme někomu, aby snadněji se sprostil trapné myšlénky. Mnou pak prochvělo v okamžiku tom šlechetné předsevzetí, že i kdyby se stalo to děsné neštěstí, v něž jsem arci tenkráte nevěřil, nikdy a nikdy nesáhnu k ději tomu, vzdor smutné jeho pikantnosti. Mělť jsem muže rád. I nejlepší předsevzetí ale časem blednou a vadnou.

Nechci tvrdit, že ostatní naslouchající byli zcela tak šlechetni jako já. Také dobří lidé vidí rádi, když s bližním se něco stane, co se dá dojemně vypravovat.

„Tedy se po druhé ani nežeňte,“ zněla rada kolem.

„Já myslím, že člověk osudu neujde,“ pravil muž a pokrčil rameny.

A muž ten se oženil po druhé.

Včera jsem šel klidně nábřežím a v tom mne v kroku zarazila tučná postava.

Široký obličej její zářil rudě z našedlých, trochu pocuchaných vousů, a když pozdravujíc nadzdvihla klobouk, viděl jsem, že má postava notnou lysinu.

Podívám se na postavu a povídám: „No — co cikánka? Kdy pak se zastřelíte?“

„Nemám teď času, běžím k příteli Bernardovi, aby byl kmotrem mému nejmladšímu. Už jich mám jedenáct — osm kluků a jen tři holky — co tomu říkáte?“ —

Dějí se věci, jichž bádavý náš rozum nepochopí a při nichž nám mráz po zádech běží.

[NOVÉ UMĚNÍ]

U pana Kabuňky vypadá dnes všechno jako za výminku. Vzorný jindy pořádek je zpřevracen. Dámy, matka a dcera, s bálovými frizurami na hlavách, sedí u vedlejšího stolku, na němž hoří menší svítilna, mají na sobě jen županky. U hlavního stolu, v prostřed pokoje, sedí za velkou lampou pan Kabuňka, vysvlečen z kabátu, a chystá se k večeři. U velkého trumeau hoří dvě svíce a na křeslech vedle leží bálové šaty, černé pro maminku, modré pro dceru.

Je nápadné ticho. Dámy šermují jehlami a sdělují-li si něco, děje se to polohlasně. Pan Kabuňka mlčí jako zařezaný.

Jindy bývá pan Kabuňka v tuhle hodinu už dávno ve své hospodě a nadává magistrátu. Ale — to čert ví! — jak je bál, nedostaneš pana Kabuňku živou mocí z domu, dokud jeho „ženské“ neodjely. Za to stojí před ním k večeři studená šunka, a on na večer nejradš něco zadělávaného. Ostatně je pan Kabuňka dosti dobře vychovaným manželem a nenamítává proti zábavám a přípravám k nim alespoň příliš mnoho. Ob čas nějaká pichlavá poznámka — „vtip“, jak on si myslí — to je vše. Dnes však zdají se být panu Kabuňkovi jeho ženské naprosto jiné než jindy, skoro jako by byly trochu v rozpacích; nerozumí jim dnes a proto mlčí.

Pan Kabuňka jí — jí — konečně ho ale ticho už přece mrzí. „Hm,“ začíná a sahá po oleji, „to s těmi poštovnicemi není tak špatná myšlenka. Když může mít uniformu poštovník, proč ne poštovnice? Čtly jste? — v novinách se tomu smějou, jaký prý bude střih sukně, jaký živůtek, ale já — já bych dal *všechněm* ženským uniformu, aspoň by konečně všechny ty pra- (lituju, že musím poznamenat, teď že pan Kabuňka zcela neslušně zaklel) módy přestaly! Co říkáte?“

Dámy neříkaly sice nic, ale mamince se přece zdálo, jako by thema manželovo bylo dle toho, že by se z něho mohla vyvinout rozprava zcela rozumná. „Ani jsi neřekl, mužíčku,“ začala po nějaké pomlčce, „zda-li se Ti líbí ty moje nové černé šaty. Jak se Ti líbí?“

„Dobře — dobře,“ a pan Kabuňka si na talíř přilil trochu octa, „kdybys si vzala s sebou škrabošku, mohla bys v nich pak jít hned do reduty dělat „černou ženu“ — mor —.“ Paní Kabuňkové vypadly nůžky z ruky do klína. „Ale je pravda — nežertujme si s takovou věcí — ať nás pánbůh netrestá! Už se mně nelíbí, že teď dávají v divadle „Ginevru čili mor ve Florenci“ — oni půjdou ještě s muzikou moru před bránu naproti! A v Italii chtějí slavit letos nějaké jubileum, je prý tomu letos zrovna 1800 let, co bylo Pompeji zasypáno — jen ať nás pánbůh netrestá!“

Paní Kabuňková, ač bylo vidět, že se zlobí, chtěla nebálovou rozpravu honem uvést na něco jiného. „Nezapomněl's ale opravdu na fiakra, mužíčku? — Ty býváš trochu zapomenliv....“

„Nezapomněl,“ a pan Kabuňka si přilil ještě víc octa. „Čtly jste, že nějaký doktor ve Vídni si utržil neštovice v takovém voze, který byl dříve nemocného zavezl do nemocnice?“ Náhle se teď ale odmlčel; zdálo se mu samému, že nejedná dosti důstojně. „Prosím vás,“ obrátil pojednou, „proč pak se neoblíkáte, vždyť už je čas?“

Žádná odpověď.

„No — proč se už neoblíkáte?“

„Ještě tu nebyl — malíř“ — plynulo jen polohlasně a jakoby velmi nerádo se rtů paní Kabuňkové.

„Malíř — jaký malíř?“

„No malíř.“

„Výbor?“

„No — co pak může Hilda jít s tím okem do bálu? Má je celé zelené a modré, jak se chudák předevčírem o almaru ducla.“

Panu Kabuňkovi vypadla vidlička z ruky. „A on jí má — udělat jiné?“ zakoktal. Oči jeho byly jako talíře.

„Udělat — udělat! Gábinka Zunovic si spálila včera ráno v kuchyni celou bradu — a on jí to na večer všechno zamaloval. Já jsem ráda, že nám ho dohodily!“

„Ah tak! To on tedy chodí před každým bálem po domech a spravuje pražské panny?“ a pískavý, syčivý smích se dral z páně Kabuňkova hrdla.

V tom cinknul venku zvonek. Pan Kabuňka rychle vstal a začal přecházet pokojem. Paní Kabuňková sepjala k němu ruce a hleděla co nejprosebnějším pohledem.

Byl to malíř, služka ho uvedla. Pan Kabuňka chytil kabát, přehodil si jej přes ruku a šel pomalu do vedlejšího pokoje. Paní Kabuňková sprovázela ho ouzkostlivým pohledem. Dvéře zůstaly trochu pootevřeny — paní Kabuňková rychlým, ale tichým krokem se k nim přiblížila a pomalu je dovřela.

„Aha, rozumím,“ začal malíř, muž elegantního zevnějšku, as třicetiletý, „předsudky!“ a odložil klobouk a postavil na stůl lesklou, černou skříňku. „Je to něco nového — to je to celé! — Tedy očičko, milostivá? — no račte jen usednout sem do křesla — tak.“

Slečna Hilda, blondýnka vlasů krásně žlutých jako len, usedla.

„Hlavičku takhle vzhůru — tak,“ a malíř nalil trochu lepkavé tekutiny z lahvičky do bílé misky. „Jak povídám, jen předsudek — jako u všeho nového! Hned jsem hotov — trochu jsem se opozdil, byl jsem u paní kupcové... má trochu kropenatá ramena — nevím od čeho — také mi není nic do toho, umělec jako já musí být předně mlčeliv. Prosím, ještě trochu výš — tak —“ a nanášel jemným pemzlíkem tekutinu na choré místo. „Hned to uschne a hned jsme pak hotovi. Ano — za rok už se nebude pranikdo divit — bude u nás jako v Americe, kde se už dávno nikdo nediví. Přinesl jsem své umění z Ameriky. Tak!“

a malíř začal na malé paletce míchat barvy. „Krásná pleť, slečinko, velmi krásná, račte odpustit, já to ale smím říci — člověk musí k pleti trefit vždy pravý tón — to je ovšem moje věc.“

Teď vzal jiný pemzlíček a začal nanášet barvu. Paní Kabuňková s něho nespouštěla očí, hltala takřka každý z jeho hbitých pohybů. Malíř pracoval a nezavřel při tom úst. „Copak má být na tom divného, he? Když se pokryje choré oko nevinnou koženou klapkou, nediví se nikdo — proč pak se divit nevinné barvě? A moje barva při tanci nepustí, prosím. Za tři dny to pak oprýská samo a choré místo je zdrávo jako dřív. — No už je to — už je to všechno.“

Třeba říci, že správka byla vskutku dokonalá, k nerozeznání od míst vedlejších, muž svému umění rozuměl.

„Teď už jen slabý šedivý proužek pod každé očko — forma oka tím vynikne — tak — tak! Je to jen pouhé „corriger la nature“ — napomáhání přírodě. — A k tak krásným zlatým vláskům hodí se nejlíp obočí popelavě tmavé — napomůžem přírodě — hned — hned.“ —

„A teď se račte podívat, jemnost paní!“

Slečna Hilda se dívala do trumeau, paní Kabuňková se dívala na slečnu dceru; obě byly zúplna spokojeny.

„Jak pak kdybychom zamalovali taky tohleto maličké znamínko?“ a prst malířův ukazoval na pravou tvář paní Kabuňkové. Na tváři, zrovna uprostřed, sedělo maličké přirozené znamínko, jako uvařená čočička.

Už byla paní Kabuňková v křesle.

Také tato operace brzy skončena, a paní Kabuňková hleděla do zrcadla s velkou spokojeností.

Vzpamatovala se však. „Prosím, co jsme dlužny?“ a ruka její sáhala po peněžence, ležící na stole.

„Devět zlatých.“

Ruka paní Kabuňkové sklesla. Mimovolně, ale s bleskovou rychlostí zaletěl paniččin zrak ku dveřům vedlejšího pokoje. Byly pootevřeny. Snad je prvé přece nebyla dobře uzavřela.

S nápadnou rychlostí začala paní Kabuňková teď vyndavat peníze.

„Jemnostpaní ráčí mít také tak jemnou pleť. Nabízím své služby k jaru — snad přicházejí pihy? Zavedu abonnement na pihy —“

„Pošlu ji k Vám na čtrnáct dní, můžete ji celou přemalovat — už potřebuje moc reparatury —“ znělo to hrubě od vedlejšího pokoje.

Paní Kabuňková sklesla do křesla.

ŠTĚDROVEČERNÍ DARY

Chýlilo se již k večeru. Den byl paní Boháčkové věru uplynul jako voda; nikdo by neřekl, co stojí kuchyň práce! Ostatním uplynul den také ještě dosti rychle a šťastně, až na devítiletého Karlíka: byl třikrát bit. Ale nespravedlivě. Jednou proto, že nechtěl jíst panádlovou polívku; copak je do ní, vypadá jako pomyje. Pak zas proto, že vzal mamince dva krejcary, nejspíš na nějakou housku; nebyl by to snad učinil, ale před pěti dny rozbil svou hliněnou spořitelničku, k vůli štědrovečerním darům, vydal se do posledního krejcaru a nějaká půjčka se mu dnes nechtěla nijak dařit. A po třetí, že tlouk' sestru, dvanáctiletou Fanynku. Proč ji ale také dnes protežovali! Směla přebírat rozinky, loupat mandle a mlsala pořád — jí bylo hej!

Starší sestra Otylka, dvacetiletá laňka, žehlila v druhém pokoji po celý den. Otec Boháček, domácí pán a obchodník, nebyl dnes skoro ani půlhodinku doma. Stará teta, žijící v Boháčkovic rodině, pomáhala matce nebo Otylce. Nejšťastnější ale ze všech byla dnes babička. Seděla v prvním pokoji, k vůli teplu, a pokoj byl skoro pořád prázdný. Mohla vyndat kornoutek s tabákem kdy chtěla. Jindy to činila tajně. Bylať skalopevně přesvědčena, že o jejím šnupání neví nikdo. Vždyť když šla ráno do kostela, nakoupila si šnupavého sama, a zapomněla-li, což se ovšem často stalo, poslala tajně Karlíka, ten jistě neřekl ničeho. Také nikdo jaktěživ ani nemuk', když babička obrátila se na sedadle ke koutku, když vyndala opatrně kornoutek a odevřela jej, aby nezašustěl. Kapesní šátky házela do prádla, když už se vyvařovalo.

Konečně, už byla tma, přišel pan Boháček domů. Slečna Otylka byla právě v kuchyni pro horké želízko, když šel otec skrz.

„Jestli pak jsi nezapomněla na tatínka?“ ptala se jí matka, když byl otec vešel do pokoje.

„Mm . . .“ udělala jen slečna Otylka. Od nějakých čtyr neděl, co byl tatínek odmítl pana aktuára Weinera, žádajícího za Otylčinu ruku, byla mezi otcem a Otylkou citelná napnutost. Ani na sebe nemluvili.

A panu Boháčkovi hned v patách přišel pan Odkolek, domácí učitel. Pan Odkolek, ač ještě student, nemá na sobě nic více studentského, je již usedlý. Studuje nyní devátý rok mediciny, bude z něho tedy výborný lékař. Byl sice letos pozván as na patera místa k Štědrému večeru, jak povídal, ale dal rodině Boháčkovic přednost.

„Milostpaní, já bych prosila,“ mínila teď služka Kačenka. „Až přinesu do zásoby piva, šla bych na Malou stranu k sestře. Chcem spolu k sv. Vítu na půlnoční.“

„To přijdeš někdy k ránu domů! Musíš přec taky vidět, co jsi dostala Ježíškem, ne?“ odpověděla paní a šla do pokoje.

„To toho bude! Jedna košile, nebo zástěrka a šátek — pražská děvečka nedostane jaktěživa nic jiného!“ zabručela Kačenka do sebe.

Večeře začla. Šla a rozvinovala se obyčejnou svou cestou. Stará babička byla s jídlem vlastně nejdřív hotova; talířek polívčičky a pak už jen kousek na másle upravené, oblíbené její tresky, při níž se babička rok co rok na nějaké kůstce zakuckala. Letos to ale odešlo šťastně bez kucků.

Řečí bylo málo. Jen pan učitel udržoval rozmluvu. Když bral karafu s octem, zavrtěl trochu obsahem, „aby prý bylo octa po celý rok v domácnosti dost“. Když krájel chleba, vyprávěl, že v Anglii je na některých místech obyčej, o Štědrý večer pověsit na kostelní dvéře nevymlácený snop žita nebo pšenice, pro hladové ptactvo. Že prý by se to mělo také jinde dělat. Pak vypravoval, že v Anglii nová obuv co dar štědrovečerní nebo něco z nevydělané kůže platí co věštba neštěstí. A pak vypravoval o Anglii ještě, že tam věší v ten den na strop jídelny chumáč mišpulí. Nevšimne-li si toho mladá dáma a projde pod mišpulemi, může ji sulíbat kdo chce. To prý už vedlo k mnohému milostnému poměru.

Musím vyzradit na pana Odkolka, že za svého mnoholetého informátorování vypravoval o těch mišpulích všude, kde byl na Štědrý večer pozván. Hledal při tom vždy vztah k mladé paničce, byla-li nějaká, nebo k hezké slečince. Teď měl patrně namířeno na slečnu Otylku. Ale v očích slečny Otylky byl pan Odkolek pouhý student — co s ním! Ani si ho nepovšimla.

Pan Odkolek spolkl pilulku a za chvíli vypravoval zase něco, naschvál něco jedovatého. Že prý, kdo v Štědrý večer jde na křížovou cestu, dostane tam pro svou domácnost „draka“. Proto prý on, pan Odkolek, nejde nikdy na půlnoční; tam jsou prý také křížové cesty — „A dostat domácího draka — brr!“ Podíval se při tom jedovatě na slečnu Otylku. Ta to ani neviděla — pan Odkolek byl jí ukrutně lhostejný.

Konečně byli po večeři a došlo na dárky. *Byly*, víc se o nich celkem nedá říci. „Všude ve světě jsou věčně stejny“, jak Fric Reuter praví. Ale podobalo se, že nad letošním „Ježíškem“ svítila zde nějaká hvězda neblahá. Nejdříve přikročil otec k babičce a dal jí něco malého, obaleného papírem. Papír sklouzl — piksla. A pak přišlo ještě pět piksel, od matky, od Otylky, od tety, od Fanynky, ba i od Karlíka. Babička viděla se prozrazenu, její samolibost byla uražena, a nápadný počet piksel zdál se jí být umluveným posměchem. Odmlčela se a více už dnes nepromluvila.

Paní Boháčková uštědřila panu Boháčkovi župan, a pan Boháček zase paní Boháčkové župan. Fanynka dala tatínkovi vyšívané kšandy (tatínek už jich má šest párů, ještě nenošených) a mamince vyšívaný nákrčník. Maminka Otylce štucel. A teta — zcela jak to Fric Reuter pro celý svět předpisuje — dostala od Otylky sukni do pola ušitou — „Po Novém roce Ti ji došiju!“ — a od Fanynky půldruhého páru punčoch a trochu bavlny — „Můžeš si je doplést!“ Je podivuhodno, že teta v rodině žijící dostane vše vždy jen napolo dohotovené. Nejspíše že se na ni myslí až naposled.

Nejnešťastnější byl ale Karlík. Byl si přece vše ke dnešnímu dni dle svého rozumu upravil co nejlíp. Matce koupil tahací harmoniku, otci barevné tužky a Fanynce točivou „káču“ i s bičem — samé věci, kterých mohl dobře potřebovat. Pořád byl mluvil před otcem o stříbrných hodinkách se stříbrným řetízkem, jaké má také Výrostkovic Jozífek od sv. Mikuláše — a teď dostal on, Karlík, pár nových telecích botek!

„A pan Odkolek přec povídal, že nová obuv věští neštěstí!“ zavřeštěl s hlasitým pláčem.

Jediný zcela spokojený zdál se pan Odkolek. Dostal od pana Boháčka pěnovou cigarovou špičku — byl překvapen, ba u vytržení.

Jezovita! Patnáct let už informátoruje a dostal netto už patnáct cigarových špiček! — Jsou lidé, se zvláštním obličejem, při nichž, jakmile se na ně podíváš, napadne Tě jistá určitá, stará anekdota. Lechtá Tě to, lechtá pořád, až konečně vyhrkneš: „Snad už tu anekdotu sice znáte, ale já Vám ji musím přece —.“ A dotýčný nešťastník se zachvěje a pomyslí si v bolesti své: „Zdá se, že všichni lidé znají jen jednu jedinou anekdotu, a každý mi ji vrazí!“ — Rovněž tak se podobá, že lidem, kdykoli přemýšlejí o štědrovečerním daru pro informátora, napadne vždycky jen cigarová špička.

Pan Boháček, jenž posud byl zcela klidně za stolem seděl, stal se najednou teď nějak nepokojným. Pořád něco polykal, chvilkami zamručel.

„Ženuško,“ začal pak pojednou, „dej sem teď víno, a sklenice.“

Paní Boháčková přinesla s vedlejšího stolku lahve, postavila je před manžela a rozdělovala pak sklenice. Manžel mrknul, aby také před slečnu Otylku sklenici postavila. Slečna sklenku prstíkem svým trochu odstrčila.

Jindy nalíval víno vždy pan Boháček sám, dnes to obstarávala paní Boháčková. Nalila všem a pak se opřela vzadu o sesli Otylčinu.

A pan Boháček trochu zachrochtnul a začal na to hlasem neobyčejně vážným: „Máme dnes svatý den — mhm — den svatý. Má být spokojenost na nebi a taky i na zemi — tak tomu chce bůh, pán náš. Ano — a pak přijde Nový rok — ale nemá být nevole mezi lidmi, ani do slunce západu. A když mně pánbůh dal děti, řekl jsem, že se budu taky o ně starat. Otylko — já jsem se na toho Weinera vyptal“ — Otylka položila náhle čelo na stůl — „a slyšel jsem dost chvály. On nemá sice ještě mnoho, ale budeš-li hospodářská, jako Tvá matka byla — víš co, Otylko, když ho tedy tak miluješ — tedy mu piš, aby přišel k nám zejtra k obědu“ — pan Boháček byl pohnutím mezi řečí povstal.

Otylka se ani nepohnula. Teta vzlykala hlasitě.

„Já to myslím opravdově,“ a hlas pana Boháčka se zajiknul. „Ty's přece jenom moje milé dítě — před měsícem jsem nechtěl a teď chci, nu tak! — pojď, Otylko, obejmi mě —“

Otylka vstala, ale chtěla uklouznout ven do kuchyně. Matka ji zadržela.

„No jdi k tatínkovi, Otylko, jdi!“

„Já nemohu, maminko!“ a Otylka obejmula matku a položila hlavinku na její rameno.

„Proč pak nemůžeš k tatínkovi, bláhová, když Ti dává Tvého milého —“

A slečna Otylka přitiskla ústa matce až k uchu a zašeptla: „Já už mám jiného!“

MOTIVY NEVERŠOVANÉ

Bublinky na povrchu.

U pana profesora je po božíhodovém obědě. Počátek oběda byl nepokojný. Mladá panička byla pořád mezi stolem a dveřmi a vybíhala do kuchyně. „Pojď si už sednout!“ — „Nech toho už být, copak mám u stolu sedět sám?“ vybízel pán pohodlně v župan oděný. „Ano, ano, vždyť už jdu!“ — „Jenom ještě —“ odpovídala panička v samém spěchu. Konečně si přisedla. Ale pojedla jen málo. „Vidíš, vždycky se uštveš, co je pak do toho!“ opakoval pán káravě. — „I vždyť jím, jen nebruč,“ bránila se panička, jejíž tváře hořely chvatem a kuchyňským ohněm. Konečně bylo ale předce šťastně po jídle.

Služka přinesla pánovi černou kávu. Hovor, jenž se byl dostal trochu do proudu, dotýkaje se věcí jen obyčejných — o boží hod vyhýbají se jaksi lidé i nejobyčejnějšímu hovoru — pomalu ustupoval pohodlným pomlčkám; to už tak bývá po dobrém obědě. Konečně padlo však asi nějaké, na oko zcela ledabylé slovo, jehož by nikdo cizí si byl ani nevšimnul, a zarazilo řeč na dobro.

Panička seděla v koutě na pohovce a dívala se snivě před sebe. Pán natahoval nohy daleko pod stůl. Kývadlové hodiny hlasitě a pomalu cvakaly. Z kuchyně zařinčelo chvilkami nádobí v rukou služčiných. Jizbou vládlo ticho.

Tu panička se pojednou vzdvihla a šla k vysokému prádelníku. Otočila klíč, sáhla dovnitř a držela tam chvilku, jakoby rozpačitě, ruku. Pak vytáhla ruku prázdnou a skříň zas zavřela.

Usedla na své dřívější místo. Ale ne na dlouho. Najednou, jako by něco hledala, šukala po pokoji sem tam. Sáhla na postel, na toiletní stolek, a zase už na klíč prádelníku. Teď tam prodlívá ruka o něco dýl. Ale zase se vrací prázdna. Panička rychle teď přistupuje od zadu k manželi.

beře jeho hlavu do obou rukou a vtiskne mu do černých vlasů políbení.

„Copak chceš, Jarmilko?“

Ještě jedno políbení je odpovědí.

„Zapálím si doutník — nemyslíš?“

Stáhnul nohy, vstal a šel k vedlejšímu stolku, na němž ležela tobolka s doutníky. Vyndav doutník šel pomalu do kuchyně, nejspíš pro oheň.

Vrátil se pak a kouřil, chodě volně po pokoji. Panička seděla ve svém koutku. Hnědé její oči, hledící upřeně na pohovku, zlehýnka se zapalovaly. Podobalo se, že neschází mnoho do pláče. Pán to ale zajisté neviděl — vždyť chodil tak klidně sem tam a odfukoval kouře celé oblaky.

V tom zazněly v kuchyni kroky a dvéře se odevřely.

„Milostpaní,“ začala kuchařka Baruška mezi dveřmi, držíc něco bílého na rukou, „náhodou jsem teď seskočila dolů — potřebovala jsem tento — a tu mne kloboučnice vedlé prosila, zdali by si nemohla dát svou holčičku na chvilku k nám — jen prý na několik minut — že by se ráda podívala na skok do kostela —“

Panička vyskočila a běžela ke dveřům. Pan profesor stál u okna a díval se ven na dvůr.

Děťátko leží na stole, s něhož Baruška honem sundala náčiní, a dívá se velkýma modrýma očima svýma do stropu. Paní profesorová narovnává mu pletenou čepičku, upravuje pod hlavou peřinku a pak je rychle rozvinuje.

„Podívej se, Karle, jak je ta Tonička už velká — no pojď předc! Zrovna tak velká by byla teď naše Minka, vždyť byly na den stejně stary! — Jestli pak víš,“ dodává panička pak, mluvíc pojednou nápadně rychle, „že jsou tomu dnes zrovna tři měsíce, co jsme Minku pochovali —“

„I vím —“ odpovídá manžel hlasem poněkud drsným. A rovněž rychle dodává: „Převiň to dítě trochu, vždyť to umíš —“

Panička přejela si dlaní oči. „Podívej se, ty velké modré oči — naše Minka měla černé! Víš, nesmíš se mi smát — Toninka je hezka a bude hezka — ale naše Minka — viď —“

„Minka měla tak něco —“

„Ano, ano — něco neskonale milého!“ a panička se sehnula a políbila cizí dítě na bílá prsíčka. „Baruško!“

Baruška veběhla, jako by byla za dveřmi poslouchala.

„Podrž Tonču, a dej pozor, aby nespadla se stolu, ty děti sebou někdy najednou tak vyhodí —“ a panička byla už zase u prádelníku. Tentokráte vytrhla dvéře dokořán a vyndala spěšně z vnitřku celou spoustu dětského prádla. „Počkej, tak, podrž jí hlavičku — tak — Tonča! — Tonča!“ —

Děťátko skvělo se za okamžik jako ve sněhu. Samá krajka, samá pentlička. Panička upravuje, potahuje, a teď se dala do písničky.

„Mhm — mhm,“ polyká pan profesor do sebe a chodí nevšímavě pokojem.

„Jdi teď zas, Barčo. Pojď se předc podívat, Karle — hezounká, viď? Když si tak pomyslím, že naše Minka mohla být pořád v samém kmentu —“

„Ale ne, abys jí to zase vzala!“ praví pán opět rychle. „Dnes jí to nech, vždyť toho máš na památku ještě dost.“

„Nechám — Tončo — Tončo!“ zavinula ji, vyzdvihla vysoko a běhá s ní po pokoji.

Minka — Tonča, tak to jde celou půlhodinu.

Děťátko leží teď na stole, usmívá se a brouká. „Sladké dítě!“ a panička náruživě je líbá v čelo.

Baruška právě zase vešla. „Kloboučnice je doma — snad abych tam Tonču donesla —“ ale dívá se při tom na pana profesora.

„Ne,“ praví tento, „my teď půjdem beztoho trochu na procházku, viď Jarmilko? a ty s ní sejdeš zároveň — je to slušnější, když my sami — obleč se, ženuško, obleč!“

„Ale ať Tonču nerozbrnkáš!“ a paní profesorová si snáší šaty a začíná se oblíkat. Pořád při tom pohlíží k Tonče a poučuje Barušku něčím o dětských vlastnostech.

Také pan profesor mezi tím se oblekl.

Jdou všichni dolů. Dítě je matce zas odevzdáno. „Tak se pěkně poroučím!“ volá pan profesor zpět a podává své paničce rámě.

Panička vytahuje šáteček z kapsy a jako by se chtěla v průjezdě ještě trochu pozdržet. Ale manžel již ji vyvedl ven.

Náměstí je plno lidí. Pan profesor stranou pohlídne dolů a vidí, že oči paniččiny zase se trochu zapálily. Již však se musí děkovat a pozdravovat a oči znenáhla nabývají zas klidu.

České děvče.

Když pánbůh tvořil svět a přísedící sudička, jakmile pánbůh někomu něco dobrého přisoudil, ihned ze svého určovala zas něco zlého, došlo také na stvoření českého děvčete.

Tu právě řekl pánbůh:

„Budiž čelo její jako třešně květ. Na líci mějž si třešně plamen.“

„A v prsou kámen.“

„A rty měj jako sladký med.“

„A v srdci jed.“

[NA ÚTĚKU]

Praštil jsem jídelním lístkem o stůl a spustil na sklepníka hrubě, hruběji, co nejhruběji. České názvy jídel byly ovšem vytištěny, ale veškerá jídla „du jour“ byla vepsána jen po německu. Banda — a já musím teď z pražské zahradní restaurace do restaurace — čeho zkusím všeho já nebohý, než poznám všech těch 78 spůsobů, jimiž prý se falšuje pivo! A poznat je přec musím, to nahlídne každý!

Lístek letěl do písku na zem. Vzdvihám pomalu hněvivé své oči — na druhém konci stolu sedí člověk a usmívá se na mne. — Proč pak se ten chlap usmívá?! — Patrně nějaký vlastenec — má radost, že láteřím, sám by neotevřel hubu — o bože, mel nás, mel, co se do nás vejde, věř mi, národ s tak zasloužilým hřbetem nenajdeš hned tak brzy, a —

„Erlauben Sie einem fremden ein paar fragen?“

Tak — Němec — z říše. Musil jsem se své mýlce usmát. Bral to ale za zdvořilé pozvání, přisedl o sedadlo blíž a začal hned o Praze. Že prý jí dobře nezná, že prý teprv před dvěma hodinami přijel a že prý doufá se zde mít dobře. Mně se dosti líbil; jeho chování jevilo muže zkušeného, jeho šat byl veskrz šatem praktického turisty. I ta vlna, vyčuhující zpod rukávů košile, i ten cípek bílého šátku, kývající se z pod slaměného klobouku na čele, svědčily o muži v cestování praktickém. Však on řekne, čím je — aby Němec vydržel půlhodinku a nevychlubil na sebe všechno!

„Pozoruju, že ráčite asi mnoho cestovat,“ pravím a zrak můj přebíhá po jeho štíhlé, skoro útlé postavě, až spočine zas na hubené jeho, ale veselé tváři.

„Ano, a žiju z cestování, ačkoli nejsem cestující obchodník. Také ale musím raděj hned podotknout,“ dodal s hlasitým smíchem, „že se neživím snad garottou ve vagónech, nebo vypadáváním z vagónu, jako ten Pařížan, který za své vypadnutí „špatně uzavřenými dvířky“ žádá pak vždy peněžitou náhradu od železničních správ!“

„To je arci pak uhodnutí dosti těžké —“

„O není — vždyť jsem Němec — a každý desátý Němec živí se literaturou.“

„Tedy cestopisec —“

„Pánbůh mne zachraň — to neživí!“ Vyňal malou tobolku, z ní visitní lístek a podal mi jej.

Čtu: „A. F. B. — Apodemiker.“

To jsem ještě nečet' a neslyšel. Tolik tedy jako *cestovatel-umělec.* Člověk, který to v cestování přived' až na umění. A tím se živí —

Pozoroval moje rozpaky. Nahnul se ještě blíž a skoro šeptal: „Cestuju a sbírám materiál pro Baedekry, Meyery, Gsell-Felsy, Busche a t. p. — vždyť je znáte — ne?“

„Ach ovšem!“ a díval jsem se na něho nyní s opravdovou zvědavostí.

„Ale teď necestuju na výdělek,“ začal honem zase. „Užívám letních ferií — usadím se na několik neděl v Praze, odpočinu si zde, jak náleží.“

„Chcete se tu zabít?“ zvolal jsem.

„No tak zlé to snad tady není?“

„Není, není! Praha patří mezi nejnezdravější města ve světě, vzduch jako starý sýr, puch k umření —“

„Do toho mi nic není,“ odtušil lhostejně.

Zůstal jsem jako přimražen. Komické — do toho mu nic není!

Vyndal cigaro a škatulku švédských sirek. Povytáhl šuplátko sirkové do pola, škrtnul a užíval té duté půl skořápky co ochrany proti nepokojnému vzduchu. Pak sundal slaměný svůj klobouk, vyňal z kapsy u vesty železný háček, zakotvil jej v kůře vedlejšího stromu a pověsil klobouk na něj. Dokonalý cestovatel! Pravý odchovanec božské apodemiky, od Platona až po Buckleho vynášené všemi mudrci tohoto světa!

A pak přisedl až zcela ke mně, vyhrnul si trochu rukáv, bafnul a začal důvěrně: „Pravil jste prvé, chci-li se snad zabít. Kdy pak to dnes začne? — A kde?“

„Co?“

„No rvačka Čechů s Němci.“

„Co pak Vás napadá — vždyť je Praha dávno dnes už zas ticha jako dodonský háj!“

„Dnes — tedy bude snad zejtra něco — nebo pozejtří —“

„Doufejme, že ani za léta ne!“ — Obličej apodemikův byl náhle jako ztrnulý, nevýslovně smutný. „Co pak jste se sem přišel s námi Čechy prát?“ ptám se zase.

„I toto! Ani bych se na to nepodíval — na sto mil bych se vyhnul. — Je to ale opravdu pravda, že teď už tady nic není?“

Přiznám se — mně teď stál rozum.

Apodemik opřel loket o stůl a vložil hlavu do dlaně. Chvilku snad přemýšlel, pak si z hluboka oddech’, vzdvihl pomalu zas hlavu a zahleděl se smutně na mne. „Já už nemám v životě teď ale pražádné štěstí!“ vzdychnul.

„Jak to?“

„A není teď v Evropě v skutku nikde žádná revoluce, nebo alespoň nějaký pořádný, hezky nebezpečný „hetz“?“

„Jemuž„ byste se na sto mil vyhnul“, jak jste řekl? — Co pak cestujete za revolucí?“ dodal jsem s náhle propuklým smíchem. Chvilku jsem se obával, že tu sedím s nějakým „provokujícím agentem“, ale zapudil jsem myšlenku tu a napadlo mně, že spekuluje divný muž ten asi jen na dobře placené korrespondence pro časopisy, nebo tak na něco.

„Já Vám to povím — ale veselé to není!“ odhodlal se. „Tak já jsem — ale odpusťte, zde je komárů!“ Sáhl do náprsní kapsy a vyndal láhvičku. „Znáte to? Jeden díl Zacherlova prášku a dva díly alkoholu — výtečné!“ Nalil na bavlnku a potřel si trochu ruce, uši a krk.„ Je také libo?“ a podával mi láhev a bavlnu.

„Děkuji — raděj vypravujte!“

„No tak Vám to řeknu upřímně: jsem na útěku. Hledám ochranu, asyl!“ a odšoupl zlostně sklenici s pivem do prostřed stolu.

„Stalo se takhle. Byl jsem vždycky zdráv jako ryba — pravá skála, povídám Vám. Najednou mně tuto zimu a s jara — inu zkrátka, umínil jsem si před třemi nedělmi, že jsem nemocen a že se musím vyléčit. Že ale půjdu jen do lázní, kde panuje potentát nejnovější: čistý vzduch.“

„Vybral jsem si malé lázně Z. a W. Jsou to ovšem hlavně lázně ženské, i diplomovanými doktory jsou tam ženy — ale co mně to vadí, mně starému mládenci! Budu tedy tím osamělejší tam, okřeju v té samotě, a ženský doktor mne bude snad trochu bavit.“

„Šel jsem napřed do W. Jen kdybych nebyl šel alespoň také hned prvního dne tedy k té doktorce! Vyptala se na mně všechno, kývala hlavou. „Inu ano,“ pravila pak, „starý mládenec! Musíte se oženit!“ A na to hned dodala: „To víte, lékař je zde v takových lázních jako na vsi, aby měl také hned celou apatyku se všemi potřebnými léky. Myslím to s Vámi dobře. Až teď půjdete odtud, jděte vrchem dolů k lázeňské promenádě, těmihle alejemi zde, a v poslední besídce v pravo najdete dvě dámy, matku a dceru. Roztomilé, tuze solidní dámy, povídám, však se přesvědčíte. Za chvíli jsem tam a představím Vás, neučiníte-li si již dříve známost sám. Zde v malých lázních nebeře nikdo oslovení za zlé!“

„Rozumí se samo sebou, že jsem šel *druhou* stranou s vrchu dolů, přímo do svého hostince, a ještě téhož dne odjel do Z. — Kéž bych byl ale jel raděj někam na Vesuv! Ženský lékař měl zde pro mne *tutéž radu,* jen že odporučoval svůj lék jen všeobecně, ne se vzhledem na dámu-medicinu určitou. — Nebývám věru nikdy zlý, ale teď do mne vjela tvrdošíjnost, chtěl jsem v Z. vytrvat, oddolat, všechno překonat. — Mžikem se rozlítla místem zpráva, že jsem přišel, abych se oženil — mžikem roznítil se divoký, ukrutný — marný boj —“

Hlava nebožákova sklesla na prsa. Po chvíli pokračoval, ale jako by již jen šeptal.

„Za týden jsem byl na útěku. Napřed do Mnichova, tam mne nalezly dvě dámy-mediciny ze Z.; pak do Stuttgartu, tam mne nalezly tři. — Od té doby jsem pořád na dráze, spím ve vagonech.“

„Konečně jsem slyšel a četl o výtržnostech v Praze. Po celém Německu náramné povídání — zrazování každého, kdo chce do Prahy — a mně přišla spasná myšlenka: počkej, tam se neodváží za tebou tedy žádná —“

„A teď je tu prý už pokoj! —“

„Já vím, ony přijdou — ach! několik jich přijde —“

Teprv po několika minutách šeptem a jakoby ve snách ještě dodal:

„Najmu si kočár — budu jezdit dva, tři měsíce po Evropě v kočáře — a za kočárem bude, jako v Rusku proti vlkům a medvědům, provaz napuštěný sanitrem a sírou a ještě jinými věcmi zápalnými a prskavými — a —“

Nedomluvil. Vzal sklenici, vypil a poroučel se. Snad abych ho po případě neprozradil, kam že se s provazem tím zacourá nejdřív.

OBRÁZEK PRAŽSKÝ

Zda-li pak ta biblická služka Juditina (v kapitole 10.) měla také „svůj kufr“. A zda-li pak Agar, když nastupovala službu, přijela k Abrahamovým v drožce? Nejspíš. Proto také paní Sára hned od prvního okamžiku ji měla v nenávisti.

To nemají paničky rády, když nastupující služka přihrčí jim v drožce. Zrovna tak ne, jako když zas přijde bez kufru, jen tak s nějakým uzlíčkem malým. Kufr je u služky tolik, co vlastní domek u dělníka: záruka za setrvačnost, solidnost. A přijde-li služka téměř beze všeho, je to paní důkazem, že je to „vandrovnice“, která na místě nevydrží, neboť — „Kámen často se hýbající neobroste“, čili „Hustá služba, řídká sukně“.

Všimli jste si už tvářnosti pražských ulic, když je patnáctého nebo posledního? tak mezi šestou a sedmou v podvečer? V Praze jako kdyby bylo pojednou třikrát tolik ženských co mužských. Kde jaký ruční vozík a nůše a drožka, samý kufr. A kde čtyry ženské ruce, také kufr, a u každého nároží se ty ruce střídají, aby nepřebrněly.

Tohohle patnáctého se to ale zrovna až chumelilo. Paničky z letních bytů přišlé byly pražské příležitosti použily k výpovědím, z důvodné pomsty; rovněž byly služky vypovídaly, kde jen mohly, také z důvodné pomsty. V naší ulici se to hemžilo a svištělo jako v oulu. Vandrovalyť radovic Kačenka a doktorovic Nanýnka a hostinských Pepička a jiné ještě ozdoby chodníků našich domácích. — Kačenku, totiž Kačenčin kufr, odvezl její bratr hrnčíř na vypůjčeném vozíku hned za soumraku. — Pepička od té doby byla alespoň už desetkrát seběhla před dům — objednaný drožkář její pořád ale ještě nepřicházel. Tu se nabíd' mydlářský učedník od vedle, že za tři šestáky Pepičku odveze; kufr konečně snešen, naložen a učedník jím hnul ku předu. Ještě nebyl však ani u rohu, když tu přihrčel drožkář: Kde prý je ta služka z čísla . . .? „Ta je už pryč!“ znělo z paterých ochotných ženských úst. — „Ale ke všem kozlům — vždyť mne objednala!“ — „Ano, to není hezké od ní,“ přizvukuje veselá Pepička, „ale co dělat — už je ta tam!“ Ženské se smějou, drožkář konečně věci porozuměl, pohlíď’ jizlivě stranou na Pepičku, odpliv’ a prásk’ do kobyly. Pepička se loučí, se smíchem, hodně nahlas, ale trochu strojeně.

Od domu k domu, po celé ulici sem a tam bloudí mladá venkovanka. Kufr za ní přiveze teprv nejbližší fůra z jejího domova, zatím si děvče nese jen uzlík; ale nemůže najít dům, kde byla najala službu. Před čtrnácti dny byla přišla do Prahy, s několika buchtami v šátku, s několika krejcary v kapse. V „kanceláři“, kam ji byla sprovázející hokynářka zavedla, dostala za tři šestáky červenou cedulku a šla s ní k „pánům“. Přijali ji hned, ona nechala jim svou modlicí knížku v zástavě a šla s hokynářkou zase domů. Dnes tedy má nastoupit — ale kde?! Zapomněla dům, jmen nezná, snad zapomněla i ulici. Vchází do průjezdů: „Zde je to! — Ne — zde to přece není!“ Stojí tu bez rady, pláče. Konečně se jí ujme jakás dobrosrdečná sousedka. „Moje milá, to musíte tedy jít se poptat do kanceláře.“ — „Já ale nevím, kde to je,“ odpovídala holka vzlykajíc. — „Snad se aspoň pamatujete, bylo-li to daleko odtud.“ — „Nebylo.“ — „Tedy pojďme hledat, zítra by Vás paní už nevzala.“ —

Večer již byl hezky pokročil, když se konečně hnula i černooká doktorovic Nanýnka. Nechtělo se jí nějak do toho vandru, ač měla kufr na vypůjčené nůši už dávno naložený. Pořád ještě něco kutila, pořád ještě něčím pomáhala a nové služce vykládala povinnosti už asi po desáté. Také paní doktorová se s ní neráda rozcházela — ale nebylo více pomoci. Tedy jen už nůši na záda a s kuráží do světa! — V prvním patře vykukovala kamarádka Marjánka a sprovázela Andulku hned dolů před dům. Ty dvě se měly rády, byly k sobě upřímny. Před domem si dávají ještě po hubičce a slibují, že v neděli se navštíví. Nanýnka jde, kamarádka se za ní dívá. Za čtrnáct dní povandruje také ona, ta kamarádka, vždyť právě dnes dostala výpověď. Zamyslila se — kampak půjde asi ona?

Zítra poprosí tedy paní o služební knížku svou a půjde do některé z těch šedesáti pražských poptaváren čili „kanceláří“ hledat službu. Snad ji tu dostane hned. Někde poukazujou služkám místa dle pořadu, bez výběru. Někde zas dle obsahu knížky, kde že posud sloužila. Někde pak i dle šatů a zevnějšku; prostěji oděnou pošlou třeba do hospody nebo k „židům“, líp oděnou do míst příjemnějších. „Tam Vás nemůžu dát, jste slaba,“ míní majitelka poptavárny. Nebo zas: „To bych pochodila, abych Vás poslala k paní B.! Nosíte krejzlíky, jste moc nažehlena, a paní B. je na prádlo skoupa. Hubovala mi tady, že ta poslední potřebovala čtyry páry punčoch za týden a že ulehala v bílém nachtlajblu a bílé sukni, a ona sama že bere si do postele jen sukni strakatou!“

Nebo kdyby se Marjánce alespoň povedlo, dostat slušnou službu dosti brzy! Ale některá paní posílá služku za služkou do kanceláře zpátky, žádná se jí nehodí. „Vy jste mně už starou.“ — „Vy jste mně slaba.“ — „Vy mi nejste nějak dost čista.“ — „Já bych radši venkovskou.“ — „Já potřebuju nějakou, která je v Praze už více známa.“ — „Vy mi, upřímně řečeno, vypadáte příliš nóbl.“ — A podobá se, že paní sama ani neví, co vlastně chce; jen to bývá ze všeho jasno, že nechce — hezkou. Z různých příčin.

Marjánce jde hlava kolem, když si na to všechno myslí. Času k hledání nazbyt není, když musí vedlé toho pilně sloužit. Kdyby jí tedy aspoň daly v kanceláři jen cedulky, nechaly ji chodit samu a neposílaly s ní dohazovačky. Jsou to obyčejné treperendy, namluví člověku plnou hlavu. Jací že jsou hodní páni a co denně všechno vaří a mnoho-li si tam každá služka uspoří. A služku nechají stát přede dveřmi a uvnitř zase vypravují paničce, co že ta služka, kterou ani neznají, všechno umí, jak se všude dlouho drží, jak je pořádná, pracovitá, domácká. O muzice že nechce ani slyšet, milého že nemá. A všechny ty řeči jen k vůli nějaké obapolné diškreci, od služky i od paní! Když ale byly pospolu již na několika místech a buď žádná paní holku nepřijala nebo holce žádná služba se nelíbila, omrzí dohazovačku putování a nechá služku předce jen chodit samu.

Snad uplyne těch čtrnáct dní také docela bez výsledku a Marjánka bude muset vysedět den za dnem pak v poptavárně! Zde ty holky sedí třemi řadami, stojí po všech koutech a čekají. Přijde-li paní elegantní, hrnou se k ní, perou se o ni. Přijde-li mnohá jiná, dají se do smíchu; něco už na ní vyhlídnou. Totiž ty, které v službách jsou jen málo kdy a v poptavárně jako doma. Mnohá tam chodí po měsíce den co den; vysedí tam od rána do poledne, pak si koupí někde u hokynáře kus pečiva, vezme si jej do klínu a sedí zas do večera. Když dostane „cedulku“, jde, ale hned je tu zas. „Paní je hubatá.“ — „Paní je ošklivá, mně se nelíbí.“ — „Pán je ošklivý.“ — „Je to vysoko, a moc lidí.“ — „Ptala jsem se dole, holky mají tam hlad.“ — Nebo jen krátce: „Já tam nepůjdu.“ — „Já to nechci.“ — Pán bůh ví, z čeho vlastně ty holky jsou živy! —

A když se Marjánce poštěstí dostat službu, zda-li pak za nových čtrnáct dní nebude muset už zase dál? A znovu platit v poptavárně, dohazovačkám, zase utratit ten groš těžce vydělaný? — Marjánce se zalily oči. Obrátila se, vešla do domu a letěla po schodech vzhůru. Inu — „táhněte žíly, dokud jste živy!“ —

Mezi tím byla černooká Andulka s nákladem svým došla až k novému sídlu a vyškrábala se po schodech do několikátého patra. Zazvonila a vešla pak do tmavé kuchyně.

„Jdeš pozdě — je půl deváté — už bych Tě nemusela ani přijmout,“ znělo nevlídné přivítání panino. V Andulce se zatajil dech. Točila se ve tmě, nevědouc, kam by složila svoje břímě. Konečně přinesla paní světlo. „Tamhle si postav kufr a doskoč alespoň honem pro vodu k pití. Kdybych si nebyla všechno opatrně obstarala sama, neměla bych teď nic doma!“

Andulka sebrala rychle džbán ze země a letěla dolů. Proběhla dvakrát, třikrát ulici, než se dověděla, kde možno zde navážit vody. Pak přiběhla bezdecha zpátky.

„A teď mi uspi zde to nejmenší!“ — Ale dítě k Andulce nechtělo, řvalo, bránilo se. — „Však ono dítě dobře cítí, ke komu může!“ bručela paní a vzala nejmenší zase k sobě. Za to obě větší děti nechtěly od Andulky, trhaly ji a ptaly se, umí-li pohádky. A mladému paninu bratru a dvěma jiným ještě mladým pánům, zde bydlícím, kteří byli do kuchyně přišli, aby si povšimli mladé služky, nechtělo se ani odtud. Svěží, červenolící, černooké děvče se jim líbilo.

Andulka nevěděla, co si počít. Netroufala si ptát se, co že je na práci; viděla ť, že paní je nevrlá k odpovědím. Vzala tedy nůž a dřevo, postavila se ke kamnům a začala si dělat na ráno třístky. Ani oči nepozvedla.

„Já Vám pomohu,“ šeptal panin bratr.

„Jdeš mi do pokoje!“ volala paní na bratra ze dveří. „A Vy, pánové, tu nemáte také co dělat! Pěkný pořádek — to by mi scházelo!“ — Mladíci se smíchem odcházeli. „A Ty uprav na ráno sobě pec a v pokoji kamna; topíme už, k vůli dětem.“

Andulka vyhrabávala popel, rovnala uhlí a třístky, a byla zase hotova.

„Za těmito a tamtěmi dveřmi najdeš ráno šaty a boty; vyčistíš je brzy.“ Ještě ukázala paní Andulce hrnek, ve kterém má ráno přistavit vodu na kávu, řekla jí, kolik má koupit housek, vystrčila jí košík a peníze na to přede dvéře a dodala pak: „A teď si můžeš lehnout. Ale dvéře z kuchyně na chodbu nezavírej; až přijde pán, nemohl by domů.“

Andulka pomalu přikročila k loži. Sundala z něho příklop — lože bylo neustláno, rozházeno, a zdálo se jí nečisté. Zachvěla se. Vzala pak svůj velký šátek, rozestřela jej přes postel a pokřižujíc se ulehla.

Cítila teď teprv, že má hlad. Dle pražského zvyku nebyla v staré službě dostala již večeři poslední, a v nové zase ne večeři první.

A když si rozpomenula svoje přivítání zde, vyhrkly jí slzy. Netřeba ani podotýkat, že bylo potřebí jen těch slz prvních, aby následoval pláč pak usedavý a dlouhý.

„Když popláče, od srdce odlehne“ — „Chudý člověk i od hladu spává“ — Andulka konečně usnula předc. —

Ani nevěděla, jak dlouho už spala, když ji vzbudily hřmotné kroky na chodbě. Dvéře se rozlítly, bouchly, těžké kroky duněly kuchyní — zase bouchnutí a hlasitá pak rozprava v pokoji uvnitř.

Bylo pro dnešek po spaní. Jen lehýnká dřímota přelétala a divoké, krátké sny se rojily a znepokojovaly mysl.

Ráno vstala Andulka časně, nevyspalá, hladová. Dala se honem do práce, aby si navykla v domácnosti nové. — Na jak dlouho?! —

[KAM S NÍ?]

Úvodní modlitba spisovatelova.

„Všemohoucí nebe! Chraniž dnes milostivě myšlenky mé i ostříhejž vtipy moje, aby nevzbudily nelibost mocností této země, aniž ublížily na mravnosti a jiné čistotě mým milým spoluobčanům, nebo na zdraví číslu našemu zítřejšímu, jež je nedělní — Amen!“ — — —

Tak!

Byl čtenář už někdy ráno na ulici? Já nechci čtenáře urazit, já vím, že čtenář je nóbl a nemá zapotřebí, aby vstával před devátou — no ale, náhoda! A když tedy náhoda ho vyvedla někdy z domu dřív, zajisté že sobě při známém svém bystrozraku povšimnul, že na ulici jsou nejen lidé, nýbrž i věci, jichž tu jindy nevídává. Jakož také při známé jeho duchaplnosti není pochyby, že o těch lidech a věcech, hlavně ale o těch věcech pak přemítal. Někde u domu stojí starý džbán. Někde na pokraji chodníku sdrátovaná bandaska. Někde uprostřed ulice leží pekáč. Jak tam přišly ty věci? Vyšly si za noci z nestřežených polic a netrefily pak domů, když se rozbřesklo ráno? Ztratily nějakou náhodou, při ranním nakupování, svou kuchařku a čekají teď zde jako dobře vycvičený pes, který osamotněv usedne třeba doprostřed cesty a ohlíží se, až si ho pán zase najde? —

Nu dobře. Teď se mluví o choleře a o přípravách na ni — prosím čtenáře, aby mne nevyrušoval, aby se neptal, jak že to souvisí spolu — jen ať mne nechá klidně psát a psát, na konec se přece jen uvidí zase, že nemluvím tak *příliš* hloupě! Tedy: mluví se o choleře. Co prý člověk má všechno dělat, aby jí zabránil. Především: čistota bytu je prý půl zdraví. Desinfekce vzduchu je prý také půl zdraví. Zdravé maso hovězí, telecí a vepřové je prý rovněž půl zdraví. Dobré plzeňské pivo je prý opět půl zdraví. Summa summarum: když dá na všechny předpisy řádně pozor, je prý člověk v době cholery $2^1/_2$ krát zdravější, nežli je vlastně zapotřebí. Proč bych ale nedal na všechny předpisy úpěnlivě pozor, když jsou a) k mému zdraví, b) když plnění předpisů ouřadních člověka zároveň plní rozkoší nevýslovnou!?

Jakmile jsem si tedy na nejbližším nároží přečetl dotýčné magistrátní nařízení, přerušil jsem ihned procházku svoji a vrátil se domů. No — já myslím, čisto je tu dost! Podlaha a nářadí je pod stálým a pečlivým dozorem mé Anče. Knihy jsou sice jen pod dozorem mým vlastním, ale domnívám se, že trochu prachu jim ani neškodí — vždyť vypadají sice tak okázale, tak chlubně a hloupě! A ostatek — hm, ostatek už vlastně žádný není. Leda tedy lože — copak by ale mohlo být ve světě čistějšího, než-li mládenecké lože!

Polštáře jako dvě labutě. Pokrývka jako plášť lilie. Poslámka jako sníh. Žíněnky jako buchtičky. Slamník — — slamník — —

„Ančo!“

„Račte?“

„Kdy pak jsem si dal naposled přecpat svůj slamník?“

„To já nevím — co jsem tady, ne, — už musí být samá řezanka.“ —

Anča je u mne šest let. Vzpomínám zpátky, až za těch šest let — marné vzpomínání! Koupil jsem ten slamník, vycpaný a prošitý, ještě za dob růžového svého mládí — —

„Ančo!“

„Račte?“

„Tadyhle máte 75 krejcarů — dojdete ihned k senaři pro tři otepě slámy — ihned, povídám!“

Anča letí. Anča přivlíkne tři otepě slámy. Chytne slamník, vypáře prošívání, rozpáře šve, zamuchlá uvnitř slamou —

„Ale — kam pak dáme tu slámu starou!?“

Přece jen je rozum ženský bystřejší než náš! Na to bych byl nepřipaď ještě dlouho! Ano, vždyť než-li cpeme na novo, musíme dřív vyndat slámu starou a — *kam* s ní? Vyhodit ji okny, někomu na hlavu?

„Kam pak se dává taková sláma stará?“

„To já nevím!“

„Hm,“ povídám najednou, „zde tumáte peníz, jenž je šesták. Jděte tamhle do toho vysokého domu. Tam mají jámu na smetí — dejte domovníkovi ten peníz šesták a on Vám dovolí, abyste do jámy vysypala slamník.“ Vždyť on rozum mužský také není zrovna k zahození!

Šla a přišla. Že prý domovník nechce. Že prý tam do jámy házejí služky také horký popel a sláma by se mohla vzchytit. A jáma by prý také byla brzy plna a sedlák si teď pro smetí nepřijede, až v zimě, teď prý má doma dost co dělat.

„Tak co?“

„Já nevím!“

„Ale, ale!“ volám po chvíli — mozek mužský je až obdivuhodně plodný! — „zejtra je středa, obecní vůz přijede pro smetí! Vezmete ten peníz šesták, dáte polovinu smetaři, který zvoní, polovinu kočímu, a vysypou vám to sami na vůz.“

„Dobře, ale na čempak račte dnes tedy spát? Slamník už nemohu dát do postele, je rozpárán, sláma by propadala skrz prkýnka —“

„Arci — no ale — budu spát tedy na zemi! Rozložíme postranní, dlouhý ten polštář tamhle z pohovky na zem, pěkně na něj usteleme — a budu spát jako kníže — to bude feš!“

Také jsem spal jako kníže. A hned ráno vynesla Anča slamník na chodbu přede dveře, a čekali jsme. Zvoník přišel a já se honem vyložil z okna, abych byl procedury svědkem. Vůz přihrčel, Anča se vyhrnula se slamníkem před dům.

„A kdyby mi dávali zlatku, já Jim to na vůz nevezmu — já nesmím, mám zákaz!“ zvolal kočí a prásk’ do koní.

Anča táhla slamník zase domů.

„To je už hloupé!“ povídám.

„Je to hloupé!“ potvrzovala Anča.

„Tak přece se k něčemu mějte — pro pána boha! — zeptejte se někde, co dělají lidé jiní!“

Anča letí. Asi za hodinu zase přiletí. „Že prý nejlíp to spálit v kamnech.“

„Inu ovšem — že nás to nenapadlo! Tedy palte! A víte co? Jděte se po domě trochu poptat, nebudou-li někde pect buchty a nepřejou si pořádně podpálit troubu? Nebo propláknout pec — rozumíte?“

Anča letí už zase. A pak vyřizuje, že prý nikde nebudou pect buchty, a nikde že si nepřejou propláknout pec. Ona ale že už musí teď do trhu a hrát si s tím spalováním že prý nemůže také, až tedy večer. Že prý aby člověk pak pořád při tom seděl. — Nu dobře!

Nadešel večer a odbyla se večeře. Anča začla tahat slámu, dělat věchty a strkat je do pece. Já jsem si zasedl do pokoje k psacímu stolku a naslouchal, jak to z kuchyně do komínu pěkně táhne a hučí. Kouřil jsem spokojeně viržinku svoji — já tenhle hukot v komínu mám náramně rád!

Náhlý hřmot před domem. Lidské hlasy venku, zvonění pak na dům. Vyskočím a naslouchám do chodby, co že se děje. Že prý u nás z komínu lítá oheň a lítá až na třetí střechu.

„Pro pána boha, Ančo — přestaňte pálit! Honem s tím slamníkem někam do pokoje, a přijdou-li na nás, tvařte se, jako byste nevěděla ani muku. Jsou kamna rozpálena?“

„I toto — od těch pár věchtů — studena jsou skoro!“

Nepřišli — zaplať pánbůh! Oheň přestal po střechách lítat a lidé na ulici se po nějaké hodince rozešli.

Bafal jsem mrzutě do stropu. A hodně mrzut ulehl jsem pak zase na zem.

Ovšem následující jitro mne zase osvěžilo. Vyšel jsem si ihned ven, abych pátral. Ptal jsem se policejního strážníka. Ptal veřejného posluhy. Ptal všech svých paniček známých.

Strážník salutoval: „To já nevím.“ Posluha nadzdvihnul čepici: „Prosím, to nevím.“ Paničky řekly jedna jako druhá: „Ano, s takovými věcmi je to věc těžká!“

„Holka, holka,“ povídám Anče zase doma, „to bude potíž! — Ale co naplat, takhle to nenecháme předce! Umíte kornouty dělat — ne? no já Vás naučím, pojďte!“ A dělali jsme kornouty a nacpávali slamou. A když jich byla už tak hromádka pěkná, nacpal jsem si jich něco do kapes, šel zas na procházku a trousil kornouty, kudy jsem chodil. Téhož dne byl jsem na procházce ještě šestkrát. Následujícího dne pak dvanáctkrát.

Prováděl jsem to tak po čtyry dny, a pak se ukázalo, že jsme ze slamníku vyprázdnili zrovna jen malý cípek. A počítal jsem, že bych byl musil asi sedm měsíců takhle chodit.

Zajisté nepotřebuji říci, že jsem už stonal. Na nic jiného jsem už nemyslil. V hlavě jsem měl už jenom slámu a před očima také slámu. Tamhle v tom koutě pokoje stály tři snopy, tamhle v tom koutě nebohý můj slamník, a tamhle zas z pohovky ten polštář dlouhý — kam — kam obrátit oči!? A když jsem v noci ulehal na zem, klel jsem a hubovaI, že to bylo věru až hanba. Nespal jsem téměř, vstával jsem ráno už před slunce východem a utekl hned zas na procházku.

A při jedné té procházce se tedy stalo, že jsem sobě všimnul na ulici právě oněch džbánů, bandasek a pekáčů, jichž sobě bystrozraký čtenář všimnul ovšem hned na počátku tohoto článku.

◆

S těmi džbány, bandaskami a pekáči má se to ale takhle: Každý Pražan smí mít nějaký džbán, po případě bandasku, a také pekáč — v tom není závady a na to není trestu. Ale ono se stane, že džbán na př. se rozbije a *teď* to začne! *Kam s ním!?* Vyhodíš-li jej na dvůr, přinutí Tě domovník, abys si jej vzal hezky zase zpátky. Vyhodíš-li jej na ulici, sebere Tě strážník. Vyhodíš-li jej smetařovi na vůz, smetař Ti jej shodí. Nevezme ho ani za nejlepší diškreci, má přísný zákaz. — Dobrá. Vezmeš tedy džbán v noci, vyjdeš na ulici a postavíš jej nepozorován — no kamkoli. A následujícího dne sebere jej smetař pěkně z ulice, i bez diškrece, a je dobře.

Projela mne myšlénka hanebná! Jakpak kdybychom tedy já a Anča chytli v noci slamník, donesli jej tamhle za roh a slámu vysypali!? — Myšlénka rozhodně nepěkná — nepořádná — protizákonní — ale přiznám se: mně se líbila! Člověk se ach tak snadno stane špatným!

Arci — já mám malér. Najednou, bůh ví odkud, bude tu stát patrola. Bude chtít, abych tu slámu zase sebral. Já se budu bránit, spáchám naposled nějaký mluvený zločin, seberou mne, odvedou — pojednou bude po mé dosavadní bezouhonnosti občanské — ale to už je všechno jedno — já —

„Milostpane — milostpane“ — vrazila pojednou Anča do pokoje — „já už vím, kam s tou slamou! Mlíkařka — ta která tamhle s vozíkem stává — béře prý ji ráda, potřebuje stlaní doma pro chlív! Zítra jí to dáme!“

„Je to ale jisté?“

„Jisté!“

Co mám říci ještě dále!? Spal jsem tu noc dobře. A následujícího jitra nesli jsme tedy já a Anča slamník k mlíkařce, když se byla Anča ovšem ještě dříve pozeptala, zda-li dárek náš v skutku také přijme.

Byl to okamžik krásný! Když nám mlíkařka podávala prázdný pytel zase zpátky, byl jsem překonán dojmem, políbil jsem jí ruku, obejmul vřele její kobylu a kráčel pak se zaroseným zrakem domů.

A doma jsme chytli čerstvou slámu a cpali tedy znovu. A když byl slamník zase už plný, chyt jsem Anču, začal hvízdat „Na tý louce zelený“ a točili jsme spolu kolem slamníku sousedskou, až se nám zatočila hlava. —

To je ta celá historie, tak jak se stala a jak ji povídám, Je pěkná a časová; jsem s ní spokojen, končím. — —

Závěrečná modlitba spisovatelova.

„Všemohoucí nebe! Děkuju Ti vroucně, že Jsi mne dnes přede všemi myšlenkami milostivě zachránilo a ostříhalo vtipy moje, tak že jsem nevzbudil ani nelibost mocností této země, aniž ublížil na duševní čistotě milým spoluobčanům svým, nebo na zdraví zítřejšímu našemu číslu, jež je nedělní — Amen!“

PŘEDVEČER TŘÍKRÁLOVÝ

Mnoho toho s českých oblaků sprchá na můj redakční stolek. Mnoho hluchého, prázného, nuceného, co nestojí ani za přelítnutí, mnoho dětsky naivního, co vyvolá alespoň úsměv. Ale přece někdy se stane, že náhle skane jednotlivá kapka žhavá a člověk cítí, ta kapka že vypryskla z oka samého života. Třpytí se pravdou, rdí se citem, a když se do ní zahledíš, vidíš tam hlavičky drobounké, ale určité, významuplné, v něž věříš ihned.

Bývá to drahokam prajednoduchého lučebního složení, a obyčejně nebroušený. Má-li se vyložit do výkladní naši skříně, musí se prv přibrousit pečlivě a opatrně. Ale práce ta je tím milejší, čím delikátnější se nám klade úloha. Ba, jsou tak prazvláštní ty povídky ze života, zvláště ze života pražského — tyto pokryty velkoměstským prachem, povltavskou mlhou, všedního na oko děje, a přec plny poesie!

Mám právě jednu takovou po ruce a uvádím ji zde probroušenu, pokud bylo třeba. Nejmenuju spisovatele, ač se byl nadepsal; ale nechávám ho zase mluvit v první osobě, jak byl učinil sám.

Kamna příjemně hřejí. Skulinami malých, železných dvířek šlehá oranžový žár a rozlívá se dlouhými pruhy po podlaze. Sedím při klidném svitu své svítilny a namáhám se, abych se vehloubal do čtení.

Ale nedaří se, jsem vytrhován. Za dveřma šukot, někdy vyprsknutí a zas zajiknutí se dětského smíchu, někdy bezděčné bouchnutí do dveří. Tu máš — vždyť jsem si to myslil! Cítím kadidlo, proniká dveřmi a už je ho plný pokoj — jistě že to návod a ředitelství bezbožného Staňka!

Teď je ticho. A teď —

„My tři krále my jdeme k Vám,
štěstí zdra — ví —“

sopranové nitky se přetrhly, zazvonil dětský smích a drobounká pěsť buší do dveří. Když Frantík se domáhá vstupu, není pomoci. „Nu tak pojďte, caparti, honem!“

Veběhli jako hříbata. Králové bez talárů, bez korun a bez darů; jen Staněk má v ruce hrnek s dýmajícím uhlím a Frantíka upravili trochu na černo.

Nejstarší, Jeník, spustí „My tři krále“ — ale Staněk fouká do uhlí, Frantík se zubí jako mouřeníně a nechávají Jeníka zpívat samotného. Mám už na jazyku: „Staňku, vynes to kadidlo ihned zas do kuchyně, mne rozbolí hlava!“ — ale slovům se nechce přes rty a pravím jen: „No což neumíte zpívat? Spusťte — Staňku, Frantíku!“

Spustili. Po třetí sloce nevědí všichni tři dál a zakuckávají se smíchem. „No tak dost!“ a beru Staňkovi uhlí, abych je bez dalšího výkladu vynesl do kuchyně.

Vylezli si na sedadla kolem stolu. Tři ruce sahají po stínidlu lampy, aby jím popotahovaly. „Necháte toho!“ — ruce ucukly, šest leskle černých očí dívá se na mne.

„Zdali pak víš, strýčku,“ začíná po chvilce Jeník a tvář je náhle opravdovou, „že je tomu už rok, co maminka spí v hrobě? — Povídej nám zas něco o ní — prosím!“

„Povídej o mamičce, strýčku — povídej!“ hlučí to kolem.

Také ty děti tedy! —

Nanesl jsem jablek a ořechů a rozpovídal se o jiném. Děti zapomněly na matčin hrob, veselí v nich rozbujelo, v očích jim skákaly jiskry. Bylo as hodinku hlučno — teď jsou už hoši z pokoje venku a spějí.

Nyní bych konečně mohl klidně číst. Ale — —

Je tomu řada let. Byl jsem zdravým, dovádivým hochem, o něco starším než je teď Jeník. A byl také den před svátkem Tří králů. Již od rána chystali jsme si, já a mladší bratr můj, královský svůj hav. Hlavní ozdobou jeho byla koruna, vystřižená z papíru a pozlátkem polepená; pak dlouhý plášť, ozdobený samými stříbrnými hvězdami, a široký pás, za nímž v papírové pochvě trčela dřevěná dýka.

Já, „divoký Jeník“, jak mne nazývali, byl jsem Baltazar, můj bratr Staněk Melichar, a král Melichar — aby se alespoň něčím ode mne lišil — ustanovil se pak, že místo koruny vezme dědečkův nízký cilindr. Natřel jej klihem a polepil pozlátkem.

Byli jsme již se vším hotovi, tu nás teprv napadla věc hlavní. Já a Staněk jsme byli dva — svatí králové ale byli tři! Co dělat?

To se rozumí, že nic jiného než plakat. A byli bychom snad zbytek dne probrečeli, kdyby matka nám nebyla poradila. „Běžte dolů k domovníkovic Frantíkovi — to je nějaký Kašpar!“

Staněk běžel a já chystal kostum pro Kašpara. Frantík byl volen a dal se s námi hned do práce. A když byl hav třetí hotov, vypadal Frantík, že tomu ani sám nechtěl věřit.

Však byl Frantík také v skutku hezký, ba říkalo se, že je nejhezčí hoch z celého Františku! Těla byl silného a při tom jako péro od hodinek pružného, pleti opálené, oka velkého, černého, významného, čela vysokého a vlasů jak havran černých. Chodil otrhaný, bez bot — chtěl tím dokázat tělesnou svou otužilost, a kdo v ni neuvěřil — nu, Frantík uměl také pěstí dokazovat.

Byli jsme konečně ustrojeni, až na Frantíka, který živou mocí nechtěl do bot, ač jsme mu je byli vyšperkovali zlatými ostruhami. Konečně si nechal říci. Chopili jsme se darů královských: já kadidla, Staněk myrhy, Frantík zlata. Pospíšili jsme ku dveřům — ale kam půjdem nejdřív?

„Naproti k Stázičce!“ zvolal bratr a Frantík najednou, a již jsme letěli přes pavlač naproti k Stázičce.

Stázička byla v tomtéž věku, v jakém já. Znali jsme se od nejútlejšího mládí: hráli, dováděli jsme spolu, a když jsme povyrostli, také do školy jsme spolu chodili. Já měl Stázičku ze všech lidí, co jich pod sluncem, nejradš; byl bych učinil pro ni vše, jen když se na mne usmála, se mnou zalaškovala.

Bydleli jsme v smutném, šeredném domku na Františku, bydlišti chudiny; neměli jsme alespoň k sobě daleko, přes pavlač jen a už jsme se drželi kolem krku. Stázička byla až moc krásná. Když se jí někdo do velkého, hlubokého modrého oka podíval, mžitky se mu dělaly před očima. Říkali jí „motýlek“, pro její hbitost, pro drobnost a bělost jejího těla.

Právě loupala brambory k večeři, když jsme vešli. Byla dnes zvláště hezka; mohl jsem na ní oči nechat. Rusé vlásky byly volně přes ramena spuštěny, rukávky vykasány — zdála se mi v párách z bramborů vystupujících jako vznášející se víla.

Stázička nechala loupání, pousmála se a pravila: „Páni králi, co mi tedy nesete?“

Předstoupil jsem vážným krokem a hluboce se klaně podával jsem jí ve prostém hrnečku královský dar — kadidlo.

„Dáš mi s tím pokoj! Darmo po tom hlava bolí!“ odmítala Stázička se smíchem. „Frantík mně nese něco lepšího, viď?“

Strašná lítost mne rozrazila, až slzy se mi do očí vedraly. Frantík předstoupil a podával jí zlato: starou nějakou mosaznou kliku, jižto jsme byli sebrali bůh ví kde. Věc naproti mému kadidlu úplně bezcenná, a ona ji přijala — od toho rozdrbaného ošumělého kluka!

„Když je ti Frantíkův dar milejší než můj, nechci já ho také!“ zvolal jsem plačtivě, a než mohla Stázička odpovědít, mrštil jsem vší silou hrnečkem k její nohoum a neohlédnuv se více, pádil jsem ze dveří.

Doma hned jsem ulehl, aniž bych se dříve pomodlil, jak bylo jindy mým obyčejem.

* * *

Škola zas nastala. Nešel jsem si však více pro Stázičku — od té doby nemluvil jsem s ní ani s Frantíkem. —

Rok uplynul — a opět slavily děti předvečer tříkrálový. S lítostivým okem sledoval jsem bratra, Frantíka a sousedovic Tondu — tři krále ubírající se naproti k Stázičce. Stázička stála právě na pavlači, líc její byla bledá, zasmušilá. Jak ale Frantíka spatřila, vyjasnila se Stázičce tvář a rozesmála se. Viděl jsem dobře úsměv ten. Poznovu hnala se mi krev do hlavy — —

Tentokráte se pomstím! Půjdu také na návštěvu, k divoké Andule, však ta se také na mne pousměje.

Andulu znali všichni kluci ve vůkolí. Prala se s nimi, nebylo jediného kluka, který by jda kolem nebyl po ní kopnul nebo štulcem ji pozdravil. Děvčata se jí vyhýbala; Stázička, ač byla její sousedka, slova s ní nepromluvila.

Andula byla doma. Vyvedl jsem si ji na pavlač a stáhnuv ji na svůj klín zvolal jsem hodně hlasitě: „Teď mi dáš, Andulo, hubičku!“

Viděl jsem, jak Stázička smutně na mne hledí, jak ručkama prosí, ano slzu stírá; nedbal jsem toho a líbal umouněné tváře. Konečně jsem se vytrhl a hanbou se pýře utekl jsem domů.

Však ani zde nemohl jsem se utišit. Nesnesitelný cit mne dusil, musil jsem zas ven, na vzduch. Na pavlači bylo již mrtvo, jen dole na dvoře proháněli se ještě hoši kolem sněhového Baccha. Usedl jsem na spižírnu a položiv hlavu do dlaní, zahloubal jsem se v trapné myšlénky.

Pojednou cítím, jak jemná ručka mne objímá, cítím teplý dech na tváři své, ba i vřelé políbení na rtech. Byla to Stázička.

„Nehněvej se na mne, Jeníčku, prosím Tě, nehněvej," škemrala.

Vší silou jsem ji odstrčil, až zavrávorala. „Jdi radš líbat Frantíka," vzkřikl jsem drsně a odběhl. —

Třetího dne na to spatřil jsem, přicházeje ze školy, před domem vozík nábytkem naplněný. „Stázička se stěhuje," odpověděla matka k otázce mé. „Nemohli činži zaplatit a musí být do večera z domu."

Vrhnul jsem se na zem a štkal usedavě.

„Zde ti Stázička něco nechala," chlácholila mne matka. Dala mi lístek. V růžku bylo drobně napsáno: „Měl-lis mne někdy rád, já Tě měla ještě radši." —

Byl jsem jist, že Stázičku nespatřím už nikdy víc. Sběhal jsem všecky ulice, ani slechu nebylo o ní.

Osm let minulo. Stal jsem se samostatným.

Zase byl předvečer tříkrálový. Ubíral jsem se v dumání pohřížen domů. Tu položí někdo ruku na mé rameno a obrátím se rychle. Přede mnou stojí silný, osmahlý muž, v jednoduchý plavecký šat oblečený. Podívám se pozorněji do velkých, tmavých očí: Frantík!

„Stázička Vás k sobě zve," pravil prostě.

„Stázička! — A kam?" —

Zmrzlý sníh chrupal nám pod nohama. Kráčeli jsme k Podskalí. U samé vody stála bídná chatrč, příbytek Stáziččin. Vešli jsme. Malá, čistotná síň. Nábytku málo, stěny holé. V koutě stálo lože. Přistoupil jsem.

Na loži Stázička, drobounká, bledá. Chopila se mých rukou, tiskla je k vyschlým rtům svým a vzlykala.

„Myslívala jsem na tebe vždy, těšila se vzpomínkami. Ale když jsem slyšela, že bude z tebe velký pán, věděla jsem, že na mne více nevzpomínáš. Vdala jsem se před třemi lety za tohoto dobrého muže." —

„Zůstavuju tři dítky — ujmi se jich s mým mužem společně.“

Křečovitě stiskla ruku mou. —

Následujícího dne jí více nebylo. Zatlačil jsem sám hluboké oči její.

Pohřbili jsme ji na Vyšehradě, zraky na zamrzlou Vltavu.

— — — — — —

Uplynul rok. Je předvečer tříkrálový.

Vedle mého pokoje klidně a zdravě spějí všichni tři: Jeník, Staněk a Frantík.

PRÓSA PŘELOŽENÁ

Z KALMUCKÝCH POHÁDEK SIDDHI-KŮROVÝCH*

Sděluje *J. N.*

Hlava první:

*Jak se vedlo synu bohatcovu***

Před dávnými časy byli jednou v jisté velké říši syn bohatcův, syn lékařův, syn malířův, syn počtářův, syn řezbářův a kovářův syn, a všech šest se sebralo, opatřivších se stravou na cestu, od svých rodičů někam do cizí země. Když byli došli místa, na kterém se ústí vícero řek spojovalo, vsadili tu každý pro sebe strom života a že každý, aby sobě výživu hledal, odtud po jedné řece vzhůru se ubíral, určili toto místo co cíl, na kterémž se kdysi zase sejdou. „Kdyby“, tak práli, „některý z nás se nevrátil, jeho strom života zvadnul neb kdyby se cos podobného stalo, vyhledáme ho na cestě té, kterou se ubíral.“ Po těch slovích se rozešli.

Když tedy syn bohatcův proti jednomu proudu tomu kráčel, nalezl u pramenů jeho, tam kde les a lučina se stýkaly, malou chatrč i přistoupil ku dveřům. Zde žil starý muž se starou ženou svou. Oba se tázali: „Mládenče, odkud jsi přišel? Kam hodláš?“ Jinoch odvětil: „Přišel jsem z dálky; jsem zde, abych výživu svou hledal.“ Oba staří práli: „Nuže, toť jest velmi dobré, že jsi přišel; máme tuze půvabnou, čarokrásnou dceru ušlechtilé postavy a příjemné bytosti, vezmi si ji a staň se synem naším.“ Při těchto slovech dcera vyšla, a sotva že ji jinoch byl zočil, pomyslil sobě: „Opustivšímu matku a otce podařil se mně příchod sem; jestiť tato věru mnohem čarovnější a půvabnější než dcerky bohův; vezmu si ji a usadím se zde.“ Děvče ale pravilo: „Že jsi přišel, mládenče, je velmi dobré.“ A když se byli ještě ledacos vyptávali a sobě odpovídali, ubytovali se v domě a žili v lásce a rozkoši.

---

* Dle Jülgova spisu: Die maerchen des Siddhi- Kür. Kalmuckischer text mit deutscher uebersetzung und einem kalmuckisch — deutschen woerterbuch. Vydáno v Lipsku, tištěno ve Vídni. První to kalmucký tisk v Evropě.

** Srovnej slovanskou pohádku „o čtyrech bratřích“.

V oné krajině panoval mocný chân. Jeho služebnictvo bylo se jednou za jara vybralo k vodě, aby se pobavilo hrou. Tu nalezli rozdílnými drahokamy posázený prsten po vodě plynoucí (byl náležel choti bohatého, u pramene řeky té bydlícího jinocha), vylovili jej a přinesli, neboť byl tuze krásný, chânovi. Chân, obdivuje se mu, děl ku svým služebníkům: „U pramene řeky té bydlí zajisté žena, která tento prsten nosila; přiveďte mně ji.“ S tím rozkazem vyslal služebníky. Tito se tam odebrali, a když byli ženu spatřili, pravili plni obdivu k sobě: „Tato žena je skutečně velmi krásna, tak že se pohledu na ni ani nenasytíš.“ K ženě ale pravili: „Tebe chân k sobě povolává.“ A tak ji vzali s sebou i s bohatým jinochem a dodali je chânovi. Chân pravil spatřiv ji: „Tato je v pravdě dcerou nebes; ostatní ženy mé rovnají se vedlé ní jen čubám.“ Tak pravil a přisoudil ženě té rozhodnou přednost. Avšak tato myslila v srdci svém vždy a jedině na bohatého jinocha; jen že byla právě v moci chânově. Chân to pozoruje prál ku svým služebníkům: „Odkliďte mně bohatého jinocha.“ Služebníci jednali dle jeho rozkazu, přivábili jinocha k nějaké hře, vyhledali místo na břehu řeky, zahrabali ho tu, pokryli mocnou skalou a usmrtili ho spůsobem tím.

Když pak v určený čas druhové jeho ze všech stran na místě, na kterémž co společný cíl určení stromové života stáli, se byli sešli, neobjevil se bohatý jinoch. Zároveň spatřili jeho strom života zvadlý. Tu nemohli se ukonejšit v srdci svém a hledali ho po řece, po které byl se ubíral, nenalezli ho ale. An syn počtářův počítaje přihlížel, nalezl, že syn bohatcův tam a tam mrtev leží, pokryt velikou skalou. Ač hledajíce skálu nalezli, nestačila jim přece síla na ni. Že nevěděli pomoci, vzal kovářův syn kladivo, rozbil skálu, a když byli kopali, objevili mrtvolu. Syn lékařův namíchal mu lék proti smrti a když mu jej byl do úst vlil, uzdravil se tento beze vší pohromy.

Zpytujíce a mluvíce ptali se ho ze všech stran: „Následkem jaké okolnosti byl jsi umřel?“ A když byl posavadní své příhody obšírně dovyprávěl, pravili jeho druhové: „Je-li žena tak vábiva, musí být skutečně čarokrásna. Avšak nyní, jakým as prostředkem odejmem ji chânovi?“ Tak mluvili mezi sebou. A tu shotovil syn řezbářův ze dřeva garudu: když, vstoupiv do jeho nitra, nahoru uhodíš, vystupuje do výše; když dolů uhodíš, jde dolů; když do strany udeříš, obrátí se stranou; takového kouzelného ptáka shotovil. Malířův syn ale potřel ho rozmanitými barvami a dal mu takto velmi krásný zevnějšek. Bohatý jinoch vstoupil do něho a vyšinuv se do výše odletěl. Nad knížecím sídlem stanul v letu i oblétal jej. Když chân s družinou svou ho byli spatřili, práli v obdivu k sobě: „Takového ptáka jsme před tím neviděli, aniž jsme o něm slyšeli.“ A kněžně to sděluje děl k ní chân: „Vystoupni do hořejšího patra paláce a podej ptáku rozdílná jídla.“

Choť šla s jídly na palác, a mezitím, co tam dlela, pták tam se snesl. U dveří dřevěného garudy oba se sešli. Srdečně se radujíc děla žena: „S tebou se sejít nebylo by mne ani napadlo, a přece se to setkání přihodilo. Jakým způsobem dokázal jsi tohoto ptáka v havě klamném?“ Když byl jinoch obšírně příběh sdělil, pravil takto: „Nyní žiješ ovšem co choť chânova; avšak chcem-li *oba* spojiti se co muž a žena v lásce, vstup sem do tohoto dřevěného garudy; že odletíme vzduchem, nezahrozí nás žádná zvláštní nehoda.“ I odvětila žena: „Také já se těším spojena s tebou; mezi choti, s nimiž jsem posud byla spojena, jsi ty mně nejmilejší!“ Po těchto slovech vstoupila do dřevěného garudy a odletěli v oblacích. Když chân s družinou svou to spozoroval, pravil: „Ach, v odměnu za to, že jsem, aby půvabnému tomuto ptáku jídla podala, ženu vyslal, odnesl nyní choť mou do oblak.“ Tak pravil a mrštiv sebou o zem i sem a tam se povaluje podal se žalu.

Nyní udeřil bohatý jinoch na péro dřevěného garudy směrem dolů a spustil se poblíž druhů svých. Nejdřív vystoupil sám. Druhové pravili: „Je tvá záležitost spravena?“ „Moje záležitost,“ odvětil, „je zcela dobře spravena,“ a zároveň nechal choť svou vystoupiti. Při pohledu na ni rozohnili se tito jeho druhové, ana tak přepůvabně krásna byla, mocnou žádostí v srdci svém. Tu pravil bohatý jinoch: „Vy moji druhové, přispěli jste mně pomocí; abych já, mrtvý, zase oživl a této zde choti své opět nabyl, vymyslili jste prostředek; nyní chci se vám odměniti, jen mne o ni nepřipravte.“

Avšak proti tomu vyvstal počtářův syn a pravil: „Že se nevědělo, jsi-li vůbec ještě živ, dobyta jest choť teprv na základě počtu mého, choť dej tedy mně.“

Avšak proti tomu vyvstal syn kovářův a uvedl: „Byť's to byl i vypočetl, kdož by ho byl zpod mocné skály vytáhl? Tím, že skálu roztříštiv jsem tě vytáhl, nabyl's zas choti své; choť jest má!“

Proti tomu vyvstal syn lékařův tvrdě: „Když jsi i roztříštiv skálu mrtvého vytáhl, jakž by byla tato mrtvola mohla pro ženu dojíti? Tím, že jsem mrtvého lékem vzkřísil, za příčinou tou obdržel's ji zas. Choť vezmu si já.“

Řezbářův syn prál: „Vzkřísil's ho sice; avšak bez dřevěného garudy jakž byste byli dobyli zde té choti? Válečně châna napadnout nemůžem. Že do nitra paláce ani človíčka nepouštějí, bylo nemožno ženu vybrati. Mým dřevěným garudou byla dobyta. Je to moje choť.“

Naproti tomu uvedl malířův syn: „Tvému ze zaschlého dřeva shotovenému garudovi jídel podati nebyla by chânka vyšla. Jen tím, že natřením mých rozličných barev dostal půvabný zevnějšek, dobyta jest choť. Já ji mám dostati."

Tak se hádali sem a tam a nemohli se shodnouti.

„Nuže," pravili, „je-li tomu tak, vezmem sobě ji všichni," a volajíce: „řež, řež," i sekajíce nožem kusy s ní, usmrtili tímto spůsobem ženu.

Hlava pátá.

Události Slunozářovy a mladšího jeho bratra.

Před dávnými časy panoval v jisté velmi kvetoucí říši chân jmenem Kun-snang (tibetánsky: vše ozařující). Ten byl sobě choť vzal a z té měl syna jmenem „Slunozář". Když tato choť umřela, vzal sobě chân jinou a z té měl syna jmenem „Lunozář". Kdysi sobě chânka myslila: „Pokud starší syn Slunozář žije, neobdrží můj mladší syn říše. Nyní chci nějakým prostředkem Slunozáře odstraniti a tím vlastnímu synu k vládě pomoci."

V tom úmyslu předstírala později jednou chorobu. Hlasitě bědovala, povalovala se na loži a probděla noci. Tak ležela. Když chân to viděl, pravil: „Ty milá postavy vábivé, jaká choroba tě přistihla?" Na to odvětila chânka: „Když jsem ještě u svých příbuzných dlela, leckdy již tato choroba se dostavila. Avšak nynější stav nemůže se s dřívějším srovnat, choroba stala se nesnesitelně krutou, zcela jinou. Jeden je sice prostředek, avšak těžko provesti jej; takž mně nezbývá, leč abych umřela." Na ta slova pravil chân: „Jaký to prostředek? Umřeš-li, je právě tak, jako by se mi srdce probodlo; i kdyby o trůn se jednalo, nechal bych jej; čeho je potřebí? rci." Na to odvětila chânka: „Kdybych mohla požíti srdce některého z dvou synů svých, lhostejno kterého to, smažené na oleji, došla bych poklidu. Avšak tobě, o châne, těžko obětovati Slunozáře, a že Lunozář, abych upřimně mluvila, vyšel z vlastního lůna mého, neprojde srdce jeho hrdlem mým. Protož není teď jiného konce mimo smrt.“ Tak mluvila. Chân nemohl ni řečí ni choroby choti své snésti a odvětil: „Lituji sice nesmírně syna svého, můj soucit je nekonečný; je-li ale tvůj úmor jist, odevzdám Slunozáře zítra katům.“ Takový slib učinil.

To byl Lunozář tajně vyslechl, běžel k Slunozáři a vypravoval mu plačky, co otec a matka byli spolu mluvili. „Že tebe, můj drahý,“ pokračoval pak, „zítra utratí, jest jisto; jakáž tu pomoc?“ Na ta slova odvětil bratr starší: „Je-li tomu tak, zůstaň ty, v cti a vážnosti k rodičům svým, sám zde zdráv a šťasten; mně však nadešel čas útěku.“ Lunozář ale v srdci svém se rmoutě pravil: „Nejsi-li ty zde, bratře můj, nemohu zde také zůstat; následuju, kamkoli půjdeš.“ Takž pravil tento a onen svolil. Že ale již následujícího dne poprava býti měla a oba se báli, že jiní za noci o tom zvěděvše chânce by to zradili, vyprosili sobě od kněze oběti přijímajícího pečiva plný pytel a s tím vyšli oba bratři dne patnáctého v noci, když měsíc světlo své rozlíval, z paláce a kráčeli směrem k východu. Když upřímo vrchy a planinami, bez odpočinku dnem i nocí byli putovali, přibyli jednoho dne k vyschlé, zbahněné řece. Potrava jim byla došla, a že vody zde nebylo, sklesl Lunozář lekaje žízní a nemohl dále jíti. Pln hlubokého soucitu pravil starší bratr: „Půjdu, abych vody hledal; mezitím vydrž srdnatě a počkej zde.“ Šel na pokraj vrchu, aby vody hledal, nenalezl však žádné. Když se navrátil, byl mladší bratr žízní již zhynul. Slunozář, bolem přemožen, ukryl bratrovu mrtvolu pod kameny a modlil se za spojení při budoucím znovuzrození.

Na to překročil dvoje pohoří. Tu spatřil v odvoru skalní stěny rudou bránu. Když prošel, seděl zde prastarý poustevník. Poustevník prál: „Odkud jsi přišel, o jinochu? Vypadáš jako by velkou lítostí mořen.“ Na ta slova vypravoval mu celý případ dopodrobna. Vzav prostředek mrtvé křísící s sebou vybral se s ním poustevník na cestu, vzkřísil bratra mladšího a přivedl jej k sobě. „Staňte se mými syny," pravil poustevník k oběma, a stali se jeho syny.

Tenkráte panoval poblíž kraje toho chân, mocný a bohatstvím skvělý. V době, když chânův a národa lid rolnický vodu na pole vésti měl, nalezal se u pramenů jedné řeky velký rybník. Aby v rybníku tom nalezající se knížata draci byli nakloněni, musil jim coročně obětován býti jinoch, narozený v roku tygřím. Když tedy jednoho roku žádného jinocha z roku tygřího v národě nebylo, aniž ho někde nalezti mohli, ač na všech stranách hledali, pravili jinoši ostatní: „U pramenů této řeky měl prastarý poustevník syna z roku tygřího; když jsme s dobytkem na pastvu byli vyšli, viděli jsme ho." Když chân to uslyšel, nařídil, by proň ihned rychle došli, a vyslal tři posly. Ti tam došli, a když byli na poustevníkovy dvéře zaklepali, vyšel poustevník a tázal se: „Co je?" Tito pravili: „Chânův rozkaz zní takto: ty máš syna z roku tygřího, má říš ho potřebuje, dej a pošli ho sem." Poustevník odvětil: „Co to mluvíte? Jakž by mohl poustevník jako já syna míti?"

Po těch slovech šel do jeskyně zpět, zavřel dvéře, kázal jinochovi vlézti do hliněné nádoby, zamazal odvor a postavil ji někam, dada ji zevnějšek nádoby na hořalku rýžovou. Vyslanci chânovi ale se přiblížili, rozbili dvéře a vedrali se; hledali v obydlí, aniž by něco našli. Tu pravili: „Že nemáš syna, zdarma jsme se unavili." Že při tom poustevníka holí tloukli, nemohl to Slunozář déle vydržeti a zvolal: „Netlučte otce mého, jsem zde." Po té vyšel. V témž okamžiku chopili se ho ale také již za ruku a odvedli ho. Poustevník, bolem přemožen, vypukl v hlasný pláč.

Když s jinochem do sídelního paláce vstoupili, spatřila ho dcera chânova, zahořela v srdci svém láskou k jinochu, nemohla se s ním rozloučiti a zavěsila se na jeho krk.

Poddaní ale chânovi rozložili: „Dnes je právě den, aby byl jinoch z roku tygřího do vody hozen,“ a chân rozkázal, aby ho tam hodili. Když byl již čas odvesti ho, prála králova dcera k lidem: „Nehoďte ho do vody; chcete-li ho tam ale přece hoditi, hoďte také mne zároveň do vln.“ Když to chân slyšel, pravil: „Děvče to zapomnělo zcela na říš; s jinochem roku tygřího zašijte ji zároveň do kůže a hoďte do vody oba.“

Poněvadž chân určitě se rozhodoval, pravili služebníci: „Učiníme dle rozkazu tvého“, svázali oba, vešili je do kůže a hodili do vody, aby ukonejšili knížata draky. Tu myslil sobě Slunozář: „V pravdě, když mne proto, že jsem z roku tygřího do vody hodili, nelze odpírati; má ale půvabná ta dcerka králova, že v srdci svém láskou ke mně zahořela, pro mne umřiti?“ Tak myslil sobě v soucitu. Děvče ale pravilo: „Když mne, že jsem tvorem nízkým, do vody hodili, nelze odpírati; jakž ale mohou tohoto půvabného jinocha tam hoditi?“

Vodní draci, dojemné toto vzájemné lítování, při němž každý pravdu míti chtěl, pozorujíce, vybavili oba z rybníka a propustili je. Když oba byli vystoupli, počala voda celé zemi potřebná přehojně vytékati. Na to se oba vrátili domů; jinoch pravil: „Dcero králova, vrať se nyní domů do svého paláce; navštívím mezi tím svého otce, poustevníka; až se z návštěvy u otce vrátím, zůstanem pro život v lásce upřímné co muž a žena pohromadě.“ Vyměnili sobě sliby vzájemné a takž se dcera vrátila do svého paláce.

Slunozář ale syn přišel před jeskyni poustevníkovu a zaklepal na jeho dvéře. „Jsem tvůj syn,“ pravil. „Mého jediného syna,“ odvětil tento, „odejmul mně chân a usmrtil ho; proto zde nyní v smutku dlím.“ Na to ale odvětil onen: „Tvůj syn jsem v pravdě a skutečně; ač mne chân do vody hoditi dal, přece jsem, že mne vodní draci nepohltili, zase přišel; otče můj, nebuď smuten!“ Se slovy: „Nuže, je-li tomu tak, je dobře," otevřel dvéře své. Poustevník byl cele zašlý, vousy a vlasy byly rozcuchány, zcela vysílen byl blízek smrti. Slunozář umyl tělo poustevníkovo mlékem s vodou smíšeným a hleděl trpký jeho rozmar přívětivými slovy vyjasniti.

Když tedy děvče do knížecího sídla bylo se vrátilo, dívali se chân a veškerý lid na ni v udivení a pravili:

„V pravdě, hozenu býti do tohoto rybníka vodními draky obývaného a zase vyjíti je zcela neobyčejné; že toto děvče přece vyšlo, je zázrakem." Všichni se jí kořili bez konce tím, že obcházeli kolem ní, před ní se skláněli a tak dále. Chân pravil: „Že nebohá dcera nepošla, nýbrž se zase vrátila, je dobré; syn roku tygřího však asi zahynul?" „Nezahynul," pravila, „a pro jeho pohnutlivý soucit také mne osvobodili. Draci nechali se ukonejšiti, a aniž by po něm jiný jinoch z roku tygřího byl do vody hozen, nechali vodu samovolně v hojnosti vytékati."

Na tuto zprávu pravil chân: „Když je tomu tak, je to velký zázrak. Kdekoliv jinoch ten nyní je, pozvete ho, aby sem přišel." Tak rozkázal ministrům. Ministři poslali pro něho. Otec a oba synové vybrali se na cestu a když došli poblíž sídelního paláce, pravil chân: „Máme jim velmi být povděčni, pojďme jim v ústrety." Chân nechal je na to vejíti dovnitř paláce a usednouti na drahých sedadlech. Tázal se jinocha: „Ty's velkým divem; jsi synem tohoto poustevníka?" „Jsem," odvětil, „synem chânovým. Když macecha má, rozdíl čтворic mezi mnou a vlastním svým synem, mne zavražditi zamýšlela, přišel jsem utíkaje k poustevníku. Druhý tento jinoch je mladší můj bratr." A pak vypravoval vše obšírně. Tu se zadivil chân mnohem ještě víc a překonával ho poctami. „Je-li tomu tak," pravil, „dám vám dvěma bratrům za choť tuto dceru svou a vybavím ji nesmírnými poklady; vybeřte se do vlastní vlasti své, dám vás tam sprovodit."

Rodičové dali jim nesmírné poklady, dali je mužstvem čtveroddílným sprovoditi, a takž se vybrali do vlastní říše. Když se blížili hradu královskému, poslali napřed list obsahu toho: „K chânovi a otci vrátili jsme se bratři oba.“ Rodiče, kteří byli po útěku dvou svých synů smutkem přemoženi mnohá léta na mysli churavěli a s lidmi více neobcovali, měli při čtení listu srdečnou radost a vyslali jim na uvítanou velmi četné poslance vstříc. Když oba bratři v nesmírném skvostu a plném lesku do královského hradu vstupovali, lekla se chânka, spatřivši oba syny, vrhla ssedlou krev a umřela.

Hlava šestá.

*Jak kouzelník magik châna přemohl**

Před dávnými časy žil v zemi Brschiss muž zpupný a nezkrotitelný. Byl nakloněn, nikoho sobě nevážiti a nectiti, protož se chân říše té rozhorlil a prál: „Ty chlape, máš příliš drsnou povahu, nemůžeš zde zůstat, pospěš si, abys přišel do země jiné.“ Tak pravil a vyhnal ho. Že nemohl spůsobem tím tam setrvati, vzdálil se. O polednách došel velké, travou porostlé stepi. Když přišel do prostřed stepi, stála tu velká palma a vedlé ní ležel mrtvý kůň. Vzal hlavu koně co zásobu potravní, obvázal si ji kolem těla a vyšplhal se na palmu. Když přišla noc, přikvapili z dolejší části stepi četní duchové, ješící na koních z kůry a mající čapky z kůry, i shlukli se kolem palmy. Na to přikvapili také z hořejší části stepi duchové četní, ješící na koních z papíru a mající čapky z papíru, i shlukli se tam taktéž. Tito duchové bavili se tedy u palmy při rozmanitém jídle a pití. An ale ve vrcholi stromu trčící člověk pln strachu a závistivě shlížel, utrhla se koňská, kolem těla přivázaná hlava a spadla na jídla a nápoje duchův. Tu se rozprchli duchové, aniž by se byli rozmýšleli, beze všeho pořádku a na všechny strany.

---

* Srovnej známou podobnou pohádku slovanskou.

Druhého rána zčasna, když muž se stromu sestupoval, mínil pro sebe: „Tuto noc bylo zde jídel a nápojů takové množství, co as stalo se z nich teď?“ Když se rozhlídl, nalezl zlatou, kořalkou naplněnou číši; že měl žízeň, napil se; sotva ale byl číši poklopil, vypadlo z ní maso a pečivo. „Tato zlatá číše,“ pravil, „jest skutečně nádobou, která vše čehokoliv člověk sobě přeje, opatří! To bude má nádoba kouzelná!“ Vzal ji a šel dále. —

Na to sešel se po cestě s mužem, který hůl v ruce držel. „Čeho lze,“ pravil, „touto tvou holí dosíci?“ Muž odvětil: „Této mé hole jmeno je Kruhoskok; řekneme-li ji: ty Kruhoskoku, jdi tamto, člověk ten vzal mně věci mé, jdi tam pro ně, jde tam, zabije člověka a přinese věci zpět.“ Na to pravil onen: „Nuže, tato má zlatá číše je nádobou, která vše, čehokoliv člověk sobě přeje, opatří, vyměním ji za tvou hůl.“ „Dobře, vyměníme si,“ pravil druhý, a takž vyměnili. Hned na to ale znělo: „Ty, kruhoskočná holi, jdi tam, zabij toho člověka a přines mně zlatou číši.“ Sotva to vyřkl, letěla hůl vzduchem, zabila člověka a přinesla zlatou číši zpět.

Na další cestě své sešel se s mužem, nesoucím v ruce kladivo železné. „Čeho lze, tázal se, „tímto tvým kladivem dosíci?“ „Když člověk,“ odvětil onen, „kladivem tímto mým železným devětkráte o zem udeří, povstane železný, devět pater čítající palác.“ „Nuže,“ pravil, „vyměníme sobě jej s touto zlatou číší.“ Když výměna byla se stala, řekl opět holi: „Přines mně mou číši zlatou.“ Za okamžik byla muže zabila a přinesla zlatou číši zpět.

Jda dále sešel se s mužem nesoucím kozlí měch. „Čeho lze jím dosíci?“ tázal se. „Tento měch,“ odvětil onen, „je prapodivný; když jej člověk vysype, přijde déšť; když jej člověk vysype důkladněji, přijde déšť, jakého sobě jen přeješ.“ „Nuže“, pravil, „zaměníme jej za zlatou číši svou.“ Zaměnili. Na to ale pravil zase: „holi, jdi tam a přines mi zlatou číši.“ Tato zabila hned muže a přinesla číši zpět.

Sbíraje všechny tyto věci, pomyslil sobě: „Chân mé vlasti je příliš zlostný; vyhnal mne do ciziny, nyní mu splatím.“ Takto pomýšleje vybral se na cestu a došel o půlnoci k zadní budově knížecího paláce. Železným kladivem udeřil devětkrát o zemi. Ráno pravil chân: „Dnes v noci klepalo to, znějíc „tok tok“, několikkráte za palácem.“ Chânka vyšla a rozhlédla se. „Za naším palácem,“ oznamovala, „stojí železný hrad devět pater vysoký.“ Tím se chân velice rozhorlil a pravil: „Tak učinil zajisté onen zlosyn nezkrotitelný! Nyní musíme učinit zkoušku, kdo vyhraje nebo prohraje.“ Všichni poddaní musili se kolem železného hradu sejíti, každý z nich musil uhlí s sebou přinesti. Pak ale přikázal: „Vy kováři, nechť měchy vaše pracují ze všech stran.“ Že se tak stalo, rozdmychán plamen mohútný.

Uvnitř železného hradu nalezal se magický ten kouzelník, on syn i matka jeho; jídla a nápoje dodávala jim zlatá číš; matka seděla v osmém patře, syn v devátém patře, jsa mysle zcela klidné. Když ale polovice těla doleji se nalezající matky ohněm byla trochu dotknuta, pravila matka: „Tomuto vykouzlenému železnému hradu hrozí nebezpeč chânovým plamenem.“ Syn, slyše to, pravil: „Matko moje, neměj strachu, pro to mám prostředek následující!“

S těmi slovy vystoupil na hrad a vysypal kozlí měch; tu přišel silný déšť a oheň z větší části zhasl. Když z něho ale sypal pak důkladněji, přišel liják, povstala velká potopa, kolem železného hradu nahromaděné uhlí i měchy s kovárnami odnesl proud, z něhož učinila se řeka s příkrými, vodou podemletými břehy.

Hlava dvanáctá.

Povídka o chânu s rozumem dětským.

Za dávných časů byla země velmi požehnaná, nazvána *„skvost květnatý“*. Kolem hranic jejích bylo množství stromů mangových i ovocných a rév, uvnitř rozkládaly se bohaté plodiny a řeky plynuly jemně. U prostřed takové tedy země stálo město, „zlatým“ nazvané, obklopené předměstími. Bydlil tam chân s příjmím „s tím dětským rozumem“. Jednou kdysi prál k muži z lidu, nazvanému „s tím jasným rozumem“: „Nazývají tě „s tím jasným rozumem“; je-li v pravdě tak, odciz mně krádeží tento můj kouzlovec životní; jsi-li s to, daruji ti dary, jimiž se potěšíš; nejsi-li, zpustoším domov tvůj a vyloupnu oči tvé.“

Ačkoli muž podotknouti se osmělil: „nejsem s to“, neodpustil mu toho chân předce, a onen slíbil, že za noci dne patnáctého pokusí se o krádež.

Chân ale uvázal drahokam k sloupu, a když byl zcela připevněn, rozkázal lidu svému, aby bděl při otevřených dveřích. V noci dne patnáctého vzal rozumný muž kořalku výborné chutě s sebou a nabídl jí vrátným châna střežícím. Při tom pravil: „Ačkoli jsem se chânu vyjádřil, „drahokam odciziti nejsem s to“, nedopřál mně předce úlevy.“ Takto hovoře opil je. Na to vzal měchýř jak kámen ztvrdlý, čepici z trávy shotovenou a tři kameny s sebou a vydal se o půlnoci k sídelnímu paláci chânovu. Vrátným byl chân přikázal, aby koňmo střežili. Byli ospalostí přemoženi a že se spánku oddali, vnikl do brány. Odvedl jednoho po druhém, sundal je s koní a posadil je po jízdecku na sesutou zeď hliněnou. V kuchyni leželi sluhové, aniž by byli šaty svlékli, poblíž ohně v spánku, chtěvše jej rozdělati. Tomu, který nejblíž při ohni byl, dal na hlavu čepici z trávy a druhému vstrčil tři ty velké kameny do rukávu. Když na to vstoupil do jizby chânovy a tento v spánku dlel, nasadil mu měchýř co kámen ztvrdlý. Kouzlovec životní byli sice k pilíři přivázali, lidé ale dleli kolem spějící; svázal je vlasy jejich v chumáč. Pak chopil se kouzlovce a ubíhal s ním. Tu zaznělo se všech stran: „Krádež byla spáchána!“ Za vlasy spletení volali: „netahej mne, netahej mne!“ a setrvali ve svém schoulení. Chân ale pravil k nim: „Rychle, pronásledujte! nejen že kouzlovec je odňat, nýbrž na mé hlavě leží také skála.“ Na služebníka zvolal: „Rozžži rychle oheň!“ Když tento rozdmýchal oheň, vzňala se čepice z trávy shotovená a zahořel na hlavě. A když druhý rukávem hnul a přičiniti se chtěl, vyrazil sobě tři boule na hlavě a zůstal, aniž by zloděje následoval, klidně seděti, zanášeje se péčí o boule své. Když na strážce volal: „Krádež byla spáchána, rychle, pospěšte za ním!“ nedělo se, ani kořalkou spiti byli, nic jiného, než že na své zdi hliněné po jízdecku sem a tam se pohybovali. A takž ušel onen s kouzlovcem do vlastního domu.

Druhého dne vybral se k chânovi. Chân seděl tu rozzloben. Muž jasného rozumu pravil: „Nehoršiž se chân v srdci svém; chânovi vrátím ještě drahokam.“ Chân ale odvětil: „Kouzlovec můžeš podržeti. Tvým ostatním činům odpustím. Že jsi mně ale měchýř nasadil, pochybil's. Bál jsem se, domnívaje se, že mně hlavu vyssál. Doveďte člověka toho na popraviště a sražte mu hlavu.“ Muž sobě myslil: „Chân tento činí zlé, nechť činí cokoli.“ Rozzloben udeřil životním kouzlovcem o kámen; tu vytekla krev z nosu chânova a chân umřel.

POZDĚ*

[Povídka Ady Christenové.]

Ve velké světnici je ticho, chladno a temno. V jednom koutě je již čirá tma a jenom naproti vysokým oknům obrážejí se jasné čtverhrany na stěně, na stropě a těžkém dubovém stole. Na stole stojí přehnutá lampa, vedle ní na polo vyprázdněná velká lahev vína a šourem leží lehká ručnice myslivecká.

Jen občas přeruší dutý tón příšerné ticho ... Dohořelé zbytky v krbu s šelestem řítí se v hromadu a z nejtemnějšího kouta jizby zazněl náhlý vzdech jako ohlas tohoto šelestu. V koutě tom cosi se pohnulo, jakoby temno rukama rozrážel, blíží se velký širokoplecí muž ku stolu. Svalovitá, chvějící se ruka sáhne v jasnější pruhy světla, uchopí lahev ... a po chvíli postaví ji skoro vyprázdněnou na staré místo. Nejistým, těžkým krokem přiblížil se pak osamělý piják k oknu, opřel se nedbale o trám a upřeně zadíval se oknem na posněženou planinu. Zdivočilý obličej jeho zrudnul. Obrácenou rukou mnul si muž chvíli čelo, a hvízdaje skrze zuby, popošel od okna ku dveřím a od těch opět nazpět k oknu.

V krbu šumí a šeptá to; ale venku skláněji se znenáhla stromy, jakoby chtěly tíži sněhu setřásti; lomcují sebou hromadně a strašné chvění bloudí všemi haluzemi. Muž rozepnuv na prsou krátký lovecký svůj kabát, dívá se polo ironicky polo zvědavě dolů na spustlý svůj dvůr. Velká vrata mají již jen jedno křídlo v stěžejích; druhé leží vedle zdi na silnici ... A když pak křídlo vrat v stěžejích nepozorovaně se pohnulo a tiše, skoro jako člověk zaupělo, pousmál se muž trpce.

---

* V novější německé literatuře vynikla náhle básnířka Ada Christenova, jejíž básně rovnají se plodům Heineovým. Ale rovněž jako básně líbí se také její povídky, jichž právě vydala svazek druhý pod titulem „Aus dem leben“. Z tohoto svazku vyjímáme povídku nejkratší, abychom seznámili čtenáře své také s duchaplným spůsobem moderní spisovatelky té.

Komínem hvízdá vítr dovnitř jizby. Malé kamínky v pravo a v levo o stěny bijíce řítí se dolů do popele a černý, vedle krbu ležící pes kňučí ze spaní a škube nohami. Jda podle psa, shýbl se osamělec, pohladil jeho hlavu a bezmyšlenkovitě rozžžal lampu. Vyměniv vyprázdněnou lahev za novou, plnou, okusil vína. Tvář jeho se vyjasňuje a muž počíná chraptivým hlasem zpívat starou jakous píseň studentskou . . .

Náhle počíná být v osamělém domě živo; ve všech chodbách to kňučí a fičí, ve všech koutech cosi se hýbe. Velké, vyřezávané skříně praskajíce trčí v plápolající světlo; na stropě klátí vichr kusem odtržené tapety sem a tam a drobňounký písek sype se s hůry při každém prudším zavanutí větru na stůl . . . Bouře zuří kolem dvorce, lomcuje kohoutem na střeše, bubnuje do všech okenic, opírá se o všechny dveře, zalehá svištíc do všech skulin a vyje všemi pustými chodbami . . . .

Vlastník domu, povytáhnuv knot lampy výše, strčil ruce do kapes a s výrazem trpkosti dívá se ku stropu. Však náhle udeřil pěstí na stůl, nebo skučící vítr zuří nad jeho hlavou v komnatě, nalezající se právě nad světnicí, v které muž mešká a převrhl tam cosi s rachotem na podlahu . . . Pes stříhaje ušima a temně vrče, tlačí se k svému pánu. Tento, přehodiv ručnici přes rameno a vzav lampu do ruky, ubírá se nejistým krokem k pěkně vyřezávaným točitým schodům, na jejichž prvním schůdku byl dříve seděl. Jakmile na schůdek ten vstoupil, počal se chvěti; čím výše však stoupal, tím větší vzdorovitost jevila se v dříve tak bezvýrazném obličeji. Ob čas sáhl si rukou v rozčechraný plnovous a když se octnul nahoře, vyrazil kopnutím dvéře dokořán . . . Bouře zavála mu měkké hedvábné záclony do obličeje. Prudce odhrnul je stranou a drže lampu nad hlavou, díval se, co bylo jej i jeho psa z polosnění vyrušilo.

„Ah, tak!“ ... zabručel, odkopnuv bílé střepy rozbité Venušiny sochy na koberci. Bouře byla vyrazila dvéře balkónu a vichr, opřev se o sochu na podstavci, překotil ji a střepy zalétly až do komnaty.

S přimhouřenýma očima prošel muž komnatou; pes jeho ploužil se opatrně za ním. Osamělý muž zavřel opět dvéře; dvě, tři prudké rány pěstí do dveří, a závory opět zapadly; pak otočil rezavý klíč a opřel se koleny i lokty o dvéře, jako by chtěl s vichrem venku burácejícím zápasiti ...

„Jen pevně!“ pravil na polo pro sebe a na polo k zvířeti, jež s něho očí nespouštělo. A v komnatě ani se nerozhlédnuv, chtěl ji opustiti. V tom kmitla jasná prouha světla po koberci. Pohlédl směrem, kterýmž se prouha světla chvěla a zrak jeho mimovolně přelétl drahocenné obrazy, rozkošný nábytek, jemné záclony a hodiny, až utkvěl na zaprášeném zrcadle, z něhož se naň šklebil spustlý, usoužený, živý obličej. Kývnul naň hlavou a vlastní jeho tvář kývnutí opáčila. Kvapně postavil lampu na stůl, sejmul ručnici a nechav ji padnouti na podlahu, zaťal pěstě a zatřásl se, jako by se chtěl probuditi; pak ale rozhlédl se opět kolem sebe po komnatě a bolestně vzdychl ... Opatrně nadzdvihl jednu záclonu a opřel hlavu o jeden ze sloupků, na nichž spočíval baldachýn nad běloskvoucím lůžkem. S tupou zvědavostí nahnul se k lůžku, a dotknuv se místa, kde druhdy její hlavinka spočívala, zamyslil se a v duchu bojoval s posvátnými zpomínkami ... Mimovolně vztáhl ruku a urovnával hebkou měkkou podušťičku; prsty jeho dotkly se nočního čepečku, jenž tam ležel a muž, přitisknuv čepeček k své tváři, zašeptal s přimhouřenýma očima:

„O má ženo ... má ženo! ...“

Bouře venku utichla; jen ob čas zanáší sem tichnoucí vítr z dáli tajemný jakýs tón, jako by saně uháněly po zmrzlém sněhu anebo kopyta koňská v sníh se bořila ...

Ještě jednou, naposledy zavál prudký vichr ... a kolem dvorce je opět pusto a mrtvo jako na hřbitově.

Muž se vztýčil. Usedl na pokraj lůžka, opřel lokte o kolena a skrývaje těžkou hlavu v dlaních opakuje zas a zase jmeno své ženy ... Od okamžiku, kdy jej byla pro jiného opustila, nebyl vstoupil do této komnaty ... Dny a noci, jež strávil opuštěn, ani nepočítal ... neznalť jiného zaměstnání, kromě honby a pití. Svou lásku, svůj hněv, svou žárlivost, svou nenávist, vše — vše umrtvoval pitím ... Služebnictvo jej okrádalo a uprchlo pak; on si toho nevšiml a nenajímal nových sluhů. K čemu také? ... Stáda jeho hynula, on toho nedbal ... K čemu? ... Dům jeho pustnul, on se tomu jen smál ... Proč? ... Čím mu byla veškerá ta spou[s]ta, když jej byla ona oklamala a opustila? Ona, jeho žena, kterouž si byl do tohoto zákoutí světa přivedl, pro kterou byl tento malý ráj vykouzlil, žena, která byla jeho světlem, jeho pýchou, jeho ctí, jeho životem ... Vše — vše to minulo ... on jen pil a zpíval a smál se; někdy zastřelil nějakou zvěř a dlouho dívával se pak zamyšlen v hasnoucí oko její ...

Jen stará jeho kojná u něho vytrvala. „Jeť to hanba, že tak sama sebe ničíš,“ pravila kdysi k němu lomíc rukama, „proto že ti tvá žena utekla.“

„Pravda, pravda, stařeno!“ odpověděl a nabiv zvolna svou ručnici, položil ji vedle sebe.

Nyní však, když tak osaměle sedí v komnatě, v kteréž doposud je cítit onu vůni, kterou ona druhdy tak milovávala, počíná se v něm dávný hněv znenáhla bouřit poznovu ...

Zde, v této komnatě vznášívala se tenkráte lehká postava její po kobercích, plížívala se po točitých schodech dolu a kmitla se podle jeho lože — na němž on o ní snil — a uprchla pak pryč ... pryč do náručí jiného ... pryč v daleký svět ... A proč? ...

Divoká žárlivost vzplanula opět v duši jeho při této zpomínce.

„Hledal jsem ji a opět hledal, ale nenalezl!“ šeptal beznadějně.

Před ním leží malý hedvábný střevíček; rozkošná nožka, kteráž si byla dala podobný střevíček tak často jeho rukou zouti, objevila se opět před duševním jeho zrakem... Minulost a přítomnost slučují se a sladkými vzpomínkami omámen naslouchá do všech koutů, v nichž se byla čtveračivá žínka, škádlíc jej, tak často skryla...

Vše již minulo... dávno minulo...

Zmocnila se ho žhoucí touha. Chtěl ji opět spatřiti, chtěl ji opět slyšet smáti se. Mávnul rukou do vzduchu a toužebným hlasem zvolal:

„Vrať se, o vrať se opět drahá žínko má!“...

Noční vítr pohybuje hedvábnou záslonou u dveří, vedoucích na schody, a záslona šelestí jak ženské šaty... Pes položiv jednu tlápu na pánovu ruku, dívá se ku dveřím a radostně vrčí, neboť klika se pohnula a zvolna, tiše otvírá někdo dvéře.

„Hektore, co to?“ zvolal muž upíraje zrak svůj neodvratně na naslouchající zvíře.

Pes vesele zaštěkl. Dvéře otevřely se skoro do kořán. Muž povstav potácel se několik kroků ku předu. Vítr zavál k němu vůni, kterou byla komnata ještě zpola naplněna. A tamo... mezi dveřmi a stěnou spočívá na klice útlá ručka, kterou byl druhdy nesčíslněkrát zulíbal. Nevidí nic než tuto ručku. Chce ku předu; nohy však mu vypovídají službu, chce vzkřiknouti, však jazyk jeho je bez vlády; prsa jeho mocně se dmou, ruce visí mu svisle dolů, mozek jeho je vřící stroj; ale všechno pudí a žene jej k otevřeným dveřím, na jejichž prahu stojí... jeho žena.

Divoký výkřik, jako zavytí rozkaceného dravce vydral se z jeho útrob. Výkřikem tím nabyl opět své vlády a skokem octnuv se u ženy, škube a trhá na smrt bledou chvějící se bytost a vleče ji jako kořist do prostřed komnaty. V tom jej síly opustily; zavrávorav odstrčil ženu prudce od sebe a sklesl na stolici ...

Žena sklesla na zem nedaleko něho. Velké, mlčky za odpuštění prosící oči její jsou neodvratně upřeny na jeho zděšenou tvář. Na kolenou plíží se k němu blíže; vztahuje k němu sepjaté ruce a bledá tvář její sklesne posléze na jeho kolena. Jako temná háďata vlní se vrkoče její po bílém, červeně protkaném koberci; mlčky leží před ním, líbajíc jeho nohy ...

Muž se k ní naklonil a s podivnou pozorností dívá se na jemnou bílou linii, která dělí tmavý vlas. Zdá se, jako by nemohl na nic jiného mysliti, než na tuto lebku ... Však pes vedle něho kňuče škube sebou a muž náhle spozoruje, že drží vlastně psa za obojek tak křečovitě, div že ho nezardousí.

A jak tu tak před ním leží a mučená duše její mlčky boha vzývá za odpuštění, aby ji zde nechal umříti, skanula jediná horká velká slza na její lebku ... Žena se vztýčila, obemkla kolena svého chotě, zuby její zacvakly a hlasem umírající mučennice zaúpěla: „Neplač!“ ...

Chopivši jej za ledovou ruku lomcuje jím a volá:

„Pro milosrdenství boží, neplač! Zabij mne, rozšlap mne, ale jen neplač!... Mluv ... mluv, nešťastný muži!... Vímť, čím jsi se stal mojí vinou ... lítost, zoufalost, touha zahnaly mne opět k tobě ... Opustila jsem bohatství a lásku, abych se vrátila k tobě a vyžádala si od tebe opovržení a trest. Měj slitování a mluv, mluv!“

Muž uchopil ji za obě ramena; oko jeho upřeně se dívá v její. Namahavě se táže:

„Proč jsi mne opustila?“

„Nazvi to šíleností, opilostí, dědičným hříchem — já to nevím — vímť jen, že stal jsi se bídným mojí vinou.“

Muž nadzvedl ruce, odstrčil ženu od sebe a ukázal ku schodům.

Ještě jednou k němu pohlédla s výrazem zoufalosti v tváři. Pak zahalila se těsněji v pláštík a kráčí komnatou. Když pak ručka její dotkla se kliky, vzplanul obličej mužův. Mžiknutím oka chopil ručnici, namířil na ženu... ale hned na to, pokrčiv rameny, ručnici odhodil.

„Jdi,“ zašeptal tiše, „jdi na vždy; přišla's pozdě.“

Opět zašelestily záclony, chladný vítr zavál komnatou — muž je opět samoten a toliko pes jeho tiše skuče lichotí se k němu. Pomalu, namahavě sestupuje do své chladné světnice a octnuv se dole, rozhlíží se kolem sebe, jako by byl něco zapomněl, pak sáhne po lahvi a pije... Krví podlité oči upírá oknem ven na posněženou planinu a vidí svou ženu, kterak pokorně, se svislou hlavou ubírá se dále ranním šerem. Velké chumáče sněhu víří a tančí kolem temné postavy; černý plášť a vlasy její vlají ve větru... Vidí ji, jak jde po silnici topolovým stromořadím, vidí, jak se vždy více vzdaluje, jak se stromořadí víc a více ouží... již vidí obrysy postavy jen neurčitě hustou mlhou... a hned na to ztrácí se obraz ženy jeho na vždy...

Na celém těle se chvěje vztýčil se muž do výše. Mávnul rukou do vzduchu, jako by něco ve dví zlomil; sklesnuv pak do židle svěsil hlavu a s bezcitným úsměvem zašeptal:

„Pozdě!...“

POZNÁMKY EDIČNÍ

V tomto svazku shrnuji povídkovou prósu Jana Nerudy, pokud ji básník sám knižně nevydal, a připojuji k ní z jeho feuilletonů, co má ráz povídkový spíše než feuilletonisticky rozmarný a přelétavý. Látka tohoto svazku *Díla Jana Nerudy* je tedy obdobná látce *Arabesek, Povídek malostranských* a z části i *Studií krátkých a kratších*, vzpomeneme-li *Trhanů* (v tomto vydání ve sv. Drobné prósy) a *Obrázků policejních.*

V básnické činnosti Jana Nerudy lze na první pohled rozeznati období, v nichž vznikaly povídky, a jiná období, v nichž byl básník zaujat a vyčerpán úplně feuilletonistickými povinnostmi. Poměrně největší část povídkových paralipomen, jež přináší tato kniha, vznikla, než se stal Jan Neruda žurnalistou, tedy do roku 1861. Jsou to léta Nerudovy význačné účasti na belletristických časopisech *Obrazech života* (1859 až 1860) a *Rodinné kronice* (1862—1863). Z těchto let pocházeji i všechny práce z prvního vydání *Arabesek* (z roku 1864). Prósy, jež tu byly, byly po časopisech otištěny takto: *Obrazy života*, r. 1859: Byl darebákem!, Erotomanie, Starý mládenec, U okna, r. 1860: O Lorettanských zvoncích, Kassandra, Z tobolky redaktorovy; *Lumír*, r. 1861: Josef harfenista, Pepíček (v Arabeskách název změněn: Franc), Pražská idylla; *Čas*, r. 1861: Blbý Jóna, Štědrovečerní příhoda; *Rodinná kronika* r. 1863: Páně Kobercova ženitba (pův. Páně Kobercovo ženění), Krátké „Les Confessions" kohokoliv z nynějších českých Jean-Jacqů; almanach *Máj* r. 1859: Z notiční knihy novinkářovy, Mému vrabci; almanach *Růže* r. 1860: Z pamětí kočujícího herce, Ty nemáš srdce! K tomuto prvnímu vydání *Arabesek* se váži z našich *Povídek a studií* Albina, Měla gusto, Za půl hodiny, Z litoměřického kalendáře, Duha, Proč se naučí Čech snadně němčině, Historky ze železnice, Co cestující fotograf sobě zapisoval, Obrázky ze života Pražského, Obrázky divadelní, U vězení, Ze starých hospůdek, Ona umírá, Z divadelních osudů, Mrzáci, Komedie, Jean-Gaspard Deburau. Do této skupiny Nerudovy belletrie patří ještě z II. vydání *Arabesek* prósa Z povídek měsíce (pův. otištěná v Rodinné kronice 1863).

Krásná a jednotná knížečka *Různých lidí*, jež byla vydána po prvé r. 1871, naznačuje jiné vyprávěčské období Nerudovo, k němuž motivy poskytla balkánská, orientální cesta. V našem svazku *Povídek a studií* nepocítíme však jejího ohlasu: básník již prosaicky dospěl, jeho tehdejší prósy snesou i přísné měřítko jeho autokritiky a jsou proto shrnovány do knižního vydání *en masse*. *Různí lidé* byli otiskováni v Národních listech na konci r. 1870 a r. 1871.

Z období mezi *Arabeskami* a *Různými lidmi*, jež trvá téměř deset let, máme však hojně povídkových prós, jichž Jan Neruda nevydal knižně; Páně Liebeltova špačka, Obrázky v nočním světle, Dny na Ključevě, Divadelní obrázky, Ženu latinské země, Ošumělé existence, Z vypravování missionáře Stelziga, U divadelního abonenta, Na výletu, Pražské žebráky. Z této doby byl Kuplet oněginský (Lumír 1865, souborné vydání Topičovo všude důsledně udává, že tato prósa byla otištěna v Květech 1870, což je omyl *) Nerudou pojat do II. vydání *Arabesek*, Týden v tichém domě (Květy 1867) do *Povídek malostranských*, Oblomovský kuplet (Květy 1870) do II. vydání *Arabesek* a Obrázky policejní (Národní listy 1868) do prvního svazku *Studií krátkých a kratších*. Z obrázků policejních pro náš doplňující svazek zbyla ještě závěrečná kapitola XI. a studie Několik zas minut v policejní strážnici (obě v Nár. listech 1868).

Z třetího povídkářského období Jana Nerudy, jež máme zachyceno knižně (Povídkami malostranskými, I. vydání 1878, vytištěno 1877), nemáme rovněž doplňků. *Povídky malostranské* vznikaly v letech 1875—1877 a byly takto otiskovány po časopisech: Národní listy r. 1875: Pan Ryšánek a pan

---

* Tak tvrdí nejen Topičovo vydání Arabesek, ale i K. Rožek v Zbytku veršů (sv. XXXII., str. 139).

Schlegl, Přivedla žebráka na mizinu, O měkkém srdci paní Rusky, Večerní šplechty, r. 1876: Doktor Kazisvět, Hastrman, Jak si nakouřil pan Vorel pěnovku, Psáno o letošních Dušičkách; Podřipan r. 1876: U tří lilií; Lumír r. 1876: Svatováclavská mše, r. 1877: Jak to přišlo..., Figurky. Naše doplňky povídkových prós Jana Nerudy zahrnují až zase léta 1877—1886. Sem patří: Příspěvek k nynější mosaice sebevražd, Z kapitoly o událostech děsných, Nové umění, Štědrovečerní dary, Motivy neveršované, Na útěku, Obrázek pražský, Kam s ní? Z tohoto období dvě práce připojil Jan Neruda v druhém vydání k *Arabeskám* (1880): Den a Noc (druhou to prósu z tří Motivů neveršovaných, Lumír 1880) a Papouška (Květy 1880).

Jan Neruda nevylučoval svých prací z povídkových souborů vždy snad jenom proto, že byly slabé a nedokonalé a že nesnesly přísného a zkoumavého pohledu autokritiky a sebekázně; Janu Nerudovi druhdy zabraňoval i vnější svět, aby se znal k své práci. Běží tu zejména o prósy Za půl hodiny, Měla gusto, Ona umírá, Mrzáci a Komedie, jež se dotýkají choulostivých zákoutí srdce, manželské nevěry nebo dokonce prostituce, a jež v Mrzácích se odvažují líčiti i živočišné milování dvou mrzáků v chorobinci, jež „není prosto následků". Jan Neruda sám později dosvědčil, že mu v svobodném vývoji bránil příkaz společenské konvence; bylo to v listu (nedatovaném), jejž poslal svému důvěrnému vídeňskému příteli Vratislavu Šemberovi asi těsně před vydáním *Povídek malostranských* (tedy r. 1877). Sděluje se v něm s Šemberou o své obavy, že některé náměty Povídek malostranských se zazdají snad morálně povážlivými a že uškodí knize. Běží zejména o prósu *U tří lilií* a o veršovanou legendu z Kamenného mostu. Píše doslovně: „Ostrého dojmu náčrtu jsem si arci plně vědom. Víš, já počítal takhle! Že si jako po přečtení pomyslíš, zdali by se to mohlo směle vytisknout, kdyby to bylo napsáno německy, a dle toho že řekneš ano nebo ne. Zatím upozorňuješ mne na možný hluk a máš pravdu. Jen že, mají se tomu hluku činit věčné koncesse? Já je arci činil při vydání „Arabesek“, vynechal jsem „Za půl hodiny“, „Měla gusto“ a ještě jiné věci, které by byly mohly učinit „pohoršení“. Závidím těm Turgeněvům a jemu podobným, píšou, co chtějí — eh to by se mně to jásavě psalo na jejich místě!“ (Literární archiv Knihovny Národního musea.)

*

Prósy tohoto svazku, Janem Nerudou knižně nevydané, byly z části pojaty prvním vydavatelem Sebraných spisů Jana Nerudy Ignátem Herrmannem do prvního dílu *Drobných klepů* (v I. vydání z r. 1892 I. svazek vydání Topičova, ve vydání III. svazek XI.), z části byly vydány dalšími vydavateli Karlem Rožkem a Ladislavem Quisem samostatně v svazečku *Nové žně z belletrie Jana Nerudy* (Topičův sborník vybrané četby, 1909) a později přejaty v úpravě Ladislava Quisa do I. svazku Doplňků Sebraných spisů (Povídky, arabesky. Pražské pověsti. Studie a vzpomínky), jež pořádal L. Quis a po něm K. Rožek. U prós, jež jsou v našem svazku *Povídek a studií* po prvé otištěny knižně, poznamenávám to výslovně.

Při úpravě tekstu rozhodovalo znění původního časopiseckého otisku prósy. Změn pravopisných a neodůvodněných oprav slovných a skladebních (jichž nijak není prosto vydání Topičovo) jsem se vystříhal. Kdyby bylo třeba uvésti zde všechna místa, v nichž se naše vydání liší v této příčině od vydání dřívějších, nestačilo by několik desítek stran.

BIBLIOGRAFIE POVÍDEK A STUDIÍ.

Albina. Arabeska. Humoristický kalendář na r. 1859. Vydal J. R. Vilímek r. 1858. NŽ str. 30. Q I. str. 33.*

---

* H I. = Vydání Ign. Herrmanna z r. 1892, sv. I. Drobné klepy. I. — Herrm. XI. = Nové vydání Ign. Herrmanna z r. 1911, sv. XI. — NŽ = Nová žeň z belletrie Jana Nerudy. — Q I. = Doplňky sv. I. (Sebr. spisů sv. XV.) Vydání Ladislava Quisa. — R XVIII. = Rožek, Doplňky XVIII. (Sebraných spisů Jana Nerudy sv. XXXII. Zbytek veršů. Aforismy. Různé. Překlady.) 1913. — Číslo stránky udává jen prvou stránku, na níž se prósa začíná.

Měla gusto. Obrazy života, r. I., č. 3. z 11. III. 1859, str. 104, NŽ 51, Q I. 54.

Za půl hodiny. Obrazy života, r. I., č. 9. z 17. X. 1859, str. 350, NŽ 61, Q I. 64.

Z litoměřického kalendáře. Obrazy života, r. II., č. 2. z února 1860, str. 46, NŽ 95, Q I. 97. Jan Neruda doznává v jednom pozdějším feuilletonu, že Litoměřický kalendář, jenž byl vydáván Medauem v Litoměřicích a v Praze a Litoměřicích, bylo zamilované čtení jeho dětských let.

Duha. Obrazy života, r. II., č. 5. z května 1860, str. 201. Legendární tento mythus je vyňat z cyklu *Pražských pověstí* stejně jako další prósa *Proč se naučí Čech snadně němčině.* Tři ostatní Pražské pověsti, jež se upínají na některou architektonickou památku pražskou (O Lorettanských zvoncích, Kříž, Marie Poustevnice), jsem ponechal do svazku, jenž bude nazván *Dojmy z domova i z ciziny* a zahrne Nerudovy procházky po Praze i zbytek dojmů z cest.

Proč se naučí Čech snadně němčině. Obrazy života, r. II., č. 5. z května 1860, str. 202. Tyto dvě prósy jsou otištěny NŽ, str. 207 a 213, Q I. str. 197 a 203.

Historky ze železnice. Obrazy života, r. II., č. 6. z června 1860, str. 249 NŽ, str. 80, Q I. 83.

Co cestující fotograf sobě zapisoval. Arabeska. Obrazy života, r. II., č. 7. ze září 1860, str. 314 NŽ, str. 117, Q I. 118. — Příběh tento má rysy autobiografické. Janu Nerudovi se taková příhoda stala v rodině jeho milenky Anny Holinové. (Viz o tom Albert Pražák, *Literatura česká XIX. stol.*, díl III., část II., str. 395.)

Obrázky ze života pražského. Lumír, r. 1861 č. 21. z 23. května Jako úvod k cyklu prós: *Pepíček* [= *Franc* z Arabesek], *Josef harfenista, Pražská idylla* (obojí v Arabeskách). Do Topičova vydání Sebr. spisů J. N. tento úvod nebyl pojat.

Obrázky divadelní. I. Kolibri. Hlas, 1862, feuill. z 8. ledna. Označeno △. — II. V neděli odpůldne. Tamže, feuill. z 15. ledna.

Označ. △. — III. Za dne. Tamže, feuill. z 4. března. Označ. △ Q I., 219.

U vězení. Hlas 1862, feuill. z 23. ledna. Označ. △. Q I. 181.

Ze starých hospůdek. I. Hlas 1862, feuill. z 21. března. — II. tamže, feuill. z 25. března. — III. tamže, feuill. z 29. března. — IV. tamže, feuill. z 6. dubna. Všechny označ. △. — Q I. 256. — Část IV. je látkou shodná s malostranskou povídkou *U tří lilií* (viz *Povídky malostranské.*)

Ona umírá. Arabeska. Rodinná kronika, r. I., I. půlletí, č. 18. z počátku srpna 1862, str. 213. NŽ 111, Q I. 113. — Na str. 123—124, kde se mluví o zpívajícím novináři, myšlen je sám Jan Neruda. Píseň „Daleká, široká pole“ byla jeho zamilovaná a Jan Neruda nebyl ani na sešitech I. ročn. Obrazů života ani na I. ročn. Rodinné kroniky uveden jako redaktor.

Z divadelních osudů. Hlas 1862, feuill. z 2. října. Označ. △. — Q I. 242. Quis připojuje tuto biografickou črtu k *Obrázkům divadelním* jako kapitolu VI.

Mrzáci. Rodinná kronika, r. I., půll. II., č. 38., vydané před 20. XII. 1862, str. 463. Próza tato, podepsaná plně Janem Nerudou, je zde po prvé vydána knižně.

Komedie. Rodinná kronika, r. I., půll. II., č. 48. z konce února 1862, str. 581. — NŽ 71. Q I., 74.

Jean-Gaspard Deburau, český šašek v Paříži. Rodinná kronika, r. II. (půll. III.), č. 73, 74, 75 a 76 z 22. a 29. srpna a z 10. a 20. září 1862, str. 257, 260, 273, 281. Próza tato je zde po prvé vydána knižně.

Páně Liebeltův špaček. Epos v proze. Čech, r. I., půll. I., č. 1. z 5. října 1864, str. 1, č. 2. z 20. října str. 33. — NŽ 137, Q I., 137. — Motiv vzal Jan Neruda ze svých zkušeností redakčních.

Obrázky v nočním světle. II. V obecním dvoře. Hlas 1864, feuill. z 6. listopadu. Označ. △. — III. Při karbanu. Tamže, feuill. z 20. listopadu. Označ. △. — IV. O štědrý večer. Tamže, feuill. z 24. prosince. Označ. △. — I. část tohoto cyklu, *Po nárožích* (feuill. z 25. září), byla Nerudou pojata do *Různých postav* v I. sv. *Studií krátkých a kratších.* Q I. 272 otiskuje rovněž jen část II., III. a IV., jež však označuje jako I., II. a III.

Dnové na Ključevé. Historická povídka. Hlas 1865, feuill. z 8., 11., 13., 14., 18. a 20. ledna. Podepsáno: Jan Neruda. — NŽ 3., Q I. 7.

Divadelní obrázky. [Část druhá.] I. Muž v profilu. Hlas 1865, feuill. z 15. ledna. — II. Žena dohlížitelka. Tamže, feuill. z 5. února. — Q I. 234. Quis připojuje tyto obrázky k *Obrázkům divadelním* z r. 1862 jako kapitolu IV. a V.

Žena latinské země. Hlas 1865, feuill. z 18. února. Anonymní. Pokládám tuto prósu za práci Nerudovu. Je to pařížský motiv, myšlenky, sloh, slovník a pravopis je Nerudův. Závěrečná pointa připíná se k Heinově básni *Pomare* z knihy *Romanzero.*

Ošumělé existence. I. Hlas 1865, feuill. z 23. února. Označ. △. — II. tamže, feuill. z 12. března. Označ. △. — Q I. 247.

Z vypravování missionáře Stelziga. Hlas 1865, feuillet. z 2. března. Označ. △. — R. XVIII., 252.

U divadelního abonenta. Humoreska. Čech roč. I., II. půll., č. 2. z 20. dubna 1865.

Na výletu. Hlas 1865, feuill. z 22. dubna. Označ. △. — Vydání Topičovo otiskuje tuto prósu ve sv. XXXI. (Nekrology a feuilletony časové.) Doplňky XVII. Uspoř. K. Rožek, str. 116.

Pražští žebráci. I. Hlas 1865, feuill. z 6. května. Anonymně, neboť Jan Neruda se chtěl asi podepsati pod druhou nebo další část, jako se na př. v cyklu feuilletonů *Některá kázání bez ohledu na výsledek* v Nár. Listech 1865 (od 5. listopadu do 12. prosince s přestávkami) podepsal až pod závěrečnou V. část; zatím však zaniká *Hlas* a Jan Neruda odchází do Národních Listů, v nichž již nepokračuje v rozečatém cyklu, cyklus zůstává nedokončen. Styl, přelétavost, hojná citace, orthografie, humor a soucit, to vše je Nerudovo. Jan Neruda v tomto cyklu pokračoval opět až r. 1868 v Nár. Listech. (Cyklus *Žebráctvo* v *Různých postavách* z knihy *Studie krátké a kratší,* díl I.) — Prósa *Pražští žebráci* je zde po prvé pojata do díla Nerudova.

Pražské obrázky policejní. XI. Zakončující idyla. Nár. Listy, 1868, č. 125 z 6. května. Označ. △. — Jan Neruda této kapitoly nepojal do knižního vydání; *Studie krátké a kratší* otiskují jenom deset kapitol *Obrázků policejních.* Tuto XI. kapitolu otiskuje Q I. 289.

Několik zas minut v policejní strážnici. Národní Noviny, feuill. z č. 70. z 26. září 1868. Označ. △. — Q I. 286.

Příspěvek k nynější mosaice samovražd. Národní Listy 1877, feuill. č. 69. z 11. března. Označ. △. H. I., 39; Herrm. XI. 43.

Z kapitoly o událostech děsných. Národní Listy 1877, feuill. č. 300 z 1. listopadu. Označ. △ a datováno V Praze, 31. října. — H I. 7; Herrm. XI. 11. — Ponechal jsem opravený začátek této prósy, jak jej s poznámkou otiskuje Herrm. XI, 11. Původní otisk v Národních Listech neměl prvých dvou řádek a další čtyři měl až po druhém odstavci, po slovech „... a při nichž mráz tělem běží“.

[Nové umění.] Národní Listy 1879, feuill. z 9. února. Označ. △ a datováno V Praze, 8. února. Originál nemá zvláštního nadpisu, nadpis doplnil Ignát Herrmann; přejímám jej, aby se věc novými tituly nekomplikovala. — H I. 26; Herrm. XI. 30.

Štědrovečerní dary. Národní Listy 1879, feuill. z 28. prosince. Označ. △. H I. 45; Herrm. XI. 50.

Motivy neveršované. Lumír 1880, č. 1. z 10. ledna, str. 9—10. Podepsáno: Od Jana Nerudy. Tyto dvě prósy jsou zde po prvé otištěny v Souborném vydání Jana Nerudy. Z tohoto cyklu tří prós pojal Jan Neruda do II. vydání *Arabesek* střední část *Den a Noc.*

[Na útěku.] Národní Listy 1881, feuilleton ze 17. července. Označ. △ a datováno: V Praze, 16. července. Originál bez titulu. Ponechávám titul Herrmannův. — H I. 71; Herrm. XI. 77.

Obrázek pražský. Národní Listy 1884, feuill. z 19. října. Označ. △ a datováno: V Praze, 18. října. H. I. 32; Herrm. XI. 36.

[Kam s ní?] Národní Listy 1886, feuill. z 26. září. Označ. △ a datováno: V Praze, 25. září. Originál bez nadpisu. Herrmannův název *Kam s ním?* pozměňuji podle smyslu. Otisk Herr-

mannův není úplný, neboť vynechává *Úvodní a závěrečnou modlitbu spisovatelovu.* Abych však nemusil tohoto feuilletonu jinde doplňovati a protože vůbec mi rozhoduje originální úprava Jana Nerudy, vracím zde slavné próse o staré slámě ze slamníku, což jejího jest. Vím, že tak prósa pozbývá poněkud rázu povídkového, ale: nejsou-liž téměř všechny tyto závěrečné prósy svazku *Povídek a studií* na rozhraní? Dělení *prósy Nerudovy* v ucelené svazky je vždy spojeno s nepřesností. Jenom snaha, abychom věci trvalejší ceny soustředili, nás nutí, abychom nepoužili chronologického řazení do všech důsledků. H I. 19; Herrm. XI. 23.

Předvečer tříkrálový. Nár. Listy 1878, feuill. z 5. a 6. ledna. Označeno △. NŽ 189. — K původním prósám Nerudovým připojuji tuto povídku, o níž básník sám říká, že jím je jen upravena.

Prósa přeložená.

Z Kalmuckých pohádek Siddhi-Kürových. Hlava první a pátá. Květy r. I. 1865—1866, č. 32. z 6. září 1866, str. 382. — Hlava šestá a dvanáctá. Tamže, č. 33. z 13. září 1866, str. 395. R. XXXII. 496.

Pozdě. [Povídka Ady Christenové.] Národní Listy 1876, feuill. z 10. října. Nepodepsáno. Za práci Jana Nerudy pokládá tento překlad již Albert Pražák v Laichtrově *Literatuře české XIX. století*, díl III., č. II., str. 383; píše zde: „Podle překladového stilu a podle korrespondence s K. V. Šemberou souzeno, Neruda přeložil do „Nár. Listů“ ... povídku Ady Christenové „Pozdě“ a ukázal na její příbuznost s Heinem.“ — Zajímavé je, že kniha povídek, z níž bylo *Pozdě* vybráno a přeloženo, není v Nerudově knihovně, jež je uložena v Knihovně Národního musea. — Jan Neruda se s Adou Christenovou osobně znal; o tom se nalezne hojně v korespondenci jeho s K. V. Šemberou (Literární archiv Knihovny Národního musea). — „Pozdě“ je zde po prvé pojato do Díla Nerudova.

Na konec musím vzpomenouti pomoci, jíž se mi při studiu dostávalo a dostává ve všech čtyřech velkých knihovnách pražských (Musejní, Universitní, Náprstkově a Městské); i toho musím vzpomenouti, jak mnoho již mně na prospěch vykonali dřívější vydavatelé díla Nerudova. A konečně mi budiž dovoleno, abych tento svazek svého *Díla Jana Nerudy* — jenž přináší několik nových věcí — spojil s jménem svého učitele univ. prof. dra Jana Jakubce. Posílám mu jej s úctou a vděčností, lituje, že ediční spěch mi zabránil, abych otiskl tekstovou kritiku různých vydání a rozhojnil poznámky.

M. N.

OBSAH

Albina 7
Měla gusto 25
Za půl hodiny 33
Z litoměřického kalendáře 42
Duha 56
Proč se naučí Čech snadno němčině 58
Historky ze železnice:
I. Paní hraběnka 59
II. Vdova 64
III. Pan scriptor 68
Co cestující fotograf sobě zapisoval 71
Obrázky ze života pražského 88
Obrázky divadelní:
I. Kolibri 89
II. V neděli odpůldne 93
III. Za dne 97
U vězení 102
Ze starých hospůdek 107
Ona umírá 121
Z divadelních osudů 125
Mrzáci 129
Komedie 134
Jean-Gaspard Deburau 142
Páně Liebeltův špaček 153
Obrázky v nočním světle:
II. V obecním dvoře 178
III. Při karbanu 181
IV. O štědrý večer 185
Dnové na Ključevě 189
Divadelní obrázky [část druhá]:
I. Muž v profilu 212
II. Žena dohližitelka 215
Žena latinské země 219

Ošumělé existence 223
Z vypravování missionáře Stelziga 230
U divadelního abonenta 233
Na výletu 246
Pražští žebráci 249
Pražské obrázky policejní 253
Několik zas minut v policejní strážnici 256
Příspěvek k nynější mosaice samovražd 259
Z kapitoly o událostech děsných 265
[Nové umění] 269
Štědrovečerní dary 274

Motivy neveršované:

Bublinky na povrchu 279
České děvče 282
[Na útěku] 283
Obrázek pražský 288
[Kam s ní?] 294
Předvečer tříkrálový 301

Prósa přeložená:

Z kalmuckých pohádek Siddhi-Kürových:

Jak se vedlo synu bohatcovu 311
Události Slunozářovy a mladšího jeho bratra 315
Jak kouzelník magik châna přemohl 320
Povídka o chânu s rozumem dětským 323
Pozdě 325

*

Poznámky ediční 333

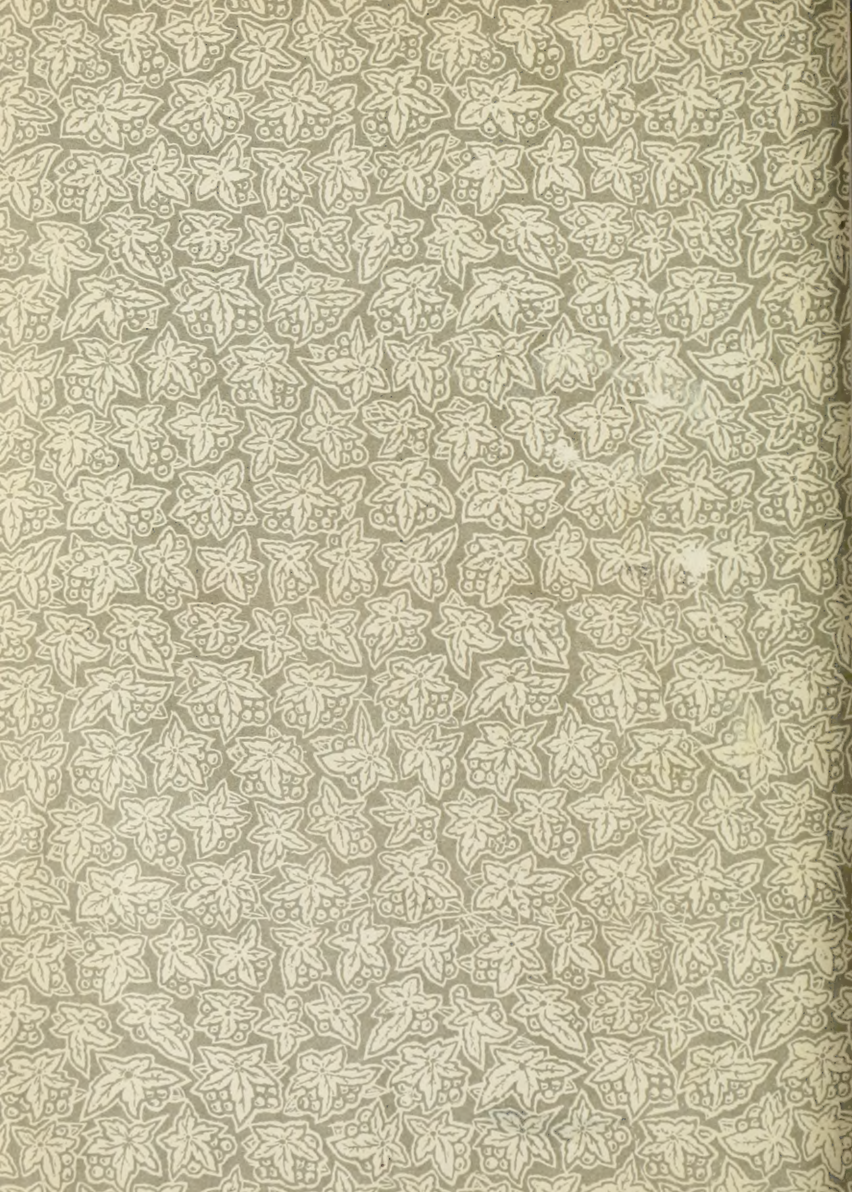

PG
5038
N45
1923
sv.17

Neruda, Jan
Dílo

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

[redacted]

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY